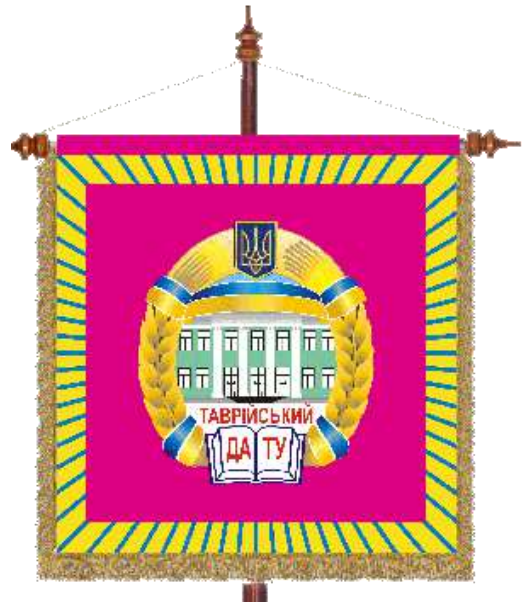

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ
«УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО
ПРОЦЕСУ В ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ»**

Мелітополь, 2018

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ
«УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В
ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ»**

**Мелітополь
2018**

Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі. Випуск 21 / Збірник науково-методичних праць/ Таврійський державний агротехнологічний університет – Мелітополь, 2018. – 224 с.

У збірнику наведено матеріали з науково-методичної і виховної роботи науково-педагогічних працівників університету за підсумками науково-методичної конференції 2017-2018 навчального року.

Редакційна колегія:

Кюрчев В.М., д.т.н., професор, ректор ТДАТУ (головний редактор); Ломейко О.П., к.т.н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи ТДАТУ (заступник головного редактора); Надикто В.Т., д.т.н., професор, проректор з наукової роботи; Кюрчев С.В., к.т.н., професор, декан механіко-технологічного факультету; Назаренко І.П., д.т.н., професор, декан енергетичного факультету, Карман С.В., к.е.н., доцент, декан факультету економіки та бізнесу; Вершков О.О., к.т.н., доцент, декан факультету інженерії та комп'ютерних технологій Іванова І.Є., к.с.-г.н., доцент, декан факультету агротехнологій та екології, Болтянська Н.І., к.т.н., доцент кафедри ТСТТ

Статті опубліковані мовою оригіналу

Адреса редакції: 72312, ТДАТУ пр-т Б. Хмельницького, 18,
м. Мелітополь, Запорізька обл.

e-mail: nmc@tsatu.edu.ua

Науково-методичний центр університету

УДК 378.147

**Кюрчев В.М., ректор ТДАТУ, д.т.н., професор,
член-кореспондент НААН України**
Ломейко О.П., проректор з НПР, к.т.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Анотація. В статті наведені результати впровадження дуального навчання студентів Таврійського державного агротехнологічного університету з метою підвищення рівня підготовки фахівців.

Ключові слова: дуальне навчання, навчальний план, освітні програми, практична підготовка, виробниче навчання, здобувачі вищої освіти, випускова кафедра, базове підприємство, роботодавці, атестація.

Постановка проблеми. Однією з актуальних проблем вищої освіти в Україні є недостатня співпраця вишів та підприємств-роботодавців у напрямку підвищення практичної підготовки фахівців. А з урахуванням постійного оновлення сучасних технологій на виробництві та недостатньої матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів - впровадження нових форм навчання у освітній процес є сьогодні актуальним питанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За дуальною системою навчання здійснюється в Німеччині, Австрії, Словаччині, Швейцарії, Данії, Нідерландах, Франції, Китаї та деяких країнах Азії. Зміст та структура освіти мають суттєві відмінності в різних країнах Європейського союзу, але мета в усіх одна – одночасне надання теоретичних знань та практичних навичок в процесі навчання. В умовах сучасного виробництва студенти мають можливість вивчати безпосередньо на робочому місці сучасну техніку, обладнання і технології. Саме такий підхід дозволяє майбутнім випускникам стати висококваліфікованими фахівцями і головне відповідати сучасним вимогам ринку праці.

Формулювання цілей статті. З метою забезпечення якісної підготовки фахівців у Таврійському державному агротехнологічному університеті у 2017-2018 навчальному році був проведений експеримент з впровадження в освітній процес дуального навчання здобувачів вищої освіти з усіх спеціальностей.

Для впровадження дуального навчання в університеті є відповідна нормативно-правова база:

1. Закон України «Про освіту»;
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021р.р.;

3. Концепція МОН України підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти;

4. Положення про дуальне навчання в ТДАТУ (2017р.)

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 січня 2013 р. №20 «Про затвердження Порядку укладення договору про стажування студентів вищих та учнів професійно-технічних навчальних закладів на підприємствах, в установах та організаціях і Типової форми договору про стажування студентів вищих та учнів професійно-технічних навчальних закладів на підприємствах, в установах та організаціях».

На сьогодні існують певні проблеми в чинному законодавстві України, а саме необхідно:

1. Внести зміни щодо дуальної освіти в Закон України «Про вищу освіту»;

2. Затвердити типові Положення про дуальне навчання на рівні МОН України;

3. Відпрацювати механізм співпраці державних ВНЗ із приватними підприємствами тощо.

У той же час, в рамках передбаченої Законом України «Про вищу освіту» автономії вищих навчальних закладів, рішенням вченої ради ТДАТУ протягом 2 семестру 2017-2018 н.р. було впроваджено дуальну форму навчання.

Положення про дуальне навчання в ТДАТУ визначає два види дуального навчання: групове та індивідуальне.

Групове дуальне навчання – це навчання за дуальною системою, яке передбачене навчальним планом і графіком навчального процесу для даного курсу і спеціальності. При цьому виробниче навчання студентів на підприємствах може відбуватися групами або підгрупами.

Індивідуальне дуальне навчання – це дуальне навчання за заявками підприємств певної кількості студентів, які обираються на конкурсній основі.

Саме індивідуальне дуальне навчання для мотивованих студентів до підвищення рівня практичної підготовки на період проведення експерименту було впроваджено в освітній процес в ТДАТУ.

Крім того, згідно із затвердженим Положенням для випускових кафедр зі спеціальностей визначено порядок впровадження дуального навчання в ТДАТУ:

1. Пошук сучасних підприємств, організацій і установ за профілем спеціальності;

2. Укладання двохсторонніх договорів про співпрацю університету і підприємства (установи, організації) щодо дуального навчання;

3. Обґрунтування термінів дуального навчання студентів на виробництві, погодження програми стажування на виробництві та визначення потреби у кількості студентів на відповідні робочі місця;

4. Проведення конкурсного відбору серед бажаючих навчатися за дуальною формою студентів за участі роботодавців;
5. Укладання індивідуальних угод на дуальне навчання між університетом, студентом та підприємством;
6. Видання наказу по університету та розпорядження про дуальне навчання здобувачів вищої освіти;
7. Атестація здобувачів вищої освіти за участі роботодавців після завершення терміну дуального навчання на підприємстві;
8. Аналіз недоліків у теоретичній підготовці здобувачів вищої освіти за результатами дуального навчання;
9. Корегування освітніх програм і навчальних планів зі спеціальності з урахуванням потреб роботодавців.

Результати впровадження дуального навчання в університеті. На рис. 1 представлено інформацію (станом на 04.05.2018р.) щодо кількості укладених договорів з підприємствами для дуального навчання.

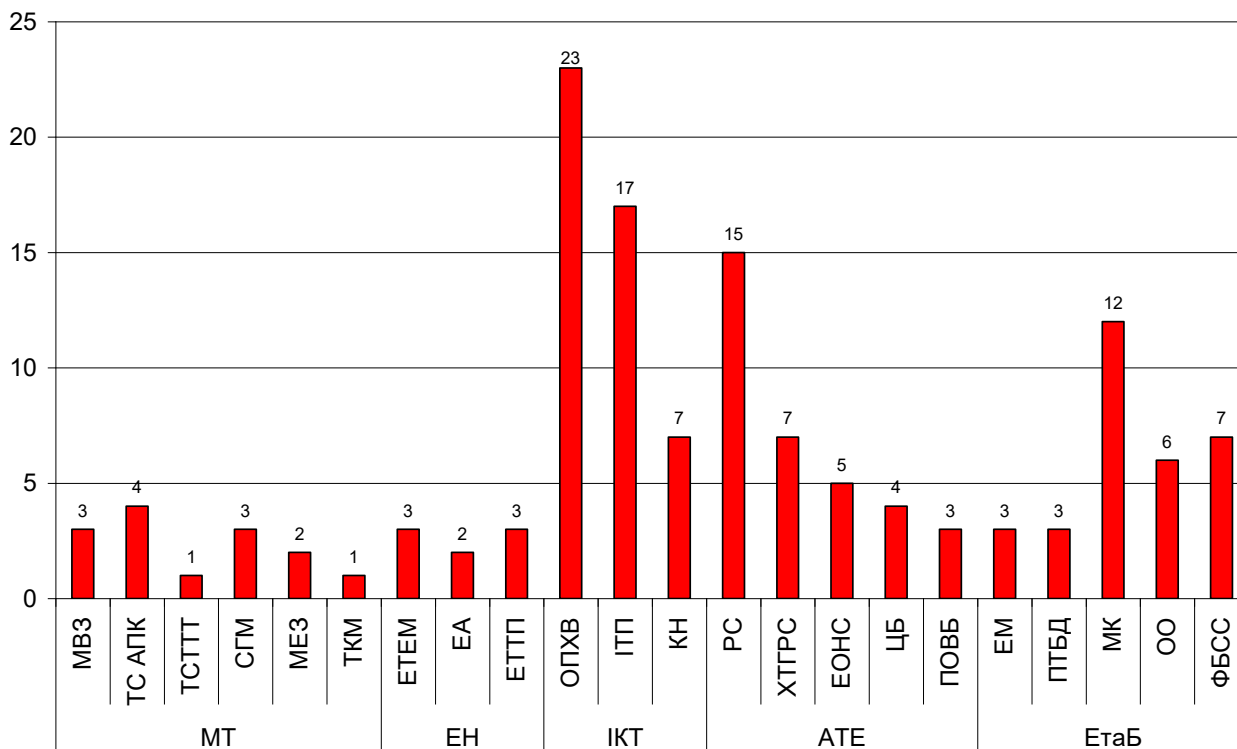

Рис. 1 – Кількість підприємств, установ, організацій, з якими випусковими кафедрами укладено договори на дуальне навчання

Найбільш активно цю роботу протягом навчального року провели кафедри обладнання переробних і харчових виробництв ім. професора Ф.Ю. Ялпачика, рослинництва та інформаційних технологій проектування. В переважній більшості це індивідуальні договори для 1-2 студентів. У той же час кафедрами технологій конструкційних матеріалів та технічного сервісу в АПК укладено договори з підприємствами, згідно яких на дуальну

форму навчання було направлено більше 20 студентів (наприклад машинобудівні підприємства «Гідросила-МЗТГ», «Гідросила-ТЕТІС»).

Основними проблемами укладання договорів про впровадження дуального навчання на підприємствах є, по-перше, недостатня інформованість керівників підприємств, установ, організацій про переваги для роботодавців даної форми навчання, по-друге, не відпрацьовано на законодавчому рівні фінансовий механізм співпраці державних вищих навчальних закладів із приватними підприємствами.

Тому для продовження та поширення впровадження дуального навчання необхідно проводити семінари і круглі столи із керівниками профільних підприємств, організацій, установ щодо роз'яснення поняття дуального навчання та перспектив його впровадження.

На рис. 2 представлено в розрізі випускових кафедр кількість студентів, які пройшли та ще планують пройти дуальне навчання у цьому навчальному році.

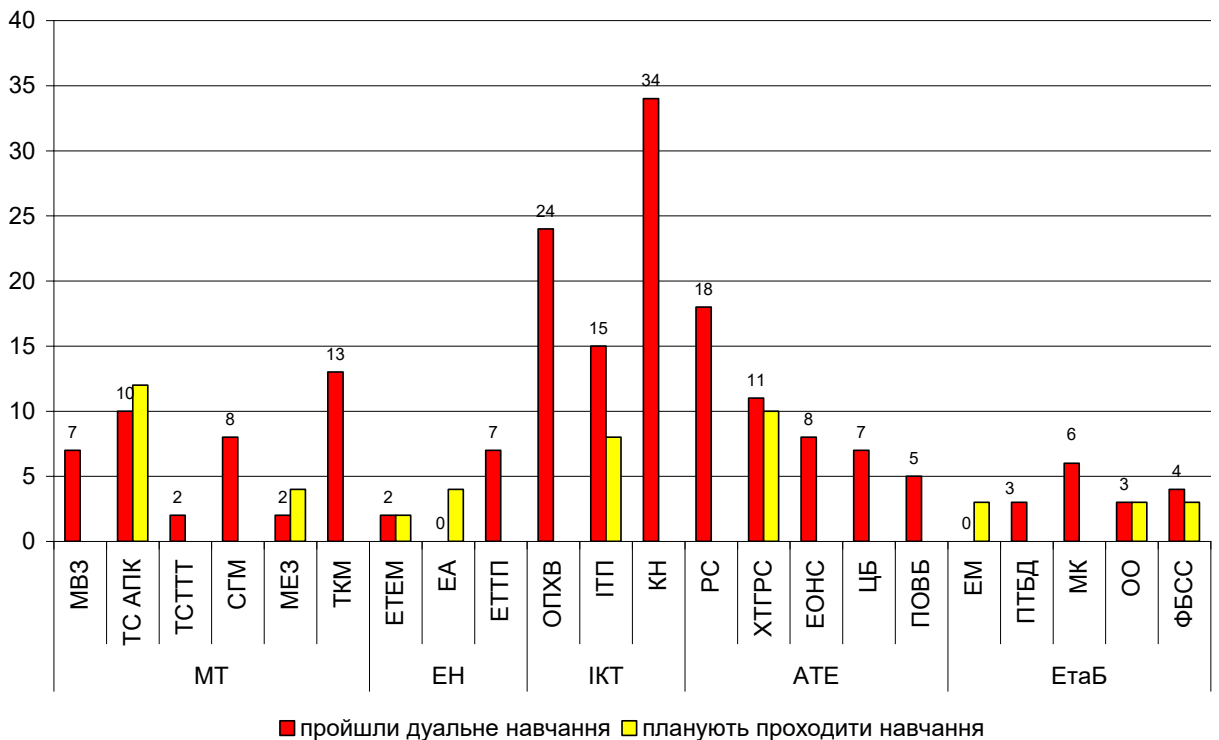

Рис. 2 Кількість здобувачів вищої освіти, які навчаються за дуальною формою навчання

Найбільше було направлено на дуальне навчання студентів зі спеціальності «Комп'ютерні науки» - 49, в тому числі 34 кафедра комп'ютерних наук і 15 кафедра інформаційних технологій проектування. Це пояснюється тим, що фахівці з програмування є гостродефіцитними фахівцями для більшості підприємств, установ і організацій.

Потребують також кваліфікованих фахівців переробні підприємства, тому було направлено на дуальне навчання 24 студента зі спеціальності «Галузеве машинобудування» та 11 студентів зі спеціальності «Харчові технології».

В цьому році було налагоджено дуже тісну співпрацю кафедр механіко-технологічного факультету із сучасними машинобудівними підприємствами «Гідросила-ТЕТІС», «Гідросила-МЗТГ», «Ельворті». Завдяки впровадженню дуального навчання на робочих місцях цих підприємствах працювало біля 30 студентів механіко-технологічного факультету і, частково, факультету інженерії і комп'ютерних технологій.

Якщо підвести проміжний підсумок, то у 2017-2018 навчальному році за дуальною формою навчання на підприємствах працювало і навчалось 189 здобувачів вищої освіти університету (рис. 3).

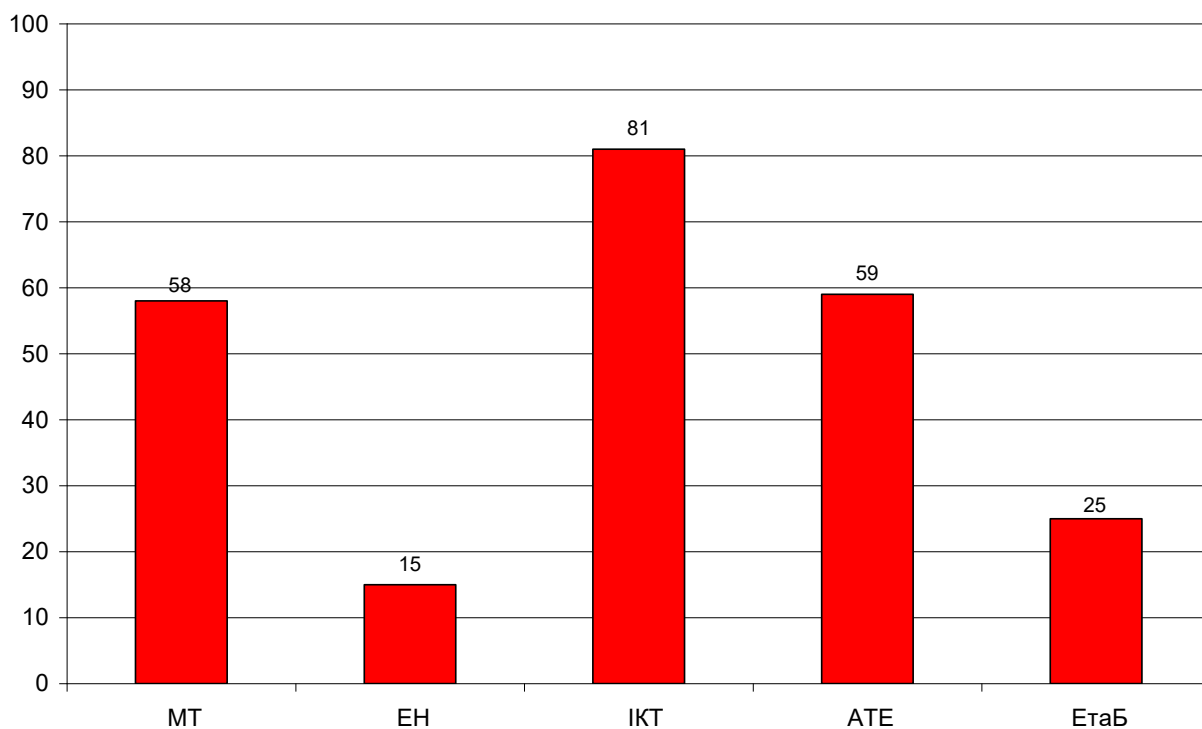

Рис. 3 Кількість здобувачів вищої освіти, які навчаються за дуальною формою навчання в розрізі факультетів

Якщо подивитися у відсотковому співвідношенні кількості здобувачів вищої освіти, які навчалися за дуальною формою до загальної кількості студентів на факультеті, то бачимо, що найкращий показник на факультеті інженерії та комп'ютерних технологій (23%), достатньо високий - на факультетах агротехнологій та екології (11%) і механіко-технологічному факультеті (10%). Вдвічі менше на сьогодні показники із впровадження дуального навчання на енергетичному факультеті та факультеті економіки та бізнесу - по 5%.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що експеримент із впровадження дуального навчання в Таврійському державному агротехнологічному університеті є успішним і потребує продовження і поширення. Для реалізації плану впровадження дуального навчання в університеті на наступний навчальний рік необхідно реалізувати ще ряд заходів:

1. Розробити систему організації дуального навчання в ТДАТУ.

2. Продовжити роботу щодо пошуку сучасних підприємств, установ, організацій для дуального навчання здобувачів вищої освіти та укласти з їх керівниками договори про співпрацю.

3. Провести круглі столи із зацікавленими керівниками підприємств, організацій, установ щодо роз'яснення поняття дуального навчання та перспектив його впровадження.

4. Узгодити з фахівцями підприємств, організацій, установ програми виробничого навчання на робочих місцях.

5. Провести атестацію здобувачів вищої освіти, які проходили дуальне навчання, за участю роботодавців.

6. Забезпечити корегування освітніх програм і навчальних планів зі спеціальності та навчальних дисциплін з урахуванням вимог роботодавців.

7. Залучати до викладання професійних навчальних дисциплін фахівців з підприємств, які співпрацюють з університетом за дуальною формою навчання.

Бібліографічний список.

1. Закон України «Про освіту».
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021р.р..
3. Концепція МОН України підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти.
4. Положення про дуальне навчання в ТДАТУ (2017р.).
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 січня 2013 р. №20 «Про затвердження Порядку укладення договору про стажування студентів вищих та учнів професійно-технічних навчальних закладів на підприємствах, в установах та організаціях і Типової форми договору про стажування студентів вищих та учнів професійно-технічних навчальних закладів на підприємствах, в установах та організаціях».

Kiurchev V., TSATU rector, Dr. of Tech. Sc., professor, Lomeiko O., TSATU pro-rector on Science and Pedagogy, Cand. of Tech. Sc., associate professor.

Advanced valve dual pravnennya in the osvitni process

Summary. In the article the results of the dual training of students of the Tavrish state agrotechnological university and the method of the pivoting of the field of preparation of the faculties are introduced.

Key words dualne navchannya, navchalny plan, osvitni progra-mi, practical pidgotovka, vibroniche navchannya, zdobuvachi vischeoi osviti, Vipuskova department, the basis of pidpriemstvo, robotodavtsi, atestatsiya.

УДК 378.022

Скляр О.Г., к.т.н., проф.

Таврійський державний агротехнологічний університет

**ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ
ПРИ ВИКЛАДАННІ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В
НАВЧАЛЬНИХ ПРОЦЕСАХ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

Анотація. У статті основний акцент зроблено на визначення передумов та напрямів використання інтерактивних методів навчання під час підготовки фахівців та розгляд найоптимальніших з цих методів у розрізі різних видів занять (лекція, семінар, практичне заняття).

Ключові слова. Студент, вищий навчальний заклад, професійна підготовка спеціалістів, навчально-виховний процес, інтерактивне навчання.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення відбувається стрімкий розвиток усіх сфер суспільно-економічного життя, зростають вимоги до рівня підготовки молодих фахівців, які за цих умов мають стати рушійною силою у конкурентній боротьбі за місце нашої країни у світовій системі господарських відносин.

Підготовка сучасного фахівця має будуватися на новітніх методах та підходах: запровадження інноваційних технологій навчання та перевірки знань студентів, пошуку нових форм і методів організації навчально-виховного процесу з врахуванням особливостей як навчальної дисципліни, так і кожного студента тощо, що дасть змогу максимально розкрити потенціал студента, забезпечити якісну підготовку конкурентоспроможних фахівців з високим професійним рівнем знань, які будуть мобільними, ерудованими, здатними творчо мислити та вчасно знаходити правильні рішення проблем та завдань.

Відповідно до цього, вивчення у вищих навчальних закладах (ВНЗ) дисциплін, викладачі яких організовуватимуть навчально-виховний процес, побудований на новітніх методах та сучасних технологіях навчання, створить належну основу якісної підготовки нової когорти молодих фахівців.

Однак сучасний стан розвитку економічних відносин, необхідність модернізації вітчизняної освіти, зростаючі інформаційні потреби та нові вимоги до фахівців з обліку та аудиту обумовили доцільність розгляду окремих питань щодо визначення шляхів практичного застосування інтерактивних методів навчання у ВНЗ України під час підготовки нового покоління обліковців з урахуванням вагомого доробку цих науковців.

Аналіз останніх досліджень. Якщо звернутися до історії виникнення інтерактивного навчання, то його зародки можна знайти за стародавніх часів. Так, Сократ примушував своїх слухачів шляхом запитань і відповідей знаходити «істину». Платон пропонував давати освіту дітям з 6-річного віку та розвивати їх за допомогою ігор, бесід, казок, пісень тощо. Конфу-

цій у заснованій ним школі не дотримувався регламентованих за часом і змістом навчальних занять.

Навчання й виховання відбувалось у процесі довільних бесід, які часто мали евристичний характер. До основ групової роботи також покладено ідеї Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, Дж. Дьюї про вільний розвиток особистості, систему групового навчання А. Белла та Дж. Ланкастера, Дальтон-план Е. Паркхерст.

Автор цієї методики педагог Елен Паркхерст запропонувала її як альтернативу урокам запам'ятовування й опитування. Учні мали можливість обирати зміст заняття, варіювати предмети. Весь матеріал поділявся на частини-завдання. Кожна з них конкретизувалася на окремій картці у формі короткого письмового завдання з постановкою запитань і визначення джерел, де учні можуть знайти відповіді на поставлені питання. Кожний учень складав з учителем контракт про самостійне опрацювання матеріалу у визначений час. Завдання виконувалося у доступному для кожного темпі самостійно або в групі (по 3-5 чоловік). Облік навчальної роботи здійснювався на картках: лабораторній картці вчителя, індивідуальній обліковій картці учня й обліковій картці класу. Учні працювали в окремих предметних кабінетах-лабораторіях. Звідси походить і назва – лабораторний план. Однак Дальтон-план породжував серед учнів нездорове суперництво, розвиваючи індивідуалізм, нераціональне використання часу.

В колишньому Радянському Союзі (30-і роки – початок 40-х, на Східній Україні) виникла ідея бригадно-лабораторної форми навчання, що мала назву «бригадно-лабораторний метод». Ця форма роботи стала надто популярною і поступово перетворилася в універсальну форму організації навчального процесу. Нажаль, ці форми навчання впроваджувалися без належної експериментальної перевірки. Тому їх застосування швидко виявило значні недоліки: зниження ролі вчителя, відсутність в учнів мотивації навчання, неекономне використання часу, тобто помилки, що були характерними і для Дальтон-плану. Авторитарна шкільна політика призвела до того, що аж до кінця 50-х років вчені, педагоги-практики неспроможні були експериментувати в цьому напрямі. У 30-50-х роках навчання в школах колишнього СРСР розвивалося на основі класно-урочної системи, яка пропонувала переважно фронтальну організацію занять. Лише у 60-х роках у радянській дидактиці з'явився інтерес до групової форми навчання в зв'язку з вивченням проблеми пізнавальної активності, самостійності учнів. У працях учених цього періоду (Л. Аристової, М. Данилова, Б. Єсипова та ін.) відзначалося, що коефіцієнт роботи учнів на окремих уроках становить від 40 до 60%, що зумовило появу групової форми роботи на уроках. У 70-тих роках важливий напрям досліджень загальних форм навчання був пов'язаний з навчально-пізнавальною діяльністю учнів в умовах колективної, групової, індивідуальної роботи в класі (А. Алексюк, Ю. Бабанський, І. Лернер, Х. Лійметс). Проблема інтерактивного нав-

чання й зараз активно розробляється в теоретичному та методологічному аспектах [1].

Формулювання цілей статті. Необхідно визначити передумови та напрями використання інтерактивних методів навчання під час підготовки фахівців та розгляд найоптимальніших з цих методів у розрізі різних видів занять.

Виклад основного матеріалу досліджень.

Основними складовими інтерактивних уроків є вправи і завдання, які виконуються учнями. Важлива відмінність інтерактивних вправ і завдань від традиційних полягає в тому, що виконуючи їх, учні не стільки закріплюють раніше вивчений матеріал, скільки вивчають новий.

Тому, організовуючи навчальний процес, який спирається на використання інтерактивних методів навчання, треба враховувати включеність до процесу пізнання всіх учнів, студентів групи. Спільна діяльність означає, що кожен вносить свій особистий індивідуальний внесок, у процесі роботи йде обмін знаннями, ідеями, засобами діяльності.

Інтерактивні методи можуть застосовуватися під час організації викладачем таких видів праці зі студентами (учнями): організація тематичних занять; в організації тимчасових творчих колективів у процесі роботи над навчальним проектом; формування портфоліо студента (учня); організація дискусій і обговорень спірних питань, що виникли в колективі; для створення освітніх ресурсів (курсів лекцій, тренінгових матеріалів, дипломних робіт, творчих робіт, аудіо- і відеоматеріалів та ін.)

Для вирішення навчальних завдань викладач використовує такі інтерактивні форми: використання кейс-технологій; проведення відео конференцій; «круглих столів»; «мозковий штурм»; дебати; фокус-групи; ділові і рольові ігри; case-study (аналіз конкретних, практичних ситуацій); навчальні групові дискусії; тренінги. Більшість з них детально описана в літературі. Схарактеризуємо деякі з них.

Тренінги. Під тренінгами розуміють таке навчання, коли основна увага приділяється практичному опрацюванню матеріалу, що вивчається коли в процесі моделювання спеціальних завдань-ситуацій студенти мають можливість розвивати і закріплювати необхідні знання і навички, змінювати ставлення до свого досвіду і використаними під час роботи підходами.

Навчальна дискусія. Полягає в проведенні навчальних групових дискусій з конкретної проблеми у відносно невеликих групах (від 6 до 15 чол.). Традиційно, під поняттям «дискусія» розуміється обмін думками в усіх їх формах. Дискусія як колективне обговорення може носити різноманітний характер залежно від процесу, що вивчається, рівня його проблемності і висловлених думок. Навчальна дискусія відрізняється від інших видів дискусій тим, що новизна її проблематики відноситься лише до групи студентів, які беруть участь у дискусії, тому що те рішення

проблеми, яке вже винайдене в науці, треба знайти в навчальному процесі даної аудиторії.

Для викладача, який організує навчальну дискусію, результат, як правило, вже заздалегідь відомий. Метою тут є процес пошуку, який повинен привести до об'єктивно відомого, але суб'єктивно нових знань з точки зору студентів. Причому цей пошук має закономірно вести до запланованого педагогом завдання.

Для проведення дискусії педагог створює і підтримує певний рівень взаємин студентів – стосунки доброзичливості і відвертості, тобто управління дискусією з боку педагога носить комунікативний характер. По-друге, педагог управляє процесом пошуку істини.

Case-study. Метод case-study або метод конкретних ситуацій (від англійського case – випадок, ситуація) – метод активного проблемно-ситуаційного аналізу, заснований на навчанні шляхом розв'язання конкретних задач-ситуацій (розв'язок кейсів). Використання цього методу передбачає перехід від методу накопичення знань до діяльнісного, практико-орієнтованого підходу відносно реальної діяльності студента. Мета цього методу – навчити студентів аналізувати інформацію, виявляти ключові проблеми, вибирати альтернативні шляхи розв'язання, оцінювати їх, знаходити оптимальний варіант і формулювати програми дій. Під час розробки конкретних ситуацій особливо важливим є те, з чим пов'язується індивідуальна робота, з проблемною ситуацією і групове обговорення пропозицій, підготовлених кожним членом групи. Це дозволяє учням, студентам розвивати навички групової роботи.

Ділові і рольові ігри. Один із інтерактивних методів навчання одержав загальну назву «ділові ігри». Цей метод становить у комплексі рольову гру з різними інтересами її учасників і необхідністю прийняття рішення по закінченні або під час гри. Рольові ігри допомагають формувати в студентів такі якості, як комунікативні здібності, самостійність мислення та ін. Вони проходять у формі групового мисленнєвого пошуку, що потребує залучення в комунікацію всіх учасників гри. По суті, цей метод навчання є особливою формою комунікації. Завершується ділова гра підведенням підсумків, де основна увага приділяється аналізу одержаних результатів, найбільш значущих для практики. Проте, завершуюча фаза може бути розширена до рефлексії всього ходу гри. Об'єктами такої рефлексії можуть стати: динаміка індивідуальних, групових траєкторій руху розумових процесів; динаміка створення колективної думки.

Головною умовою інтерактивних методів навчання є ініціативність студентів у навчальному процесі, що стимулює педагога консультанта, діяльності учнів.

Напрями використання інтерактивних методів навчання при викладанні технічних дисциплін.

У процесі опрацювання наукової та фахової літератури з цього питання, враховуючи практичний досвід викладання технічних дисциплін у ВНЗ,

можемо визначити найоптимальніші групи інтерактивних методів навчання, які доцільно використовувати на лекційних, семінарських та практичних заняттях під час вивчення дисципліни (табл. 1).

У процесі впровадження новітніх методів навчання під час вивчення технічних дисциплін лектору також доцільно та необхідно використовувати нетрадиційні лекції: багатоцільова лекція, проблемна лекція, лекція-брейнстормінг, лекція із заздалегідь запланованими помилками, лекція-конференція, лекція прес-конференція, лекція-брифінг, лекція "круглий стіл", лекція-бесіда, лекція-візуалізація, лекція-екскурсія, лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку (інтерактивна лекція), бінарна лекція, що забезпечують новий сучасний підхід до передачі та сприйняття навчального матеріалу.

Таблиця 1

Напрями використання інтерактивних методів навчання при підготовці фахівців з технічних дисциплін залежно від виду занять

Назва інтерактивного методу навчання	Вид заняття		
	Лекція	Семінар	Практичне заняття
Робота в парах	при актуалізації опорних знань з теми лекції	–	закріплення та перевірка теоретичних знань
Ротаційні трійки	при актуалізації опорних знань з теми лекції, обговорення, осмислення, закріплення, засвоєння нового матеріалу	–	–
Робота в малих групах	–	опрацювання певного завдання студентами, які об'єднанні в робочі групи, протягом заданого часу	–
Естафета	закріплення нового матеріалу шляхом формування студентами ланцюжка питань та надання відповідей на них у порядку черги	–	закріплення нового матеріалу шляхом формування студентами ланцюжка питань та надання відповідей на них у порядку черги
Аукціон	закріплення нового матеріалу шляхом пояснення студентами значення певних термінів та понять	закріплення почутого практичного матеріалу шляхом пояснення студентами значення певних термінів та понять, які були згадані доповідачами на занятті, порядку виконання тих чи інших завдань, запису бухгалтерських проведення, здійснення аудиту тих чи інших об'єктів	
Акваріум	–	спрямований на практичне вдосконалення навичок роботи у малих групах, вміння дискутувати та аргументувати свою думку	
Мікрофон	закріплення теоретичних знань,	–	–

	актуалізація опорних знань, акти-візація студентів та перевірка рівня засвоєння знань студентами шляхом надання ними відповідей на запитання викладача чи одногрупників, висловлення своєї думки чи позиції		
Робота з електронними посібниками	передбачає використання студентами широких можливостей комп'ютерної графіки, елементів анімації, аудіосупроводу: можливість контекстного пошуку та швидкого й зручного доступу до термінологічного словника чи мережі Інтернет. Завдяки цьому виникає можливість отримання теоретичного матеріалу через інтерактивну комунікацію із викладачем	–	
Моделювання	всебічний розгляд теми за допомогою використання різних макетів, графіків, комп'ютерних моделей тощо	–	дослідження господарських операцій та процесів з погляду майбутнього інженера
Мозковий штурм	–	ефективний метод колективного пошуку та обговорення рішень, який базується на вільному висловленні кожним учасником обговорення своїх думок та ідей, творчому мисленні та підході вирішення важливого питання, проблеми, практичного завдання, інтерактивної вправи	
Метод ПРЕС	–	формування у студентів датності аргументовано, чітко та стисло формулювати та висловлювати свою думку з дискусійного питання, впливати на думку співрозмовників	–
Два-чотири-всі разом	–	–	проведення аналізу кількісних та якісних параметрів явищ та процесів господарської діяльності підприємства
Дискусія в стилі ток-шоу, дебатів	–	формування у студентів навичок публічного виступу та дискутування	–
Діагностика проблеми	–	відпрацьовування навичок вирішення проблем, прийняття рішень на основі проблемноорієнтованого підходу, групове обговорення заданої викладачем ситуації з метою встановлення основної проблеми	

Карусель	–	–	обговорення проблеми з діаметрально протилежних позицій на основі збирання інформації з відповідної теми; здійснення інтенсивної перевірки обсягу й глибини здобутих студентами знань; розвиток у студентів вмінь аргументувати власну позицію
Навчаючи-навчаю	–	–	сприяє кращому та швидшому засвоєнню знань завдяки активній участі студента в навчанні та передачі його знань одногрупникам
Дерево рішень	–	–	формування комплексу рішень практичного завдання, виробничої ситуації, інтерактивної справи
Кейс-метод	–	–	використання конкретних практичних ситуацій для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень студентами. Відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти під час вирішення цієї проблеми, а також вдало суміщає навчальну, аналітичну і виховну діяльність
Ділова гра (навчання в дії)	–	–	відпрацювання практичних та особистісних навичок заохочення студентів до прийняття рішень, стимулювання творчого мислення
Інтелектуальні тренінги			розуміння й осмислення нового матеріалу, його запам'ятовування та засвоєння, встановлення зв'язків між різноманітними явищами, рішення теоретичних завдань і практичних задач, формулювання своїх думок в усному мовленні
Презентація	засвоєння студентами значних обсягів інформації за допомогою навчальних схем і таблиць, які логічно доповнюють, систематизують матеріал заняття		здобуття досвіду творчо опрацювати інформацію, представляти власну позицію, власне бачення проблеми

Необхідною та невід'ємною складовою навчання є здійснення поточного та підсумкового контролю. У контексті використання інтерактивних методів вважаємо, що доцільним є застосування для цього комп'ютерного тестування, завдяки якому групування та видача тестів студентам, оцінювання і презентація результатів за пройдене тестування здійснюється за допомогою персональних комп'ютерів. Цей метод оцінювання знань студентів забезпечує інформаційну безпеку, швидкість передачі інформації, спеціальний захист електронних файлів та результатів тестування, спрощення процедури підрахунку результуючих балів, підвищення інформаційних можливостей процесу контролю тощо.

З результатами тестування формується протокол, який зберігається на сервері та може бути роздрукований будь-коли.

Незважаючи на вибір того чи іншого інтерактивного методу навчання, кожен викладач повинен сумлінно готуватися до заняття, адже застосування таких методів у навчанні є надзвичайно важким для викладача і потребує чіткого та логічного планування порядку його впровадження. Варто згадати такий вислів: "Краще ретельно підготувати кілька інтерактивних занять у навчальному році, ніж часто проводити похапцем підготовлені "ігри" [7].

Використання на заняттях інтерактивних методів навчання передбачає необхідність врахування викладачем певних проблем та труднощів, які зумовлені особливостями сучасних студентів, які на початкових курсах, вивчаючи ще основи бухгалтерського обліку та аудиту, не мають власної думки, не вміють її висловлювати або ж бояться висловлювати її відкрито перед їхніми одногрупниками. До інших, не менш важливих, проблем, які можуть вплинути на кінцевий результат використання інтерактивних методів навчання під час підготовки фахівців, належать:

- 1) не вміння студентами слухати інших, об'єктивно оцінювати їх думку та запропоновані ними рішення;
- 2) не бажання студентів у процесі обговорення змінювати свою думку, йти на компроміс;
- 3) студентам важко бути мобільними, змінювати методи та підходи роботи;
- 4) студенти-лідери намагаються "тягнути" групу, а слабші студенти відразу стають пасивними;
- 5) висловлення окремими студентами антисуспільних думок з метою завоювання "авторитету" чи привертання уваги до їх персони тощо.

Практика використання інтерактивних методів навчання, які ми розглянули в таблиці, при підготовці фахівців з обліку та аудиту дає нам змогу визначити певні позитивні зрушення, які спостерігаємо у студентів:

- набуття вмінь дискутувати, висловлювати та відстоювати свою думку, приймати спільні рішення, працювати в команді;
- удосконалення рівня спілкування, вміння побудови логічної та чіткої

- доповіді та виступу з нею перед їх одногрупниками та іншими учасниками навчально-виховного процесу;
- поглиблення теоретичних знань, набуття та розвиток вмінь та навичок облікової роботи та вирішення практичних завдань (виробничих ситуацій);
- здатність оперувати науковими та спеціальними термінами, використовувати набутий досвід на практиці;
- розвиток творчого мислення, вміння застосовувати нетрадиційні підходи до вирішення проблем чи завдань тощо.

За умови формування правильного науково обґрунтованого підходу до провадження інтерактивних методів навчання, використання мультимедійних засобів, викладач зможе залучити до роботи всіх студентів групи, поглиблювати їх мотивацію та розвивати в них професійні та людські якості.

Результат підсилюється використанням комп'ютерних засобів навчання, оскільки зараз існує величезна кількість комп'ютерних програм, які застосовують у практичній діяльності розуміння сутності, призначення та вміння використовувати яких є надзвичайно важливим для молодого фахівця, який вперше шукає роботу за фахом.

На основі проведеного дослідження та з огляду на необхідність подальшої модернізації вищої освіти можемо визначити такі напрями вдосконалення навчально-виховного процесу на основі активного використання інтерактивних методів навчання:

1. Формування концепції інноваційної моделі навчання.
2. Створення механізму розвивальних технологій професійної освіти та технологій саморегульованого навчання поряд із традиційним навчанням.
3. Створення механізму дистанційного навчання.
4. Підготовка науково-методичних рекомендацій до використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі ВНЗ.
5. Індивідуалізація та інформатизація навчально-виховного процесу (співпраця з викладачами кафедр, які ґрунтовно вивчають комп'ютерні технології та програмне забезпечення тощо).
6. Використання проблемного підходу до навчання.
7. Залучення до роботи на заняттях практикуючих бухгалтерів, аудиторів, аналітиків та інших фахівців з облікової роботи.
8. Удосконалення системи контролю тощо.

Висновки

Результати дослідження та практичний досвід яскраво засвідчили необхідність використання таких методів навчання кожним викладачем, оскільки це позитивно впливає на формування фахівця. Заняття, які побудовані на застосуванні інтерактивних методів, є для студента цікавішими, спонукають їх до активної взаємодії у групі, розвивають творче мислення та формують мотивацію навчально-пізнавальної та майбутньої про-

фесійної діяльності у студента. Проте необхідно пам'ятати, що неможливо побудувати весь процес навчання виключно на інтерактивних методах, оскільки це один з багатьох прийомів, які допомагають досягнути мети і приносять результат тільки в поєднанні з іншими традиційними методами організації навчально-виховного процесу.

Бібліографічний список.

1. Акімова Н.С. Діалог як метод інтерактивної взаємодії викладача та студентів у процесі навчання / Н.С. Акімова, О.О. Безпалова // VIII Всеукр. наук.-метод. конф., 23 вересня 2010 р. – Харків : Вид-во ХДУХТ, 2010. – С. 23-24.

2. Вахрушева Т.Ю. Інтерактивні технології навчання як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності / Т.Ю. Вахрушева // Нові технології навчання. – К., 2007. – Вип. 47. – С. 64-69.

3. Голубцова І.А. Впровадження інтерактивних технологій / І.А. Голубцова // Організація навчально-виховного процесу. – 2007. – № 9. – С. 159-174.

4. Жилякова О.В. Застосування інноваційних методик під час підготовки фахівців з економічних спеціальностей / О.В. Жилякова, Т.О. Ставерська // VIII Всеукр. наук.-метод. конф., 23 вересня 2010 р. – Харків : Вид-во ХДУХТ, 2010. – С. 217-218.

5. Лачкова Л.І. Інноваційні технології навчання у вищій школі / Л.І. Лачкова // VIII Всеукр. наук.-метод. конф., 23 вересня 2010 р. – Харків : Вид-во ХДУХТ, 2010. – С. 209-210.

6. Пищик О.В. Інтерактивні технології навчання / О.В. Пищик. – Управління освіти і науки Чернігівської обласної державної адміністрації. – Чернігів : ДПТНЗ "Чернігівський центр проф.-техн. освіти", 2010. – 12 с.

7. Тарасова О. Інтерактивні методи навчання як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів під час лекційних занять / О. Тарасова. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.psyh.kiev.ua>.

Sklyar A. Introduction of intelligent methods of navchanna while vichladanni technical disciplines in the northern processes of a village school

Summary. In the article a basic accent is done on determination of pre-conditions and directions of the use of interactive methods of studies during preparation of specialists and consideration of most optimal from these methods in the cut of different types of employments (lecture, seminar, practical employment).

Keywords: student, higher educational establishment, professional preparation of specialists, educational-educator process, interactive studies.

УДК 378.14

Болтянський О.В. к.т.н, доцент, Болтянська Н.І. к.т.н, доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

ДУАЛЬНА СИСТЕМА ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ВИПУСКНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. В статті розглянуті основні елементи дуальної освіти стосовно вищої школи, специфіка і переваги дуального навчання.

Ключові слова: вища освіта, дуальна система навчання, професійна мобільність

Постановка проблеми. В даний час перед суспільством гостро стоїть проблема підготовки висококваліфікованих фахівців. Основним робочим документом, який регламентує освітній процес, є освітній стандарт, до якого включено вимоги до обов'язкового мінімуму вмісту та рівня підготовки студентів. Головна мета реалізації освітніх стандартів - це навчання і випуск таких фахівців, які будуть здатні до самореалізації, соціально мобільні, легко адаптуються в сучасних ринкових умовах розвитку економіки регіону і країни, вміння розробляти і змінювати власну життєву стратегію. Тому так важливо не просто озброїти студентів необхідною інформацією, а включити їх в активну професійну діяльність. Великою проблемою вищої освіти сьогодні є розрив між теорією, яку студенти вивчають в вищому навчальному закладі і практичними навичками, яких чекають від них роботодавці і ринок праці [1]. Подібних недоліків в підготовці майбутніх фахівців позбавлена дуальна освіта, яка поєднує в навчальному процесі теоретичну і практичну підготовку [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогоднішній день дуальна система навчання - одна з найефективніших форм підготовки кадрів в світі, яка широко поширена в промислово розвинених країнах і є основною системою підготовки кадрів більш ніж в 60 країнах [3].

Досвід розвитку дуальної системи навчання успішно реалізується в Німеччині, Швеції, Великобританії, Японії. Першопрохідцем в реалізації даного напрямку виступила Німеччина, де є досить розвинений інститут наставництва, заснований на потужній законодавчій базі, що забезпечує ефективний шлях підвищення якості освіти.

Дуальна система дозволяє освоювати обрану професію безпосередньо на виробництві, тобто студенти вчаться відразу в двох місцях: 1-2 дня в тиждень в навчальному закладі, інший час - на підприємстві. У навчальному закладі вони отримують теоретичні знання, а на підприємствах формують практичні навички.

У той же час як зазначає Л.С. Морозова та ін. [3] процес навчання впливає на збалансованість підготовки та заповнення вакантних робочих місць. Це в свою чергу забезпечується наявністю «стійких, регулярних процесів покупки і продажу трудових послуг на основі чого можлива мобільність трудових ресурсів, перерозподіл робочої сили між підприємствами».

В умовах глобалізації ринку освітніх послуг все більше молодих людей віддають перевагу тому освітньому напрямку, який забезпечить їм успішне працевлаштування на спеціальність, що користується попитом на сучасному ринку праці. І від освіти вони прагнуть перш за все оволодіти тими практичними навичками, наявність яких важлива для роботодавців – тобто в сучасних умовах професійна освіта, спрямована на підготовку фахівця конкретної спеціальності може поступово посунути класичну систему підготовки всебічно розвинутого випускника.

На необхідність створення освітньої системи, яка б відповідала викликам сучасного соціуму звертає увагу і О.Г. Романовський: «Створення оптимальної моделі вищої освіти, яка забезпечила б підготовку фахівців з високим рівнем загальних і професійних знань, умінь і навичок, є провідною тенденцією розвитку цієї галузі практично у всьому світі» [4]. В цих умовах ефективним засобом значного підвищення конкурентоспроможності майбутнього фахівця є «особистісна» диверсифікація одержуваної освіти за допомогою впровадження в освітню діяльність вузу дуальної системи освіти, що сприятиме значному розширенню спектру змісту практичної складової освіти, а також скорочення терміну майбутньої адаптації випускника на ринку праці, за рахунок об'єднання ресурсів освіти і бізнесу. Дуальні освітні програми є одним із стратегічних напрямків модернізації вищої освіти, яке розширює шанси навчальних закладів на успішне функціонування і гармонійний розвиток в умовах глобалізації ринку освітніх послуг. Навчання за дуальною освітньою системою сприяє більш глибокому і різнобічному професійному розвитку студентів, підвищує їх конкурентоспроможність на українському і світовому, глобальному ринку праці.

Формулювання цілей статті. Метою даної науково-методичної роботи є визначення основних елементів дуальної освіти стосовно вищої школи.

Виклад основного матеріалу досліджень. Дуальна форма професійної освіти розглядається не тільки як педагогічна альтернатива, але і як успішно адаптований до умов ринкової економіки освітній феномен. Проведений аналіз наукових публікацій з досліджуваної проблеми (С.М. Амеліна, О.М. Новіков, В.П. Смірнова, В.А. Тешев) дозволяє стверджувати, що більшість дослідників визнають неможливість прямого копіювання дуальної системи освіти, але одночасно сходяться в тому, що аналіз дуальної форми створює передумови впровадження найбільш ефективних її елементів в систему освіти країн з ринковою економікою.

Провівши аналіз літератури по дуальному навчанню, слід відзначити велику кількість можливих переваг такої освіти. Сукупність можливих переваг представлена на рис. 1

Рис.1. Сукупність можливих переваг дуальної освіти

Дуальне навчання - це такий собі продукт взаємодії освітніх організацій і роботодавців, спрямованих на успішну професійну адаптацію майбутнього фахівця. Дуальне навчання характеризується, перш за все, залученням підприємств безпосередньо в процес підготовки кадрів, де вони беруть участь у розробці навчальних планів, програм, є базами практики.

У дуальній системі навчання посилюється і змінюється роль роботодавця, який зацікавлений не тільки в результатах навчання, але і в змісті навчання, його організації, тобто такого роду навчання дає можливість підготувати для себе фахівців, забезпечивши їх максимальну відповідність всім своїм вимогам, економлячи на витратах з пошуку і вибору працівників, їх перекваліфікації та адаптації, можливість відібрати найкращих випускників. У свою чергу, такий підхід мотивує студентів, так як молоді фахівці працюють з повною віддачею з метою залишитися на даному підприємстві. Все це в сукупності сприяє закріпленню кадрів і зменшення плинності, що зараз для підприємств дуже важливо [5].

Безперечно, що вітчизняні напрямки систем дуальної підготовки фахівців не сильно відрізнятимуться від зарубіжних, проте визначення переліку напрямів підготовки і вибір відповідного йому змістовного наповнення повинні базуватися на прогностичному аналізі і враховувати українські реалії та специфіку [5].

Під дуальною системою підготовки фахівців розуміється інноваційна траєкторія організації вищої освіти, яка включає в себе чітко скоординовану

взаємодію вищого навчального закладу та виробничих підприємств, спрямовану на підготовку фахівців конкретного профілю, з необхідним роботодавцю кваліфікаційним рівнем.

До основних принципів, які лежать в основі системи дуальної освіти, відносять: паритетність гуманістичних і ціннісних орієнтирів, компетентнісний підхід, становлення і розвиток професійної діяльності і соціально-професійних відносин. Відмінності між дуальною і традиційною системами підготовки наведено на рисунках 2 і 3.

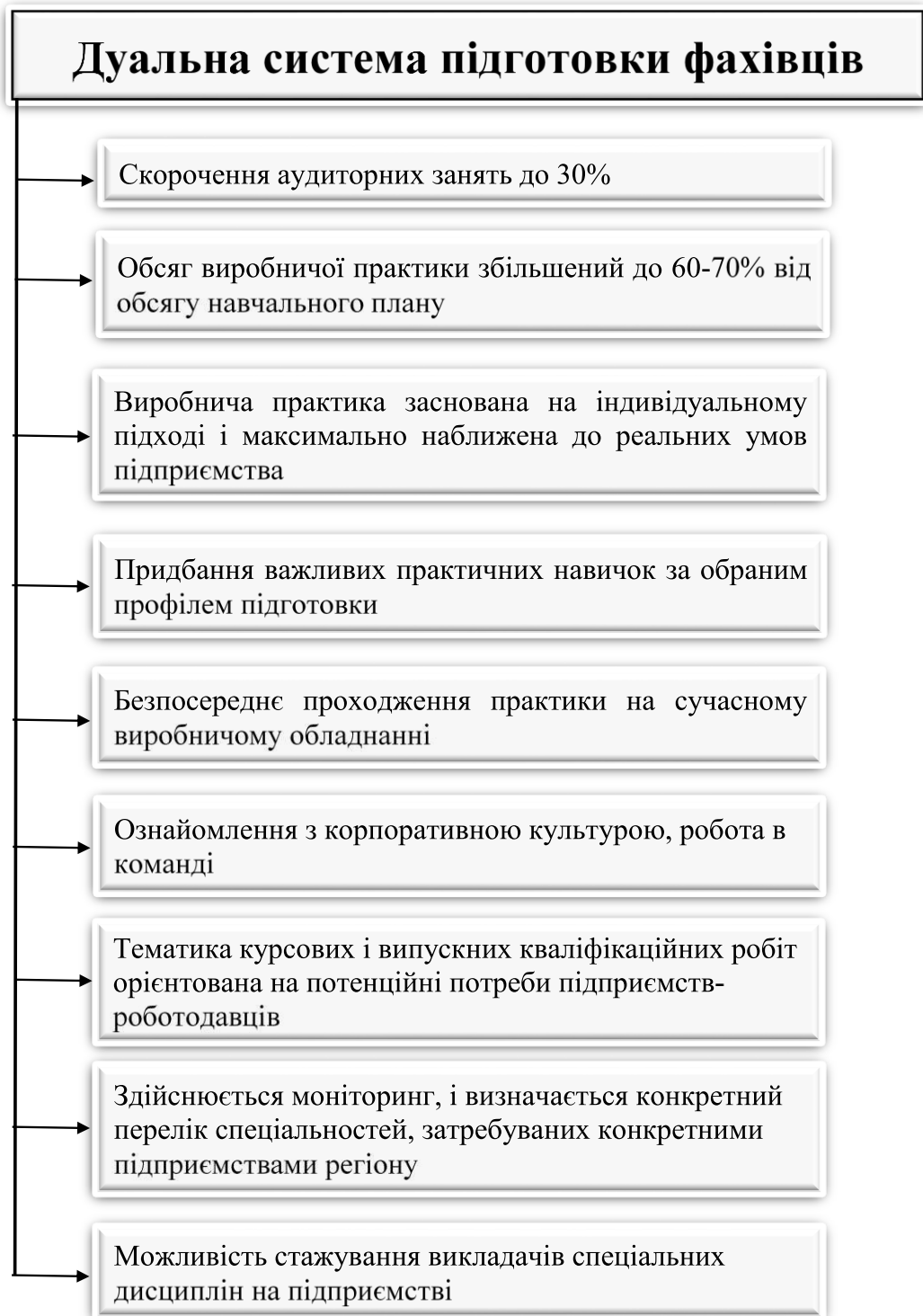

Рис. 2. Дуальна система підготовки фахівців

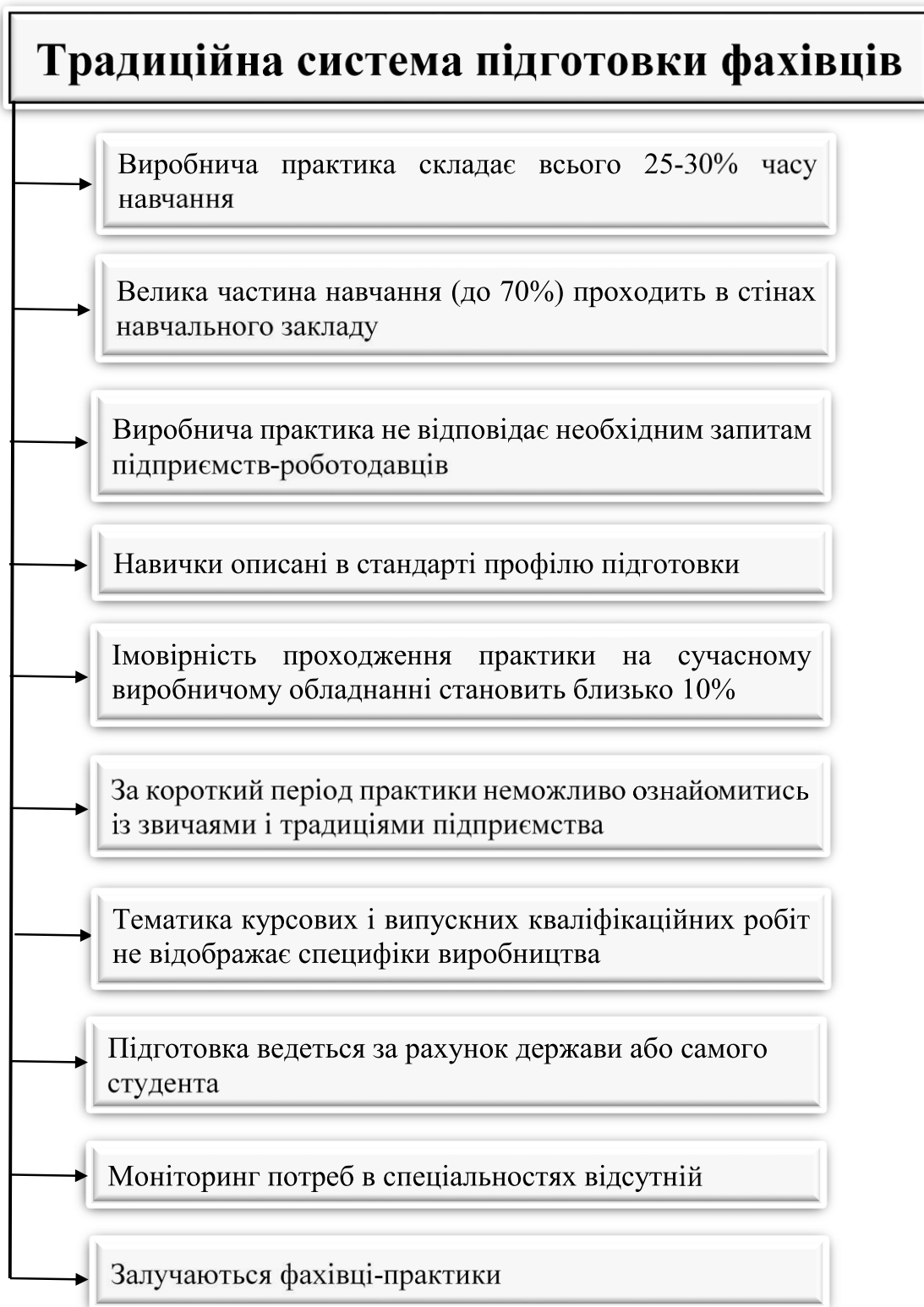

Рис. 3. Традиційна система підготовки фахівців

Крім того, при реалізації дуальної підготовки фахівців слід врахувати, що в вищих навчальних закладах слабо розвинений індивідуалізований підхід до організації навчання, який передбачає розробку освітньої траєкторії для конкретного студента.

Процес навчання вибудовується з опорою на групу студентів, отже, ми вважаємо, що для використання індивідуалізованої системи дуальної підготовки необхідно:

- задіяти дистанційне навчання (що допоможе індивідуалізувати навчальний процес);
- сформувати групи студентів, які вивчають в даний часовий період однойменні дисципліни.

Переваги від впровадження дуальної освіти для закладів освіти, здобувачів освіти та роботодавців очевидні.

Для закладу освіти:

- підвищення конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг;
- доступ до актуальної інформації про поточний стан розвитку професій та видів економічної діяльності, для яких заклад освіти готує фахівців;
- підвищення якості освіти за рахунок адаптації освітніх програм до вимог роботодавців;
- розширення можливостей для прикладних наукових досліджень;
- розширення можливостей для підвищення кваліфікацій викладацького складу.

Для здобувача освіти:

- поєднання отриманих теоретичних знань з практичним досвідом роботи на одному чи декількох підприємствах, в установах чи організаціях;
- збільшення шансів на отримання першого робочого місця одразу після закінчення закладу освіти;
- наявність до завершення навчання стажу роботи, необхідного для подальшого професійного зростання, а також реалістичного бачення власного кар'єрного шляху;
- отримання практичного досвіду під час навчання та можливості заробітку (отримання грошової винагороди) в процесі навчання.

Для роботодавця:

- вплив на процес для підготовки фахівця з необхідними знаннями, вміннями і компетентностями;
- отримання кваліфікованих кадрів, готових якісно працювати без додаткових витрат на первинне ознайомлення із робочими процесами на підприємстві, в установі чи організації або на перепідготовку;
- відбирання (ще під час навчання) найталановитіших здобувачів освіти для працевлаштування після закінчення навчання.

Однак, поряд з безліччю достоїнств вищеописаної системи, процес її реалізації досить трудомісткий і тривалий. Перш, ніж впровадити цю форму в освітній процес необхідно ознайомитися з його специфікою, так як не всі підприємства і організації в силі використовувати дану форму роботи.

Необхідно виділити кілька елементів, які необхідні для успішної реалізації дуального навчання: нормативно-правова база, формування корпоративної культури, проектування змісту навчання, координація процесу навчання, забезпечення учнів сучасними засобами, створення підрозділів, що

забезпечують реалізацію системи, перепідготовка викладачів, профорієнтаційна робота підприємств.

В даний час, ідея дуального навчання набуває свої реальні контури. Взаємодія освіти з бізнесом і суб'єктами ринку - це одна зі складових сучасної моделі, яка затребувана суспільством. Тому саме зараз потрібна підтримка системи дуального освіти і повинна бути продовжена робота по її реалізації в тісній співпраці з роботодавцями та соціальними партнерами, зацікавленими у розвитку дуальної освіти.

Висновки. Основна змістовна концепція дуальної системи професійної освіти базується на посиленні практичної спрямованості при підготовці фахівців через синтез навчального та виробничого процесів, що істотно збільшує можливість професійної мобільності випускників вищих навчальних закладів. Однак при реалізації дуальної підготовки слід пам'ятати про принципові зміни, необхідні при організації навчальної діяльності, необхідності адекватного інтегрування і чергування теоретичної і практичної складових під час всього періоду навчання. Крім того, дуальна система освіти, на наш погляд, є дієвим і гнучким механізмом, що дозволяє готувати висококваліфікованих фахівців, затребуваних в сучасних умовах ринкової економіки підприємствами різних сфер діяльності.

Бібліографічний список.

1. Тешев В.А. Дуальное образование как фактор модернизации системы социального партнерства вузов и предприятий // Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 1: Регионоведение: философия, история, социология, юриспруденция, политология, культурология, 2014. – № 1 (135). – С. 139–144.

2. Лисинкина Е.С. Дуальное обучение: проблемы реализации // Современная система образования: опыт и перспективы, 2015.

3. Терещенкова Е.В. Дуальная система образования как основа подготовки специалистов // Концепт.-№4.-2014. [Электронный ресурс] -Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/dualnaya-sistema-obrazovaniya-kak-osnova-podgotovki-spetsialistov>.

4. Романовський О.Г. Самовдосконалення та самоосвіта як показники рівня професіоналізму / О.Г. Романовський // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. / ред. Л.Л. Товажнянський, О.Г. Романовський. – Харків: НТУ «ХП», 2010. – Вип. 26 (30). – С. 11–19.

5. Сідакова Л.В. Сущность и основные признаки дуальной модели обучения // Образование и воспитание. - 2016. - №2. - С. 62-64.

Boltianskyi O., Boltianska N. Dual system of training as a professional tool mobility of students of higher education

Summary. The main elements of dual education regarding higher education, the specifics and advantages of dual education are considered.

Key words: higher education, dual system of training, professional mobility.

УДК 378.147.87

Сушко О. В., к.т.н., доцент
Колодій О. С., к.т.н., ст. викладач
Таврійський державний агротехнологічний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ВНЗ ТА ЇЇ РОЛЬ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація – в статті розглядаються специфіка й проблеми організації самостійної роботи студентів ВНЗ у процесі професійної підготовки з урахуванням сучасних вимог та умов суспільства. Вивчаються умови та методи ефективної організації самостійної роботи студентів як цілісної системи освітнього середовища.

Ключові слова – самостійна робота, якість самостійного навчання, самостійність.

Постановка проблеми. У теперішній час, коли вища школа знаходиться на шляху перебудови навчального процесу відповідно до вимог Болонської системи, великого значення набуває самостійна творча праця студентів, яка організовується та керується викладачем на основі новітніх методів і засобів навчання. Згідно з Положенням про самостійну роботу студентів ТДАТУ, відповідно до Положення Міністерства освіти і науки України «Про організацію навчального процесу у вищих закладах освіти» на самостійну роботу студентів передбачено до 2/3 загального обсягу часу, відведеного на вивчення конкретної дисципліни. Мова йде не тільки про збільшення кількості годин на самостійне навчання, але насамперед про принциповий перегляд організації навчального процесу у вищому навчальному закладі, який повинен будуватися так, щоб розвивати уміння вчитися, формувати у студента здібності до саморозвитку, творчого застосування отриманих знань, способів адаптації до професійної діяльності. Це зумовлено, перш за все, відставанням темпів розвитку освітніх процесів і технологій навчання від темпів розвитку науково-технічного прогресу. Значна частина професійних знань, якими повинен оволодіти майбутній фахівець, поновлюється щороку. Сучасний ринок праці потребує ініціативних, цілеспрямованих і творчих спеціалістів, які мали б високий рівень теоретичної та практичної підготовки, вміли самостійно приймати рішення у тій галузі науки або виробництва, в якій вони задіяні.

Метою вищої школи є не лише передача студентам інформації, а, головніше, навчання їх засобам самостійних дій для здобуття та осмислення нової інформації. Це не тільки самостійне опанування необхідної інформації, але й формування оптимальних методів і засобів здобуття знань, які необхідні для практичної діяльності, вміння самостійно працювати, досліджувати, планувати, ставити проблеми та вирішувати їх. Саме тому на сьогодні

питання організації та активізації самостійної роботи студентів у процесі професійної підготовки набувають особливої актуальності.

Аналіз досліджень і публікацій. Самостійна робота завершує задачі всіх видів учбової роботи та, за словами Головки Л. [1], є вищим специфічним видом учбової діяльності. Жодні знання, які не підкріплені самостійною діяльністю, не можуть стати справжнім надбанням людини.

За загальноприйнятою думкою, самостійна робота є складним та багатозначним поняттям, яке інтерпретується всіма дослідниками та практиками по-різному. В таблиці 1 наведені підходи до визначення поняття «самостійна робота» [1, 2, 3, 4, 5, 6], в таблиці 2 надані класифікаційні ознаки самостійних робіт та їх види [7].

Таблиця 1

Підходи до визначення «самостійна робота» в педагогіці та психології

Автори	Визначення самостійної роботи
І. В. Груданова	Робота, яка виконується без безпосередньої участі вчителя, але за його завданням в спеціально відведений для цього час; при цьому учні свідомо прагнуть досягнути поставленої у завданні мети, застосовуючи свої зусилля та виражаючи у тій чи іншій формі результат розумових або фізичних дій
О. Демченко	Форма організації пізнавальної діяльності тих, що навчаються, яка вимагає проявлення максимуму активності, творчості, ініціативи
А. Б. Каганов	Самостійний пошук необхідної інформації, отримання нових знань та їх використання для вирішування різних задач
Т. М. Картель	Система організації педагогічних умов, які забезпечують керування учбовою діяльністю, яка протікає при відсутності викладача
О. М. Корольок	Самостійна робота у вищій школі є специфічним педагогічним засобом організації та керування самостійною діяльністю в учбовому процесі
О. П. Сліпенька	Вища форма учбової діяльності: діяльність суб'єкту по оволодінню узагальнюючими способами учбових дій та само розвиненню в процесі рішення їм учбовими діями спеціально поставлених викладачем учбових задач на основі зовнішнього контролю та оцінювання, який переходить в контроль та самооцінку самого учня
М. Солдатенко	Такий вид пізнавальної діяльності, в основі якого лежить самостійність дій та мислення

Така систематизація самостійних робіт є актуальною й для таких дисциплін, як нарисна геометрія, інженерна графіка, технологія конструкційних

матеріалів і т. ін. В таблиці 3 наведені різновиди самостійних робіт по дисципліні [8].

Таблиця 2

Класифікація самостійних робіт

Автор	Класифікаційна ознака	Види самостійних робіт
Б.П. Єсипов	Дидактичне призначення	- самостійні роботи по придбанню нових знань та їх використанню; - повторенню та перевірці знань, вмінь та навичок та ін..
І.І. Підкасистий	Рівень пізнавальної активності	- відтворюючі самостійні роботи за зразком; - реконструктивно-варіативні самостійні роботи; - евристичні самостійні роботи; - творчі самостійні роботи;
Т.І. Шамова	Рівень пізнавальної активності	- репродуктивні самостійні роботи; - частково-пошукові; - творчі (дослідницькі)
І.І. Малкін	Характер пізнавальної активності	- самостійні роботи репродуктивного типу; - самостійні роботи пізнавально-пошукового типу; - самостійні роботи творчого типу; - самостійні роботи пізнавально-практичного типу

Таблиця 3

Різновиди самостійних робіт по дисципліні

Види самостійних робіт за класифікаційними ознаками	Реалізація видів самостійних робіт при навчанні технічним дисциплінам
Самостійні роботи по надбанню нових знань та оволодінню вмінням самостійно набувати знання	Робота з учбовою, методичною та довідковою літературою; науково-дослідницька робота; рішення учбових задач
Самостійні роботи по закріпленню та уточненню знань	Робота з учбово-методичною літературою; рішення типових учбових задач; виконання елементарних розрахунків
Самостійні роботи з вироблення вміння застосовувати знання в рішенні учбових та практичних задач	Робота з учбово-методичною літературою; рішення учбових задач різної складності, в тому числі комбінованих задач
Самостійні роботи творчого характеру (або з елементами творчості)	Науково-дослідницька робота; вирішування задач підвищеної складності

Оптимізація самостійної роботи студентів пов'язана з застосуванням інформаційно-комунікаційної освітнього середовища, яка забезпечить студентові свободу вибору та можливість керування самостійною роботою. Той, хто навчається, може оперувати великою кількістю різноманітної інформації, інтегрувати її, має можливість автоматизувати її обробку, моделювати процеси, бути самостійним в учбових діях. В режимі контролю та самоконтролю відбувається сучасна корекція навчання. Авторами розроблена модель дидактичної системи самостійної роботи студентів в інформаційно-комунікаційному освітньому середовищі (таблиця 4) [8].

Як видно з моделі, від адаптаційного до підсумкового етапу формування готовності студентів для самостійної роботи закономірно росте ступінь самостійності студентів та зменшується допомога студентам в процесі самостійної роботи. Використання в учбовому процесі розроблених інформаційно-комунікаційних освітніх середовищ допомагає студентам адаптуватися до вимог вищої школи, оптимізувати процес самостійної роботи, набутти вмінь та потребу самостійного отримання знань.

Активізації самостійної роботи студентів у ВНЗ присвячено дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних психологів, методистів, педагогів, зокрема, П. Підкасистого, В. Буряка, І. Лернера, Б. Єсіпова, М. Гарунова та інших. Проблему формування у студентів уміння планувати свою пізнавальну діяльність досліджували М. Красницький, А. Лошак, О. Козак та ін. Управлінню самостійною роботою студентів у позааудиторний час присвячені роботи Л. Клименко, В. Шпак та ін.; системному підходу до організації самостійної роботи студентів – праці Б. Єсіпова, Т. Шамова та багатьох інших. Проте у вищих навчальних закладах, враховуючи особливості виробництва на сучасному етапі, виникає об'єктивна потреба більше уваги приділяти самостійній роботі студентів під час професійної підготовки.

Формулювання цілей статті. Зважаючи на актуальність проблеми та її недостатню розробленість, метою статті є розгляд проблем управління самостійною роботою студентів ВНЗ у процесі професійної підготовки.

Основна частина. Дослідження О. Сліпенької та І. Коц показують, що досить багато студентів не задоволені обставинами організації самостійної роботи, її результатами, зворотним зв'язком з викладачами та контролем. Студенти називають такі позитивні моменти в організації самостійної роботи, як: творча самореалізація особистості; пізнання нового через отримання додаткових знань; розвиток культури мислення; більш глибоке освоєння матеріалу; розвиток індивідуальних якостей особистості; вироблення власної думки; міжособистісне спілкування у процесі навчання. Одночасно існує ряд перешкод, які виникають у студентів під час самостійної роботи, а саме: відсутність уміння самостійно працювати; брак уміння пов'язувати теоретичні знання з практикою. Це свідчить про те, що проблема організації самостійної роботи стоїть достатньо гостро [8].

Таблиця 4

Модель дидактичної системи самостійної роботи студентів (СРС) на основі інформаційно-комунікаційного освітнього середовища (ІКОС)

Результат:					
Підвищення якості навчання, розвинення внутрішньої мотивації, ступеню самостійності, активізація продуктивної пізнавальної діяльності студентів					
Компоненти	Комунікативний	Автономність	Переважає допомога викладача	Звертається за допомогою до викладачів та студентів	Повністю самостійно виконує завдання
		Мережеві технології	Епізодично використовує	Систематично використовує	Активно використовує
	Креативний		Репродуктивний рівень	Реконструктивний рівень	Пошуковий рівень
	Рефлексивний		Відсутність бажання аналізувати хід та результат СР	Аналіз студентами СР, прагнення підвищити її ефективність	Творчий пошук шляхів удосконалення СР
Рівні			Низький	Середній	Оптимальний
Діагностика самостійності					
↑↑↑					
Компоненти готовності до СР: мотиваційний, когнітивний, технологічний	Підсумковий етап	Методи навчання	На лекції: тези лекції, інтерактивний самоконтроль, телеконференція. На практичній роботі: самостійна робота, самоконтроль, поточний контроль, тест.		Викладач-тьютор
	Формуючий етап		На лекції: конспект, інтерактивний самоконтроль. На практичному занятті: самостійне виконання завдань з різними видами інформаційних матеріалів, самоконтроль, поточний контроль, тест.		Викладач-координатор-модератор
	Адаптаційний етап		На лекції: структурування змісту лекції, інтерактивний самоконтроль. На практичному занятті: робота з модулем «Самостійна робота в ІКОС», самоконтроль, поточний контроль		Викладач-мотиватор
Мета: формування та розвиток навичок придбання нових знань, готовності застосовувати їх для вирішення професійних задач, отримання опиту планування та організації робочого часу					
Соціальний заказ: підготовка кваліфікованих. Мобільних спеціалістів, які вільно володіють інформаційними технологіями, вміють трансформувати набуті знання в інноваційній технології, готових для постійного професійного росту, освіти та самоосвіті					

Картель розглядає самостійну роботу студентів під час їх професійної підготовки як умову професійного становлення. Це передбачає формування професійних якостей, умінь, навичок, інтересу до обраної професії, мотивів нею займатися. Самостійна робота студентів є фактором, який сприяє швидшому й ефективнішому проходженню цього процесу [5].

На сьогодні у ВНЗ переважає вузько дисциплінарний підхід до викладання, який дозволяє здійснювати навчання на достатньому науковому рівні, проте обмежує можливості ініціативи самого студента. Замість моделювання реального світу виробничих відносин, де майбутній фахівець планує працювати, все іноді зводиться лише до навчальної, технологічної та виробничої практики, під час яких студент виконує завдання, спрямовані лише на закріплення навчального матеріалу, без його співставлення з дійсністю.

Ефективна активізація самостійної роботи студентів характеризується не пошуком узагалі, а пошуком шляхів розв'язання проблем; не лише засвоєнням результатів наукового пізнання, системи знань, але й самого шляху процесу отримання цих результатів, формування пізнавальної самостійної діяльності студентів, розвитку творчих здібностей. Проходження студентами усіх видів виробничої практики розглядається сьогодні як один з видів самостійної роботи, спрямованої на формування у фахівця навичок активної професійної діяльності, оскільки праця сучасного фахівця на виробництві – це багатогранна активна діяльність. Не є таємницею те, що під час навчальної практики вся самостійна робота інколи зводиться до екскурсії та переписування звітів. Це різко зменшує творче навантаження студентів, порівняно з аудиторними заняттями.

Крім того, як можна підготувати фахівця, котрий розуміє соціальну значущість результатів своєї праці, якщо технологічною практикою керує одна кафедра, а виробничою – інша, та й до того ж не координуючи свої завдання. У ВНЗ до сьогодні відсутня єдина система формування досвіду продуктивної навчальної, виробничої та наукової роботи, немає безперервності у практичній підготовці студентів, яка дозволяє підвести їх до активного виконання професійних обов'язків. Самостійна робота студентів регулюється не лише різними кафедрами, а й різними керуючими органами (деканат, відділ практики, кафедри). Проте раціональна організація, планування й контроль самостійної роботи студентів, її подальша активізація – все це важливі завдання удосконалення навчально-виховного процесу. Отже, вкрай важливо створювати нормативи для самостійної роботи під час практики. Викладачам необхідні методичні поради щодо планування, формування змісту практик з урахуванням індивідуальних і вікових особливостей кожного студента.

Індивідуальність виконання самостійної роботи передбачає інший підхід до її організації. Діяльність викладача в організації самостійної роботи студентів повинна базуватися на основі індивідуально-орієнтованого підходу та передбачати такі напрями: оптимальне співвідношення годин аудиторної та позааудиторної самостійної роботи студентів; раціональний

відбір навчального матеріалу з урахуванням його обсягу й рівня інформативності; розробка завдань різного рівня складності з предмета, що вивчається; складання завдань для різних типологічних груп; створення позитивного емоційного середовища на занятті; поєднання групової та індивідуальної форм роботи студентів з урахуванням особливостей типологічних груп; надання консультативної допомоги студентам, з урахуванням їх індивідуальних особливостей і рівня складності завдання; застосування методів і засобів контролю за результативністю виконання самостійної роботи.

Самостійна діяльність студентів – це єдиний процес, який складається з багатьох елементів. Завданням організації самостійної роботи студентів є збалансування всіх елементів самостійної роботи та забезпечення ефективного входження студента у професійне середовище. Традиційно педагоги вищої школи трактують сутність самостійної роботи (П. Підкасистий) як «засіб організації та виконання студентами визначеної пізнавальної діяльності». Такий підхід дає можливість поділити самостійну роботу студентів на аудиторну і позааудиторну.

Під час аудиторних занять студенти слухають лекції, конспектують їх, виконують практичні та лабораторні роботи, беруть участь у дискусіях або в обговоренні питань на семінарських заняттях тощо. Основа аудиторних форм самостійної роботи – це творче спілкування студентів з викладачем. Викладач планує, спрямовує, координує та контролює самостійну діяльність студентів, тобто створює умови їхньої навчальної діяльності, організує й активізує її. Активність студента, що спонукається викладачем, виявляється у його власних діях, без скутості та страху зробити помилки. Тому сьогодні аудиторна самостійна робота має передбачати застосування активних методів навчання – ділові ігри, аналіз виробничих ситуацій, виконання творчих проєктів, дослідницькі, пошукові, проблемні методи навчання тощо. Передумовою успіху слугує ретельна підготовка до неї.

О. Королюк пропонує розробляти систему навчальних завдань для самостійної роботи студентів на основі принципів [6]: 1) поступове ускладнення завдань; 2) передбачення у процесі роботи самостійного здійснення студентами реконструкцій, перетворень, вирішення завдань пошукового характеру; 3) мотивація виконання завдань для самостійної роботи; 4) використання завдань, які б відкривали простір для поглиблення та розширення знань, професійних здібностей і творчого мислення.

Позааудиторна самостійна робота студентів, завдяки пасивній участі викладача, потребує особливої уваги щодо організації та методичного забезпечення. Проте не з'ясувавши питання про взаємодію кафедр щодо визначення видів та обсягу самостійних завдань, не можна вимагати від студента відповідного планування свого часу, передбаченого навчальним планом для самостійної роботи. Важливим фактором активізації позааудиторної самостійної роботи студентів, як вважає І. Грудкова, є організація навчально-наукового стажування, що передбачає: роботу з підручниками, навчальними посібниками, першоджерелами в позалекційний час (конспекту-

вання, реферування, складання тез); конспектами лекцій (до і після них); документами; розв'язання задач, виконання вправ, самостійні спостереження, підготовка доповідей, наукових повідомлень, переклад спеціальної літератури, виконання індивідуальних завдань, залучення студентів усіх курсів до активної науково-дослідної роботи різного рівня складності тощо [2].

Години самостійної роботи, подані у навчальних планах до кожної дисципліни, є, на наш погляд, розподілом сфер впливу, в той час як цю частину студентської праці необхідно планувати як єдине ціле, з урахуванням індивідуальних особливостей студентів. Крім того, розглядати обсяг самостійних годин потрібно в контексті усієї навчально-трудової діяльності студента. Уміння студента планувати власну позааудиторну самостійну роботу залежить від його уміння організувати розумову працю, що також вкрай необхідно майбутньому фахівцю, оскільки саме це становить основу його професійної діяльності. Сьогодні досить часто можна почути таку думку, що майбутнього спеціаліста необхідно привчати до нестандартного мислення. Ці навички, як стверджує А. Лутошкін, відточуються у процесі самостійної роботи [7]. Самостійність стає професійно необхідною якістю особистості будь-якого спеціаліста, підкреслює А. Цюприк. Отже, у вищій школі самостійна робота студентів посідає вагомe місце. Вона передбачає обов'язкове оволодіння прийомами самостійного набуття знань та їх наступного творчого використання. Результатом навчання має бути відкритий і сприйнятливий до всього нового та прогресивного інтелект [10]. Організація розумової діяльності забезпечує сприйняття, усвідомлення, запам'ятовування, узагальнення, готовність до пошуку необхідного рішення. Студент тим самим розвиває самосвідомість, самодисципліну, особисту відповідальність, отримує задоволення від самовдосконалення, самопізнання, самореалізації.

На сьогодні у ВНЗ для оволодіння технологією розумової праці вивчають курс «Уведення до фаху». Проте для розвитку здатності студента до самоуправління власною розумовою працею необхідні об'єднані зусилля всіх викладачів протягом усього періоду навчання у ВНЗ. Не всі підприємства, де студенти проходять практику, забезпечують випускників місцями, відповідно до рівня підготовки. Реальні завдання до курсових і дипломних робіт у багатьох ВНЗ скоріше за все виключення, ніж обов'язковість. Ці недоліки призводять до формального навчання, випуску фахівців без достатнього досвіду самостійної роботи, які володіють знаннями, але не мають навичок роботи.

Висновки. Активізація самостійної роботи студентів дозволить розвивати творчу активність, спостережливість, логічне мислення студентів; прищепити культуру розумової і фізичної праці, вчитися самостійно працювати, прагнути досягнення поставленої мети; формувати професіоналізм майбутніх фахівців ще під час навчання у ВНЗ та постійно вдосконалюватися в обраній професії. Ефективність становлення фахівця залежить також й

від можливостей, які надаються студентам під час навчання: достатній аудиторний фонд матеріально-технічного обладнання, аудіовізуальні засоби, інформаційний фонд і програмні продукти, навчальна та наукова література, методичне забезпечення.

Бібліографічний список. 1. Головка Л. Активізація самостійної роботи студента під час лекційних занять / Л. Головка // Освіта і управління. – 2002. – № 1. – С. 147–150.

2. Грудакова І. В. Активізація самостійної роботи студентів у контексті Болонського процесу / І. В. Грудакова [Електронний ресурс]

3. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів / О. Демченко // Рідна школа. – 2006. – № 5. – С. 68–70.

4. Каганов А. Б. Рождение специалиста: профессиональное становление студента / А.Б. Каганов. – Мн. : Изд-во БГУ, 1983. – 111 с.

5. Картель Т. М. Самостійна робота студентів як умова їх професійного становлення / Т. М. Картель [Електронний ресурс].

6. Королюк О. М. Експериментальне дослідження ефективності технології організації самостійної роботи студентів технічного коледжу / О. М. Королюк [Електронний ресурс].

7. Лукошкин А. П. Призвание / А. П. Лукошкин. – Л., 1986. – 78 с.

8. Сліпенька О. П. Підвищення якості самостійної роботи студентів / О. П. Сліпенька, І. В. Коц [Електронний ресурс].

9. Солдатенко М. Самостійна пізнавальна діяльність у контексті Болонського процесу / М. Солдатенко // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 49–51.

10. Цюприк А. Результати самостійної роботи студентів під час вивчення суспільних дисциплін / А. Цюприк // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – № 1.

O. Sushko, A. Kolodii. Organization of student's independent work in higher educational institutions and its role in the professional preparation process

Summary: The article deals with the specifics and problems of organization of student's independent work of higher educational institutions in the process of professional training, taking into account modern requirements and conditions of society. Conditions and methods of effective organization of independent work of students as an integral system of educational environment are studied.

Keywords: Independent work, quality of independent study, autonomy.

УДК 378.147

**Болтянська Н.І. к.т.н, доцент, Болтянський О.В. к.т.н, доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет**

ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ЯКОСТІ ЗНАНЬ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ У ТДАТУ

Анотація. В статті описано методику проведення експертизи якості знань в системі підготовки бакалаврів, зокрема, створення системи атестації контролю якості освіти, якій би довіряло європейське співтовариство і в масштабах України, і всередині університету.

Ключові слова: підготовка бакалаврів, системи атестації, якості освіти, кредит, знання, уміння, навички, діагностика якості знань, тестовий контроль.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку науки і техніки, швидкої зміни технологій, росту інноваційних процесів у сфері виробництва виникає необхідність поліпшення підготовки майбутніх інженерів за рахунок постійного відновлення знань, способів діяльності і творчих здібностей.

Орієнтація навчального процесу винятково на нагромадження знань і вмінь унеможливорює адаптацію випускників до життя і роботи в сучасному світі. Це вносить корективи в мету і завдання освіти, які полягають в необхідності підготовки висококваліфікованих, здатних до творчості, готових до вирішення нестандартних проблем професійного характеру фахівців [1].

У такий спосіб перед системою вищої освіти виникає проблема в здійсненні важливого впливу на розвиток творчої особистості студента і формування нового змісту підготовки випускників вищих технічних закладів до багатофункціональної інженерно-технічної діяльності. Перспективи суспільства вимагають у студентів розвитку високого рівня пізнавальної активності в процесі їх професійної підготовки. Одним з головних факторів, що забезпечує розвиток складних завдань професійної підготовки - є активізація пізнавальної діяльності студентів. Залучення студентів до активної творчої роботи, створення умов для всебічної реалізації в навчальному процесі важливих якостей студентів, які стануть основою професійного становлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема активізації пізнавальної діяльності студентів вимагає пошуку нових підходів до подальшого вдосконалення форм, методів і засобів навчання. Значна кількість психолого-педагогічних досліджень присвячена проблемі формування пізнавального інтересу та пізнавальної активності, які є складовими компонентами пізнавальної діяльності.

Питання розвитку активності особистості та навчально-пізнавальної діяльності знайшли своє відображення в наукових дослідженнях відомих

вчених. Загальні проблеми активізації пізнавальної діяльності студентів були в центрі уваги знаних вчених-педагогів А.А. Вербицького, Ю.К. Бабанського, І.А. Зязюна, Г.І. Щукіної, Г.С. Костюка, Д.Б. Е.В. Коротаєвої, М.І. Мамутова, В.Д. Мороза, Т.А. Тернавської, Г.І. Костишиної та ін. [3].

Проблема включення в активну навчально-пізнавальну діяльність і впровадження в навчальний процес інноваційних шляхів та методів розвитку пізнавальної діяльності постійно була в центрі уваги науковців, оскільки її успішне рішення дає можливість істотно підвищити ефективність, результативність та якість навчально-виховного процесу. Цій проблемі присвячені фундаментальні дослідження Я.І. Бурлаки [4].

Формулювання цілей статті. Метою науково-методичної статті є розгляд питань пов'язаних з проведенням експертизи якості знань в системі підготовки бакалаврів у ТДАТУ.

Виклад основного матеріалу досліджень.

Під системою якості у стандарті ISO 8402-86 розуміється «Сукупність організаційної структури, відповідальності, процедур і процесів та ресурсів, які забезпечують здійснення загального керівництва якістю». За Держстандартом України ДСТУ 3230-95 системою якості вважається «Сукупність організаційної структури, методик, процесів та ресурсів, які необхідні для здійснення керівництва якістю» [5, 6].

Контроль якості освіти з метою об'єктивної оцінки та прийняття управлінських рішень у проекті створення сучасної вищої школи вимагає кількісних показників. З погляду суспільства головним показником якості освіти треба вважати придатність випускників до працевлаштування. Під придатністю до працевлаштування розуміють сукупність навчальних досягнень, які підвищують ймовірність працевлаштування і успішної роботи випускника вищої школи в обраній ним сфері трудової діяльності, а також подальшого розвитку. Стійка придатність до працевлаштування повинна підтримуватись якомога довго.

Кількісне оцінювання придатності випускників вищих навчальних закладів до працевлаштування може бути здійснено статистичним методом на підставі фактичних даних про працевлаштування. Цей кількісний показник контролю якості освіти розраховується на рівні Міністерства освіти і науки або на рівні навчального закладу. Недоліком показника є важкість перевірки надійності первинних даних.

Проблема кількісної оцінки придатності випускників вищих навчальних закладів до працевлаштування полягає у тому, що потреби суспільства, бажання тих, хто отримує освіту, та пропозиція на ринку освітянських послуг не збігаються. Основне завдання підготовки бакалаврів – навчити їх умінням набувати і оперувати знаннями.

Бакалавр повинен володіти культурою мислення, уміти організувати свою працю, аналізувати свої можливості, бути здатним до проектної діяльності, ставити цілі і формулювати завдання, бути готовим до роботи в коле-

ктиві, знати методи управління, методично і психологічно бути готовим до зміни вигляду і характеру своєї професійної діяльності.

Особлива роль в підготовці бакалаврів відводиться контролю придбаних ним умінь в процесі навчання.

Однією з цілей є створення системи атестації контролю якості освіти, якій би довіряло європейське співтовариство і в масштабах України, і всередині університету.

Сьогодні ми дотримуємось принципу: сам учу – сам перевіряю.

Контроль якості освіти повинен проходити за участю викладачів, деканату, студентів, працедавців. Необхідно вибудовувати в університеті систему забезпечення контролю якості знань.

Особливе значення контроль якості знань набуває в умовах введення єдиної системи обліку трудомісткості учбової роботи (кредитах).

- При новій системі вимірювання трудомісткості за кожною кредитною одиницею повинні розумітися не просто фізичний час, а реально засвоєні знання.

- Оцінка якості повинна ґрунтуватись не на тривалості і змісті навчання, а на тих знаннях, уміннях і навичках, які придбали студенти.

- У нових умовах в університеті необхідне формування єдиної системи педагогічного і інформаційного моніторингу.

- Якість освіти достатньо повно виявляється у властивостях кінцевого продукту, тобто в досягнутому рівні знань, умінь і навичок студентів.

- Об'єктивність, повнота і систематичність інформації дозволять створити всі необхідні умови для підготовки, ухвалення і реалізації управлінських рішень на всіх рівнях управління.

Таким чином, реалізація управління якістю освіти забезпечиться наявністю ефективної системи діагностики кінцевих результатів освітньої діяльності, що базується на єдиних підходах до змісту, форми, аналізу результатів випробувань, і діагностичні методики і засоби обробки результатів діагностики, що включають стандартизовані вимірники параметрів якості знань.

Основу незалежної експертної системи складає стандартизований комплекс діагностики якості знань [1-4].

Світовою практикою доведено, що найбільш ефективним засобом для об'єктивної оцінки якості знань є тестові технології. За останніх 10 років цим технологіям приділяється найсерйозніша увага.

Технологічні основи розробки і функціонування незалежної системи діагностики якості знань дозволяють проектувати організацію контролю як на будь-якому етапі навчання, так і для будь-якого локального елемента (учбового предмету, розділу, теми), а також організації вхідного контролю.

Методична система використання алгоритмів і структурно-технологічного аналізу учбового матеріалу, виділення опорних, базових одиниць знання в кожному розділі курсу предмету, що вивчається, з'явиться

засобом активізації пізнавальної і самостійної діяльності студентів, формування і розвитку здатності самоконтролю і оптимізації засвоєння учбової інформації, розвитку і найбільш продуктивного функціонування відносин викладача і студента в процесі навчального контролю знань.

Тест - система завдань, специфічної форми, що дозволяє оцінити структуру знань і визначити їх рівень. Тестовий контроль припускає стислість відповіді і його формалізацію. Але, разом з тим, тестування в порівнянні з традиційними засобами контролю має ряд переваг: об'єктивність, оперативність обробки даних, можливість тренінгу, індивідуального підходу, багатократність перевірки, технологічність, що дозволяє автоматизувати обробку даних [3,7].

Мета тестування - діагностувати здатність індивідуума до застосування знань в новій, незнайомій ситуації.

При цьому відповіді на питання ґрунтуються на мінімально необхідній інформаційній базі по предмету і вільному володінні теоретичними знаннями.

За результатами іспиту легко визначаються добре і слабо засвоєні теми предмету і загальна підготовка студента.

Вимоги до тестування:

- Тестові питання і варіанти відповідей на них повинні бути чіткими і зрозумілими за змістом.
- Комп'ютерний тест повинен бути простим у використанні. На екрані бажано мати мінімум кнопок для управління.
- Інструкції-підказки по діях повинні з'являтися тільки в потрібний час в потрібному місці, а не бути присутнім на екрані постійно.
- У тестову систему повинна бути включена оцінка ступеня правильності відповіді на кожне поставлене питання.
- Тестових питань повинно бути настільки багато, щоб сукупність цих питань охоплювала весь матеріал, який повинен засвоїти студент.
- Питання повинні подаватися у випадковому порядку, щоб виключити можливість механічного запам'ятовування їх послідовності.
- Питання не повинні починатися з номера або якого-небудь символічного позначення для того, щоб виключити запам'ятовування питання по порядку його проходження.
- Варіанти можливих відповідей повинні слідувати так само у випадковому порядку.
- Необхідно проводити облік часу, витраченого на відповіді і обмежувати цей час.

Побудова і реалізація експертної системи якості знань включає ряд вузлових моментів: конкретизація цілей навчання; виявлення провідних чинників і критеріїв якості освіти; етапів технології діагностики; принципів здійснення зворотного зв'язку в освіті.

Всі перераховані проблеми в дослідженнях повинні вирішуватись з використанням єдиних для всіх учасників освітнього процесу підходів.

Висновки.

- Незалежна система діагностики кінцевих результатів освітньої діяльності – найважливіший чинник управління якістю освіти.
- Найбільш ефективним засобом вимірювання, що забезпечує об'єктивність, оперативність обробки даних, технологічність, сумісність результатів студентів в процесі контролю, є тести.
- Незалежна експертна система якості знань повинна базуватися на єдиних підходах до змісту, форми і аналізу результатів. Включати стандартизовані вимірники якості знань, діагностичні методики і засоби обробки результатів діагностики.
- Основу банку тестів повинні складати завдання, що перевіряють рівень розумової діяльності, здатність до аналізу, порівняння, розрахунків.
- Результати незалежної експертизи якості знань об'єктивно відображають рівень знань студентів по предмету. Дозволяють організувати зворотний зв'язок для ухвалення рішень на всіх рівнях управління освіти.

Бібліографічний список:

1. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-16 (дата оновлення: 05.09.2017). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 16.03.2018)
2. Лузан П.Г. Формування активності студентів у навчанні / П.Г. Лузан, А.І. Дьомін, В.І. Рябчик. - К.: Вища шк., 1998. - 192 с.
3. Тернавська Т.А. Проблема активізації пізнавальної діяльності в студентів ВНЗ Тернавська Т.А. // Наукові записки. Том 59. - 2006. - С. 36-42.
4. Бурлака Я.І. Підвищення пізнавальної активності студентів на заняттях / Бурлака Я.І. // Радянська школа. 1982. - № 9 - С. 81-83.
5. ДСТУ 3230-95. Управління якістю та забезпечення якості. Терміни та визначення: чинний від 1196-07-01. Офіц.вид. К.: Держстандарт України, 1996. 37с.
6. Хотомлянський О., Дерев'янку Т. Формування збалансованої системи показників ВНЗ // Освіта і управління. – 2005. – Т. 8. – № 2. – С. 49–53.

Boltianska N., Boltianskyi O. Conducting the examination of quality knowledge in the training system of bachelors to TSATU.

Summary. The article describes the methodology for carrying out the examination of the quality of knowledge in the system of preparation of bachelors, in particular, the creation of a certification system for the quality control of education, which would be trusted by the European community both on the scale of Ukraine and within the university.

Key words: preparation of bachelors, attestation system, education quality, credit, knowledge, skills, diagnostics of knowledge quality, test control.

УДК 378.147:37.32

**Попова І.О., к.т.н, доцент, Петров В.О., к.т.н, доцент,
Попрядухін В.С., к.т.н, старший викладач
Таврійський державний агротехнологічний університет**

ЩОДО ПИТАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЮ «БАКАЛАВР» ДО УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація – розглянута проблема мотивації навчання студентів у вищих технічних навчальних закладах, визначене поняття мотивації, розглянуті проблеми відсутності мотивації у студентів, емоційний аспект мотивації, види та техніки мотивів, а також подані поради щодо підвищення мотивації студентів при вивченні дисциплін природничо-наукової підготовки для успішної професійної підготовки майбутніх спеціалістів.

Ключові слова – мотивація, мотив, студенти, навчання, професійна підготовка, вищі технічні навчальні заклади.

Постановка проблеми. Основною вимогою при підготовці студентів ОС «Бакалавр» у вищих технічних навчальних закладах за сучасних умов є орієнтація особистості фахівця на розвиток промисловості і аграрної галузі, здатної творчо вирішувати загально-виробничі та соціально-економічні проблеми в їх взаємозв'язку, у тому числі виховання компетентної особистості фахівця, із розвитком таких його якостей, як високий професіоналізм, активність, діловитість, мобільність, почуття відповідальності, уміння працювати, швидко орієнтуватися в ситуації, приймати самостійні рішення, поважати працю, формувати потребу в постійному оновленні знань і самовдосконаленні, розвивати культуру міжособистісного спілкування тощо. І важливу роль відіграє мотивація студентів до навчання.

Складність проблеми мотивації студентів до навчання обумовлює множинність розуміння її суті, природи, структури, функцій. Для початку потрібно визначитись з поняттям «мотивація» та її складовою – мотивом. До поняття «мотивація» входить цілий комплекс аспектів, під якими розуміється система спонукань: мотиви, потреби, інтереси, прагнення, цілі, потяги, мотиваційні установки (диспрозії), ідеали. Мотивація – опосередкована процесом її відображення суб'єктивна детермінація поведінки людини світом. Головною характеристикою мотиваційної сфери є ієрархія мотивів, що дозволяє виявити особистісний зміст діяльності для будь-якої людини. Питання мотивації навчання є одним з головних у педагогіці, оскільки і процес засвоєння знань і результат, значною мірою залежать від залучення студентів у навчальний процес, зацікавленості тих, хто навчається [1].

Питання мотивації студентів ОС «Бакалавр» до навчально-професійної діяльності та забезпечення якості професійної освіти майбут-

нього фахівця одна з найбільш актуальних для ВНЗ, оскільки від цього залежить майбутній прогрес у галузях промисловості і АПК країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним з найбільш актуальних питань сучасної освіти є побудова такого процесу навчання, який міг би бути основою формування мотиваційної сфери студентів. У зв'язку з цим виникають суперечності між існуючим станом мотивації навчання у студентів технічних ВНЗ і сучасними вимогами до їх навчальної активності, а також між потребами практики в науково обґрунтованих рекомендаціях по управлінню мотиваційною сферою студентів і відсутністю достатніх для цього науково-психологічних знань.

Безумовно, що формування особистості людини відбувається упродовж всього її життя, але саме у ВНЗ закладаються основні особисті якості фахівця, а вже у подальшій професійній діяльності відбувається подальша шліфовка як особистості. До числа найважливіших якостей особистості сучасного фахівця можна віднести ініціативу та відповідальність, компетентність, спрямованість до новаторських рішень, потреба у постійному оновленні своїх знань. У процесі навчання студент зіштовхується з низкою проблем, психолого-педагогічний аспект яких пов'язаний із пристосуванням до нової дидактичної ситуації, принципово відрізненої від шкільної формами та методами організації навчального процесу. Ця новизна і пов'язані з нею труднощі створюють свого роду дидактичний бар'єр, який повинен бути подоланий викладачами ВНЗ. З цього слідує, що у розвитку особистості майбутнього фахівця важливе значення має формування позитивних мотивів та дійсних цілей, оскільки мотиви та цілі є важливими детермінантами навчальної діяльності. Структура мотивів студента, сформована під час навчання, стає стрижнем особистості майбутнього фахівця. Отже, розвиток позитивних навчальних мотивів – невід'ємна складова частина у процесі навчання студента як особистості. Формування повноцінної особистості студента має важливе практичне значення. Це підкреслюється науковими працями авторів, як Г. Хекхаузен, А.Н. Леонтьєв, Л.Д. Столяренко, В.С.Мерлін, В.О.Сухомлинський, Р.С., А.К. Маркова та ін. А.К.Маркова [2] виділяє два типи стратегій дослідження мотивації:

1) вивчення впливу мотивації на діяльність, зміна діяльності в залежності від актуалізації у студента різних мотивів;

2) вивчення впливу діяльності на становлення мотиваційної сфери.

Аналіз теоретичних джерел дозволяє зробити висновок про те, що мотивація навчання розглядається, по-перше, як передумова й умова навчання, а по-друге, як результат навчальної діяльності.

Формулювання цілей статті – дослідити педагогічні умови формування мотивів навчання у студентів та внести методичні рекомендації щодо підвищення цих мотивів.

Виклад основного матеріалу досліджень. Мотивація творчої активності – це система стійких мотивів, що спонукають до дій спрямованих на розвиток стійкої творчої спрямованості особистості, а спрямованість дій ви-

владача визначається його прагненням і життєвою необхідністю підвищити рівень мотивації навчання студентів - від негативного і нейтрального до позитивного, відповідального, дієвого. Виходячи з цього, можна зазначити, що діяльність студента вже є професійно направленою, вона специфічна за своєю метою, умовами, мотивами. Стійкий і сильний науково-пізнавальний мотив сприяє тому, що особистість не має потреби в зовнішніх стимулах і її рівень самостійності досить високий. Важливими є і загальносоціальні і професійні мотиви. Вже обираючи подальший шлях після закінчення школи, підліток мотивує себе до дії. Оптимальним варіантом розвитку цієї мотивації до безперервного одержання освіти є досягнення такої відповідності між групами мотивів, що сприяє зростанню ефективності пізнавальної діяльності і призводить до успішного кінцевого результату вибору.

Оскільки мотив – це усвідомлена потреба, яка викликає активність студентів і визначає спрямованість цієї активності, то спрямованість дій вкладача визначається його прагненням і життєвою необхідністю підвищити рівень мотивації навчання студентів - від негативного і нейтрального до позитивного, відповідального, дієвого. І в цьому процесі разом із загальними прийомами діяльності (роз'яснення значущості навчання, розкриття перспектив подальшого життя, уміле застосування заохочення і покарання) необхідно впровадження у процес навчання на лабораторних і практичних заняттях таких форм, як дискусії, розв'язання виробничих ситуацій, брейн-рінгів, тобто ігрових технологій [3].

Підбираючи відповідні навчальній і виховній меті заняття форми в процесі навчання, спостерігаючи і коректуючи поведінку студента в ході заняття, викладач отримує дієвий спосіб діагностики і формування мотивації навчання.

На нашу думку, при проведенні різних видів занять, викладачами повинні виконуватися наступні вимоги:

1. Цілісність імітації професійної сфери. Заняття повинно мати загальний сюжет або тему, які визначаються типом професійної діяльності і задачами, що стоять перед студентами.

2. Спрямованість на самоорганізацію. Оскільки кожний студент має свої індивідуальні особливості, а в групі студентів виникає необхідність спільної організації їх дій і рефлексії.

3. Проблемність навчання. В заняттях, де розв'язується виробничі ситуації, формування способів дій здійснюється в процесі рішення виникаючих по ходу заняття проблемних ситуацій. В ході заняття зіткнення точок зору, суперечності повинні бути представлені свідомості студентів у вигляді змістовних проблем, що спонукають активно колегіально або індивідуально шукати шляхи їх розв'язання.

Переваги використання нових форм навчання полягають у тому, що:

– по-перше, матеріал, який подається у нетрадиційній формі дозволяє студентам отримати гарну вихідну базу для самостійного дослідження спірних питань;

– по-друге, виникає інтерес пошуку істини, що потребує використання джерел, які містять дискусійні положення і відповідно збуджують інтерес до пізнавальної діяльності;

– по-третє, набуваються уміння і формуються практичні навички для логічного, несуперечливого й аргументованого ведення дискусії, в ході якої необхідно не просто відкинути якусь думку, а обґрунтувати своє розуміння проблеми;

– по-четверте, студенти поступово знаходять правильне співвідношення раціонального та емоційного, що вкладаються у зміст доведень;

– по-п'яте, здійснюється вибір відповідного понятійного апарату для виключення підміни сутності суперечливих термінів;

– по-шосте розкриваються творчі можливості студентів, їх здатність до узагальнення, нахил до теоретичного аналізу, тобто формуються навички, необхідні для самостійної навчальної діяльності.

Таким чином, використання в процес навчання дискусій, розв'язання виробничих ситуацій, брейн-рінгів, ігрових технологій у підготовці фахівців підвищує рівень мотивації студентів до навчання, зацікавленість у оволодінні майбутньою професією.

Це означає, що треба використовувати комунікативний підхід до навчання і підвищення професійної компетенції, що є навчанням через спілкування, бажана мета при цьому – комунікативна компетенція майбутніх фахівців. Тоді як же викладачу підвищити навчальну мотивацію студентів під час вивчення дисциплін природничо-наукової підготовки? Пропонуємо, виходячи з власного багаторічного досвіду, деякі з них:

– при навчанні необхідно враховувати запити, інтереси і прагнення студентів. Чим активніші методи навчання, тим легше викликати інтерес до навчання. Основний засіб виховання стійкого інтересу – використання таких питань і завдань, вирішення яких вимагає від студентів активної пошукової діяльності;

– непохитна цікавість має бути основним фактором у процесі навчання;

– змінювати методи і прийоми навчання. На лабораторних і практичних заняттях застосовувати таких методів стимулювання студентів, як створення ситуації успіху через виконання завдань, посильних для всіх студентів;

– включення студентів у колективну діяльність через організацію роботи в групах, ігрові та змагальні форми, взаємоперевірку, колективний пошук вирішення проблеми, прийом «метод проб і помилок», надання студентам допомоги один одному;

– незвичайна форма подання навчального матеріалу;

– заохочення доступними методами до зростання впевненості в собі та у своїх силах у студентів, що буде сприяти посиленню внутрішньої мотивації;

– постійно і пильно слідкувати за досягненнями студентів у навчанні та відзначати їх;

– не карати за невдачу, невдача сама по собі є покаранням. Страх і напруженість ускладнює процес навчання. Невдачі знижують мотивацію;

– постійно і цілеспрямовано займатися розвитком якостей, що лежать в основі розвитку пізнавальних здібностей студентів: швидкість реакції, знання теоретичного матеріалу, всі види пам'яті, увагу, уяву і т. д., щоб розвинути мислення засобами свого предмета;

– намагатися, інтегрувати знання студентів, пов'язуючи теми свого предмету з іншими навчальними дисциплінами, збагачуючи знання, розширюючи кругозір студентів;

– розвивати віру в себе у студентів (в свої здатності контролювати ситуацію, у свою здатність вчитися краще) і очікування гарного результату в навчальній діяльності;

– не забувати про рефлексію: через оцінку власної діяльності і діяльності інших, оцінку результату діяльності, питання, що потребують багатоміжних відповідей;

– з'ясовувати, що є причиною низької мотивації студентів: невміння вчитися або помилки виховного характеру.

Слід відмітити, що мотиви стають умовою формування навчальної діяльності студентів, коли вони відповідають таким вимогам:

– у структурі мотивів переважає, домінує внутрішня мотивація, змістовно пов'язана з навчальною діяльністю;

– навчальні мотиви глибоко усвідомлені і стійкі (сила мотиву);

– навчальні мотиви реально діють, актуалізуються в поведінці, у навчальних діях.

Майже все, що викладач робить в аудиторії під час лабораторного або практичного заняття має мотиваційний вплив на студентів. Мотивація навчання студентів значним чином визначається розвитком їх навчальної діяльності у процесі професійної підготовки. Важливим критерієм вивчення та розвитку мотивації навчання є почуття задоволення пізнавальних потреб. Виникаючи у процесі спільної діяльності «викладач-студент», позитивні емоційні стани свідчать про сприятливе протікання процесу задоволення потреб.

Які ж риси особистості викладача чинять найсильніший емоційний вплив на виховання в студентів «охоти вчитися» як комплексу повноцінних мотивів до набування знань? Видатні педагоги всіх часів виділяли кілька таких рис, як найважливіших при розгляді цього питання. На їх думку, справжній викладач має насамперед досконало володіти знаннями тих предметів, яких навчає, любити студентів, знати їх вікові особливості, враховувати їх у своїй роботі, вчити так, щоб пробуджувати в студентів прагнення до знань. Зацікавлений своїми предметами, з творчим підходом до їх викладання, широкою обізнаністю та ерудицією викладач власним прикладом впливає на студентів. Формування повноцінних мотивів навчальної діяль-

ності багато в чому залежать від взаємин між викладачем та студентом, які регулюються педагогічним тактом викладача. Ніщо в роботі викладача не повинно викликати у студента сумніву і упередження. Справжній викладач кожним своїм словом і дією має переконувати їх у своїй щирості, доброзичливості і справедливості. В свою чергу, коли студентів запитують про те, що їм подобається в улюблених для них викладачах, крім цих вмінь та знань підкреслюють такі риси їх особистості, як чуйність, сердечність, уважність до запитів та їх власних інтересів. Тільки за цих умов можна виховати позитивні мотиви до навчання, як до відповідальної, цікавої співпраці.

Вивчивши проблему мотивації до навчання та професійного розвитку під час лабораторних і практичних занять дисциплін природничо-наукової підготовки, ми зазначаємо, що можливостей та технологій для підвищення мотивації існує безліч, але жодної чарівної – немає. Багато чинників впливають на спонуку конкретного студента до праці і навчання: інтерес до предмету, сприйняття його повноцінності, загальне бажання виконувати поставлені задачі, упевненість в собі і відчуття власної гідності, так само, як і терпіння і наполегливість. І, звичайно, не всі студенти мотивовані однаковими цінностями, потребами, бажаннями. Деякі будуть вмотивовані схваленням інших, інші – подоланням проблем.

Висновки. Кожному педагогу потрібно пам'ятати головне: викладач ВНЗ повинен розвивати у студентів відчуття впевненості та успішності, встановлювати важкі, але досяжні цілі, створювати атмосферу конкурентності, регулювати підбір завдань так, щоб постійно підтримувати оптимальну мотивацію до використання свого потенціалу в області спонукання студентів до навчання.

Бібліографічний список

1. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. В 2-х томах. /Х. Хекхаузен // Под ред. Б.М. Величковского. – М., 1986. -392 с.
2. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте. /А.К. Маркова. – М.: Просвещение, 1983.
3. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты / Д.Я. Райгородский.//Учебное пособие. – Самара.: Издательский Дом «Бахрах», – 2002. – 672 с.

Popova I.O., Petrov V.O., Popriadukhin V.S. To the issue of motivation of students of the Bachelor's degree to successful professional training

Summary - The problem of motivating students education in the Higher Technical Educational Institutions was considered, the concept of motivation was defined, the problems of students' lack of motivation, the emotional aspects of motivation, types and ways were discussed, as well as advice on increasing the motivation of students in the study of natural science training for successful professional training of future specialists.

Key words - motivation, motive, students, training vocational training, higher technical education institution

УДК 378.147

**Галутва Ю.В., завідувач відділенням
«Механізація сільського господарства та равлиння»
ВСП «Оріхівський коледж ТДАТУ»**

ПОЗААУДИТОРНА САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИПУСКНИКІВ

*Анотація. У даній статті розглядаються важливість і цінність са-
мостійної- позааудиторної роботи студентів ВНЗ як фактор конкуренто-
спроможності майбутнього фахівця .*

Ключові слова: освітній процес, самостійна робота, вміння, інновації.

Постановка проблеми. Зміна соціально-економічних умов у су-
спільстві, перехід до ринкових відносин призвели до того, що значно підви-
щилися вимоги щодо рівня і якості підготовки фахівця в коледжі. Сучасний
професіонал повинен володіти такими якостями, як цілеспрямованість,
діловитість, підприємливість, ініціативність, самостійність, тобто, щоб бути
конкурентоспроможним на ринку праці. Внаслідок цього в системі вищої
освіти стоїть завдання не просто відкрити студентам шлях до тих чи інших
наук, а навчити їх вчитися і поповнювати свої знання протягом усього жит-
тя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вимоги до сучасного
фахівця диктують необхідність забезпечення самостійної роботи студентів у
поєднанні з вдосконаленням управління нею з боку викладачів і майстрів
виробничого навчання.

Формування цілей статі. Освітні стандарти зобов'язують викладачів
учити студентів працювати самостійно, здобувати знання, розширювати
свій кругозір, прагнути до істини в науці і практиці. Під час самостійної
підготовки студенти повинні бути забезпечені доступом до мережі Інтернет.

Виклад основного матеріалу досліджень. Позааудиторна робота
студентів є складовою частиною освітньої програми і поряд з виробничою
практикою студентів залишається найбільш складною формою організації
навчального процесу, що вимагає сучасної матеріально-технічної бази,
відповідного теоретичного, психолого-педагогічного та науково-
методичного супроводу, дотримання інтересів роботодавців і освітнього за-
кладу, а також потреб студентів у самореалізації.

Вагомою є роль самостійної роботи в підвищенні якості навчального
процесу. Відомо, що знання, які набуваються в процесі самостійної діяль-
ності, засвоюється значно краще, ніж ті, які повідомляються викладачем як
готові.

При плануванні самостійної роботи слід визначити, з якою метою виконується самостійна робота.

Такими цілями повинні бути: закріплення, поглиблення, розширення, систематизація знань і практичних умінь, отриманих під час аудиторних занять; самостійне оволодіння навчальним матеріалом; формування умінь використовувати, довідкову документацію і спеціальну літературу; розвиток пізнавальних здібностей та активності, творчої ініціативи, самостійності, відповідальності й організованості; розвиток дослідницьких умінь.

У навчальному процесі виділяють два види самостійної роботи: аудиторна; позааудиторна.

Аудиторна самостійна робота виконується під безпосереднім керівництвом викладача і згідно поставлених ним завдань. Позааудиторна самостійна робота виконується за завданням викладача, але без його безпосередньої участі. В освітніх стандартах на позааудиторну самостійну роботу відводиться не менше третини обсягу часу, запланованого на кожну досліджувану дисципліну.

Обсяг часу, відведений на позааудиторну самостійну роботу, знаходить відображення:

- в робочому навчальному плані - в цілому з теоретичного навчання, кожному з блоків дисциплін, з кожної дисципліни;
- в робочих програмах дисциплін з орієнтовним розподілом в темах.

Планування обсягу часу, відведеного на позааудиторну самостійну роботу з кожної дисципліни, здійснюється викладачем навчальної дисципліни. Підготовка позааудиторної самостійної роботи відбувається відповідно рекомендованим видам завдань, згідно робочої програми навчальної дисципліни.

Самостійна робота вимагає вдосконалення методів і форм організації праці студентів, правильного визначення обсягу і виду самостійних знань, форм їх контролю, обліку покурсової динаміки професійної підготовки фахівців. Ефективність самостійної роботи студентів залежить від умов організації, мотивації її виконання, змісту завдань, форм виконання.

Перед усіма викладачами стоїть завдання - правильно організувати самостійну роботу студентів. Організація включає, перш за все, методичне забезпечення у вигляді чітких завдань на самопідготовку з конкретними способами їх виконання. Тут особливо важлива індивідуалізація самостійної роботи.

Чим раніше студенти оволодіють методами роботи з навчальною літературою, тим швидше вони почнуть орієнтуватися у великій кількості нової інформації, тим швидше виявиться їх самостійність, активність та ініціативність - такі важливі професійні якості особистості формуються в процесі самостійної роботи.

Для розвитку навчально-пізнавальної активності студентів у коледжі використовуються різноманітні форми позааудиторної роботи.

Таблиця 1.

Основні види організації, керівництва та контролю позааудиторної самостійної роботи студентів.

Види самостійної роботи	Способи керівництва з боку викладачів	Форми контролю
Опрацювання конспектів лекцій	Складання електронних конспектів лекцій	Усне опитування, диктант, письмові роботи
Складання опорних конспектів (конспектування підручників, навчальних посібників)	Складання списку рекомендованої літератури. Розробка методичних вказівок	Семинар
Реферування додаткової літератури	Розробка тем рефератів, підбір літературних джерел	Захист реферату
Пошук інформації по темі	Складання списку літератури	Доповідь, письмове оформлення, використання для вирішення поставленої проблеми
Систематизація застосованих знань і наочне їх уявлення	Консультація	Доповідь, схеми, таблиці, графіки, мультимедійні презентації
Виконання індивідуальних домашніх завдань	Розробка варіантів завдань, консультація	Перевірка
Моделювання різних видів професійної діяльності	Консультація	Перевірка
Підготовка до практичних занять (проміжного, поточного і підсумкового контролю)	Розробка контрольних завдань, тестів, ситуаційних завдань	Усне опитування, тестування, рішення ситуаційних завдань
Виконання творчих робіт	Розробка рекомендацій	Оформлення виставки

Високий рівень пізнавальної активності і самостійності студентів проявляється в ході виконання ними навчально-дослідницької роботи. Підготовка доповіді, повідомлення, реферату до виступу, складання тематичних кросвордів сприяють поглибленню знань з предмета, закріплення вивченого матеріалу. Завдання викладача - надати кожному студенту можливість вибору своєї теми, свого завдання. При виконанні таких форм позааудиторної самостійної роботи студенти здійснюють пошук, відбір та обробку інформації, а створення комп'ютерної презентації доповідей вимагає від них навичок використання інформаційних технологій.

Реалізації компетентісно-орієнтованої освіти, систематизації та закріплення теоретичних знань і практичних умінь з дисципліни, розвитку навичок самостійної і творчої діяльності сприяє курсове проектування як один з ефективних видів самостійної роботи студентів. Це цілком самостійна робота студентів, роль викладача зводиться до створення банку тема-

тики курсових робіт, надання студенту права вибору теми і консультування в ході написання курсових робіт. Таким чином, педагог виступає як консультант, організатор середовища навчання.

Студенти спеціальності 208 «Агроінженерія» виконують на завершальному курсі випускню кваліфікаційну роботу (дипломний проект), захист якого - один з етапів підсумкової Державної атестації за фахом.

При впровадженні курсового проектування дотримується важливий принцип: елементи дослідницької діяльності вводяться поступово, ускладнюючи від курсу до курсу. При виконанні випускної кваліфікаційної роботи студенти демонструють знання і вміння; вирішувати конкретні завдання і готовність до самостійної роботи. Ще одним кроком на шляху формування в студентів навичок самостійної і творчої роботи є виробнича практика, яка проводиться у відповідних організаціях і на підприємствах в залежності від профілю спеціальності. Під час практики студенти поглиблюють, розширюють свої теоретичні знання з дисципліни, набувають практичних навичок, опановують основними видами професійної діяльності, вдосконалюють етичні аспекти спілкування з персоналом. По завершенні теоретичного і практичного навчання студенти виходять на кваліфікаційну практику, де закріплюють і вдосконалюють отримані знання, набувають досвіду самостійної роботи за фахом.

Висновки. Таким чином, інтенсифікація і підвищення ефективності формування в студентів самостійної і творчої роботи вимагають: активізації взаємин викладача і студента; використання діалогу між викладачем і майбутнім фахівцем; використання творчих можливостей традиційних і освоєння нетрадиційних форм і методів навчання; відповідної організації навчального процесу; зв'язку з майбутніми роботодавцями; розвитку матеріально-технічної бази підготовки майбутніх фахівців.

Бібліографічний список:

1. Закон України „Про вищу освіту” (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 1415-VIII від 14.06.2016, ВВР, 2016, № 30, ст.543) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon5.rada.gov.ua/>
2. Журавська Л. М. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів у ВНЗ / Журавська Л. М. // Освіта та управління. – Т. 3. – 1999. – №2.
3. Бондар В. І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів. – К.: Вересень, 1996. – 129с.
4. Кудрянт З. Н. Система освіти в Україні / З. Н. Кудрянт // Педагогіка: навч. посібник. – Одеса: ПДПУ, 2001. – С. 55-56

Galutva Yu. Extra-curricular self-study students' work as a factor of increasing the competitiveness of graduates.

Summary. This article is considered the importance and value of extra-curricular self-study work of students of higher educational institutions as a factor of competitiveness of a future specialist.

Key words: educational process, self-study work, skills, innovations.

УДК 631.3.02-83

**Постнікова М.В., к.т.н., доцент, Квітка С.О., к.т.н., доцент,
Речина О.М., асистент**

Таврійський державний агротехнологічний університет

**МЕТОДИКА РОЗРАХУНКУ РЕЗЕРВУ ЕКОНОМІЇ
ЕНЕРГОРЕСУРСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ОБРОБКИ І
ЗБЕРІГАННЯ ЗЕРНА ПРИ ВИКОНАННІ ДИПЛОМНИХ ПРОЄКТІВ**

Анотація. Запропонована методика розрахунку резерву економії енергоресурсів на підприємствах обробки і зберігання зерна.

Ключові слова: енергозбереження, енергоємність, раціональне використання електроенергії, норми електроспоживання, економія електроенергії.

Постановка проблеми. Раціональне використання електроенергії на зернопунктах, оснащених енергоємним технологічним обладнанням, особливо актуально тепер, коли прийнята Національна енергетична програма України з енергозбереження. Відомо, що 1 одиниця зекономленої електроенергії може зекономити не менш 5 одиниць первинних енергоресурсів [1].

Сучасні системи керування робочими машинами потокових ліній зернопунктів, які побудовані по принципу забезпечення номінального завантаження приводних електродвигунів, не виконують задачі аналізу витрат електроенергії і ефективності її використання, що не забезпечує обробку зерна з мінімально можливими витратами електроенергії [2].

З 1994 року прийнято 6 законів з енергозбереження, 6 Указів Президента, більше 20 Постанов Уряду, створені Держкомітет, Держінспекція, але ефективність діяльності системи організації енергозбереження не відповідає потребам України. Актуальними є питання розробки методів енергозбереження при обробці зерна, зокрема, обґрунтування енергозберігаючих режимів роботи електромеханічних систем обробки і зберігання зерна. Окрім цього доцільною є розробка рекомендацій щодо реалізації енергозберігаючих режимів роботи електромеханічних систем зернопунктів, що дозволить зекономити 8-10 % електроенергії [3-6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як правило, програми раціонального споживання електроенергії передбачають швидке отримання економічної вигоди. В багатьох випадках одне лише свідоме відношення до використання електроенергії може дати економію в декілька відсотків. А якщо до такого свідомого підходу додати ще і більш продумане керування технологічним процесом, наприклад, оптимальний режим роботи всієї потокової лінії, то економія електроенергії досягне в середньому 8-10 % [2].

Контроль за фактичними витратами електроенергії на зернопунктах повинен проводитися тільки по приборам обліку (електролічильникам). Хоч

самі по собі лічильники не економлять енергію, їх установка забезпечує зворотний зв'язок, необхідний для визначення результатів здійснення програми економії енергії. Економія обумовлена появою можливості обліку використання енергії і перевірки ефективності заходів [7].

Один з шляхів раціонального використання електроенергії на підприємствах обробки і зберігання зерна – розробка науково-обґрунтованих питомих норм витрат електроенергії, впровадження яких дозволить економити 8-10 % електроенергії.

Раніше розроблені норми (1981-1992 р.р.) необхідно удосконалювати та переглядати в міру росту технічного прогресу. Протягом кількох років проводились теоретичні та експериментальні дослідження з розробки питомих норм витрати електроенергії при обробці зерна на підприємствах обробки і зберігання зерна.

Норми призначені для планово-економічних відділів обласних управлінь сільського господарства, а також для Міністерства аграрної політики України для планування і контролю витрати електроенергії на технологічні процеси очищення зерна на потокових лініях зернопунктів півдня України [8].

Формулювання цілей статті. Розробити методику розрахунку резерву економії енергоресурсів на підприємствах обробки і зберігання зерна.

Виклад основного матеріалу досліджень. При проведенні енергетичного моніторингу виявляють резерви зниження енерговитрат.

Резерв зниження енерговитрат $\Delta W_{рез.}$ – це різниця, виражена у відсотках, між фактичними витратами $W_{факт.}$ і вираженими в галузевих нормах витрат $W_{норм.}$ або проектних нормах відносно фактичних витрат [7]

$$\Delta W_{рез.} = \frac{W_{факт.} - W_{норм.}}{W_{факт.}} \cdot 100 \% . \quad (1)$$

Від правильного вибору цих величин залежить одержаний результат.

В технології зернопункту передбачаються наступні операції з зерном: прийом в завальну яму, попереднє очищення, тимчасове зберігання в бункерах з активним вентиляванням, сушка гарячим повітрям, що нагрівається від теплогенератора, який працює на рідкому паливі, вторинне очищення на повітряно-решітній машині і очищення від бур'янів на трієрі, система транспортерів і норій для подачі зерна в машини і склад [7].

На зернопункті здійснюються два енергетичних процеси: тепловий та електроприводний.

Тепло виробляється при спалюванні рідкого палива в теплогенераторі і нагріванні електрокалорифером повітря, що подається в бункер з активним вентиляванням. Електропривод встановлений на всіх зерноочисних машинах, транспортерах, приводах засувок, сушарці, бункерах з активним вентиляванням та інших механізмах.

Витрата електроенергії визначається за лічильниками, які встановлюються на головному ввідному електрощиті зернопункту. Покази лічильника списуються завідувачем зернопункту на початку сезону і при закінченні роботи в кінці сезону. Різниця показань – витрата за сезон на всі електроприводні установки і на електронагрів повітря в електрокалориферах. Розділити загальні витрати електроенергії $W_{\text{заг.}}$, кВт·год., на електропривод і тепловий процес можна приблизно за встановленою потужністю та числу годин використання за формулою [7]

$$W_{\text{заг.}} = P_1 \cdot t_1 + P_2 \cdot t_2 + \dots + P_i \cdot t_i + \dots + P_n \cdot t_n, \quad (2)$$

де P_i – встановлена потужність, кВт;

t_i – число годин роботи, год.

Величину $W_{\text{факт.}}$ часто важко знайти. При повній відсутності фактичних даних з великим приближенням їх можна замінити розрахунковими за відомими встановленими потужностями P_i обладнання і річному числу годин t_i використання встановленої потужності.

Витрата рідкого палива (солярки) для зерносушарки фіксується за рівнем в баку, на якому встановлюють мірну скляну трубку. Витратоміри палива зазвичай не застосовують. Відомо за накладними, скільки отримано палива і скільки спалено в топці сушарки. Залишок знаходиться в баку і його можна визначити за рівнем заповнення бака.

Питомі витрати електроенергії визначають за формулою

$$W_{\text{пит.}} = \frac{P_{\text{прієд.}}}{Q}, \quad (3)$$

де $P_{\text{прієд.}}$ – потужність, яка споживається двигунами потокової лінії з мережі, кВт;

Q – продуктивність потокової лінії, т/год.

Узагальнення досвіду проектування і експлуатації зернопунктів дозволило встановити усереднені проектні норми витрати енергоносіїв на операціях післязбиральної обробки зерна [7].

Норматив витрат енергії – номінальне значення витрат енергії на величину технологічно зв'язаного з ним параметра виробництва при заданих умовах протікання технологічного процесу [7].

Норматив відображає деяке середнє значення витрат енергоресурсів для багатьох одно типових об'єктів, які одержані на основі проектних даних. При розробці нормативів використовується розрахунково-аналітичний метод. Тому норми – це розрахункові величини [7].

Норму витрати енергоресурсів $W_{\text{м.}}$, кВт·год./т, для тимчасового зберігання зерна з ворошінням на критих майданчиках визнають за формулою [7]

$$W_{\text{м.}} = 1 + 6500 \cdot V_{\text{з}}, \quad (4)$$

де $V_з$ – об’єм зерна, т.

Норму витрати електроенергії $W_в$, кВт·год./т, на вентилявання 1 т зерна у бункерах з активним вентиляванням (без підігріву повітря) можна спрощено визначити за формулою

$$W_в = 4,5 \cdot 10^{-3} \cdot \frac{(\omega_п - \omega_к)}{\Delta d} \cdot H_н, \quad (5)$$

де $\omega_п, \omega_к$ – відповідно початкова (15...30 %) і кінцева (14 %) вологість зерна;

Δd – різниця вологовмісту відпрацьованого і зовнішнього повітря, г/кг;

$H_н$ – повний напір вентиляваного повітря, Н/м².

Якщо прийняти $\omega_к = 14 \%$, $H_н = 1500$ Н/м², то для наближених розрахунків можна використовувати формулу

$$W_в \approx 6,75 \cdot \frac{(\omega_п - 14)}{\Delta d}. \quad (6)$$

В загальному випадку величина Δd при активному вентиляванні зерна коливається від 0,5 г/кг до 3 г/кг та її слід визначати за таблицею 1 [3].

Таблиця 1

Значення величини Δd , г/кг

Температура повітря, °С	Відносна вологість, %					
	50	60	70	80	90	100
5	2,7	3,2	3,8	4,3	4,9	5,4
10	3,8	4,6	5,3	6,1	6,8	7,6
15	5,3	6,4	7,4	8,5	9,5	10,6
20	7,3	8,8	10,3	11,8	13,2	14,7
25	10	12	14	16	18	20
30	13,1	15,7	18,3	21	23,6	26,2

При поширених умовах (температура зовнішнього повітря +15 °С, його вологість – 65 %, а відпрацьованого повітря – 80 %) величина Δd може бути прийнята рівною 1,6, тоді

$$W_в = 4,2 \cdot (\omega_п - 14). \quad (7)$$

Норму витрати електроенергії на активне вентилявання з електропідігрівом повітря $W_{вп}$, кВт·год./т, можна визначити за наступним виразом

$$W_{вп} = 3,24 \cdot \frac{(\omega_п - \omega_к)}{\Delta d} \cdot \left(\Delta t + \frac{H_н}{720} \right), \quad (8)$$

де $\Delta t = (t_1 - t_0)$ – різниця температур, °С;

t_1 – температура нагрітого в електрокалорифері повітря (для сушки зерна приймається $t_1 = 45 \dots 55$ °С);

t_0 – температура зовнішнього повітря до входу його в електрокалорифер, °С.

Якщо прийняти $\omega_x = 14$ %, $\Delta t = 35$ °С, $H_H = 1500$ Н/м², тоді

$$W_{\text{ен}} = \frac{120 \cdot (\omega_{\text{п}} - 14)}{\Delta d} \quad (9)$$

Для приблизних розрахунків $\Delta d = 8$ г/кг і тоді

$$W_{\text{ен}} \approx 15 \cdot (\omega_{\text{п}} - 14) \quad (10)$$

Норму витрати енергоресурсів W_c , кВт·год./пл. т, в сушарках визначають за формулою

$$W_c = \frac{1}{Q_c} \quad (11)$$

де Q_c – продуктивність сушарки, т/год.

Норму витрати енергоресурсів $W_{\text{по}}$, кВт·год./т, в машинах попереднього очищення визначають за формулою

$$W_{\text{по}} = 0,2 + \frac{4}{Q_{\text{по}}} \quad (12)$$

де $Q_{\text{по}}$ – продуктивність машини попереднього очищення, т/год.

Норму витрати енергоресурсів $W_{\text{во}}$, кВт·год./т, в машинах вторинного очищення визначають за виразом

$$W_{\text{во}} = 0,8 \cdot \exp(-0,0266 \cdot Q_{\text{во}}) \quad (13)$$

де $Q_{\text{во}}$ – продуктивність машини вторинного очищення, т/год.

Норму витрати енергоресурсів $W_{\text{тр}}$, кВт·год./т, в трієрах визначають

$$W_{\text{тр}} = 3 - 0,01 \cdot Q_{\text{тр}} \quad (14)$$

де $Q_{\text{тр}}$ – продуктивність трієра, т/год.

Знаючи співвідношення продуктивності технологічних машин в агрегаті (або потоковій лінії), легко знайти загальні нормативні витрати енергії на обробку заданого V , т, обсягу зерна

$$W_{\text{заг.}} = (W_{\text{по}} + W_c + W_{\text{в}} + W_{\text{во}} + W_{\text{тр}}) \cdot V \quad (15)$$

Норма витрати електроенергії W_o , кВт·год./т, для очищення зерна (без очищення на спеціалізованих пунктах по обробці насіння) може бути визначена за формулою [3-5]

$$W_o = 1,03 + \frac{3}{K_1 \cdot K_2 \cdot Q} \quad (16)$$

Відповідно для сушіння зерна $W_{\text{суш.}}$, кВт·год./т

$$W_{\text{суш.}} = 3,73 + \frac{14,7}{K_1 \cdot K_2 \cdot K_3 \cdot Q}, \quad (17)$$

де Q – продуктивність об'єкта, т/год.;

K_1 – коефіцієнт, що враховує цільове призначення зерна ($K_1 = 1$ для продовольчого зерна; $K_1 = 0,5$ – для насіннєвого зерна);

K_2 – поправочний коефіцієнт, що враховує зміну продуктивності зерноочисних машин в залежності від виду зернової культури, її вологості та засміченості;

K_3 – поправочний коефіцієнт, що враховує зміну продуктивності зерносушильного обладнання при сушінні зерна різних культур. Цей коефіцієнт характеризує вологовіддавальну здатність зерна різних культур порівняно із зерном пшениці.

Значення коефіцієнтів K_2 і K_3 наведені відповідно у таблицях 2 та 3 [3].

Таблиця 2

Значення коефіцієнта K_2 [3]

Культура	Вологість								
	до 15			20			25		
	Засміченість, %								
	до 10	15	20	до 10	15	20	до 10	15	20
Пшениця	1	0,9	0,8	0,8	0,7	0,6	0,55	0,5	-
Жито	0,9	0,8	0,7	0,7	0,65	0,6	0,5	0,45	0,4
Ячмінь	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5	0,4	0,4	0,36
Гречка	0,7	0,6	0,56	0,56	0,5	0,45	0,38	0,34	0,5
Рис	0,6	0,54	0,48	0,48	0,43	0,38	0,38	0,3	0,26
Просо	0,7	0,6	-	0,56	0,5	-	0,38	0,34	-
Кукурудза продовольча	1	-	-	0,8	-	-	0,56	-	-
Овес	0,7	0,6	-	0,56	0,5	-	0,38	0,34	-
Горох	1	0,9	-	0,8	0,7	-	0,55	0,49	-
Сочевиця	0,95	0,85	2	0,67	0,65	-	0,55	0,49	-
Соя	1	0,9	-	0,8	0,72	-	-	-	-
Соняшник	0,6	0,5	-	0,5	0,4	-	-	-	-

Таблиця 3

Значення коефіцієнта K_3 [3]

Культура	Переводний коефіцієнт K_3
Пшениця, овес, ячмінь, соняшник	1
Жито	1,1
Гречка	1,25
Просо	0,8
Кукурудза	0,6
Горох, віка, сочевиця, рис	0,3...0,4
Боби, люпин, квасоля	0,1...0,2

Норма витрат електроенергії, $W_{\text{пит.}}$, кВт·год./т, може бути визначена по продуктивності Q , т/год., потокової лінії

– для ЗАВ-20 [9]

$$\text{ячмінь} \quad W_{\text{пит.яч.}} = \frac{15,6}{Q} + 0,658 ; \quad (18)$$

$$\text{пшениця} \quad W_{\text{пит.пш.}} = \frac{16,6}{Q} + 0,456 ; \quad (19)$$

– для ЗАР-5 [9]

$$\text{ячмінь} \quad W_{\text{пит.яч.}} = \frac{19,7}{Q} + 0,598 ; \quad (20)$$

$$\text{пшениця} \quad W_{\text{пит.пш.}} = \frac{22,3}{Q} + 0,268 ; \quad (21)$$

$$\text{рис} \quad W_{\text{пит.рис}} = \frac{10,3}{Q} + 1,68 ; \quad (22)$$

– для ЗАВ-40 для пшениці [10]

$$\text{одна лінія з трієром} \quad W_{\text{пит.}} = \frac{11,809}{Q} + 0,636 ; \quad (23)$$

$$\text{одна лінія без трієра} \quad W_{\text{пит.}} = \frac{10,649}{Q} + 0,106 ; \quad (24)$$

$$\text{дві лінії з трієрами} \quad W_{\text{пит.}} = \frac{27,447}{Q} + 0,429 ; \quad (25)$$

$$\text{дві лінії без трієрів} \quad W_{\text{пит.}} = \frac{22,211}{Q} + 0,414 . \quad (26)$$

При розрахунку резерву економії необхідно враховувати технічний стан машин і обладнання, термін їх служби і надійність роботи.

Для кожного виду обладнання знаходять коефіцієнт K_c , який відображає відношення споживання W_n енергії новою машиною (установкою, агрегатом, процесом) на одиницю продукції, до споживання W_c енергії старою машиною (обладнанням), яка знаходиться в експлуатації за період проведення енергетичного моніторингу

$$K_c = \frac{W_n}{W_c} . \quad (27)$$

Визначають резерв економії енерговитрат з використанням формули [7]

$$\Delta W_{\text{рез.}} = \frac{K_c \cdot (W_{\text{факт.}} - W_{\text{норм.}})}{W_{\text{факт.}}} \cdot 100 \% . \quad (28)$$

З введенням коефіцієнта K_c , величина $\Delta W_{\text{рез.}}$ знижується.

Для процесів, які мають в своєму складі n однотипових машин, агрегатів, поточкових ліній, знаходять сумарний резерв економії енергоресурсів [7]

$$\Delta W_{\text{рез.}} = \Delta W_{\text{рез.1}} + \Delta W_{\text{рез.2}} + \dots + \Delta W_{\text{рез.n}} . \quad (29)$$

При розрахунку резерв паливно-енергетичних ресурсів визначають за формулою (1).

Значення $W_{\text{факт.}}$ в процесах післязбиральної обробки зерна складаються з витрат $W_{\text{факт.р}}$ рідкого палива в сушарках та електроенергії на активне вентилявання $W_{\text{факт.ав}}$ (електронагрівач та електропривід вентилятора) і $W_{\text{факт.мех.}}$ на електропривод машин і механізмів зернопункту. Загальні фактичні витрати визначають за формулою

$$W_{\text{факт.}} = (W_{\text{факт.р}} + W_{\text{факт.ав}} + W_{\text{факт.мех.}}) \cdot K_{\text{п}} , \quad (30)$$

де $K_{\text{п}}$ – коефіцієнт перевантаження, що враховує пускові режими, прогрів, холостий хід та ін. ($K_{\text{п}} = 1,2$).

Науково обґрунтовані норми дозволяють не лише правильно планувати споживання електроенергії, але і дають можливість оптимально проектувати схеми електропостачання та прогнозувати строки реконструкції електричних мереж. Дотримання норм споживання електричної енергії – одна з основних задач експлуатаційного персоналу.

Нормування витрати електроенергії стає ефективним фактором енергозбереження лише за умови системного підходу при впровадженні норм: - затвердження норм на відповідному рівні як офіційного нормативного документа; своєчасне сезонне або річне планування норм для зернопунктів і інших структур АПК; впровадження сучасних приладів обліку витрати електроенергії з класом точності 1,0, наприклад, електронних тритарифних лічильників Альфа, Енергія та ін.; введення системи економічного стимулювання при виконанні встановлених норм аж до введення пільгових податків; введення адміністративного впливу, матеріальних санкцій за невиконання норм і перевитрати електроенергії аж до збільшення податкових ставок.

Висновки.

1 Встановлено, що витрати електричної енергії в технологічних процесах обробки зерна на одиницю продукції в 2-3 рази перевищують аналогічні витрати в розвинених країнах.

2 На основі аналізу стану питання нормування витрат електроенергії на технологічний процес обробки зерна встановлено, що питомі норми витрати електроенергії, які пропонуються в технічній літературі і розробках НДІ відрізняються в 2-3 рази. Крім цього, в теперішній час по цьому питанню практично відсутня нормативна документація.

3 Впровадження науково-обґрунтованих норм витрат електроенергії дозволить економити 8-10 % електроенергії.

Бібліографічний список.

1. Національна енергетична програма України // Пропозиція – 1998. – №7. – С. 50-51.
2. Постнікова М.В. Енергозберігаючі режими роботи електромеханічних систем обробки зерна на зернопунктах: автореф. дис... канд. техн. наук / М.В. Постнікова. – Мелітополь, 2011. – 22 с.
3. Методические рекомендации по расчёту норм расхода электрической энергии в сельскохозяйственном производстве. – М. : ВИЭСХ, 1983. – 50 с.
4. Нормы потребления электроэнергии в сельскохозяйственном производстве / Н.А. Корчемный, В.П. Машевский, В.М. Головкин, В.Е. Богачёва. – Глеваха : 1985. – 52 с.
5. Основные положения по нормированию расхода топлива, тепловой и электрической энергии в народном хозяйстве. – М. : Атомиздат, 1990. – 16 с.
6. Про енергозбереження: закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №30. – Ст. 283.
7. Методика энергетического мониторинга сельскохозяйственных объектов, выявление резервов и потенциала экономии топливно-энергетических ресурсов (ТЭР). – М. : ФГНУ «Росинформагротех», 2001. – 100 с.
8. Рекомендації по науково-обґрунтованим питомим нормам витрати електроенергії потокових ліній при післязбиральній обробці зерна на зернопунктах півдня України / Г.Н. Назар'ян, О.П. Карпова, Є.В. Михайлов, М.В. Постнікова. – Мелітополь, 2009. – 10 с.
9. Карпова А.П. Исследование влияния технических и технологических факторов на электропотребление при подработке зерна на юге УССР : автореф. дис... канд. техн. наук / А.П. Карпова. – К., 1981. – 21 с.
10. Карпова О.П. Порівняльна оцінка виробничих і розрахункових питомих витрат електроенергії на зернопунктах при очищенні зерна / О.П. Карпова, М.В. Постнікова // Проблеми енергозабезпечення та енергозбереження в АПК України. – Харків: ХНТУСТ, 2007. – Випуск 57, т.2. – С. 49-53.

Postnikova M.V., Kvitka S. O., Rechina O.M. Methods calculation reserve spare energy resource on enterprise of the processing and keeping grain when performing degree project.

Summary. The offered methods calculation reserve spare energy resource on enterprise of the processing and keeping grain.

Key words: conservation to energy, energy capacity, rational use to electric energy, rates of the consumption to electric energy, economy to electric energy.

УДК 377.3+37.03

Квітка С.О. к.т.н., доцент, Речина О.М., асистент
Таврійський державний агротехнологічний університет

ПОГЛИБЛЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ СПРЯМОВАННОСТІ НАВЧАННЯ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНЖЕНЕРІВ-ЕНЕРГЕТИКІВ

Анотація. У статті розглядається проблема підвищення якості фахової підготовки інженерів-енергетиків у ВНЗ.

Ключові слова: фахова підготовка, практична спрямованість навчального процесу, фахівець енергетичного профілю, професійна компетентність

Постановка проблеми. Сьогодні, як ніколи, потужні глобалізаційні процеси, швидкі зміни умов життя, посилення конкуренції та становлення дослідницько-інноваційного типу розвитку соціуму, переосмислення ціннісних орієнтирів і пріоритетів людського буття впливають на розвиток українського суспільства. Нові вимоги потребують відповідної модернізації освітньої системи як провідного чинника соціально-культурного відтворення, успішної життєдіяльності людини, її поступового вдосконалення. Для подальшого становлення української державності, кількість повинна нарешті перейти у якість: система освіти має готувати фахівців, здатних на «прорив» у найважливіших галузях промисловості і сферах громадського життя, з універсальними знаннями та гуманістичним способом мислення. Саме тому посилення професійної підготовки фахівців, які були б здатні вирішувати виробничі, наукові завдання у тісному зв'язку із завданнями збереження та збагачення людських цінностей, є головною метою модернізації освіти [1]. До завдань, які потребують сьогодні першочергового розв'язання, належать ефективна підготовка та підвищення кваліфікації інженерних кадрів енергетичного профілю, як гарантів дотримання національних інтересів *України* з енергобезпеки та забезпечення стратегічного розвитку галузі [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати масштабного міжнародного дослідження з вивчення можливостей національних систем освіти, яке провела у 2016 році авторитетна неурядова організація OIDEL (Женева) надала Україні 63-тє рейтингове місце серед 136 країн світу - за Чорногорією і перед Ганою, що цілком корелює з результатами національного опитування щодо доступності якісних освітніх послуг. Цілком доступною для всіх громадян України вважають якісну освіту лише 6 % респондентів; скоріше доступною, ніж недоступною - 27 %, скоріше недоступною, ніж доступною - 33 %; зовсім недоступною - 26 %. Тобто в доступності якісної освіти загалом сумніваються близько 60 % українців [3]. Ще тривожнішим сигналом є стійка тенденція зростання недовіри до системи освіти, як це не парадоксально, з боку самих освітян. За останні п'ять років частка працівників освіти, які їй тією чи іншою мірою довіряють, зменшилася із 73 % до 46 %, а тих, котрі не дові-

ряють, зросла з 16 % до 42 %. Тобто стала більшою, ніж серед дорослого населення в цілому [3]! Це свідчить про незадовільне соціальне самопочуття багатьох педагогів, їхнє інституціонально-професійне відчуження та кризу ідентичності.

Проте найзмістовнішу оцінку стану вітчизняної освіти надає українська молодь, яка активно інтегрується до європейського освітнього простору. За даними аналітичного центру CEDOS, сьогодні за кордоном навчаються близько 70 тисяч українських студентів, що дорівнює загальній чисельності студентів Рівненської та Волинської областей. В одній лише Польщі навчається понад 20 тисяч наших юнаків і дівчат, причому їхня кількість зросла більш як у сім разів порівняно з 2008/09 навчальним роком.

На тлі такої сумної статистики стає зрозумілим, що за роки розбудови незалежності ми встигли розгубити цінні надбання радянської освіти, проте не спромоглися вповні створити власну.

Серед уроків двадцятип'ятиріччя — державна освітня політика повинна бути полісуб'єктною, діяльною, системною, послідовною, науково обґрунтованою, міжнародно узгодженою. У державній політиці пріоритетними мають бути орієнтири щодо людиноцентризму, забезпечення якості і доступності, ефективності й конкурентоспроможності, інтеграції в європейські та світові простори освіти і досліджень, періодичного національного і міжнародного моніторингу, комплексного аналізу стану і перспектив розвитку освіти, зокрема започаткованого Національною академією педагогічних наук України, стабільного необхідного і достатнього забезпечення фінансовими та інтелектуальним ресурсами [3].

У працях учених підкреслюється важливість проблеми формування фахової компетентності та пропонується звернути увагу на проблеми змісту та сутності професійної підготовки фахівців у системі ступеневої освіти, які знайшли своє відображення у наукових доробках П.Ю. Балабана [4], Н.В. Дудко [5], А.М. Алексюка, І.О. Зимньої та ін. Питання формування практичної та професійної діяльності випускників ВНЗ енергетичного профілю з огляду на проблеми реформування професійної освіти в Україні досліджуються у працях: Л.М. Омельченко [6], А.М. Падалко, О.В. Овдієнко та ін.

Формулювання цілей статті. Розкрити особливості фахової підготовки інженерів-енергетиків у ВНЗ, виявити напрями її поліпшення та розглянути питання практичної підготовки, з врахуванням проблем її належного проведення та шляхами їх розв'язання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна підготовка майбутнього фахівця – це педагогічний процес університетської освіти, результатом якого є формування та розвиток його професійної готовності. Він проявляється у формах активності та визначає здібності ставити перед собою професійні цілі, обирати способи їх досягнення, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій і шукати шляхи підвищення продуктивності роботи у професійному напрямку. Усе це формується за допомогою стандартів вищої освіти (визначені в освітньо-кваліфікаційній характеристиці та освітньо-

професійній програмі) щодо опанування даного фаху та особистих якостей студента. Як зазначалось вище, на сучасному етапі розвитку суспільства, знання є необхідним, але недостатнім результатом навчання, оскільки не забезпечує готовність студента до самостійної діяльності. Нажаль, уміння, як здатність оперувати знаннями при вирішенні професійних завдань, та практичні навички студенти рідко отримують в стінах ВНЗ. І та робота, яку мав виконати професорсько-викладацький склад навчального закладу, лягає на плечі виробничників, які не мають вчених звань і ступенів, проте володіють чимось куди більш цінним - практичним досвідом.

Все це означає лише одне: збільшення часу адаптації випускників на початкових посадах, ускладнення працевлаштування і зниження престижу вищої освіти в цілому. «Перепідготовка» фахівця на робочому місці в середньому складає 1-2 роки. Вдумайтеся, колеги! Після навчання у нас випускник повинен вчитися ще два роки. Це занадто низька оцінка нашої викладацької роботи!

Сьогодні ми чітко розуміємо, наскільки гострою проблемою є слабка практична підготовка випускників навчальних закладів України, що відрив науки від практики продовжує залишатися хронічною хворобою. Загалом, українська освіта фактично не стала загальнонаціональним пріоритетом і серед причин такого стану є:

- відсутність реального визнання державою освіти локомотивом суспільного та економічного розвитку;
- певна неузгодженість законів прямої дії, їх функціональна неповнота;
- несформованість моніторингу виконання законів і нормативів розвитку освіти;
- недостатня осмисленість швидких і несистемних змін розвитку освіти, що зумовили непослідовність впливів, зокрема процесуальну незавершеність попередніх модернізацій;
- низький соціальний і матеріальний статус педагогічних та науково-педагогічних працівників;
- централізація управління освітою, що призводить до надмірної бюрократизації, негнучкості реагування на нагальні потреби, знижує відповідальність регіонів і суспільства за її якість;
- брак сучасної статистики, своєчасної об'єктивної і повної інформації щодо управління освітою не дає змоги вірогідно визначити її якість у регіонах, місце української освіти в європейському і світовому співтоваристві;
- відсутність вчасного необхідного і достатнього забезпечення навчальних закладів програмами, підручниками, навчальним обладнанням;
- розрив у часі та змісті модернізаційних процесів у загальній, професійно-технічній, вищій і післядипломній освіті став причиною неготовності значної частини науково-педагогічних та управлінських кадрів до ефективної участі в інноваційному розвитку освіти;
- залишається на периферії державної уваги розбудова системи безперервної освіти громадян різного віку впродовж життя;

– кодифікації навчання з метою його накопичення, обліку і трансферу, що гальмує формування суспільства, яке постійно навчається.

Природньо українському суспільству поставити самим собі питання: чи готові ми боротися за виведення власної освіти на рівень європейських стандартів, а не відкладати ці завдання на невизначену перспективу? Гадаємо, відповідь очевидна: зволікання в реформуванні освіти все більше віддаляє нас, як націю, від прогресу та світових інтеграційних процесів.

Саме тому відношення до навчального процесу як з боку викладачів, так і студентів потребує більш швидкої трансформації і думка, що не життя є для освіти, а освіта для життя має стати домінуючою. Вдосконалення мають йти шляхом впровадження методів активізації навчання, комплексно спрямованих на набуття професійно-орієнтованих практичних умінь та навичок. Це ставить перед викладачем завдання обґрунтованого вибору найефективніших методів навчання, які, відповідно до сучасних вимог економіки і стандартів вищої освіти, забезпечать індивідуалізовану підготовку спеціалістів з урахуванням їхньої мобільності та ефективності, вирішення актуальних питань практичної діяльності. Питання якості професійно-практичної підготовки, формування праксеологічних умінь у стінах вищого навчального закладу має стати одним з найважливіших показників ефективної діяльності ВНЗ не тільки при проходженні процедури ліцензування й акредитації, а і при проведенні поточних перевірок.

Практична підготовка завжди була невід'ємною частиною навчального процесу для спеціальностей енергетичного профілю, її значення підсилюється специфікою таких дисциплін як «Експлуатація та ремонт електротехнічного обладнання», «Практична інженерна підготовка», навчальна практика «Електробезпека», «Монтаж енергетичного обладнання і систем керування», «Технології обслуговування та ремонту енергообладнання і засобів автоматизації», «Енергоаудит і енергозбереження», «Електропривод виробничих машин і механізмів» та ін., які мають чітко окреслений прикладний характер, і опанування яких формується на основі предметно-практичної діяльності. При цьому формування компетенцій студентів якісно залежить від рівня фахової підготовки викладача, його відповідального ставлення до своїх посадових обов'язків, вільного володіння новими навчальними технологіями, практичного досвіду роботи на виробництві. Як не сумно констатувати факт, проте не відповідність кваліфікаційним характеристикам педагогічного працівника кадрового складу ВНЗ сьогодні є спільною проблемою для всієї системи вищої професійної освіти України. Поступово зняти гостроту цього питання, а в подальшому і взагалі звести її до мінімуму сприятиме залучення провідних спеціалістів енергетичної галузі для проведення практичних занять у стінах вишів, не формальне створення (відновлення роботи) філій кафедр, корисним буде і організація щорічного стажування професорсько-викладацького складу у дружніх навчальних закладах та безпосередньо на виробництві. Подібна співпраця дасть змогу змістовного вирішення питань зворотного зв'язку виробництва і освіти з метою визначення потреб галузі у фахівцях різної спеціалізації, підготовки або

можливого коригування змісту робочих навчальних програм, перерозподіленню годин дисциплін на користь вивчення найбільш актуальних тем, удосконаленню методики проведення занять, орієнтації теоретичного навчання на реальні умови функціонування енергетичної галузі.

Глобалізація та світові тенденції розвитку паливо-енергетичного комплексу надають професії енергетика універсальності, затребуваності в усіх сферах промислового, сільськогосподарського виробництва і побуті. Вимоги до фахових компетенцій енергетика стрімко ростуть. Тому якісна інженерна освіта може бути забезпечена лише за умови застосування сучасного обладнання із залученням новітніх технологій, засобів автоматизації, інформатизації, які сьогодні широко впроваджуються на передових підприємствах енергетичної галузі.

Питання матеріального забезпечення навчального процесу ВНЗ тривалий час мали вирішувати самостійно, що за відсутності фінансування призвело до катастрофічних наслідків: переважна більшість технічного устаткування або морально, або фізично зношені. За останні 2-3 роки ситуація суттєво не змінилась, проте у вирішенні цього болючого для освітян питання намітилися шляхи розв'язання з огляду на зростання зацікавленості комерційних компаній в інвестуванні освіти, розробки програм співпраці з ВНЗ. Форми співпраці носять різний характер, зокрема і такий, що не потребує додаткового фінансування: знайомство з роботою обладнання, передача демо-версій програмного забезпечення; організація стажування викладачів і практики студентів в компаніях і на підприємствах; надання знижок на придбання або передачу обладнання для використання в навчальному процесі, наукових дослідженнях. Потрібно зазначити, що попри позитивні зміни, більшість регіональних вишів продовжують залишатись осторонь уваги бізнесу. Ймовірно, в подальшому державне регулювання питання матеріального забезпечення навчального процесу буде йти шляхом підтримки «ефективних» ВНЗ, а щорічний «транш» розподілятиметься між вишами після оцінки їх зусиль в підвищенні конкурентноспроможності.

Пошук шляхів організації якісної практичної підготовки спеціалістів енергетичної галузі приводить до розуміння, що практичне навчання студентів у реальному середовищі енергетичних підприємств шляхом оволодіння професійно значущими знаннями, формування умінь і навичок як основного напрямку удосконалення професійної майстерності, може бути вирішена із впровадженням концептуально нової - дуальної системи навчання, суть якої полягає у поєднанні державної професійної освіти з виробничим навчанням. Її впровадження дозволить частково нівелювати проблему відсутності відповідної технічної бази ВНЗ. Дуальна освіта за своїми принципами надає право підприємцю формувати індивідуальний розклад занять для студента, регламентувати обсяг предметів, рекомендованих до вивчення, приймати іспити. Однією з переваг такої системи є стипендії наближенні до заробітної плати. Таким чином у молодого спеціаліста зникне потреба шукати компроміс між навчанням і роботою [7]. Позитивний досвід Німеччини, де вперше була випробувана така система, згодом повторили більшість країн Європи.

Впровадження дуальної системи є перспективою, над втіленням якої планомірно працюють ВНЗ. Та поки що переважна більшість студентів мають змогу ознайомитись з роботою підприємств та установ, з їх організацією, управлінням, плануванням, технологіями виробництва, дізнатись особливості майбутньої професійної діяльності, отримати практичний досвід експлуатації та ремонту електротехнічного обладнання лише під час проходження виробничих та переддипломних практик. Загальною проблемою її організації залишаються питання скорочення баз практики, недостатньої урегульованості нормативних актів щодо оплати роботи керівників практики на виробництві, проїзду студентів та їх проживання на місцях, можливості якісного контролю проведення практики студентів. З метою покращення умов проведення практики та поліпшення підготовки студентів вищих навчальних закладів до майбутньої професійної діяльності необхідно повністю виключити формальний підхід при їх проведенні, залучати студентів до проведення енергетичного аудиту бюджетних установ за місцем розташування ВНЗ, впровадити виконання адресних дипломних і магістерських робіт.

При цьому важливо не стільки забезпечити модернізацію та нарощування кількісних параметрів (масштабів підготовки фахівців) функціонування системи професійної освіти, скільки досягнути темпів її випереджаючого розвитку. Одним із головних завдань в частині модернізації вітчизняної системи вищої освіти стає налагодження продуктивного механізму співпраці між університетами, бізнесом та державою, що дозволить збільшити ефективність освітньої діяльності та виробити шляхи трансферу технологій у виробництво, комерціалізувати знання загалом.

Висновки. Основним показником професійної компетентності майбутнього фахівця-енергетика є сформованість професійного мислення, що представляє його інтелектуальну здатність до розв'язання фахових завдань. Забезпечення якісної професійної підготовки сьогодні потребує не лише суттєвих організаційних, технологічних, методичних змін навчального процесу, посилення матеріально-технічної бази ВНЗ, а і регуляторної підтримки з боку законодавства. Нова парадигма освіти щодо становлення майбутніх фахівців-енергетиків має забезпечувати переосмислення досвіду їх підготовки, враховувати такі принципово нові підходи до її формування як розуміння необхідності обґрунтованої методології забезпечення професійної компетентності у фахівця-енергетика у процесі його підготовки у ВНЗ; пошук відповідних теоретичних засад щодо дослідження педагогікою, психологією, філософією освіти, інформатикою, соціологією та юриспруденцією педагогічних явищ, які стосуються формування професійних компетенцій у фахівця-енергетика під час його навчання у ВНЗ; розуміння необхідності формування професійної компетентності фахівця-енергетика як під час навчальної, так і позанавчальної роботи; вивчення, систематизація і творче використання позитивного національного та світового досвіду фахової підготовки енергетиків у ВНЗ; зміна стереотипів щодо сприйняття особистості фахівця-енергетика та усвідомлення необхідності формування його творчої особистості й основних видів компете-

тностей; інноваційне уявлення про місце, роль, завдання та функції сучасного фахівця-енергетика в системі виробничих, суспільних і міжособистісних стосунків у системі енергетики країни.

Бібліографічний список.

1. Інститут розвитку освіти [Електронний ресурс] / Інститут розвитку освіти. — Електрон. дані. — Київ, 2014 - 2018. — Режим доступу: <http://iro.org.ua/ua/main/topic/13> – Концепція розвитку освіти в Україні на 2015-2025 роки – Дата перегляду: 20.02.2018.

2. Міністерство енергетики та вугільної промисловості України [Електронний ресурс] Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. — Електрон. дані. — Київ, 2013 - 2018. — Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=245165726 – Енергетична стратегія України до 2035 року “Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність”. – Дата перегляду: 20.02.2018.

3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В. Г. Кремень, В. І. Луговий, А. М. Гуржій, О. Я. Савченко]; за заг. ред. В. Г. Кременя. - Київ: Педагогічна думка, 2016. - 448 с.

4. Балабан П.Ю. Практична підготовка як важлива складова навчального процесу / П.Ю. Балабан, М.П. Балабан, Ю.В. Іванов // Якість вищої освіти: вдосконалення змісту та організації практичної підготовки студентів: матеріали ХІ Міжнародної науково-методичної конференції 25–26 лютого 2015 р.– Полтава: ПУЕТ, 2015. – С. 228-230.

5. Дудко Н.В. О проблемах и перспективах высшего образования в Украине в контексте Европейского образования // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Педагогика, психология. - 2010. - №2. – С. 43-46.

6. Омельченко Л.М. Проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців енергетичного профілю у сучасних умовах /Л.М. Омельченко, О.М. Керницький // Вісник КДУ імені Михайла Остроградського. Випуск 3/2010 (62). Частина 1. – С. 169 – 171.

7. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. — Електрон. дані. — Київ, 2017 - 2018. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-konceptsiya-pidgotovki-fahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttya-osviti> – Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти (проект). – Дата перегляду: 20.02.2018.

Kvitka S.O., Rechina O.M. Development of the practical component of education in the training of engineers for the energy industry.

Summary. The article deals with the problem of improving the quality of professional training of engineers for the energy industry in higher educational institutions

Key words: professional training, practical orientation of the educational process, specialist in energy profile, professional competence

УДК: 378.147

Тодорова Л.В., к.с.-г.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «АГРОЕКОЛОГІЯ»

Анотація. У статті аналізуються перспективні види і методи самостійної роботи студентів спеціальності «Агрономія» під час опанування матеріалу з дисципліни «Агроекологія».

Ключові слова: формування професійних знань та вмінь, реферат, доповідь, дискусія.

Постановка проблеми. Навчальний процес у вищій школі має бути спрямований на підготовку освіченого фахівця, який вміє ініціативно, творчо мислити, самостійно поповнювати свої знання та застосовувати їх у виробничій діяльності.

Успіх підготовки фахівців залежить від багатьох факторів, одним з яких є самостійна робота студентів. В процесі впровадження кредитно-модульної системи навчання у ВНЗ, значна частина навчального матеріалу вноситься на самостійне опрацювання студентами. Тому основним завданням викладача у вищій школі стає не репродуктивне викладання набору готових знань, а організація активної самостійної роботи студентів. Саме самостійна робота є однією з найважливіших складових, що формують фахівця сучасного рівня, оскільки вона формує самостійність не лише як сукупність вмінь та навичок, але й як рису характеру, яка відіграє важливу роль в структурі особистості, а це досить актуально для сучасного фахівця. Крім того, самостійно набуті знання є більш оперативними, вони стають особистою власністю, розвивають інтелектуальні риси, увагу, спостережливість, критичність, вміння оцінювати.

Для виконання завдань, які постали перед вищою школою, потрібно вдосконалювати навчально-виховний процес, розробляти нові методи і форми взаємодії викладача і студента, стимулювати самостійну навчальну діяльність молоді, оскільки саме життя довело, що тільки ті знання, які людина набула самостійно, завдяки власному досвіду, думці й діям, стають справді її здобутком. Тому у вищих навчальних закладах останнім часом спостерігається тенденція до збільшення годин на самостійну роботу. Оволодіння уміннями та навичками самостійної діяльності є найважливішою умовою здійснення безперервної освіти. Реалізація цієї мети тісно пов'язана з посиленням ролі самостійної роботи в навчальному процесі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні програми Міністерства освіти і науки України відводять на самостійну роботу студентів під керівництвом викладача від 1/3 до 2/3 загального обсягу навчального часу [1]. Це є свідченням того, що самостійна робота – важливий резерв підви-

щення ефективності підготовки спеціалістів. Однак аналіз психолого-педагогічних досліджень, а також методичної літератури і результатів наукових досліджень дозволяє зробити висновок про недостатню готовність більшої частини студентів (близько 50%) до нових для них форм самостійної роботи у вищому навчальному закладі, що виявляється у відсутності необхідних навичок та вмінь, а також необхідної мотивації та уваги до цієї роботи. Мотивація студентів до навчальної діяльності підвищується за умов, якщо лекції та самостійна робота не дублюють одне одного.

У зв'язку з посиленням ролі самостійної роботи у навчально-пізнавальному процесі актуальною стала проблема раціональної організації самостійної роботи з урахуванням готовності до неї студентів. Вчені й педагоги-практики завжди приділяли багато уваги вивченню різних аспектів, пов'язаних із самостійною роботою. У наукових роботах В.К. Буряка, В.В. Луценко та інших [2, 3], досліджувались сутність поняття самостійної роботи, принципи її організації, розглядалися різні класифікації, вивчалися методи, форми, засоби проведення самостійної роботи, розроблялись методики планування, організації та контролю самостійної роботи.

Проблему організації самостійної роботи студентів досліджували С.Г. Заскалета, І.А. Шайдур, В.І. Євдокимов та інші [4, 5, 6]. Системний підхід в організації самостійної роботи студентів досліджувався в роботах Т.І. Туркот [7].

Характер самостійної роботи студентів поступово змінюється під час навчання у вищому навчальному закладі. Так, на молодших курсах вона здебільшого спрямована на поглиблення вивчення окремих навчальних дисциплін, а на старших курсах набуває науково-дослідного та творчого характеру. Тому організація самостійної роботи студентів потребує певної диференціації в залежності від специфіки навчального закладу та курсу, повинна бути послідовною, передбачати опанування різними прийомами пізнавальної діяльності в її зростаючій складності.

Формулювання цілей статті. Мета даної роботи – показати можливості реалізації самостійної роботи студента при викладанні дисципліни «Агроекологія».

Виходячи з цього було поставлено наступні завдання:

- за літературними джерелами з'ясувати сутність та види самостійної роботи студентів;
- проаналізувати характер самостійної роботи студентів під час опанування матеріалу з дисципліни «Агроекологія»;
- запропонувати шляхи покращення організації самостійної роботи студентів з метою формування грамотного майбутнього керівника сільськогосподарського підприємства.

Виклад основного матеріалу досліджень

Від організації самостійної роботи багато в чому залежать результати навчання студентів та їх майбутня практична діяльність. Самостійна робота

студентів є дуже широким поняттям, у тлумаченні якого сформувалися різні підходи, що і зумовлено відмінностями в розумінні суті цього явища.

Нерідко самотійну роботу розглядають як окремий вид навчальних занять поряд з лекцією, семінаром, практичним заняттям та ін. При цьому її суттєвими ознаками вважають обов'язковість заняття у відведений розпорядком дня вузу час, роботу без безпосередньої участі викладача, але за обов'язкового його контролю. За іншими твердженнями, самотійна робота передбачає всю активну розумову діяльність студентів у навчальному процесі, є внутрішньою основою зв'язку різних видів і форм занять між собою. Вважаючи самотійну роботу основним методом засвоєння знань, прихильники цього підходу стверджують, що вона охоплює пізнавальну діяльність, яку здійснюють студенти не лише позааудиторно, а й на лекціях, семінарах, індивідуальних співбесідах, заліках, іспитах, під час захисту курсових, дипломних робіт тощо. Тобто, самотійна робота, згідно з таким баченням, охоплює всі види і форми навчального процесу.

За своєю суттю самотійна робота є активною розумовою діяльністю студента, пов'язаною з виконанням навчального завдання. Отже, на нашу думку, самотійна робота – це навчальна діяльність студента, спрямована на вивчення і оволодіння матеріалом навчального предмета без безпосередньої участі викладача.

Виховання у студентів навичок самотійної роботи з навчальним матеріалом, науковою і навчально-методичною літературою належить до першочергових завдань вищої школи. Адже разом із цим вони виховуватимуть у собі організованість, системність, діловитість, зосередженість, без чого не обійтися їм і в майбутній професійній діяльності.

Види самотійної роботи студентів класифікують за різними критеріями. За місцем, часом проведення, характером керівництва і способом здійснення контролю з боку викладача виокремлюють: а) самотійну роботу студентів на аудиторних заняттях; б) позааудиторну самотійну роботу; в) самотійну роботу під контролем викладача (індивідуальні заняття з викладачем). За рівнем обов'язковості виділяють: а) обов'язкову, окреслену навчальними планами і робочими програмами (виконання домашніх завдань, підготовка до лекцій тощо); б) бажану (участь у наукових гуртках, конференціях, підготовка наукових тез, статей, доповідей та інше); в) добровільну (участь у різноманітних конкурсах, олімпіадах, вікторинах, виготовлення наочності, підготовка технічних засобів навчання). З огляду на рівень прояву творчості студентів виокремлюють: а) репродуктивну самотійну роботу, що здійснюється за певним зразком (розв'язування типових задач, заповнення схем, таблиць, виконання тренувальних завдань, що вимагають осмислення, запам'ятовування і простого відтворення раніше отриманих знань); б) реконструктивну самотійну роботу, яка передбачає слухання і доповнення лекцій викладача, складання планів, конспектів, тез та ін.; в) евристичну самотійну роботу спрямовану на вирішення проблемних завдань, отримання нової інформації, її структурування і використання

в нових ситуаціях (складання опорних конспектів, схем-конспектів, анотацій, побудову технологічних карт, розв'язання творчих завдань); г) дослідницьку самостійну роботу, яка орієнтована на проведення наукових досліджень (експериментування, проектування приладів, макетів, теоретичні дослідження та ін.) [7].

Одним з найпоширеніших методів самостійної роботи з джерелами інформації є реферування – письмовий огляд наукових та інших джерел з обраної теми або стислий виклад у письмовому вигляді змісту наукової праці. У рефераті необхідно не лише висвітлити необхідну наукову інформацію, а й продемонструвати своє відношення до неї. Реферат має засвідчити ерудицію студента, його вміння самостійно аналізувати, класифікувати та узагальнювати. Реферат може містити аналіз і критику відповідних теорій, тобто реферат – це самостійна творча робота студента, що засвідчує його знання з певної теми, розуміння основних підходів до вирішення конкретної проблеми, а також відображає власні погляди майбутнього фахівця та демонструє його вміння аналізувати і осмислювати явища і процеси на основі теоретичних знань.

На нашу думку, найбільш перспективним й творчим є обов'язковий позааудиторний репродуктивний вид самостійної роботи, оскільки він найбільш повно відповідає сутності дисципліни «Агроекологія».

Особливості самостійної роботи студентів при вивченні дисципліни «Агроекологія»

Метою дисципліни "Агроекологія" є формування у студентів цілісного уявлення про явища і процеси в агросфері, принципів ведення екологічно збалансованого землеробства, необхідності комплексного проведення заходів, спрямованих на покращення екологічної ситуації у сільськогосподарському виробництві, навчити їх новим підходам і методам екологізації АПК, щоб забезпечити виробництво достатньої для суспільства кількості високоякісної продукції; формування екологічної свідомості.

Досягнення цих завдань неможливе без вивчення матеріалу з використанням елементів творчості: проведення лабораторних робіт з елементами творчості; розв'язання нестандартних задач; виконання розрахункових робіт; участь у ділових іграх і в розборі проблемних ситуацій; складання рефератів, доповідей, інформацій з заданої теми; інші види занять.

При викладанні дисципліни «Агроекологія» велика увага приділяється саме такому виду самостійної роботи, як складання реферату і обов'язкова прилюдна доповідь за його темою. Мета цього виду самостійної роботи майбутнього спеціаліста спрямована на формування не тільки професійних знань та вмінь, але й на розвиток якостей, необхідних будь-якому керівнику, насамперед організаторських і комунікативних.

Самостійність як якість особистості полягає не лише у правильному розв'язанні навчальних і практичних завдань, але й в умінні відстоювати ці рішення, боротися за їх втілення в життя. Тому під час доповіді кожен студент повинен коротко довести сутність досліджуваної ним проблеми, а по-

тім приймати рішення й аргументовано захищати їх, відповідаючи на запитання викладачів та однокурсників. При цьому важливою є наявність власної позиції й уміння логічно та обґрунтовано доводити її правомірність.

Для формування самостійності дуже важлива активна участь студентів у колективному оцінюванні та самооцінюванні процесу прийняття й реалізації рішень, які повинні здійснюватися після обговорення й розв'язання проблемних завдань, проведення дискусій, під час написання й захисту теми.

Важливим моментом є те, що обговоренню підлягає не тільки результат, але й процес прийняття рішення, що привів до цього результату. Усвідомлення ефективності шляхів прийняття рішень та їх реалізація сприяють закріпленню оптимальних для суб'єкта способів прийняття рішень і діяльності, характерних для самостійної особистості.

Отже, включення студентів у самостійну роботу за допомогою таких методів, як доповіді за темою реферату та дискусії, сприяють формуванню необхідних професійних якостей особистості майбутніх спеціалістів. І застосування цих методів самостійної роботи сприяє формуванню грамотного спеціаліста аграрної справи та керівника сільськогосподарського підприємства.

Аналіз наукових джерел та власний досвід викладання в ТДАТУ дозволяє стверджувати, що самостійна робота студентів формує в майбутніх фахівцях уміння і навички самостійної пізнавальної діяльності, вона одночасно сприяє розвитку й інших структурних компонентів особистості. Крім того, працюючи самостійно, студенти учаться вирішувати задачі, виконувати вправи, аналізувати інформацію. Самостійність пізнання ціннісна ще й тим, що без неї неможливе формування поглядів, переконань, наукової позиції студентів. Методи самостійної роботи засвоюються і застосовуються студентами не відразу. На молодших курсах більшість з них не володіють ще цими методами, не усвідомлюють роль самоосвіти в професійній підготовці фахівця й у майбутній професійній діяльності. Поступово під керівництвом викладачів вони проходять різні етапи нагромадження досвіду самостійної роботи і починають широко використовувати ці методи при підготовці курсових і дипломних робіт.

Шляхи удосконалення самостійної роботи студентів під час вивчення дисципліни «Агроекологія»

Керівництво процесом самостійної навчальної роботи має бути спрямоване не на примушування студентів до багатогодинного «сидіння за письмовим столом», а на формування в них потреби в самому процесі навчання, бажання вчитися раціонально, ефективно, оптимально й отримувати від цього насолоду.

Для цього необхідні такі умови: студент має знати програму на семестр, перелік і критерії оцінки не тільки знань, але й умінь, якими він має оволодіти; контролю й оцінюванню підлягає кожне самостійно виконане завдання кожного зі студентів; оцінка результатів самостійної роботи має бу-

ти гласною та аргументованою; позитивна психологічна атмосфера у групі має підтримувати раціонально організовану самостійну працю.

Тему реферату студент вибирає відповідно до рекомендацій викладача або ж самостійно з перспективою подальшого використання реферату для написання курсових та підсумкових кваліфікаційних робіт. Вибір теми реферату студент повинен узгоджувати з викладачем.

На одному з перших практичних занять необхідно обговорити критерії оцінки самостійної діяльності. На наступних етапах критерії, відібрані внаслідок дискусії, стають основою для самостійного оцінювання і самооцінювання студентами. Критеріями можуть бути аргументованість суттєвих положень, логічність і лаконічність викладу, вміння поєднати теорію з практикою, узагальнити головне і зробити висновки, доказово захистити свою позицію. Можливість рецензувати, оцінювати і порівнювати свої рішення та дії з діяльністю товаришів сприяє формуванню адекватної самооцінки, крім того у студентів накопичується досвід оцінної діяльності, необхідної для керівника.

Для підвищення ефективності супроводу самостійної роботи студентів можна використовувати електронні підручники, методичні вказівки, тестові контролюючі завдання тощо.

Таким чином, організація самостійної роботи студентів передбачає: забезпечення студентів методичними рекомендаціями з вивчення дисциплін у вигляді навчальних посібників; використання роздаткового матеріалу, у т.ч. текстів лекцій; створення відеопосібників і умов для роботи з ними; збільшення випуску навчально-методичних посібників вищим навчальним закладом; впровадження індивідуальних консультацій студентів.

Висновки

1. Самостійна навчальна робота відіграє важливу роль у навчальному процесі та в майбутній практичній діяльності випускників.

2. Виховання у студентів навичок самостійної роботи з навчальним матеріалом, науковою і навчально-методичною літературою належить до першочергових завдань вищої школи. Саме таким чином майбутні спеціалісти виховуватимуть у собі організованість, системність, діловитість, зосередженість, без чого не обійтися їм і в професійній діяльності.

3. На нашу думку, найбільш перспективним й творчим є обов'язковий позааудиторний репродуктивний вид самостійної роботи, оскільки він найбільш повно відповідає сутності самостійної роботи студентів.

4. Під час викладання дисципліни «Агроекологія» відбувається включення студентів у самостійну роботу за допомогою таких методів, як доповідь за темою реферату та дискусії, що сприяють формуванню необхідних професійних якостей майбутніх спеціалістів. Застосування цих методів самостійної роботи сприяє формуванню грамотного керівника сільськогосподарського підприємства.

5. Для покращення та удосконалення організації самостійної роботи студентів необхідне повне забезпечення студентів методичними рекомендаціями з вивчення дисциплін у вигляді випуску навчально-методичних посібників вищим навчальним закладом та впровадження індивідуальних консультацій студентів.

Бібліографічний список

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/1556-18>.
2. Буряк В. Керування самостійною роботою студентів / Володимир Буряк // Вища школа. – 2001. - № 4-5. – С. 48-52.
3. Луценко В.В. Організація самостійної роботи студентів в умовах особистісно-орієнтованого навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Луценко Вікторія Вікторівна; Харк. держ. пед. унів. ім. Г.С. Сковороди. – Харків. – 2002. – 24 с.
4. Заскалета С.Г. Організація самостійної пізнавальної діяльності студентів сільськогосподарського інституту (за матеріалами вивчення іноземних мов): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Заскалета Світлана Григорівна; інст. пед. та псих. проф. освіти АПН України. – К., 2000. – 19 с.
5. Шайдур І.А. Організація самостійної роботи студентів педагогічних університетів на основі індивідуального орієнтованого підходу: автореф. дис. ... канд. пед. наук.: (13.00.04 – теорія і методика професійної освіти) / Шайдур Ірина Анатоліївна; інст. пед. та псих. проф. освіти акад. пед. наук України. – К., 2003. – 22 с.
6. Самостійна робота студентів: навч. посібник / В.І. Євдокимов; за заг. ред. В.І. Євдокимов; ХДПУ ім. Г.С. Сковороди. – Х. Вид-во ХДГУ, 2004. – 140 с.
7. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи / Т.І. Туркот. – http://pidruchniki.com/17450218/pedagogika/vidi_samostiynoyi_roboti_studenti_v.

Todorova L.V. Self-work of students in the study of "Agroecology" discipline

Summary. The perspective types and methods of the self-work of students of the specialty "Agronomy" while mastering the material of "Agroecology" discipline were analyzed in the article.

Keywords: formation of professional knowledge and skills, abstract, report, discussion.

УДК 355.8:378.147

Яцух О.В., к.с.г.н., доцент

Бурич К.О., магістрант

Таврійський державний агротехнологічний університет

САМОСТІЙНА РОБОТА МАГІСТРІВ ЯК ПРОГРЕСИВНА ФОРМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. У статті показано, що вірно організована самостійна робота створює сприятливі умови для розвитку пізнавальних здібностей студентів і активізації їхньої роботи на заняттях. Охарактеризовано основні засади й принципи організації самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах. Наведено теоретичні основи та обґрунтовано прикладну цінність різних форм самостійної роботи в поточній педагогічній діяльності.

Ключові слова: самостійна робота, болонська освіта, студенти, цивільна безпека.

Постановка проблеми. Упровадження Європейських стандартів у систему вищої освіти в Україні, приєднання до Болонської декларації супроводжується суттєвою перебудовою технології навчання.

В умовах включення України до Болонського освітнього процесу особливо гостро постає питання організації та контролю самостійної роботи студентів [1]. Самостійна робота студентів, її наповнення й організація – досить рутинні задачі, але їх включеність у загальний комплекс проблем підвищення ефективності вищої освіти на сучасному етапі додає їм нове значення і нову якість. Тим часом сформоване у вищій школі співвідношення обсягів аудиторної і самостійної роботи студентів входить все більше в протиріччя із сучасними тенденціями організації навчального процесу. І хоча зараз увага більшості дослідників звернена на проблему зовнішнього контролю (де розглядаються параметри, на значеннях яких базуються висновки атестації, акредитації і ліцензування), але все більш актуальною стає і необхідність створення внутрішньовузівських систем оцінки якості освіти, в яких повинні бути зацікавлені, насамперед, самі вузи.

Вища школа поступово переходить від передачі інформації до керівництва освоєнням студентами навиків самостійної роботи, яка є особливою формою навчальної діяльності і спрямована на формування самостійності студентів, засвоєння ними сукупності знань, вмінь, навиків, що здійснюється за умови запровадження відповідної системи організації всіх видів навчальних занять.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз основних груп проблем, що впливають на забезпечення якості підготовки фахівців, показує,

що однією з основних стає проблема організації навчальної діяльності, адекватної сучасним вимогам, пропонуваним до рівня підготовки професіоналів. Тобто ці професіонали повинні володіти не тільки теоретичними знаннями, а й мати орієнтованість у сучасних ринкових відносинах і навички практичної діяльності на підприємствах. Нині як в нашій країні, так і за кордоном йде інтенсивний пошук таких методів, засобів і форм організації процесу навчання, що дозволили б стимулювати пізнавальну активність і самостійність майбутніх фахівців [2]. Не є виключенням у цьому відношенні і підготовка магістрів з цивільної безпеки.

Ми орієнтувалися на роботи Коротяєва Б.І., Підкасистого П.І., Князян М.О. [3], Туркіної М.В. [4], Кременя М.Г. [5] та ін., в яких самостійна робота розглядається як складова загальних проблем наукової організації праці: усунення нераціональних затрат часу; визначення функціональних можливостей людини; намагання навчити студента робити самостійні висновки; уміння використовувати матеріал, здобутий в результаті самостійного опрацювання наукової літератури. Відповідно до цього організація самостійної навчальної роботи студентів сьогодні для навчального закладу III-IV рівня акредитації є актуальною проблемою. Адже сформувати навички самостійності можна шляхом ефективного управління самостійною роботою студентів.

Формулювання цілей статті. Основним завданням даної статті є аналіз організації самостійної роботи магістрів спеціальності «Цивільна безпека» в умовах кредитно-модульної системи освіти та закріплення отриманих знань за рахунок вдосконалення методів самостійної роботи.

Виклад основного матеріалу досліджень. Самостійна робота студентів є невід'ємною частиною навчального процесу в аграрних вузах і мусять складати не менше третини обсягу учбового часу студента. Причому на кожному наступному курсі кількість годин з усіх дисциплін неухильно зростає. Сьогодні у вищій школі навчальний процес повинен переорієнтуватися на самостійну індивідуальну роботу студента. З'ясовано, що якість підготовки майбутнього фахівця з цивільної безпеки значною мірою залежить від рівня організації самостійної роботи у навчальному закладі та контролю за її ефективністю. Зі сказаного виходить, що головною метою самостійної роботи є закріплення, розширення, поглиблення одержаних на заняттях знань та самостійне вивчення і засвоєння нового матеріалу без сторонньої допомоги. Місія викладача університету в даному питанні полягає в тому, щоб допомагати студентам формувати в собі бажання і вміння самостійно вчитися.

Завдання самостійної роботи студентів у вищому навчальному закладі: розвивати у студентів навички самоуправління; навчати студентів самостійно працювати над літературою; забезпечувати засвоєння студентами теоретичного матеріалу; забезпечувати оволодіння студентами практичними навичками; виробляти потребу в творчому сприйнятті навчального матеріалу

і його осмисленні; набутті навичок щоденної самостійної роботи в одержанні й узагальненні знань.

Спробуємо проаналізувати організацію самостійної роботи магістрів зі спеціальності «Цивільна безпека» в умовах кредитно-модульної системи освіти.

Зауважимо, що успішність самостійної роботи студентів зумовлюється насамперед підготовленістю їх до такої навчальної діяльності. За своєю суттю самостійна робота передбачає максимальну активність студентів у різних аспектах організації розумової праці, пошуку гармонії, прагненні зробити знання переконливими.

Якщо ще взяти до уваги результати досліджень учених США щодо ефективності засвоєння знань під час тих чи інших форм навчання (лекції – 5%, читання – 10%, відео, аудіо матеріали – 20%, демонстрація – 30%, дискусійні групи – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших – 90% [6], то можна підсумувати, що для суттєвого поліпшення якості засвоєння знань, тобто підготовки фахівця, потрібно вдвічі чи втричі зменшити обсяг навчально-методичних матеріалів (підручників, посібників), готувати спеціальні навчальні підручники (доступні, лаконічні, з компактними узагальнювальними матеріалами та ін.) для самостійної роботи студентів.

Що розуміється під самостійною роботою студентів? У відповіді на дане питання маємо суперечливість, викладачі визначають самостійну роботу студентів, виходячи з власного життєвого і педагогічного досвіду.

Одні з них вважають, що самостійна робота – це самостійна науково-дослідна робота, яка здійснюється під керівництвом викладача в різних формах навчання. Інші ж думають, що самостійна робота студентів у часі і просторі відділені від навчального процесу, і тому позааудиторна самостійна робота ведеться без особистої участі викладача. Його керуючі впливи здійснюються опосередковано – через інформаційно-аналітичне й учбово-методичне забезпечення, в якому відбувається концентрація досвіду (знань, умінь, способів діяльності) і способів його передавання (безпосередні вказівки – інструкції дій).

На нашу думку, самостійна робота студентів – це важлива форма вмілого процесу під керівництвом і контролем викладача, у ході якого відбувається творча діяльність з набуття і скріплення наукових знань. Професійне зростання фахівця як ніколи залежить від уміння виявити ініціативу, вирішити нестандартне завдання, від здатності до планування і прогнозування результатів своїх самостійних дій. Це переорієнтує самостійну роботу з традиційної мети – простого засвоєння знань, набуття умінь і навичок, досвіду творчої і науково-інформаційної діяльності – на розвиток внутрішньої і зовнішньої самоорганізації майбутнього фахівця, що активно перетворить відношення до одержуваної інформації, здатності вибудовувати індивідуальну траєкторію самонавчання. Останнє особливо актуально у зв'язку з розвитком нових форм освітнього процесу: екстернату, дистанційного навчання, системи безперервного навчання.

Самостійна робота студентів є однією з форм навчально-виховного процесу, що охоплює як доаудиторну, аудиторну, так і позааудиторну роботу студентів та розвиває самостійність мислення, сприяє виробленню відповідних навичок.

Позааудиторна робота спрямовується викладачем з метою покращення її якості для студентів, на початку семестру з кожної теми самостійної роботи подається список рекомендованої літератури, пропонуються методичні вказівки. Такий вид роботи дозволяє студентам використовувати знання на практиці, розширює і поглиблює ці знання, підвищує успішність студентів та їх зацікавленість навчанням.

Аудиторна самостійна робота будується, в основному, за такими напрямками: створення відповідних виробничих ситуацій з наступним обговоренням напрямів вирішення в присутності викладача; вирішення варіантів завдань, запропонованих викладачем. Викладання самостійної роботи контролюється на кожному поточному практичному занятті і обов'язково на підсумковому занятті з модуля, на якому за якість виконання самостійної роботи виставляються окремі бали.

Варто зауважити, що практикою перевірена ефективність обох форм самостійної роботи: аудиторної, яка проходить під час навчальних занять, коли викладач може при потребі надавати консультацію, доповнити інструктаж, перевірити виконання роботи; позааудиторної, тобто тієї, яка виконується студентом у довільному режимі, в зручній для нього час, часто поза аудиторією.

Виходячи з цього, викладач має організувати і забезпечити ефективність самостійної роботи студентів. *По-перше*, студентам необхідно надавати допомогу в засвоєнні рекомендованої літератури. Досвід свідчить про те, що не всі студенти вільно орієнтуються в джерелах, часто не вміють підібрати необхідну інформацію до певної теми. Потрібно індивідуально вчити студентів складати конспект та користуватися ним. *По-друге*, слід систематично проводити фронтальний контроль за результатами самостійної роботи. *По-третє*, викладач повинен будувати методичні принципи за основним критерієм ефективності самостійної роботи студентів-поєднанням показників, що визначені метою навчання, з отриманими результатами. Нині зростає рівень інтелектуальних запитів студентів і водночас розробляються нові технології навчання. Нові методи та форми потрібні не лише під час контролю рівня засвоєння знань чи подачі нового матеріалу, а й в організації самостійної роботи студентів. Усе це вимагає пошуків таких форм та методів навчальної роботи у вищих навчальних закладах, коли допомога і контроль з боку викладача не пригнічуватимуть ініціативи студента, а привчатимуть його самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність, відповідальність як особистісні риси характеру.

Специфіка підготовки студентів у вищому навчальному аграрному закладі зумовлена цілями й особливостями їхньої майбутньої професійної діяльності, необхідністю здійснювати важливі функції, діяти не за шаблоном дослідження, а за аналізом результатів своєї роботи. Це може бути успішно реалізовано в практичній діяльності фахівця з цивільної безпеки лише за

умови, коли в основі підготовки фахівців в аграрному вузі є логіка розвитку й розгортання системи професійної самостійної діяльності.

Відомо, що існують певні труднощі щодо планування, організації та здійснення контролю самостійної роботи, що зумовлено, здебільшого, суб'єктивними причинами: недостатньою сформованістю в студентів навичок самостійної пізнавальної діяльності та низьким рівнем оволодіння викладачами методикою організації самостійної навчальної діяльності студентів у специфічних умовах аграрної освіти.

Суперечності між вимогами, що постають перед фахівцями в сучасних умовах, та рівнем їхньої готовності до професійної діяльності, між потребою особистості в освіті та можливостями освіти задовольнити цю потребу вимагають утвердження нових підходів до організації навчального процесу в аграрних вищих навчальних закладах. Сьогодні першочерговим є пошук шляхів удосконалення навчально-виховного процесу, розробка нових методів та організаційних форм взаємодії викладача і студента. Водночас життя доводить, що лише ті знання, до яких студент дійшов самостійно, завдяки власному досвіду, міркуванням і діям, стають справді міцним його здобутком.

Студент, не підготовлений до самостійного здобуття нових знань, не зможе розвинути в собі ці якості у процесі роботи. Саме тому актуальним завданням викладачів у роботі зі студентами є забезпечення не лише високого рівня професійних знань і вмінь студентів, оволодіння ними активними методами роботи, але й формування творчої особистості фахівця, здатного до самовдосконалення і самоосвіти.

Самостійна робота – це не тільки виконання домашнього завдання. Це й самостійна робота в аудиторії під керівництвом викладача, й організація самостійної навчальної діяльності студента поза аудиторією. Плануючи самостійну роботу студента, викладач зобов'язаний створити відповідні умови для її виконання. Для цього потрібно підвищувати рівень мотивації виконання тієї чи іншої роботи, чітко визначати зв'язок цих робіт із майбутньою практичною діяльністю. Адже викладач чітко повинен розуміти, що студенти засвоюють лише те, чого хочуть навчитися.

Головною ознакою самостійної роботи є пріоритетність самостійності студентів за умови керівної ролі викладача. Отже, самостійну роботу можна визначити як форму активної пізнавальної діяльності, яку виконує один або група студентів за завданням викладача.

Заохочуючим моментом у проведенні самостійної роботи є можливість додаткового підвищення суми балів. Так, додаткові бали магістрам нараховуються за індивідуальну роботу, яка включає участь у студентських конференціях, олімпіаді, роботі гуртка, написанні патентів на корисну модель. За індивідуальну роботу для магістрів спеціальності «Цивільна безпека» за успішного її завершення нараховується 10 балів. Слід відмітити, що відвідування наукового гуртка з активною участю у написанні та захисті студентських наукових робіт на конференції є найпопулярнішими видами індивідуальної роботи. Такий підхід дозволяє забезпечити результативність вивчення дисципліни, а також підвищити професійну компетентність май-

бутніх фахівців. Доведено, що лише ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, думці і дії, будуть насправді міцними.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження, зазначимо, що застосування самостійної роботи допомагає формуванню у магістрів вміння отримувати знання шляхом саморозвитку, що є однією з умов підготовки фахівця з цивільної безпеки сучасного типу. Вважається доцільним використовувати різні види самостійної роботи магістрів із застосуванням проблемних питань, які вимагають тривалого пошуку та використання додаткової літератури, що сприяє розвитку пізнавальної діяльності й формуванню наукового світогляду.

Саме самостійна робота магістрів є одним з найважливіших критеріїв для оцінки уміння колективів кафедр користуватися своєю самостійністю в організації навчально-виховного процесу у вузі. Сьогодні позитивно може бути оцінена тільки така робота кафедр, що забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців з цивільної безпеки. На нашу думку, **подальшого вивчення потребує** проблема факторів, які впливають на ефективність організації самостійної роботи студентів.

Бібліографічний список.

1. Суліма Є. Невідкладні завдання системи вищої освіти на новому етапі Болонського процесу / Є. Суліма // Вища школа. – 2010. – №11. – С. 5-13.
2. Методика викладання у вищій школі [Електронний ресурс] : навч. посібник / О. В. Малихін – Електрон. текстові дані. – К. : КНТ, 2014. – 262 с.
3. Князян М.О. Система формування самостійно-дослідницької діяльності майбутніх учителів іноземних мов у процесі ступеневої підготовки: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Князян Маріанна Олексіївна. – Ізмаїл: 2007. – 445 с.
4. Туркіна М.В. Сутність поняття самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів у психологічній та педагогічній літературі / М.В. Туркіна // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. – 2011. – №5 (216). – С. 110-114.
5. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003-2004 рр.) / За ред. В.Г. Кременя. – Київ; Тернопіль, 2004. – 147 с.
6. Сікорський П.І. Кредитно-модульна технологія навчання : навч. посібник / П.І. Сікорський. – К. : Європейський університет. – Видавництво європейського університету, 2006. – 127 с.

Yatsukh O.V., Burych K.O. Independent work of masters as a progressive form of preparation of specialists in civil security

Summary. The article shows that a properly organized independent work creates favorable conditions for the development of cognitive abilities of students and activation of their work in classes. The basic principles and principles of organization of independent work of students in higher educational institutions are described. The theoretical bases are grounded and the applied value of various forms of independent work in the current pedagogical activity is substantiated.

Key words: independent work, Bologna education, students, civil security.

УДК 378.147:330.1

Яворська Т. І., д. е. н., професор

Таврійський державний агротехнологічний університет

ДУАЛЬНА ОСВІТА ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Анотація. Проаналізовано дуальні навчальні програми та їх практична складова, зокрема у Німеччині. Виділено особливості впровадження дуальної форми навчання для студентів економічних спеціальностей у системі вищої освіти.

Ключові слова: дуальна освіта, програма дуального навчання, практика, економічні кадри.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні існує гостра необхідність в дослідженні нових заходів формування і розвитку професійної компетенції майбутніх фахівців. Впровадження у професійну підготовку елементів дуальної форми навчання, є одним із них. Дуальна освіта дозволить створити умови для якісної підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних задовольнити вимоги загальнодержавного та регіонального ринків праці, оновити зміст освіти шляхом забезпечення гнучкості та мобільності організації навчально-виробничого процесу.

Проте не до кінця вирішеною проблемою є з'ясування потреби роботодавців у сприянні навчанню та працевлаштуванню студентів економічного профілю. Адже на сьогодні кваліфікація і професійна компетентність «економістів» не завжди влаштовують роботодавця, тому вкрай необхідні емпіричні дослідження готовності роботодавців економічної сфери до тісної співпраці з ВНЗ [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання освіти в Німеччині є предметом дослідження багатьох українських та зарубіжних дослідників: М. Дернової, С. Романова, О. Яковенко, Мілла Ульріха та ін. Проте більшість вчених розглядає дуальну освіту у системі професійного навчання. Недостатньо проведено досліджень щодо особливостей впровадження дуального навчання у вищих закладах України, зокрема у вивченні питання оптимальної організації дуальної системи при підготовці фахівців економічного профілю.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розгляд особливостей різних програм дуального навчання, зокрема у навчальних закладах Німеччини, та перспективи їх застосування у вищих навчальних закладах при підготовці економічних кадрів.

Виклад основного матеріалу дослідження. 26 січня 2018 року на Розширеному засіданні Колегії Міністерства освіти і науки України було прийнято Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні. У цій Концепції передбачається встановлення рівноправного партнерства закладів вищої, фахової передвищої, професійно-технічної

(професійної) освіти, роботодавців та здобувачів освіти з метою набуття останніми досвіду практичного застосування компетентностей та їх адаптація в умовах реальної професійної діяльності. Розроблена концепція використовує німецький досвід дуальної форми здобуття освіти [4].

Термін «Дуальна система» (від лат. dualis – подвійний) був введений у педагогічну термінологію в середині 60 років минулого століття в ФРН, як нова, більш гнучка форма організації професійного навчання. Дуальність як методологічна характеристика професійної освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю в рамках організаційно відмінних форм навчання [3].

Сьогодні вищими навчальними закладами Німеччини пропонуються 1563 програми дуального навчання. Ці програми мають свої особливості, врахування яких дозволяє поділити їх на такі групи:

Duale Studiengänge mit Berufsausbildung (763) - дуальне навчання з професійною підготовкою. Цей вид дуального навчання передбачає (формальну) професійну освіту, що завершується отриманням сертифікату, наприклад, механіка, медсестри чи бухгалтера. Як правило, навчання триває від 3 до 3,5 років на базі професійно-технічного училища ("berufsbildende Schule") та підприємства.

Studiengänge mit vertiefter Praxis (943) – дуальне навчання з поглибленою практикою передбачає навчання в освітньому закладі та на підприємстві/в установі, але не передбачає отримання професійної освіти (сертифікату).

Дуальні програми (143), де студент/ка можуть обрати форму дуального навчання - із професійною підготовкою чи із поглибленою практикою.

У 2014 році такі форми навчання пропонували 1505 вищих навчальних закладів та професійних академій. Серед них переважають державні (1204). Сьогодні у Німеччині дуальні форми навчання пропонуються перш за все у сферах інженерії (39%), економіки (32%), інформатики (12%) та соціального забезпечення, виховання, здоров'я та піклування (11%) [2].

За дослідженнями Дернової М. Г. альтернативний розподіл моделей дуальної освіти у Європі у сфері вищої освіти склався наступним чином:

1. Вища освіта інтегрована з професійною освітою (ausbildungsintegrierend): містить в собі класичну вищу освіту з практичною професійною (перелік освітніх спеціальностей стандартизований). Умовою навчання за цією моделлю є, як правило, атестат про середню або середню фахову освіту, а також угода з підприємством.

2. Вища освіта інтегрована з професійною діяльністю (berufsintegrierend): ця модель розрахована у першу чергу на тих, хто має завершену професійну освіту або багаторічний досвід роботи за будь-якою спеціальністю. Навчання припускає продовження професійної діяльності, якщо вона змістовно пов'язана з напрямком навчання. Ця модель освіти доступна без атестата про середню або середню фахову освіту. Але обов'язковою є тристороння угода між університетом, студентом і підприємством.

3. Вища освіта інтегрована з виробничою практикою (praxisintegrierend): ця модель дуальної освіти передбачає проходження тривалої практики на підприємстві. Умовою прийому на цю модель освіти є атестат про середню або середню фахову освіту [1].

За висловлюванням Павла Штутмана: «У сьогочасному комп'ютеризованому світі суспільство хоче бачити кваліфікованих працівників, які є конкурентоспроможними на ринку праці, креативні, здатні до самореалізації та швидкого реагування, можуть брати активну участь у соціально-економічних і культурних процесах регіону та країни загалом» [5]. В Україні дуальна форма навчання особливо актуальна при підготовці фахівців для галузі інформаційних технологій, які настільки стрімко змінюються і розвиваються, що класичні моделі організації навчання у вищій технічній школі не можуть задовольнити потреби роботодавців – ІТ-компаній.

Практична підготовка студентів економічних спеціальностей, як і інших напрямів, має відповідати кваліфікаційній характеристиці, яка містить основні вимоги до професійних знань, умінь і навичок фахівця, які необхідні для успішного виконання професійних обов'язків. На сьогодні вища школа ще два роки на бакалавраті має випускати спеціальності «старого» зразка. Такою є, наприклад, спеціальність «Економіка підприємства». Отже, згідно вимог кваліфікаційної характеристики, бакалавр з економіки підприємства повинен вміти виконувати наступні функції: аналітичну, планову, організаційну, обліково-статистичну, контрольну та інформаційну. Специфіка в тому, що на реальному виробництві, всі ці функції переплетені і неможливо розділити їх за окремими дисциплінами. Тобто розривати семестр за прикладом: дві неділі навчання в університеті чергувати із виробничим навчанням для «економістів», особливо на старших курсах, недоцільно. І рідко який роботодавець захоче мати студента з таким графіком роботи і навчання. Останній більш властивий для одержання робітничих професій. Проте це не означає, що дуальну освіту неможливо організувати для фахівців в сфері економіки.

Так, більшість програм дуального навчання у Німеччині завершується здобуттям диплому бакалавра. Також, доцільніше з врахуванням досвіду Німеччини при підготовці «економістів» брати за приклад програму дуального навчання з поглибленою практикою, яка передбачає навчання в освітньому закладі та на підприємстві (Studiengänge mit vertiefter Praxis). Тобто це означає використання третьої моделі дуальної освіти у Європі у сфері вищої освіти, яка означає її інтеграцію з виробничою практикою (praxisintegrierend). Дана модель передбачає проходження тривалої практики на підприємстві, що на нашу думку, найбільше підходить для фахівців економічного спрямування. Також дані опитування, проведеного організацією IAQ серед студентів Німеччини, які навчаються за дуальною системою, свідчать, що більшість (70,4%) із них обрали навчання з поглибленою практикою [2]. Досвід вищої школи підготовки фахівців економічного спрямування у минулому Радянського Союзу, також свідчить, що у навчальному плані передбачалася саме поглиблена виробнича практика студентів починаючи із третього курсу. Наприклад, практика по управлінню та організації

виробництва для студентів на четвертого курсу спеціальності «Економіка та управління сільськогосподарським виробництвом» тривала чотири місяці. Студент мав можливість не тільки освоїти матеріал виробничої практики, але й брати активну участь в інших сферах діяльності сільськогосподарського підприємства.

Висновки. Отже, на нашу думку, впровадження дуальної системи навчання при підготовці фахівців економічного профілю більш ефективно при одержанні освітнього рівня бакалавра. Пріоритетом має стати програма дуального навчання з поглибленою виробничою практикою. Перспективами подальшого розвитку дуальної системи освіти для студентів економічних спеціальностей може бути організація одержання робітничих професій. Для студентів спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», наприклад, це може бути одержання професії касира. Подібний захід буде сприяти формуванню у студентів більш чіткого розуміння майбутньої професії, що, в свою чергу, надає їм можливість краще зорієнтуватися при виборі напряму трудової діяльності та плануванні професійної кар'єри.

Бібліографічний список

1. Дернова М. Г. Дуальна модель вищої професійної освіти дорослих: європейський досвід / М. Г. Дернова // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. - 2014. - Вип. 2. - С. 137-145. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2014_2_19
2. Мілл Ульріх Дуальне навчання: досвід Німеччини / Ульріх Мілл // Маркетинг в Україні. – 2016. - №6. – С. 53-62.
3. Романов С. П. Дуальная система инженерно-педагогического образования / С. П. Романов // Образование и наука. – 2007. - №5. – С. 54-63, с. 55.
4. Презентація концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти / Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2390411-dualna-osvita-v-ukraini.html>.
5. Штутман П. Реорганізація провідних економік починалася з освіти / Режим доступу: <http://www.kirovograd.net/articles/%D0%BF%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%BE%D1%88%D1%82%D1%83%D1%82%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%80%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4>
6. Яковенко О. Практична підготовка у вищих навчальних закладах Німеччини: особливості дуальної системи / О. Яковенко // Порівняльна професійна педагогіка. – 2012. - №1. – С. 76-8.

Yavors'ka T. I. Dual education in the training of specialists in the economic profile.

Abstract. The dual curriculum and their practical component, particularly in Germany, are analyzed. Peculiarities introduction of educational dual form for students of economic specialties in the higher education system are highlighted.

Key words: dual education, dual education program, practice, economic personnel.

УДК 378.147

Парахін О.О., асистент

Таврійський державний агротехнологічний університет

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена питанням пов'язаними з правовими аспектами охорони інтелектуальної власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, авторське право, винахідник, корисні моделі, патент.

Постановка проблеми. У сучасному світі інтелектуальна, творча діяльність набуває дедалі більшого значення у найрізноманітніших сферах людської діяльності. Від того, наскільки значним є інтелектуальний потенціал суспільства і рівень його культурного розвитку, залежить успіх розв'язання поставлених перед ним економічних проблем.

Наука, культура і техніка можуть динамічно розвиватися лише за наявності відповідних умов, до яких належить і правове закріплення певних правил використання результатів інтелектуальної діяльності — творів літератури, мистецтва і науки, винаходів, корисних моделей, промислових зразків та інших об'єктів інтелектуальної власності.

Нині намітилися два основних підходи до поняття, що розглядається. Одні вчені вітають закріплення в законі цього поняття і не вбачають у використанні законодавцем терміну «інтелектуальна власність» жодних елементів ненаукового підходу. На думку інших, цей термін є по суті неточним і ненауковим, у зв'язку з чим і не повинен застосовуватися в правових нормах, що мають практичну спрямованість [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Походження виразу «інтелектуальна власність» звичайно пов'язують з французьким законодавством кінця XVIII ст. і, зокрема, з теорією природного права, яка набула свого найбільш послідовного розвитку у працях французьких філософів-просвітителів (Вольтера, Дідро, Гельвеція, Гольбаха, Руссо) і згідно з якою право творця будь-якого творчого результату, хай то буде літературний твір або винахід, є його невід'ємним природним правом, виникає з самої природи творчої діяльності «й існує незалежно від визнання» цього права державною владою. У вступній частині до французького патентного закону від 7 січня 1791 р. відзначалося, що «будь-яка нова ідея, проголошення і здійснення якої може бути корисним для суспільства, належить тому, хто її створив, і було б обмеженням прав людини не розглядати новий промисловий винахід як власність його творця» [1.2].

Формулювання цілей статті. Метою науково-методичної статі є розгляд питань пов'язаних з правовими аспектами охорони інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу досліджень. Під «власністю», в звичайному значенні цього слова, розуміють суспільні відносини, що історично склалися, щодо привласнення або розподілу речей, матеріальних предметів, які й є об'єктами власності.

Найважливішою характеристикою власності є те, що її власник може використати свою власність так, як він бажає, і ніхто інший не може законним чином використати його власність без його дозволу. Законодавче врегулювання таких економічних відносин утворює «право власності», яке авторитетом держави гарантує відповідне привласнення речей.

Розуміння власності як майнових відносин, що дають відповідь на питання «Чия це річ?», характерно для більшості країн континентальної Європи. Однак існують принципові відмінності між матеріальними і нематеріальними продуктами інтелектуальної діяльності як об'єктами привласнення.

Матеріальну річ можна фізично захопити і утримувати, тобто встановити над нею фізичне панування, що і називається володінням. Володіння річчю — необхідна передумова користування цією річчю, і розпоряджатися річчю може тільки той, хто нею володіє.

Інтелект речей не виробляє, і тому результати інтелектуальної діяльності не є об'єктами відносин власності у класичному розумінні.

Неможливо встановити фізичне панування над ідеєю, твором науки літератури, мистецтва, винаходом та іншими результатами інтелектуальної праці; ними не можна володіти, однак їх можна використати одночасно в різних місцях і різними особами, чого не можна робити з матеріальною річчю. Не будучи в чіємусь володінні, результат інтелектуальної діяльності економічно ніби і не належить нікому, не має «природного» власника.

У загальноживаному розумінні «інтелектуальна власність» — це права на результати розумової діяльності людини в науковій, художній, виробничій та інших сферах, які є об'єктом цивільно-правових відносин у частині права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, які, будучи благом нематеріальним, зберігаються за його творцями і можуть використовуватися іншими особами лише за узгодженням з ними, крім випадків, зазначених у законі. Інтелектуальна власність має подвійну природу. Право, що виникає у творця на досягнутий результат інтелектуальної, творчої діяльності, подібне до права власності, яке виявляється в особи, працею якої створено матеріальну річ [3]. Державне регулювання інноваційної діяльності невіддільне від охорони права інтелектуальної власності, оскільки кожна інновація є реалізацією (впровадженням) об'єкта інтелектуальної власності (винаходу, корисної моделі, промислового зразка тощо), на які виробник продукту має державні охоронні документи (патенти, свідоцтва) або одержані від власників цих об'єктів інтелектуальної власності ліцензії. Інтелектуальна власність — су-

купність авторських та інших прав на продукти інтелектуальної діяльності, що охороняються законодавчими актами держави.

Інтелектуальний продукт — результат творчих зусиль окремої особистості або наукового колективу. Інтелектуальними продуктами у сфері виробничо-господарської діяльності підприємства можуть виступати: наукові відкриття чи винаходи; результати НДДКР; зразки нової продукції, нової техніки чи матеріалів, отримані в процесі НДДКР; оригінальні науково-виробничі послуги; консалтингові послуги наукового, технічного, економічного, управлінського, в т. ч. маркетингового характеру; нові технології, патенти тощо. Правовий захист продуктів інтелектуальної діяльності в Україні здійснюється на основі Цивільного кодексу, у якому трактуються права інтелектуальної власності та вказуються особливості захисту усіх об'єктів інтелектуальної власності [4.5].

Право інтелектуальної власності — право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності. Об'єктами права інтелектуальної власності є: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; бази даних; фонограми, відеограми, передачі організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці. Право інтелектуальної власності дає змогу забезпечити охорону і стимулювати розвиток інтелектуального потенціалу країни. Його складовими є: авторське право і право на промислову власність.

Авторське право — система правових норм, що регулюють правові відносини, пов'язані зі створенням і використанням творів науки і різних видів мистецтва. Власник авторського права або його правонаступник має виняткове право використовувати продукт своєї інтелектуальної діяльності (оригінальні наукові, літературні, художні твори, комп'ютерні програми тощо), розмножувати його та продавати.

Авторські права мають знак охорони, який складається з трьох елементів: — значок — ©; ім'я власника авторського права; — рік першого опублікування твору. Авторське право виникає з моменту створення твору і діє протягом усього життя автора і ще 50 років після його смерті (крім окремих випадків, обумовлених законом). Надзвичайно важливими об'єктами інтелектуальної власності є комп'ютерні програми, що створюються для оперативного оброблення інформації, необхідної для управління господарюючими суб'єктами, та бази даних. Комп'ютерні програми — програми, що задають алгоритм розв'язання певної задачі і використовуються в роботі з комп'ютерами. Необхідність їх розроблення та використання у сучасній практиці управління зумовлена складністю і мінливістю середовища, у якому працюють сучасні фірми, розв'язання щоразу складніших задач, пов'язаних із прогнозуванням та плануванням їх виробничої та комерційної діяльності. Створення програмних продуктів потребує значних витрат, а самі вони стають

важливим об'єктом комерційних відносин. Тому програмні продукти підлягають правовій охороні, на них поширюються авторські права. Право на промислову власність — виняткове право на використання певних нематеріальних ресурсів у процесі виробничої діяльності в сфері промисловості, торгівлі, сільського господарства. Згідно з Паризькою конвенцією з охорони промислової власності до цієї власності належать винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, комерційні найменування [6.7].

Винахід. Це позначене істотною новизною вирішення технічного завдання в будь-якій галузі народного господарства, яке дає позитивний ефект. Як правило, винаходи охороняються патентами, які називають патентами на винахід. Це означає, що будь-хто з бажаючих використати винахід має спершу одержати дозвіл на таке використання від власника патенту (патентовласника). Використання запатентованого винаходу без його дозволу є протизаконним. Термін охорони, що надається патентом, у більшості країн, в тому числі й Україні, становить 20 років. Він може бути подовжений щодо винаходу, використання якого потребує спеціальних випробувань та офіційного дозволу. Новизна винаходу передбачає абсолютно невідоме рішення, якого до цього часу не існувало у світі.

Винахідницький рівень полягає в тому, що дане технічне рішення спеціаліста явно не впливає із існуючого рівня техніки. Промислова придатність передбачає можливість використання заявленого технічного рішення в промисловості, сільському господарстві, охороні здоров'я та інших галузях виробництва.

Винахідник — фізична особа, результатом творчої праці якої є винахід. Якщо у створенні винаходу брали участь кілька фізичних осіб, всі вони визнаються винахідниками, а порядок користування їхніми правами визначається угодою між ними. Корисні моделі. Це нові на вигляд, за формою, розміщенням частин або побудовою технічні конструкції (моделі). Вони відрізняються від інших об'єктів промислової власності тим, що предметом технічного вирішення є тільки конструкція виробу, його форма. Тобто для реєстрації корисної моделі достатньо будь-яких змін, навіть у просторовому komponуванні виробу.

Промисловий зразок. Він є новим, придатним до здійснення промисловим способом художнє вирішення виробу, в якому досягнуто єдності технічних та естетичних властивостей. Промисловий зразок охороняється, якщо він відповідає умовам патентоспроможності, тобто є новим і промислово придатним. Виріб, що кваліфікується як промисловий зразок, повинен легко піддаватися промислового тиражуванню; якщо це неможливо, то об'єкт кваліфікують як витвір мистецтва і він підпадає під охорону за законом про авторські права, а не про промислову власність. Новизна зразка означає, що сукупність його суттєвих ознак невідома в певній країні до дати фіксації його пріоритету [8.9].

Торговельні марки. Це оригінальні позначки, що мають правовий захист і призначені для вирізнення товарів (послуг), що виготовляються (на-

даються) однією особою, від товарів (послуг), що виготовляються (надаються) іншими особами.

Комерційні найменування фізичних і юридичних осіб. Вони є складовою іміджу фірми. Якщо фірма має високу ділову репутацію на ринку, то комерційне найменування допомагає зменшувати витрати, пов'язані з укладенням договорів, спрощує саму процедуру їх укладення, оскільки немає потреби в додаткових попередніх перевірках інформації про її діяльність. Деякі із об'єктів інтелектуальної власності, що мають особливу цінність для авторів, не патентуються ними. Йдеться про комерційну таємницю[10].

Комерційна таємниця — відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, які при їх розголошенні стороннім можуть завдати шкоди особам, чиею власністю вони є. Комерційною таємницею є ноу-хау. Ноу-хау (англ. know-how — знаю як) — форма інтелектуальної власності, науково-технічний результат, що навмисне не патентується з метою випередження конкурентів, повного власного використання його для отримання надприбутку або передання іншим користувачам на вигідних умовах за ліцензійним договором.

Висновки.

1. Цінності окремого робітника, що відображають його ставлення до предмета і процесу своєї праці, складають основу трудової етики як системи норм поведінки.

2. Реально діюча культура щоденно реалізується через різні конкретні форми, такі як: культурні ритуали, процедури, церемонії, комунікації з використанням особливої, притаманної даній організації мовної культури, символів.

Існують три різновиди культурних процедур в організації :

- процедури, що супроводжують інноваційно-виробничий процес, утілюючи в певні форми певні професійні дії, наприклад, процедура обговорення ідеї або способи взаємодії з колегами в творчій групі чи виробничими підрозділами. Ці процедури називаються робочими;

- процедури, що забезпечують координацію інноваційного процесу, наприклад проведення виробничих нарад. Такі процедури називаються управлінськими;

- процедури, що опосередковують завершення інноваційного процесу, підведення підсумків упровадження нововведень, одержання результатів, винагороди учасників розробок, винаходів. Це ритуали винагород і визнання.

Культурні церемонії втілюють цінності організації у вигляді святкових подій, які мають як постійний, повторюваний, так і випадковий характер, наприклад, нагородження переможців конкурсів винахідництва або церемонії, пов'язані зі значними подіями в житті фірми.

3. У рамках культурних комунікацій передається інформація за допомогою різних засобів — це історії, легенди, перекази, плітки і т. ін. Як правило, вони виражають у неявній формі основні цінності інноваційної куль-

тури. Інформація про цінності, яка обертається в культурних мережах, набуває специфічної форми, характерної для даної організації, тобто культурний простір різних фірм має свою, відмінну від інших, мову. У межах кожного специфічного простору мова культури уніфікована, тобто існує єдина термінологія для всіх учасників організації. Наявність власної мови в інноваційній культурі дає змогу найбільш виразно сформулювати сутність цінностей організації, які поділяють учіння в активізації творчості.

Бібліографічний список:

1. Недбайло П.Е. Применение советских правовых норм. / Петр Емельянович Недбайло - М., 1960.- 512 с.
2. Обґрунтування щорічних планів Програми розвитку державної служби на 2005- 2010 роки / [Баймуратов М.О., Василенко М.Д., Ківалов С.В., Пахомова Т.І., Рульов Ю.М.] / Одеська національна юридична академія. - О.: Юридична література, 2005. -- 44с. - (Бібліотека державного службовця).
3. Оболенський О.Ю. Державна служба: Підручник. /Олексій Юрійович Оболенський - К.: КНЕУ, 2006. - 472 с.
4. Общая теория права и государства: Учебник/ Под ред. В.В. Лазарева. - М.:Юрист,2000.-520с.
5. Олійник А.Ю. Теорія держави і права України: Навч. посіб. / Олійник А.Ю., Гусарев С.Д., Слюсаренко О.Л. -- К. : Юрінком Інтер, 2001. - 176с.
6. Осауленко О.І. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. для студ. ВНЗ / О.І. Осауленко. - К. : Істина, 2007. - 336с.
7. Основи правознавства: Навч. посібник / [Баймуратов М.О., Біла Л.Р., Ківалов С.В., Полянський Ю.Є., Додін Є.В.]; під ред.. С.В. Ківалова, С.В. Орзіха - 8.вид., перероб. і доп./ Одеська національна юридична академія - О. : Юридична література, 2005. - 355с.
8. Основи правознавства: Навчальний посібник / [Ківалов С.В., Баймуратов М.О., Біла Л.Р., Полянський Ю.Є., Додін Є.В.]; під. ред. С.В. Ківалова, М.П. Орзіха. - [2.вид., випр. і доп.] -- К. : Знання, 2001. - 364с.
9. Охотнікова О.М. Адміністративна відповідальність керівника державного підприємства, установи, організації в Україні: Дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.М. Охотнікова - Ірпінь, 2004. - 219арк.
10. Пітюлич М.І. Територіальна організація зайнятості та механізми її регулювання в умовах становлення ринкових відносин (теорія, практика): Дис.д-ра екон. наук: 08.00.04 / Пітюлич Михайло Іванович - Львів, 1994. - 278л.

Parakhin O. Legal aspects of protection of intellectual property.

Summary. The article is devoted to issues related to the legal aspects of intellectual property protection.

Key words: intellectual property, copyright, inventor, utility models, patent.

УДК 378.147

Чкан І.О., к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГРОШІ ТА КРЕДИТ»

Анотація. В статті наведені та обґрунтовані методичні підходи до формування професійних компетентностей майбутніх фахівців економічних спеціальностей. А саме: використання інформаційних технологій та комп'ютерної техніки, застосування під час викладання матеріалу мультимедійних засобів, організація викладачем самостійної роботи студента, використання навчально-пізнавальних відеоматеріалів, застосування знань іноземних мов для збагачення матеріалу з дисципліни. Наведені компетенції, які повинен набутти студент після вивчення навчальної дисципліни «Гроші та кредит».

Ключові слова: освіта, студент, викладач, методичні підходи, компетентності, навчальна дисципліна.

Постановка проблеми. Вхідження України в світовий та європейський освітній простір вимагає створення нової моделі освіти, яка була б здатна стати достойним конкурентом, а випускники кваліфіковані та затребувані. Процеси реформування системи освіти в Україні потребують глибокого вивчення та аналізу кожної її складової, в тому числі методологічної. Методологічна основа розроблення сучасної освітньої стратегії і тактики українських вишів потребує адекватного теоретичного мислення.

З огляду на це формування професійної компетентності набуває особливої актуальності. Сучасні умови розвитку країни визначили потребу в підготовці нового покоління фахівців, здатних ефективно виконувати свої посадові обов'язки та доцільно керувати виробництвом та персоналом. Нині високий рівень професійної компетентності є вирішальним чинником соціальної захищеності та професійності працівників, а його досягнення – головним завданням навчальних закладів. Тому що роботодавцям потрібна не кваліфікація, а компетентність як поєднання навичок, що притаманні кожному індивідууму, в якому поєднанні кваліфікація, здатність працювати в групі, ініціативність, уміння приймати рішення і нести відповідальність за них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування компетенцій присвячено багато праць зарубіжних та українських вчених, таких як В. Байденко, Л. Долинської, Б. Ельконіна, І. Зимньої, Н. Кузьміної, А. Маркової, Дж. Равена, А. Сазонової, М. Хомського, А. Хуторського та інших.

Проте актуальним залишається пошук нових підходів до викладання дисциплін професійного спрямування та формування в процесі необхідних компетентностей.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування методичних підходів до формування професійних компетентностей майбутніх фахівців економічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна підготовка майбутніх фахівців – процес, який включає наукові і методичні заходи вищих навчальних закладів, спрямовані на формування рівня професійної компетентності особистості.

В сучасній практиці використовують термін «компетенція», що в перекладі з латинської «competentia» означає коло питань, в яких людина обізнана, володіє пізнанням і досвідом.

На сьогодні формується нова парадигма вищої освіти, яка безпосередньо пов'язана з професійною компетенцією та компетентністю. Компетентність формується, розвивається і проявляється в процесі діяльності. Компетентність – це уміння здійснювати певну діяльність.

Законом України «Про освіту» визначено, що компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [1].

Вітчизняна система освіти завжди була компетентнісною, орієнтованою на сферу професійної діяльності і в той же час була спрямована на підготовку фахівців для масового, стабільного, зі сталою технологією і номенклатурою товарів та послуг ринку. Сьогодні ситуація починає змінюватися: інтенсивно розвиваються технології, виробництво стає гнучким, вимагає іншого фахівця, здатного виявляти активність у мінливих умовах, саме тому актуальним є компетентнісний підхід, який охоплює поряд з конкретними знаннями і навичками такі категорії, як здібності, готовність пізнання, соціальні навички тощо. Таким чином компетентність проявляється в діяльності і, відповідно, не може обмежуватися тільки певними знаннями чи вміннями. Можна навести багато прикладів стосовно студентів-відмінників, які не змогли оптимально застосувати набуті фахові знання в критичних виробничо-управлінських ситуаціях. У зв'язку з цим, щоб бути компетентним фахівцем, мало мати фундаментальну теоретичну і практичну підготовку, необхідно бути особистісно, професійно та психологічно готовою і здатною до ефективного застосування набутих фахових знань у професійній діяльності, коли фахівець на підставі не завжди усвідомлених ознак прогнозує чи передбачає виникнення або вирішення виробничо-управлінської проблеми [2].

Роботодавцю потрібні фахівці, які здатні розв'язувати конкретні виробничі проблеми і те, що буде використовувати фахівець під час цього (знання, вміння, досвід та ін.), для роботодавця неважливо, як здійснюється процес розв'язання проблеми, а конкретний результат цього процесу. З точки зору досягнення конкурентного результату важлива не здатність викори-

стовувати знання, уміння і досвід, а рівень готовності до виконання посадових обов'язків (основних функцій). Рівень готовності визначається системою знань, умінь, досвіду, відповідальності, самостійності, наполегливості, сукупності професійних і особистісних якостей фахівця. Розглядаючи професійну підготовку фахівця, його професійну діяльність виділяють поняття «професійна компетенція» – здатність співробітників виконувати завдання відповідно до заданих стандартів [3].

Широке впровадження в усі сфери діяльності інформаційних технологій вимагає постійного пошуку нової інформації та моніторинг змін, які необхідні для виконання професійних обов'язків. Це привело до збільшення частки праці на персональних комп'ютерах і до прискорення обробки інформації в інтелектуальних мережах. Тому, при викладанні навчальної дисципліни «Гроші та кредит» обов'язковим є використання системи мережі Інтернет, через яку студент знайомиться з основними складовими грошової системи, зокрема, щоденний моніторинг валютних курсів, аналіз динаміки грошової маси в Україні та рівня інфляції тощо.

Мультимедійні засоби, комп'ютерні технології дають можливість надавати величезну кількість корисної і цікавої інформації в максимально зручній і доступній формі, дозволяють зробити навчальний процес значно цікавішим для студентів та викликати позитивне ставлення до навчання, стимулювати розвиток мислення та уяви, збільшувати обсяг навчального курсу для засвоєння матеріалу студентами та прийняття оптимальних рішень, формувати дослідницькі, пошукові уміння. Використання мультимедійних засобів при викладанні дисципліни «Гроші та кредит» дозволяє розмістити багатий фактичний та ілюстративний матеріал і є чинником значної активізації процесу пізнання студентами навчального матеріалу.

В навчальному закладі, в процесі освоєння навчальних дисциплін студент повинен оволодіти вміннями самостійно працювати і вчитися, комунікативними здібностями, здатністю системного мислення і діями, орієнтованими на ринок. В процесі впровадження нових програм навчання левову частку займає самостійна робота студента.

Навчальна дисципліна «Гроші та кредит» для фінансистів викладається на першому курсі, але першокурсники ще не в повній мірі володіють досвідом роботи з бібліотечними фондами та не в змозі знаходити правильну інформацію в через мережу Інтернет. І роль викладача при цьому надзвичайно вагома, тому що перед ним стоїть завдання дати студентам установку, чітко визначити напрями самостійної роботи, стимулювати індивідуальний, творчий процес самоосвіти шляхом ознайомлення з раціональними прийомами та методами навчання. Вагомим організаційним моментом забезпечення самостійної роботи є наявність бібліотечного фонду, методичних кабінетів та сучасна комп'ютерна техніка з доступом до мережі Інтернет.

Для збагачення та розширення знань з дисципліни «Гроші та кредит» в навчальному процесі широко використовуються спеціальні відеоматеріали – документальні науково-пізнавальні фільми. Вони демонструються студен-

там на практичних заняттях, під час проведення аудиторної самостійної роботи під керівництвом викладача, а також можуть надаватися в електродному вигляді для самостійного ознайомлення з обов'язковим послідувачим обговоренням.

Нового імпульсу надає прагнення України подолати бар'єри української та європейської освітньої системи в частині виконання вимог по вивченню іноземних мов. Тому в процесі вивчення дисципліни «Гроші та кредит» використовуються матеріали подані на іноземній мові, широко аналізуються всі процеси та учасники грошового ринку багатьох країн, наводиться інформація про міжнародні організації та їх співробітництво з Україною.

Компетенції, які повинен набути студент після вивчення навчальної дисципліни «Гроші та кредит» передбачають оволодіння знаннями: сутність грошей, їх роль та значення в економічних відносинах; зміст грошових функцій; сутність грошового обігу та грошових потоків, грошових законів; типи грошових систем та їх основні елементи; поняття інфляції та методів її подолання; сутність та види кредиту; основні принципи банківського кредитування; сутність грошового та валютного ринку, їх основних учасників; основні аспекти функціонування фінансових посередників; функції та операції центрального банку та комерційних банків; знати механізм формування пропозиції грошей Центральним банком; знати механізм використання грошей банківською системою.

Звідси, вміти: описати загальний грошовий обіг та охарактеризувати основні грошові потоки в економіці; пояснювати відмінності у теоріях грошей; розраховувати склад і структуру грошової маси, яка обслуговує економічні потреби країни, використовуючи різні підходи для її вимірювання; обирати ефективні форми розрахунків та умови платежів; використовувати та аналізувати інструменти грошово-кредитного регулювання економічних процесів; розраховувати рівень, темп, індекс інфляції різними методами; розраховувати рівень купівельної спроможності грошей; вміти захищати заощадження від інфляції; визначати основні параметри кредитних відносин; розрізняти і використовувати різні види процентних ставок; вміти прогнозувати механізм дії тих факторів, які впливають на зміну ринкових ставок процента; розраховувати норму позичкового відсотка в залежності від рівня ризику та нараховувати відсотки за кредитними та депозитними операціями різними методами; розраховувати суму процентів та кінцевого платежу за кредитом; обчислювати вартість кредиту та його доцільність, розмір періодичних кредитних платежів; визначати ефективну проценту ставку, дохід кредитора, майбутню вартість кредиту; вміти розраховувати курс валют з використанням різних методів; розраховувати основні економічні параметри фінансових послуг та нормативів діяльності різних фінансових інститутів; вміти прогнозувати майбутній розвиток фінансових відносин; орієнтуватися у глобальних проблемах грошового обігу та грошово-кредитних відносин.

Висновки. В процесі навчання дуже важливо забезпечити, озброїти студента необхідними знаннями, вміннями, навичками та навчити розвивати їх таким чином, щоб по закінченні навчального закладу людина здобула освітню компетентність. Формування саме цієї ключової компетентності повинне стати кінцевою метою викладання дисциплін професійного спрямування.

Таким чином, формування професійної компетентності в процесі викладання дисципліни повинна базуватися на досягненнях попередніх періодів розвитку особистісних характеристик студента і тісно пов'язана з його соціальними взаємодіями, і звісно, від кваліфікації викладача. Водночас професійна компетентність можлива лише за наявності відповідних знань, навичок, умінь, потреб, установок, професійної орієнтації та мотивів діяльності, вимог до себе, до своїх професійних якостей, результатів власної діяльності.

Бібліографічний список.

1. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-16 (дата оновлення: 05.09.2017). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 16.03.2018)

2. Трішкіна Н.І. Сучасні підходи до формування професійних компетенцій фахівців торговельно-економічного профілю. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2015. № 1 (9). С. 193-199

3. Кадемія М.Ю. Формування професійної компетенції майбутнього фахівця. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. Зб. наук. праць / за ред. Л. Л. Товажнянського, О.Г. Романовського. Вип. 32-33 (36-37). Харків: НТУ «ХП», 2012. С. 32-39

Chkan I. Methodical approaches to forming professional competence in teaching discipline «Money and Credit»

Summary. The article presents and substantiates methodical approaches to the formation of professional competences of future specialists in economic specialties. Namely: the use of information technology and computer technology, the use of teaching materials of multimedia, the organization of the teacher of independent work of the student, the use of educational-cognitive video materials, the use of knowledge of foreign languages for the enrichment of the material from discipline. The following competencies are to be acquired by the student after studying the course «Money and credit».

Key words: education, student, teacher, methodological approaches, competence, teaching discipline.

УДК 378.147

Найдиш Я.В., викладач спецдисциплін, спеціаліст I категорії
ВСП «Мелітопольський коледж ТДАТУ»

ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ». СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Анотація. У цій статті обговорюється важливість вивчення соціально-психологічних аспектів дисципліни "Безпека життєдіяльності" у процесі навчання. Враховуючи важливість тематики, пропонується в якості методики використовувати метод проблемного навчання.

Ключові слова: безпека життєдіяльності, психофізіологічні чинники, проблемне навчання, конфлікт, проблемна ситуація, проблема, задача.

Постановка проблеми. *Проблемне навчання* – встановлений викладачем спосіб активної взаємодії суб'єкта з проблемно представленим змістом навчання. Під час проблемного навчання суб'єкт долучається до об'єктивних протиріч наукових знань і методів їх вирішення, навчається мислити, та творчо засвоювати знання. У спільній діяльності з викладачем студент не просто переробляє інформацію, навчається новому - він переживає цей процес, як відкриття ще невідомого йому знання. Як особисту цінність, що сприяє розвитку пізнавальної мотивації (мотивація - спонука, що викликає активність), та інтерес до змісту дисципліни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність проблемного навчання є *природною*: як у житті ми щось дізнаємося, коли стикаємося з необхідністю що-небудь зробити, так і студенти, стикаючись з якими-небудь труднощами, шукають способи вирішення. Аналіз досліджень у цьому напрямку дозволяє зробити висновки, що метод проблемного навчання, хоч і має недоліки (приносить незадовільні результати і негативні емоції, якщо аудиторія не підготовлена до нього за своїм розвитком і рівню знань), але для формування творчих та інтелектуальних вмінь досить корисний.

Формулювання цілей статті. Метою науково-методичної статі є розгляд питань пов'язаних з впровадженням проблемного навчання при викладанні дисципліни «Безпека життєдіяльності», як метода, що спонукає студентів до мислення та творчого засвоєння знань у спільної діяльності з викладачем.

Виклад основного матеріалу досліджень. Безпеку життєдіяльності можна вважати базовим науково-методичним фундаментом для всіх без виключення дисциплін з безпеки. В процесі діяльності людина використовує не тільки свої фізичні можливості, але також витрачає значні психологічні зусилля.

До психофізіологічних чинників можна віднести як особисті (підвищена емоційність, необачність, відсутність мотивації, втома), так і фактори,

пов'язані з відносинами у трудовому колективі. До речі, особисті фактори можуть загрожувати всьому колективу.

Типи соціально-трудова відносин характеризуються психологічними, етичними та правовими формами взаємовідносин у процесі праці. З точки зору безпеки життєдіяльності, найбільш небажаною формою відносин в команді є конфлікт (від лат. *conflictus* - зіткнення). Конфлікт є максимальним вираженням протиріччя у соціально-трудова відносинах.

Статистичні дослідження показують, що значна частина негативних наслідків у процесі людської діяльності відбувається в результаті впливу психофізіологічних чинників. Навіть у дуже досвідчених у своїй галузі фахівців, таких як пілоти-випробувачі, на авіашоу були фатальні нещасні випадки і навіть загибель глядачів. А в умовах протиріччя у колективі значення впливу соціально-психологічних аспектів збільшується, і виникають конфлікти.

Проблема (від грець. *problema* – задача, завдання) – усвідомлення людиною неможливості впоратися з труднощами і суперечностями, що виникли в цій ситуації, шляхом використання особистого знання та досвіду. Проблема починається з проблемної ситуації. Щоб впоратися з цією ситуацією, людина або колектив повинні знайти і використовувати нові шляхи дій. *Проблемна ситуація* характеризує взаємодії суб'єкта з його оточенням, а також психічний стан особистості.

Усвідомлення будь-яких протиріччя у процесі діяльності призводить до потреби в нових знаннях, які дозволили б розв'язати подібні протиріччя. Визначення невідомого в проблемній ситуації існує у вигляді питання, що ставиться самому собі. Це питання є відправною точкою уявної взаємодії індивіда з об'єктами.

Проблемна ситуація є однією з центральних концепцій проблемного навчання.

Засобом для управління мисленням студента в проблемному навчанні служать проблемні та інформаційні питання.

Проблемні питання вказують на сутність проблеми і на область пошуку поки що невідомих студенту знань. У проблемному навчанні принцип проблемності реалізується як у змісті навчальної дисципліни, так і в процесі розгортання цього змісту в навчальному процесі.

Перше досягається за рахунок розробки системи проблем, які відображають основний зміст дисципліни. Друге – це будівництво проблемного навчання у вигляді діалогу. У цьому випадку, викладач і студент проявляють інтелектуальну активність та ініціативу, цікавляться думкою одного, обговорюють альтернативні рішення. Таким чином, створюються умови для продуктивного мислення, розвитку особистості студента, його соціальних відносин та вирішення проблемних ситуацій у колективі.

Однак, проблемна ситуація, як психологічна категорія, це лише початковий етап творчої взаємодії суб'єкта з об'єктом. Цей етап пов'язаний з появою попередніх гіпотез щодо вирішення проблеми. Перевірка цих гіпотез

призводить до того, що проблемна ситуація перетворюється на *проблему* або *задачу*.

Задача виникає тоді, коли в об'єкті, що вивчається, знаходиться невідоме, яке необхідно знайти, перетворивши певні умови. *Задача* - це знакова модель проблемної ситуації. По-перше, модель повинна відображати суттєві властивості оригіналу. По-друге, є тим, що може бути передано іншій людині, тобто стати частиною змісту навчання. Перетворення проблемної ситуації в задачу, або ряд задач є актом продуктивного мислення.

На відміну від задачі, *проблема* розуміється, як така суперечлива ситуація, в якій використовуються протилежні позиції при поясненні аналогічних об'єктів, явищ і відносин між ними. Це протиріччя потребує побудови теорії, за допомогою якої воно може бути вирішено.

Висновки.

Таким чином, *проблемна ситуація* є генетично первинною по відношенню до *задач* та *проблем*. Якщо в проблемній ситуації центральним елементом є суб'єкт, то в задачі - знаковий об'єкт, а в проблемі - протиріччя. Для того, щоб бути вирішеною, *проблема* має перетворитись на творчу пізнавальну задачу. Задачу, що дозволяє перевіряти моделі тих чи інших свідомих чи інтуїтивних рішень. У проблемному навчанні використовується поняття навчальної проблеми, що має логічну форму пізнавальної задачі. Така задача може мати деякі протиріччя в своїх умовах. Виявлення протиріччя у навчальній програмі (проблемному завданні) викликає у студента стан інтелектуальних труднощів та створює проблемну ситуацію.

Все це акцентує увагу на важливості вивчення соціально- психологічних аспектів дисципліни "Безпека життєдіяльності" у навчальному процесі та в реальному житті.

Бібліографічний список:

1. Гамезо М.В., Домашенко И.А. Атлас по психологии: Учебное пособие для студентов пед. ВУЗов. – М.: Просвещение, 1986. – 272 с.

2. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. /За ред. Є.П. Желібо. 6-е вид. – Київ: "Каравела"; 2009. – 344 с.

3. Матеріали з сайту http://stud.com.ua/46751/pedagogika/problemne_navchannya

Naidysh Y. Study of discipline "Safety of life". Socio-psychological aspects.

Summary. This article discusses importance of studying the socio-psychological aspects of the "Safety of Life" discipline in the learning process. Taking into account the importance of the subject, it is proposed as a methodology to use the method of problem learning.

Key words: safety of life, psychological factors, problem training, conflict, problem situation, problem, task.

УДК 378.141

**Найдиш Я.В., викладач спецдисциплін, спеціаліст I категорії
ВСП «Мелітопольський коледж ТДАТУ»**

КОНФЛІКТИ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. У статті розглянуто найбільш визнану класифікацію конфліктів, які можуть полегшити ідентифікацію певного типу конфлікту і його усунення при проведенні навчального процесу. Конфлікт (від латинського *conflictus*) - зіткнення протилежно спрямованих, несумісних один з іншим напрямів у свідомості окремої людини як у міжособистісних стосунках, так і у відносинах між групами людей. Буває, що такі відносини пов'язані з негативним емоційним хвилюванням.

Ключові слова: конфлікт, ефективність навчального процесу, внутрішньо особистісний конфлікт, міжособистісний конфлікт, міжгруповий конфлікт, когнітивна концепція, мотиваційна концепція.

Постановка проблеми. Конфлікти, що виникають у студентській групі, не повинні вносити додаткові суб'єктивні складнощі у проведення навчального процесу. Різні види конфліктів ніяк не сприяють підвищенню ефективності навчального процесу та навчанню студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним з показників зрілості трудового колективу є здатність долати конфліктні ситуації без наслідків. Конфлікт - це не погано і не добре, це нормально, якщо мати на увазі, що розвиток відбувається шляхом подолання та вирішення суперечностей. Зіткнення протиріч і викликає конфлікт, який виражається в розбіжностях, а в крайньому своєму прояві - в зіткненні думок, поглядів, підходів, позицій, світоглядних установок.

Формулювання цілей статті. Метою науково-методичної статті є звернення уваги на типи конфліктів та на їх вплив на ефективність навчального процесу.

Виклад основного матеріалу досліджень. У ході своєї діяльності викладач постійно стикається з конфліктами, тому є досить доцільним пам'ятати, які бувають конфлікти, та яка їх природа.

Види конфліктів.

1. Внутрішньо особистісний конфлікт - це зіткнення приблизно рівних за силою, але протилежно спрямованих мотивів, інтересів, думок однієї й тієї самої особи. Проблема внутрішньо особистісного конфлікту вивчається в загальній та педагогічній психології. Спираючись на положення "теорії поля", викладених у топологічній психології К. Левіна, А.Р. Лурія запропонував наступну класифікацію внутрішньо особистісних конфліктів:

-конфлікт «наближення – наближення» - стан людини, коли вона повинна вибрати один з двох однаково привабливих варіантів ;

-конфлікт «наближення – віддалення» - одна і та ж мета є одночасно привабливою і непривабливою, викликає як позитивні так і негативні емоції;

-конфлікт «віддалення – віддалення» - тут вам потрібно обрати один з двох однаково непривабливих варіантів.

Для людей, що не знайомі з психологією, ця різноманітність емоційних станів найчастіше має назву: «Кожна людина має своїх власних тарганів у голові».

2. Міжособистісний конфлікт - ситуації людської взаємодії, при яких вони або переслідують несумісні цілі, або дотримуються несумісних поглядів, цінностей та норм. Сторони конфлікту або намагаються реалізувати власні погляди у відносинах один з одним, або в стані гострої конкуренції прагнуть досягти мети. Причому, цієї мети може досягти тільки одна конкуруюча сторона.

Крім того, існують дві концепції міжособистісного конфлікту - мотиваційна і когнітивна (пізнавальна). У першій конфлікт визначається як усвідомлена несумісність намірів та інтересів. І акценти ставляться на роль суб'єктивних факторів у виникненні конфлікту. Прихильники цього поняття (наприклад, Л. Коузер) стверджують, що конфлікт є невід'ємною частиною людської взаємодії. Когнітивна концепція (розуміння системи поглядів) вважає основою для конфлікту несумісність знань, уявлень, пізнавальних стратегій та дій.

Когнітивна концепція яскравіше проявляється в перший рік. Коли група формується із студентів з різним середнім балом, то в ній проявляються конфлікти несумісності знань, пізнавальних стратегій та дій. Така ж ситуація існує у випадку спілкування бюджетників з тими, хто навчається за госпрозрахунком.

Мотиваційна концепція найбільш виразно проявляється на старших курсах. У той час деякі студенти вже знають майбутнє місце роботи, і їх в основному цікавлять дисципліни, безпосередньо пов'язані з майбутньою професією. Ті, які вирішили отримувати вищу освіту, зацікавлені в предметах, які будуть потрібні на новому місці навчання.

3. Міжгруповий конфлікт – де у якості протидіючих сторін виступають групи людей, що переслідують несумісні цілі, та своїми діями перешкоджають один одному в досягненні цих цілей. Крім того, стверджується, що конфлікт стає реальністю лише коли він, як такий, усвідомлюється учасниками. Тобто, можна розглядати конфлікт як свого роду відображення протиріч спільної діяльності у групі. Крім того, експериментально встановлено, що наявність і характер конфлікту залежить від рівня групового розвитку. Чим вище рівень, тим рідше особисті інтереси стають джерелом конфліктів всередині групи.

Висновки. Ділові суперечки в ході сумісної діяльності менш часто, ніж особистісні, призводять до порушення міжособистісних стосунків. Таким чином, сукупність явищ, що характеризують конфліктні ситуації, може бути зрозуміла тільки в залежності з психологічними характеристиками групи, як системи спільної діяльності. І якщо ми говоримо про ефективність навчального процесу і визначаємо її формулою:

$$E = I_{\text{засв}} / I_{\text{изл}},$$

где $I_{\text{засв}}$ – інформація, що засвоєна студентами,

$I_{\text{над}}$ – інформація, надана викладачем,

то зрозуміло, що конфлікти мають вплив на зменшення $I_{\text{засв}}$, тобто зменшення ефективності навчального процесу. І якщо уникнути конфліктів у навчальному процесі неможливо, то свої зусилля викладачу необхідно направити саме в бік їх вирішення.

Слід зазначити, однак, що подолання конфліктів об'єднує групу і дозволяє уникнути більш серйозних порушень її структури.

Бібліографічний список.

1. Гамезо М.В., Домашенко И.А. Атлас по психологии: Учебное пособие для студентов пед. ВУЗов. – М.: Просвещение, 1986. – 272 с.
2. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. /За ред. Є.П. Желібо. 6-е вид. – Київ: “Каравела”; 2009. – 344 с.
3. Краткий психологический словарь / Сост. Л.А. Карпенко; Под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – М.: Политиздат, 1985. – 431 с.
4. Левин К. Теория поля в социальных науках / [Пер. Е. Сурпина]. — СПб.: Речь, 2000.
5. Лурия А.Р. Природа человеческих конфликтов. Объективное изучение дезорганизации поведения человека. — М., 2002. ISBN 5-89353-032-2

Naidysh Y. Conflicts in educational process

Summary. In this article, we will consider the most recognized classification of conflicts that may facilitate the identification of a specific type of conflict and its elimination during the educational process. The conflict (from the Latin - conflictus) is a collision of opposing directions, incompatible with one another in the consciousness of an individual, both in interpersonal relationships and in relations between groups of people. It happens that such relationships are associated with negative emotional excitement.

Key words: conflict, efficiency of educational process, internal personal conflict, intercontinental conflict, intergroup conflict, cognitive concept, motivation concept.

УДК 378: 796.015.22

Артеменко В.В., ст.. викладач
Таврійський державний агротехнологічний університет

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ТА ОСНОВНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ

Анотація. Робота присвячена проблемі вдосконалення педагогічних технологій у викладанні фізичної культури та покращення рівня рухової активності молоді за допомогою інноваційних методів та визначення їх місця у системі фізичної культури та спорту, розробці нових методів інноваційних технологій у педагогічній технології, які дозволили б суттєво вдосконалити сучасну систему освіти.

Ключові слова: фізична культура, технологія, інновація, метод.

Постановка проблеми. В умовах розвитку сучасного суспільства важливе місце в його становленні займає фізична культура, яка забезпечує його формування та є частиною загальної культури. Основним завданням суспільства є забезпечення оптимального життя людей, а кожна людина мусить прокласти свій шлях таким чином, щоб створити потрібні умови для повноцінного фізичного, інтелектуального, духовного розвитку та виховати позитивне відношення до свого здоров'я та фізичної активності [1; 2].

Аналіз останніх досліджень. Основа інноваційних методів навчання та їх використання були закладені працями багатьох дослідників, серед яких слід назвати О. Арламова, М. Бургіна, В. Журавльова, В. Загвязинського, Н. Юсуфбекова, А. Ніколса та інших. Однак використання цих методів у ході навчального процесу з фізичної культури буде проаналізовано у даній статті. Насамперед слід проаналізувати сутність основних інноваційних методів [6; 7].

Формулювання цілей статті. Проведений із цих позицій аналіз наукової літератури свідчить, що проблема вдосконалення педагогічних технологій у викладанні фізичної культури та покращення рівня рухової активності молоді має дуже важливе значення, оскільки молоді люди є тим важелем, від якого в найближчий час залежатиме прискорення науково-технічного прогресу та соціально-економічного розвитку суспільства [2; 4].

Виклад основного матеріалу досліджень.. Педагогічні технології фізичної культури повинні передбачати інтеграцію фізичного навчання та фізичного виховання, фізичного розвитку та фізичного збереження здоров'я особистості.

Специфічна спрямованість у використанні засобів, методів, форм навчання й виховання у сфері фізичної культури призвела до розриву освіти та фізичної культури – студенти не повністю усвідомлюють і не сприймають

фізичну культуру як життєво важливу цінність. Унаслідок цього фізична культура як навчальний предмет вищих навчальних закладів не виконує повною мірою своєї важливої функції – формування дієвого ставлення людини до власного фізичного вдосконалення, а отже, характеризується зниженням інтересу в більшості студентів до фізкультурно-спортивної діяльності та зменшенням її престижу [4; 5]. Обмеження у забезпеченні досконалої організації викладання фізичної культури у вищих навчальних закладах є лімітуючим фактором для побудови комплексу завдань, фізичного вдосконалення, духовного й інтелектуального розвитку студентської молоді.

Вирішення вказаного завдання повинно здійснюватися через вдосконалення нових інноваційних засобів педагогічних технологій, які з часом набувають все більшого використання у викладанні фізичної культури. Однак через недостатню матеріальну базу багатьох навчальних закладів поширення та вдосконалення нових інноваційних методів викладання фізичної культури є достатньо суттєвою проблемою у наш час [5; 6].

Мультимедійні технології пов'язані із створенням мультимедійних продуктів: електронних книг, енциклопедій, комп'ютерних фільмів, баз даних. У цих продуктах об'єднуються текстова, графічна, аудіо- та відеоінформація, анімація. Мультимедіа-технології перетворили комп'ютер на повноцінного помічника, дозволили молодим людям будь-якого віку, не виходячи з навчальної аудиторії, будинку, офісу, бути присутніми на лекціях видатних вчених, брати участь у конференціях, діалогах, вести кореспонденцію. Актуальним є запровадження мультимедійних методів у технології викладання фізичної культури у вищих навчальних закладах. Звичайно, жоден комп'ютер не замінить живого виконання будь-якої фізичної вправи, однак розробка спеціальних презентацій, фільмів спортивної тематики та створення комп'ютерних моделей дозволили б студентам візуально сприйняти правильність виконання тієї чи іншої вправи та сформуванню правильного підходу щодо дотримання здорового способу життя. Тому перед кожним заняттям студенти повинні проглянути відеоматеріал, який відповідає змісту заняття. Саме цьому слід розробити спеціальні технологічні лабораторії, оснащені сучасним комп'ютерним обладнанням, які повинні створювати спеціальні програми для модернізації процесу фізичного виховання та корекції виконання певних рухових вправ [8].

Інтегровані технології – відносно новий різновид інноваційних технологій, який припускає, що викладач за можливості чітко визначає реакції, поняття, ідеї та навички, які мають бути засвоєні студентами, а потім за допомогою багатостороннього підходу допомагає їм спрямувати власну діяльність на досягнення цих цілей. При цьому студент може діяти у власному темпі, заповнюючи прогалини у своїх знаннях або пропускаючи той матеріал, який є добре засвоєним та закріпленим практикою. Інтерактивні технології є специфічними і досить складними, потребують особливих знань, навичок, здібностей. Впровадження цих технологій у фізичному вихованні неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням,

розвиненою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій. Педагогів-новаторів такого типу називають педагогами інноваційного спрямування, їм властиві чітка мотивація інноваційної діяльності та викристалізована інноваційна позиція, здатність не лише включитися в інноваційні процеси, але й бути їх ініціатором. Викладач фізичного виховання, який виступає у ролі педагога-новатора, має вдосконалювати методику засвоєння різних вправ, розробляти нові елементи рухової активності та обговорювати їх зі студентами, які також повинні приймати участь у цьому процесі [7; 9].

Завдяки старанням педагогів-новаторів фізичного виховання нових орбіт сягало мистецтво фізичної культури, їм належать різноманітні відкриття. На новаторську педагогічну практику зорієнтовано і немало представників науки, які свої авторські програми реалізують у закладах освіти не як експериментатори, а як учителі й вихователі. У новаторській педагогіці фізичної культури багатогранно втілена творча сутність навчально-виховного процесу. Якщо наукова педагогіка розвиває загальні закономірності і теоретичні проблеми виховання, то новаторська творить ефективні педагогічні технології [1; 8].

Ігрові технології навчання – вперше були запропоновані Й. Гейзенгером. Технології ігрового навчання – це така організація навчального процесу, під час якої навчання здійснюється у процесі включення молодих в навчальну гру (ігрове моделювання явищ, "проживання" ситуації). Цей метод інноваційних технологій може бути відображений в організації навчальних занять з фізичної культури. Окрім використання традиційних спортивних ігор викладач має розробляти ряд незвичайних рухових ігор з урахуванням індивідуальних особливостей кожного студента, при цьому ці ігри не повинні носити суто дитячий характер. Подібні ігри необхідно конструювати на основі включення до їх складу тих вправ, які є базовими для розвитку фізичних якостей молодих людей. Так, наприклад, можна побудувати гру, яка складається з основних легкоатлетичних вправ. Викладач знайомить підлеглих з правилами гри, показує її основні рухові вправи або елементи. Під час участі у цій грі студенти вчаться виконувати спочатку найпростіші вправи. Той, хто зміг опанувати цей рівень, переходить до наступного рівня складності. Таким чином, досягається необхідний розвиток рухових умінь та навичок. За одне навчальне заняття можна провести гру, яка складається, як мінімум, з семи основних вправ. Внаслідок цього у молодих людей формується бажання вдосконалити своє здоров'я та стати більш сильними, спритними, готовими долати будь-які труднощі [7; 9].

Групові (колективні) технології широко застосовуються у навчальному процесі. Особливе місце ця система матиме у тому випадку, якщо її застосувати до системи фізичного виховання. Групова технологія навчання передбачає таку організацію фізичного виховання, за якої навчання певним вправам здійснюється у процесі спілкування між студентами (взаємонавчання) у групах. Група найчастіше складається з трьох та більше молодих

людей, за характером педагогічної діяльності може бути однорідною та різнорідною, мобільною або постійною. Групові форми навчання дають змогу диференціювати та індивідуалізувати процес фізичного виховання та формують внутрішню мотивацію до активного сприйняття, засвоєння різних вправ. Так, на певному занятті з фізичного виховання викладач ділить студентів на групи в залежності від рівня їх фізичної підготовки. Кожний член групи отримує завдання вивчити певну фізичну вправу та навчити її виконувати тих студентів, у яких виконання даної вправи викликає певні труднощі [2; 5].

Особливою формою групового навчання можуть слугувати відкриті навчальні заклади. Ці заклади набули значного поширення на Заході. Їхньою особливістю є те, що значну частину часу молоді люди проводять за межами навчального закладу. Викладач завжди знаходиться серед підлеглих: радить, підбадьорює, контролює. Молодь перебуває у постійному контакті з "командою" педагогів, до кожного з яких вони можуть звернутися за допомогою. Особливе місце відкриті навчальні заклади займають у процесі фізичного виховання. Ряд вправ студенти під керівництвом команди педагогів вивчають поза межами навчального закладу на природі. При цьому вони опиняються поряд з природою, осягають красу та гармонію навколишнього світу. Саме такі систематичні відкриті заняття сприяють більш досконалому засвоєнню різноманітних рухових елементів. Доведено, що ті студенти, які навесні або влітку займаються фізичними вправами на природі поза межами навчального закладу, менше хворіють та почувають себе бадьорішими [4; 6; 8].

Особливим видом інноваційних технологій, які можуть застосовуватися у фізичному вихованні, є технології індивідуалізації процесу навчання. Це такий різновид організації навчально-виховного процесу, при якому вибір педагогічних засобів та темпу навчання враховує індивідуальні особливості молодих людей, рівень розвитку їх здібностей та сформованого досвіду. Його основне призначення полягає у тому, щоб забезпечити максимальну продуктивну роботу молоді в існуючій системі організації навчання. Індивідуальне навчання - форма, модель організації навчального процесу при якому: 1) викладач взаємодіє лише з одним студентом; 2) один студент взаємодіє лише із засобами навчання. У першому випадку викладач розробляє комплекс вправ для студента й складає для нього індивідуальний комплекс вправ. Викладач безпосередньо займається фізичною підготовкою студента. У другому випадку студент самостійно виконує комплекс вправ, розроблений викладачем та веде свій індивідуальний контроль за станом свого здоров'я [9].

Висновки. Кожний із вищеперерахованих інноваційних методів, які можуть використовуватися у фізичному вихованні, має своє право на існування. Одні методи є доступними для викладачів та студентів, інші через свою складність не набули широкого розповсюдження. Проте важливо зазначити, що більшість з цих методів не є ще занадто актуальними у багатьох

вищих навчальних закладах. Тому основною метою досліджень у цьому напрямі є вивчення всіх складових інноваційних методів та визначення їх місця у системі фізичної культури та спорту. Іншим важливим кроком є розробка нових методів інноваційних технологій у педагогічній технології, які дозволили б суттєво вдосконалити сучасну систему освіти.

Бібліографічний список.

1. Бальсевич В. К. Физическая культура для всех и для каждого / В. К. Бальсевич. – М.: ФиС, 1988. – 222 с.
2. Виленский М. Я. Здоровый образ жизни студентов: сущность, строение, формирование / М. Я. Виленский. – М. : Сов. спорт, 1996. – С. 14–21.
3. Лубышева Л. И. Теоретико-методологические и организаторские основы формирования физической культуры студентов: автореф. дис. д-ра пед. наук / Л. И. Лубышева. – М.: ГЦОЛИФК, 1992. – 40 с.
4. Захарова І. Г. Інформаційні технології освіти / І. Г. Захарова. – 4-те вид., стер. – М.: Academia, 2008. – 192 с.
5. Волков В. Ю. Комп'ютерні технології освітнього процесу з фізичної культури / Матер. всерос. науч.-практ. цук. СПб., 2000.
6. Барчуков І. С., Нестеров А. А. Фізична культура і спорт: методологія, теорія, практика / І. С. Барчуков, А. А. Нестеров. – М.: Academia, 2009. – 528 с.
7. Самсонова А. В. Використання інформаційних технологій у фізичній культурі та спорті / Самсонова А. В., Козлов І. М., Таймазов В. А. // Теорія і практика фіз. культури. – 1999. – № 9. – С. 22–26.
8. Селиванова Т. Г. Інформаційні технології освіти / Селиванова Т.Г. // Сучасний олімпійський спорт і спорт всім : 7-я Междунар. науч. конгр. : Матеріали цук., 24-27 травня 2003 р. – М., 2003. – Т. 3. – С. 332–333.
9. Фураєв О. Н. До питання комп'ютеризації аналізу виконання спортивних вправ / Фураєв О. Н. // Теорія і практика фіз. культури. – 1996. – № 11. – С. 50–52.

Artemenko V. V. Physical culture in higher educational institutions and main innovative technologies of training

Summary. The article is devoted to the problem of improving pedagogical technologies in teaching physical culture and improving the level of motor activity of young people with the help of innovative methods and determining their place in the system of physical culture and sports, developing new methods of innovative technologies in pedagogical technology that would significantly improve the modern education system.

Key words: physical culture, technology, innovation, method.

УДК 378: 7967012.68

Верховська М.В., к.пед.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ПСИХОРЕГУЛЯЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Анотація. З метою підвищення зацікавленості до занять спортом та фізичними вправами проведено дослідження і аналіз впливу психорегуляції на заняттях з фізичного виховання.

Ключові слова: фізичне виховання, психорегуляція, стан здоров'я.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку людини виникає необхідність звернути особливу увагу на фізичний розвиток, постійне фізичне удосконалення, на одержання знань з особистої гігієни, медицини, прагнення дотримуватися здорового способу життя і самостійно активно займатися фізичними вправами. Стан організму постійно змінюється. На це впливають умови навколишнього середовища і процес послідовних переходів організму через різні стадії адаптації.

Держава на сучасному етапі вважає актуальною проблемою рівень фізичної підготовленості населення й бережливого ставлення до здоров'я нації, що засвідчує низка державних програм. Ці програми висувають першочергові завдання ставити охорону фізичного, морального і духовного здоров'я нації, створення найкращих умов для процесу виховання почуттів громадської відповідальності, патріотизму, формування комплексу, де гармонійно взаємодіють фізичні і розумові спроможності, створюючи основу для подальшої фахової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку з тим, що рівень фізичної активності населення останнім часом помітно знижується, необхідно відзначити і зниження загального рівня фізичної підготовленості, погіршується стан здоров'я і спостерігається процес старіння нації. Особливу увагу у зв'язку з цим варто звернути на рівень фізичної підготовки студентів - майбутніх спеціалістів народного господарства.

Багато вчених, вивчаючи фізичний стан студентів на різноманітних етапах процесу навчання, звертають увагу на необхідність гармонійного розвитку особистості, включаючи і психічні властивості, проте ці твердження мають дещо декларативний характер, через брак методичних рекомендацій. Вивчаючи цю проблему, вчені підтверджують, що навчання у вузі - це напружена робота, яка характеризується значною емоційною й розумовою напругою, гіпокенезією, гіподинамією, стресовими ситуаціями. Тому необхідно створити такі умови на заняттях, щоб фізичні вправи сприяли розвитку не тільки фізичних, але і психічних властивостей, які б сприяли гармонійному розвитку особистості. У свою чергу більш повне включення «людського чинника» (психіки) у заняття з фізичного виховання буде сприяти

більш ефективному розвитку й удосконаленню особистості, чому особливої уваги надавав у своєму доробку А.С.Макаренко [1].

Формування цілей статті. Одним із шляхів підвищення ефективності занять може стати використання способів і методів психорегуляції. З метою перевірки цього припущення були поставлені такі основні завдання: 1). визначити вплив занять з фізичного виховання із використанням психорегуляції на ставлення студентів до занять і їхнє відвідування, функціональний стан, стан здоров'я, рівень фізичної підготовленості; 2). порівняти ступінь ефективності занять фізичним вихованням із використанням психорегуляції і без неї. Метою нашого дослідження було визначення таких суб'єктивних оцінок студентів, які характеризують їхнє ставлення до занять: бажання займатися (визначається до початку заняття), інтерес до занять і задоволення ними (після заняття) студентів Таврійського державного агротехнологічного університету I - II курсів протягом 2017-2018 н.р. Актуальність та безперечна значущість вказаної проблеми послужили передумовами для проведення нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу досліджень. Дослідження проводилося на кафедрі фізичного виховання і спорту ТДАТУ. У ньому брали участь студенти - юнаки I - II курсів спеціального медичного відділення віком від 17 до 20 років. Вони поділялися на експериментальну й контрольну групи, до складу яких входили відповідно 64 і 72 студентів. Рівень фізичної підготовки оцінювався за допомогою таких тестових вправ: стрибка в довжину з місця, бігу на 100 м., модифікованого тесту Купера (6 - хвилинного), підтягування на щабліні, згинання і розгинання рук в упорі лежачи. Стан здоров'я визначався шляхом лікарсько-медичного обстеження ЛКК міської поліклініки № 1. Заняття в цих групах проводилися протягом 2 годин щотижня відповідно до програми з фізичного виховання, з тієї різницею, що в експериментальних групах додатково застосовувалися різноманітні способи психорегуляції. Останні органічно входили до навчально-тренувального процесу й були спрямовані на вирішення його завдань. Студентам експериментальних груп у межах лекційного курсу з фізичного виховання додатково повідомлялося про можливості психорегуляції, її особливості і необхідність використання. На перших практичних заняттях студенти навчалися найпростіших прийомів релаксації й мобілізації за допомогою психо-м'язового тренування. Навчання проводилося перед виконанням вправ (особливо силових), а також відразу після них і наприкінці занять.

Паралельно студенти опановували психічне настроювання, що проводилося на початку й наприкінці заняття і продовжувалося 2-3 хвилини. Перед заняттям воно було спрямоване на зосередження уваги, формування у студентів чіткого плану заняття, на активізацію психофізичних можливостей і підвищення бажання тренуватися. Настроювання мало ритуальний характер і містило прийоми психо - м'язового тренування в поєднанні зі спеціальними способами психорегуляції (виконання певних поз і рухів з одночасним відтворенням різних звуків, уявленням деяких напружених ситуацій, що зустрічаються в процесі змагань тощо.). Психічне настроювання наприкінці заняття спрямоване на створення умов для швидкого відновлення сту-

дентів, на формування в них задоволення від проведеного заняття, створення позитивного емоційного фону, якісне здійснення майбутньої діяльності: навчальних занять, найважливіших поточних справ та ін. Тут пропонувалися в основному ті ж прийоми, що й у попередньому настроюванні, але з більш вираженим акцентом на відновлення.

На заняттях широко використовувалося ідеомоторне тренування, особливо перед складними руховими актами або завданнями. У тих випадках, коли потрібно було реалізувати важливі установки викладача або позбутися грубих автоматизованих помилок, застосовувався прийом «репортажу» – одного з варіантів гіподеомоторного тренування (А.П.Некрасов, Л.Піккенхайн, Р.Фрестер). Проводилися також так звані паузи психорегуляції (5-6 хв.), за допомогою яких вирішувався цілий ряд завдань: швидко відновитися після навантажень, ефективніше настроїтися на виконання майбутнього тренувального завдання і виконувати його більш якісно, удосконалювати навички психічної саморегуляції.

У процесі виконання деяких циклічних вправ застосовувалися різноманітні способи психорегуляції, спрямовані на тренування найважливіших психічних процесів (уваги, пам'яті, мислення, уяви та ін.), а також на активізацію принципу свідомості студентів у ставленні до природи, у спілкуванні, вироблення корисних навичок. При цьому використовувалися різноманітні прийоми регуляції емоцій і входження в особливі психічні стани: самонавіювання, сюжетні уявлення й уява, аутотренінг та інші, розроблені на основі досліджень Л.Я.Іващенко та Н.П. Страпко [2]. Особлива увага зверталась на формування у студентів почуття задоволення від виконання фізичних вправ. Адже очевидно, що заняття швидко набридають і неохоче відвідуються, якщо вони не приносять радості і задоволення. Щоб цього не трапилося, студентів вчили насолоджуватися м'язовою радістю і задоволенням, що добре знайомі багатьом спортсменам [3]. Для цього студенти одержували настанову зосереджувати увагу на своєрідних і приємних м'язово-рухових відчуттях, що виникають при виконанні вправ, «вслуховуватися» в них, запам'ятовувати і намагатися відтворювати в таких заняттях. При цьому доводилося, що виконувані вправи дають радість і фізичне задоволення, а також викликають приємні і незвичні фізичні і психічні стани, що нагадують відчуття невагомості, сильного й пружного тіла тощо [4].

Результати відвідування занять, а також тестування функціонального стану і суб'єктивних оцінок студентів порівнюваних груп наприкінці навчального року за всіма показниками студенти експериментальної групи перевершують студентів контрольної. Розходження статистично достовірні. Вони особливо значні в оцінках відвідування занять, а також інтересу до них і задоволення.

Зафіксовано показники зростання фізичної підготовленості студентів тієї та іншої групи, які зафіксовані наприкінці навчального року. Треба відзначити, що на початку року статистично достовірних відмінностей у студентів порівнюваних груп виявити не вдалося.

Наприкінці навчального року помітна перевага студентів експериментальної групи у зростанні фізичної підготовленості. Особливо чітко це ви-

явилося при виконанні тексту Купера. Лише в підтягуванні розходження є незначними. На результатах у підтягуванні позначився, певно, той факт, що в обох групах була значна кількість студентів, хворих на міопію. У зв'язку з цим ці студенти або звільнялися від тестування, або не цілком використовували свої силові спроможності. Лікарсько-медичним обстеженням зафіксовані до кінця навчального року більш виражені позитивні зміни в стані здоров'я студентів експериментальної групи порівнянно з контрольною.

Висновки. Таким чином, у результаті дослідження стало очевидним, що заняття з фізичного виховання із використанням психорегуляції викликають значний інтерес і задоволення у студентів, помітно підвищують бажання займатися фізкультурою, а також збільшують відсоток відвідування занять порівнянно з традиційними [5].

Крім того, ці заняття добре позначаються на здоров'ї студентів, рівні та фізичної підготовки, і особливо на витривалості. Це виявлялося не тільки в тесті Купера: студенти експериментальної групи на заняттях стали легко і вільно пробігати 2-3 кілометри, у той час як студенти контрольної групи з затрудненням і небажанням долали 1 кілометр.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що використання психорегуляції на заняттях з фізичного виховання у ВНЗ сприяє позитивному ставленню студентів до таких занять і є дієвою формою підвищення їх ефективності. Це дає усі підстави використовувати психорегуляцію в навчальних заняттях з фізичного виховання студентів.

Бібліографічний список.

1. Пашко Л.Ф., Окса М.М. Компоненти навіювання. Важливий метод педагогічного впливу в практиці А.С.Макаренка // Л.Ф. Пашко., М.М. Окса. / Радянська школа.-1989.-№ 5.- С.50-53.
2. Иващенко Л.Я., Страпко И.П. Самостоятельные занятия физическими упражнениями./ Л.Я. Иващенко., И.П. Страпко - К.: Здоров'я, 1988.- 160 с.
3. Шмалей С.В. Валеологічний супровід освітнього процесу в навчальному закладі // С.В. Шмалей. Вісник Чернігівського педагогічного університету ім.Т.Г.Шевченка. Психологічні науки: Зб. наук. праць. – Чернігів: ЧДПУ, 2005. Вип. 31. - №31. – Т.3. – С. 178-183.
4. Аносов І.П. Сучасний освітній процес: антропологічний аспект: І.П. Аносов [Монографія]. - К.: Твім інтер, 2003. - 391 с.
5. Виленский М.Я. Здоровый образ жизни студентов: сущность, строение, формирование // М.Я. Виленский. Социокультурные аспекты физической культуры и здорового образа жизни. - М.: Советский спорт, 1996. - С. 14 - 31.

Verkhovska M. V. Use of psychoregulation means of physical education

Summary. With the purpose of interest increase of going in for sports and physical endurance there has been carried out the research and analysis of psychoregulation influence at the lessons of physical education.

Key words: physical endurance, psychoregulation, state of health.

УДК 796.011.2 378.046.4.

**Рибницький А.В., зав.кафедрой фізичного виховання і спорту
Таврійський державний агротехнологічний університет**

**ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ДО ВИКОРИСТАННЯ
ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Анотація. Робота присвячена сутності підготовки викладачів фізичного виховання до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності. У статті розглядається модель і організаційно-педагогічні умови викладачів фізичного виховання до використання сучасних фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка, готовність викладачів, фізкультурно-оздоровча технологія, професійна діяльність.

Постановка проблеми. Зміни, які відбуваються в українській державі торкнулися всіх сторін суспільного життя. Суттєвих трансформацій зазнала система освіти, в тому числі й вищої школи. Стосовно підготовленості викладачів у вищих навчальних закладах з позицій сьогодення спостерігається інтенсивний пошук сучасних технологій до побудови нових стратегій виховної практики студентської молоді. Необхідно зазначити, що побудова нових освітянських стратегій у фізичному вихованні передбачає формування готовності викладачів до використання сучасних фізкультурно-оздоровчих технологій, а відтак постає необхідність у формуванні професійно компетентного фахівця, який забезпечить їх впровадження у практику освітнього процесу вищих навчальних закладів.

В Україні останнім часом визначилась негативна тенденція до погіршення здоров'я підростаючого покоління у зв'язку зі зниженням фізичних навантажень, які задовольняють біологічну потребу молоді у рухах та недотриманням елементарного рухового режиму, а також зниженням якості харчових продуктів, екологічною забрудненістю повітря, переважною комп'ютеризацією навчання. Отже, сьогодні як ніколи треба приділяти увагу формуванню здоров'я студентської молоді, збільшувати кількість практичних занять фізичним вихованням, впроваджувати в практику роботи вищих навчальних закладів широке коло різноманітних фізичних вправ, інноваційних форм занять оздоровчою фізичною культурою, використовувати сучасні фізкультурно-оздоровчі технології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел показав, що науковцями вивчалися різні аспекти з означеної проблеми дослідження: наукові підходи до професійної підготовки вчителя фізичної культури (Л. Безкоровайна, Л. Демінська, О. Демінський, С. Дмитренко,

Ю. Железняк, Р. Карпюк, Л. Кацова, К. Козлова, Т. Круцевич, В. Пристинський, Л. Сущенко); положення щодо підготовки спеціалістів з оздоровчої фізичної культури (В. Баранов, О. Бірюк, А. Корх, Т. Круцевич, Є. Крючек, К. Купер, Т. Лисицька, Г. Максименко, Ю. Менхін, Т. Ротерс, Л. Сіднева, Б. Френкс, Е. Хоулі); теорії оздоровчої фізичної рекреації, оздоровчої гімнастики й фітнесу (В. Видрін, Є. Ільїн, Л. Калінкін, Ю. Менхін, Ю. Рижкін, Ж. Холодов та ін.) та оздоровчого тренування (Т. Круцевич, В. Платонов, Б. Френкс, Ж. Холодов, Е. Хоулі).

Разом з тим, ціла низка питань, що стосується підготовленості до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у процесі професійної діяльності залишається не вирішеною.

Відсутні наукові дослідження, в яких розриваються особливості змісту процесу формування викладачів фізичного виховання до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності, недостатній рівень теоретичної розробки проблеми формування готовності до використання цих технологій у практиці роботи міжфакультативних кафедр фізичного виховання і спорту вищих навчальних закладів.

Формулювання цілей статті. Розкрити особливості процесу формування готовності викладачів фізичного виховання до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності. Проаналізувати теоретичні основи дослідження проблеми готовності викладачів фізичного виховання до професійної діяльності в сучасній педагогічній науці та визначити сутність понять «фізкультурно-оздоровча технологія», «професійна підготовка», «підготовка викладачів фізичного виховання до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у процесі професійної діяльності». Теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови підготовки викладачів фізичного виховання до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності. Методи організації дослідження: аналіз і синтез літературних джерел та державних документів з фізичного виховання, що стосуються вищих навчальних закладів, опитування, бесіди, анкетування, індукція, дедукція.

Виклад основного матеріалу досліджень. Сьогодні у фізичній культурі сформувався базовий підхід до реалізації мети галузі – оздоровча спрямованість фізкультурної діяльності. В системі виховання підростаючого покоління значне місце повинні займати нові підходи до створення більш досконалої системи фізичного виховання, головними завданнями якої є пошук адекватних і об'єктивних методичних прийомів, залучення сучасних методів удосконалення фізичної підготовки та зміцнення здоров'я школярів. Для вирішення цієї проблеми використовуються сучасні фізкультурно-оздоровчі технології.

«Фізкультурно-оздоровча технологія» це різноманітні форми заняття, засіб, методика викладання фізкультурно-оздоровчої програми, які уявляють природні локомоції людини, спрямовані на досягнення і підтримку фізичного благополуччя. Фізкультурно-оздоровчі технології – це засіб здійс-

нення різноманітної фізкультурно-оздоровчої діяльності. Це основа, на якій будується фізкультурно-оздоровча робота. Ці технології можуть використовуватися за самими різними напрямками: ритмічна гімнастика, бодібілдинг, а також туризм, плавання, оздоровчі види спорту, нетрадиційні вправи інноваційного характеру. Фізкультурно-оздоровчі технології найбільш поширені в сучасних видах рухової активності – програмах з атлетизму, шейпінгу, стретчингу (Stretching), пілатесу (Pilates), каланетики, степ-аеробіки, фітнес-йоги, фітбол-аеробіки (Fitbol), слайд-аеробіки (Slide), флекс-уроку (Flex), босу-аеробіки (BOSU), різновидів танцювальної аеробіки, аеробіки зі скакалкою (Rope skipping) тощо.

Підготовка – це процес, який відбувається в часі та просторі і ведеться у навчальних закладах за затвердженими заздалегідь програмами, планами. „Професійна підготовка” – це система організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують формування у особистості професійної спрямованості знань, умінь, навичок та професійної готовності [1; 6]. „Професійна підготовленість” розглядається вченими як оптимальний результат професійної підготовки та освіти особистості [4; 5].

„Професійна підготовка викладачів фізичного виховання” – це процес, який відображає науково й методично обґрунтовані заходи ВНЗ, спрямовані на формування протягом освітнього процесу рівня професійної компетентності особистості, достатнього для організації фізичного виховання різних верств населення регіону й успішної праці в усіх ланках фізкультурного руху з урахуванням сучасних вимог ринку праці [7, с. 13].

Термін „підготовка” збагачує поняття „готовність”: підготовка до професії розглядається як процес формування готовності до неї, а готовність – як результат професійної підготовки [2].

Отже, можемо стверджувати, що „підготовка викладачів фізичного виховання до використання фізкультурно-оздоровчих технологій” – це система організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують педагогу професійну спрямованість знань, умінь, навичок та готовність використовувати у професійній діяльності різноманітні форми занять, засобів та методики викладання фізкультурно-оздоровчих програм, які уявляють природні локомоції людини, спрямовані на досягнення і підтримку фізичного благополуччя.

Проведене нами опитування та анкетування викладачів фізичного виховання дозволяє стверджувати, що не всі розуміють сутність використання фізкультурно-оздоровчих технологій у школі. Так, 43 % респондентів відповіли, що це проведення комплексів аеробіки; 14,8% – організація занять у тренажерному залі; 61,1% враховують, що це обов'язково індивідуальний підхід до кожного, хто займається; 30,5 % – що це складання індивідуальних програм; 36,1% – що це творчий вибір різних видів та форм оздоровчого фітнесу; 20,3 % респондентів визначають, що це поєднання педагогічної, спортивної та організаторської діяльності. Це обумовлює актуальність дослідження структури роботи викладачів фізичного виховання, який буде ви-

користувати фізкультурно-оздоровчі технології, та розробку моделі відповідної підготовки і складові готовності до визначеної діяльності.

Проаналізувавши вищезазначені поняття, можна стверджувати, що „готовність до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності” – це інтегральна якість особистості викладача фізичного виховання, що ґрунтується на загальнопедагогічних, психологічних та спеціальних знаннях, свідчить про усвідомлення майбутнім учителем фізичної культури високої здатності до фахової діяльності і значущості фізкультурно-оздоровчих технологій, що забезпечує прагнення до ефективного її виконання відповідно до встановлених вимог.

У становленні і розвитку певних якостей викладача важливими є педагогічні умови, тобто обставини, які утворюються спеціально з метою прищеплення викладачам фізичного виховання необхідних умінь і навичок використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності [3; 7]. Сутність процесу підготовки до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності залежить від наявності таких педагогічних умов:

- усвідомлення викладачами значущості фізкультурно-оздоровчих технологій і специфіки їх проведення зі студентами вищих навчальних закладів;
- розроблення моделі підготовки викладачів фізичного виховання до визначеної діяльності;
- впровадження програм фізкультурно-оздоровчих технологій у процес професійної діяльності викладачів фізичного виховання.

При визначенні першої умови – усвідомлення викладачами значущості фізкультурно-оздоровчих технологій і специфіки їх проведення зі студентами вищих навчальних закладів – основна увага приділяється наданню викладачам розуміння корисності проведення занять з використанням фізкультурно-оздоровчих технологій і прийняття цього як власної цінності.

Розглядаючи навчально-методичній і навчально-тренувальній процеси у вищих навчальних закладах, можна сказати, що для виконання професійного обов'язку необхідно знати принципи, засоби, форми, методи навчання і удосконалювання у кожному з видів фізкультурно-оздоровчих програм; спеціальну термінологію і фізичні вправи, застосовувані в кожному з видів рухової активності; спеціальні здібності вихованців, риси характеру, інтелектуальний рівень, творче мислення, ставлення до занять з використанням фізкультурно-оздоровчих технологій; особливості статі й віку відповідно до рівня підготовленості й індивідуальних особливостей студентів; правильність розподілу фізичного навантаження на організм тих, хто займаються на практичному занятті (проведення пульсометрії та ін. тестів). До необхідних умінь у цій галузі відносяться: використання різноманітних принципів, засобів, форм, методичних прийомів і методів навчання; навчання мірам безпеки, правильній техніці вправ; формування, удосконалювання фізичних, психічних якостей учнів, облік функціональних можливостей й індивідуа-

льних якостей особистості; застосування підготовчих і підвідних вправ і вміння чітко, ясно й образно пояснювати їх на основі асоціації з наявним руховим досвідом; надавати практичну допомогу і виконувати дії разом зі студентами; застосовувати спеціальну термінологію різновидів фізкультурно-оздоровчих технологій і програм; попереджати і виправляти помилки; зразково показувати кожну фізичну вправу, дію, елемент і мікроелемент, що вивчається; уміти диференціювати навантаження в залежності від анатомо-фізіологічних і психологічних особливостей студентів; проаналізувати практичне заняття і зробити відповідні висновки; забезпечити свідоме, активне ставлення вихованців до виконуваних вправ; раціонально розподіляти час по частинах заняття; проводити науково-дослідницьку роботу (хронометрування та пульсометрію занять з використанням фізкультурно-оздоровчих технологій); систематично навчати студентів попередженню травматизму на практичних заняттях; забезпечити першу долікарську допомогу при травмах і регулярний медичний контроль; формувати навички самоконтролю.

Друга педагогічна умова – розроблення методики підготовки викладачів фізичного виховання до визначеної діяльності – надає можливість зробити аналіз різних аспектів, напрямків та методичних підходів процесу підготовки спеціалістів з фізичного виховання і професійно-педагогічної підготовки та професійного розвитку особистості. Вищезазначене дозволило розробити модель безпосередньої підготовки викладачів фізичного виховання до використання фізкультурно-оздоровчих технологій, визначити мету, завдання, основні форми та етапи цієї підготовки: 1). підготовчий етап – включає діагностику готовності викладачів до використання сучасних фізкультурно-оздоровчих технологій і розроблення фізкультурно-оздоровчих програм сучасних видів рухової активності зі студентами вищих навчальних закладів; 2). виконавчий – підготовку до використання фізкультурно-оздоровчих технологій на практиці та їх реалізацію, удосконалення вмінь і навичок на педагогічній практиці у вищому навчальному закладі та проведення науково-дослідної роботи під час проведення практичних занять; 3). контрольний етап передбачає оцінку стану готовності викладачів фізичного виховання до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності як стану, що характеризує якість процесу спеціальної підготовки.

Третя педагогічна умова – впровадження програм фізкультурно-оздоровчих у процес професійної діяльності ,в освітній процес вищів. У відповідності із моделлю підготовки така програма повинна мати на меті ознайомлення викладачів із сутністю фізкультурно-оздоровчих технологій, отримання умінь і навичок їх проведення, розвиток у викладачів прагнення до самовдосконалення професійних знань і особистих якостей як викладача фізичного виховання.

Висновки. Підготовка викладача фізичного виховання до використання фізкультурно-оздоровчих технологій є системою організаційних і педагогічних заходів, які забезпечують викладачу професійну спрямованість

знань, умінь, навичок та формування необхідних якостей. У свою чергу така підготовка є одним з сучасних напрямків загального розвитку та підвищення кваліфікації викладача фізичного виховання, у процесі якої викладачі мотивуються до проведення занять оздоровчого напрямку зі студентами вищих навчальних закладів, опановують відповідний зміст, форми, методичні прийоми та методи їх проведення, відпрацьовують необхідні вміння контролю функціонального стану студентів.

Високий рівень такої готовності свідчить про вміння викладачів фізичного виховання проводити заняття, спираючись на знання вікових, анатомо-фізіологічних та психологічних особливостей розвитку студентів і прагнення використовувати можливості фізкультурно-оздоровчих технологій в різноманітних видах рухової активності.

Бібліографічний список.

1. Басова Н. В. Педагогика и практическая психология / Н. В. Басова. – Ростов-н/Д : Феникс, 1999. – 414 с.
2. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / І. В. Гавриш. – Луганськ, 2006. – 44 с.
3. Демінська Л. О. Міжпредметні зв'язки у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Л. О. Демінська. – Луганськ, 2004. – 20 с.
4. Краткий психологический словарь / [под ред. А. В. Петровского]. – М. : Московский пед. ун-т, 1992. – 32 с.
5. Педагогічний словник / [за ред. М. Ярмоченко]. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
6. Словарь иностранных слов / [под ред. А. Г. Спиркина]. – 12-е изд.; стер. – М.: Рус.яз., 1985. – 608 с.
7. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13. 00. 04 „Теорія і методика професійної освіти” / Л. П. Сущенко. – К., 2003. – 45 с.

Rybnitskiy A. V. Preparation of teachers of physical education for the use of physical and health-improving technologies in professional activity

Summary. In the article a model and pedagogical terms of preparation of teachers of physical culture is examined to the use of modern physical-health technologies in professional activity.

Key words: professional preparation, professional readiness, preparation of teachers, physical-health technologie, professional activity

УДК 378.147.88 /796/799

Нестеров О.С., ст. викладач
Таврійський державний агротехнологічний університет

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА ТА КОМПОНЕНТ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Анотація. В статті розглядаються психолого-педагогічна характеристика, функції, принципи і компоненти особливостей формування здоров'язберігаючої компетентності студентів в процесі занять фізичною культурою.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, функції формування ЗЗК: освітня, рекреативна і оздоровлююча, комунікативна, формувальна, інформаційна.

Постановка проблеми. Уніфікація здоров'язберігальних освітніх технологій в навчально-виховному процесі ВНЗ визначає обґрунтованість оздоровчої системи, яка повинна бути побудована з врахуванням базових запитів студентів. Тільки в цьому випадку створюються умови для індивідуально-гармонійного розвитку, забезпечується загальний психологічний комфорт і домінування у студентів позитивних устремлінь на здоровий спосіб життя (ЗЗК); формування стійкої мотивації на зміцнення індивідуального і громадського здоров'я. Наше дослідження з вивчення закономірностей розвитку студентів і їх потребісно-мотиваційної сфери показує, що студенти молодших і старших курсів суттєво відрізняються один від одного за даними питаннями, що необхідно враховувати, формуючи їх мотивацію на ЗЗК.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Управління процесом формування ЗЗК студентів вузів буде більш ефективним, якщо в роботі з ними будуть враховані психологічні особливості віку 17-23 років. Вивчення цього вікового періоду бралось багатьма вітчизняними і зарубіжними дослідниками (І.Аносовим, Л.Матвеевим, та іншими). Накопичений великий емпіричний матеріал спостережень і результатів експериментів з цієї проблеми. Свідчення чисельних досліджень дозволяють охарактеризувати студента як людину певного віку і як особистість з трьох боків. По-перше, з соціальної, в якій відбиваються суспільні відносини. Соціальний бік проявляється в особистості студента завдяки включеності його в студентське середовище, виконанню ним функцій, передбачуваних процесом навчання і виховання ВНЗ. По-друге, з психологічної, яка являє собою єдність психічних процесів, стану і якостей особистості. По-третє, з біологічної, яка включає тип вищої нервової діяльності, будову аналізаторів, фізичний стан та ін.

Формулювання цілей статті. Визначити особливості функцій, принципів, компонентів і психолого-педагогічної характеристики формування здоров'язберігаючої компетентності студентів в процесі занять фізичною культурою.

Виклад основного матеріалу досліджень. Студентський вік характеризується інтенсивною роботою над формуванням своєї особистості, відпрацюванням індивідуального стилю поведінки. Це час пошуку студентами відповідей на різноманітні морально-етичні, естетичні, наукові, загальнокультурні, політичні та інші питання. Формування особистості, свого „я” йде від зовнішнього обліку до того, що визначає ядро, стрижень особистості, - її характеру і світогляду. З студентським віком пов'язано початок професійної діяльності, створення сім'ї. В цей час найчастіше молодь проявляє себе в творчій діяльності – художній, технічній, науковій, фізкультурно-спортивній. Пошук свого покликання поєднується з недосвіченістю, емоційною вразливістю, імпульсивністю, переоцінкою своїх сил і в зв'язку з цим розчаруванням під час зустрічі з неочікуваними труднощами [1;2;3]. Студентському віку притаманна деяка дисгармонія. Бажання і прагнення у молодих людей розвиваються раніше, ніж воля і сила характеру. В таких умовах вони не завжди здібні подавити дуже палкі устремління і бажання. Їм не хватає соціальної зрілості. В цілому цьому віку притаманні такі протиріччя:

- з одного боку, широкий кругозір, допитливість, енергія, почуття нового, прагнення проявити себе, а з другого – песимізм, апатія, політичний і правовий нігілізм, непослідовність, розпливчастість інтересів;
- прагнення до самостійності, незалежності суджень і дій, в той же час велика тяга групового впливу, підтримки авторитетними особами своїх поглядів, однолітків, найближчого оточення, які відіграють роль референтної групи;
- потреба у самоствердженні, разом з тим скромний арсенал форм, методів і засобів самовираження особистості, недостатній життєвий досвід. Найчастіше він примушує йти на морально негідні, а часом і юридично незаконним засобам;
- в оцінках, висловлюваннях і відносинах проявляється прагнення до визначеності, чіткості, однозначності. Ці якості пояснюються юнацьким максималізмом, прагненням якими б то не було засобами відстояти свою думку (досить часто помилкову або суперечливу). Однак це межує з мінливістю, слабкістю переконань, мізерністю аргументації, недостатньою наполегливістю і послідовністю в досягненні мети;
- гостре сприйняття, сильна вразливість, підвищена емоційність, а це веде за собою і підвищену конфліктність, збудженість, поспішність у рішеннях і діях;
- до 18 років у молодій людині вже сформовані деякі риси характеру, випрацьовані певні динамічні стереотипи поведінки і взаємовідносини з оточуючими. Умови студентства вимагають перегляду багатьох

сформованих рис, а це досить складний і вразливий процес психологічної перебудови і ланки характеру;

- 18-20 років – це період бурхливого формування потреб людини, зокрема, він співпадає з кульмінаційним періодом статевої активності чоловіків. Неможливість в студентських умовах задовольнити різноманітні виникаючі бажання веде до фрустрації, породжує психологічну напругу і може товкнути студента на пошук аморальних, а в деяких випадках і незаконних засобів задоволення потреб;
- багато сприймається в романтичному світі, в тому числі юнаків і дівчат притягує романтика студентського життя [4].

Найбільш важливими рисами студентського віку є такі:

- самопізнання – перша передумова активності особистості яка розвивається. Оцінка самого себе проходить в основному трьома засобами: студент порівнює себе з умисним або реальним ідеалом; дається самооцінка на основі досягнутих результатів; порівнюється думка про самого себе з думкою старших товаришів або друзів;
- самоствердження проявляється в яскравій вимозі зайняти певну позицію в групі, в дружній компанії. Самоствердження може бути причиною позитивної чи негативної поведінки студента;
- самостійність проявляється в прагненні випробувати свої сили, характер. Студент може хворобливо реагувати на дії тих, хто посягає на його самостійність. Але разом з тим він прагне до людей досвідчених, які розуміють його прагнення;
- самовизначення пов'язане з пошуком свого морального ідеалу, визначенням для себе соціальних цінностей, життєвого визнання, вибором фаху, і насамкінець, створенням сім'ї;
- максималізм притаманний значній частині студентів молодших курсів. Він як завжди проявляється в прагненні зробити більше, ніж реально можливо. Цілеспрямованість, порив праці при першій невдачі можуть перерости в розчарування, згубити віру в свої сили;
- колективізм, потреба в товариському спілкуванні, в опорі на думку товаришів є також рисою яка виділяє цей віковий період [4;6].

В студентському віці закінчується фізичне дозрівання організму. Цей період характеризується „піками” розвитку фізіологічних потенціалів (максимальна реактивність організму, оптимальні рівні артеріального тиску, насичення крові киснем і інше). До 17-18 років процес всебічного удосконалення рухової функції близький до завершення. До цього часу закінчується формування того співвідношення топографії сили різних м'язових груп, яке типове для дорослих людей. Одночасне збільшення максимальних показників сили (на 1кг маси тіла), швидкості руху та інших показників свідчить про те, що активно розвиваються рухові якості. Разом з тим в зв'язку з інтенсивністю фізичного розвитку, а також обмалю досвіду управління собою у молодій людини процеси збудження звично превалюють над процесами гальмування. До 18-20 років завершується формування вегетативних функцій.

Витривалість є однією з найважливіших рухових якостей. В 20-29 років її розвиток досягає найвищого рівня. В цей віковий період організм зберігає відносну працездатність, загальний високий рівень функційної активності.

В наш час у віковому періоді 18-22 роки отримали розповсюдження наркоманія, пияцтво, статеве розпутство, цинізм, пониження цінності людського життя, зневіра в ідеали, а також і інші соціальні хвороби і негаразди, особливо загострилися вони в перебудований і післяперебудований час, які молодь несе в студентське середовище [3;6]. Таким чином студентський вік можна назвати заключним етапом поступального вікового розвитку психофізіологічних і рухових можливостей організму. Студенти в цей період володіють великими можливостями для напруженої навчальної праці. В цьому зв'язку заняття з фізичної підготовки з основами ЗЗК стають для них важливим засобом зміцнення здоров'я, природною біологічною основою для формування особистості, ефективного навчання і оволодіння обраним фахом.

Дослідженням доведено, що проблему формування ЗЗК студентів вузу в процесі занять фізичною культурною треба розглядати не тільки з боку структурних компонентів, але і функцій них зв'язків і відносин. З метою більш широкого уявлення про сутність формування ЗЗК студентів, його роль і місце в системі суспільних явищ нами застосований аналіз функцій його існування. Необхідно відзначити, що функції формування ЗЗК студентів в процесі занять з фізкультури можуть бути зрозумілими, якщо врахована їх специфіка, різноманіття відносин і спілкування, система ціннісних орієнтацій, можливість самореалізації особистості. Враховуючи ці особливості, ми виділили наступні основні функції формування ЗЗК студентів в процесі занять фізкультурою: освітню, рекреативну і оздоровчу, комунікативну, формуючу і інформаційну.

Освітня функція формування ЗЗК студентів в процесі занять з фізичної підготовки полягає в тому, що процес навчання культури здоров'я спрямований, перш за все, на формування знань, умінь і навичок, збагачення досвіду творчої діяльності з виховання бережного ставлення до збереження і загартування індивідуального здоров'я. Знання в педагогіці визначається як переважно логічна інформація про оточуючий і внутрішній світ людини зафіксованому в його свідомості [6]. Це означає, що в процесі формування ЗЗК на заняттях з фізкультури студенти повинні отримувати необхідні фундаментальні відомості з основ здоров'я, які представлені у визначеній логічній послідовності, усвідомити їх і використовувати в різних ситуаціях. Під вміннями в нашому дослідженні слід розуміти засвоєння студентами прийомів, засобів діяльності, спрямованої на збереження і закріплення свого індивідуального здоров'я і здатність застосовувати їх на практиці.

Рекреативна і оздоровлювальна функція виражена під час використання фізкультурно-спортивної діяльності в сфері організації здорового дозвілля або в системі спеціальних відновлювальних заходів. Вона застосовується з метою задоволення емоційних запитів, активного відпочинку і від-

новленню тимчасово втрачених функцій них можливостей організму.

Комунікативна функція спрямована на випрацювання у студентів системи цінностей, які передбачають можливість розширення кола спілкування в студентському колективі і поза ним; стимуляцію творчої активності, здібності студентів до духовного росту як засобу профілактики стресових ситуацій в повсякденній діяльності.

Формуюча функція означає, що в процесі навчання, засвоєння фундаментальних знань протікає формування внутрішнього світу студента. Воно чикає всі напрямки його розвитку: здоров'язберігаючого мислення, сенсорної і рухової, емоційно-вольової і мотиваційно-ціннісної сфер.

Інформаційна функція розглядується нами як засіб накопичення, розповсюдження і передачі інформації, яка стосується охорони і збереження індивідуального здоров'я людиною. Духовні і матеріальні цінності, створенні людством в галузі збереження і закріплення здоров'я, є носіями суттєвої інформації, перш за все, про засоби удосконалення своїх природних якостей і функційних можливостей організму. Інформаційна функція взаємопов'язана з усіма функціями формування ЗЗК студентів. Цей зв'язок обумовлений необхідністю інформаційного забезпечення для них нормального функціонування. Процес розвитку здоров'я зберігаючого виховання йде в напрямку передачі досвіду викладача студентам від найпростіших практичних умінь і навичок до систематизованої інформації, зафіксованою свідомістю у вигляді знань, принципів поведінки і діяльності, спрямованої на збереження і закріплення індивідуального здоров'я.

Реалізація розроблених нами функцій формування ЗЗК студентів вузу знайшла відображення в принципах, які використовуються в нашій досвідно-педагогічній праці. В сучасній науці принципи – це основні вихідні положення якої б то не було теорії, керівна ідеї, основні правила поведінки, дії. Принцип (*від лат. principium – „основа”, „початок”*): основне, вихідне положення якоїсь теорії, вчення, науки, світогляду і т.д.; внутрішнє переконання людини, яке визначає його відношення до дійсності, норми поведінки і діяльності. Принципи в нашому дослідженні відображують основи вимоги до організації вимоги здоров'я зберігаючої діяльності, вказують її напрямки, а в підсумку допомагають творчо підійти до побудови педагогічного процесу з формування здоров'язберігаючої компетентності студентів в процесі занять з фізичної підготовки.

Організація ЗЗК студентів ВНЗ в процесі занять з фізичної підготовки спирається в нашому дослідженні на такі принципи:

- гуманізації – уваги до особистості кожного студента як до вищої соціальної цінності визначає формування якостей особистості, які розвивають її суспільну активність, працездатність, комунікабельність, орієнтують на естетичні ідеали;
- врахування ціннісних настанов, орієнтацій і потреб студентів – передбачає врахування таких що змінюються під впливи суспільного життя ціннісних настанов, орієнтацій і потреб студентів в процесі формуван-

ня ЗЗК. Цей принцип спрямований на розвиток усвідомленого вибіркового, позитивного ставлення до фізкультурно-оздоровчої діяльності на основі задоволення потреб;

- врахування індивідуальних особливостей студента – ціленастанови студентів можуть видозмінюватись в залежності від умов професійної та інших видів діяльності. Тому формування ЗЗК студентів буде більш якісним, якщо будуть враховані індивідуальні особливості, які залежать від специфічних умов, які впливають на повсякденне життя студентів вузу;
- діяльнісного підходу – націлює студентів на активне виконання індивідуальних програм фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, розвиває пізнавальні і творчі можливості, включає студентів в процес фізичної самоосвіти і самоудосконалення;
- цілісності – представляє собою такий рівень організації освітнього процесу університету, під час якого стимулюється активний розвиток в цілому, проходить орієнтація студентів на формування загальної здоров'я зберігаючої і фізичної культури в єдності знань, умінь, навичок, переконань, творчих здібностей у питаннях закріплення здоров'я;
- професійної спрямованості – є одним з першочергових принципів, реалізує основне призначення закріплення здоров'я студентів – готує їх до навчально-виховних завдань. Він вимагає, щоб в процесі впровадження здоров'язберігаючої компетентності першочергова увага надавалась розвитку та удосконаленню тих знань, умінь і якостей студентів, які мають найбільш практичне значення під час виконання ними своїх функцій них обов'язків;
- оздоровчої спрямованості – основний смисл його полягає в обов'язковій установці на досягнення найбільшого і, безумовно, оздоровчого ефекту, тобто ефекту закріплення здоров'я. Рік дає єдино сприйнятливую вихідну настанову під час вирішення проблем закріплення здоров'я студентів. Значним є те, що цей принцип, як відзначає Л.П. Матвеев, „...містить не тільки профілактичний смисл (не допускати порушення здоров'я), але і активно діючу настанову (кріпити, покращувати, удосконалювати!), вік націлює на той шлях до стійкого здоров'я, який проходить через непохитне підвищення рівня дієздатності людини...” [5];
- попереджувального розвитку – передбачає включення в здоров'я зберігаючий освітній процес студентів завдань і справ, для засвоєння яких необхідний більш високий фізичний та інтелектуальний розвиток;
- науковості – є ведучим орієнтиром під час формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вузу. Рік регламентує наше дослідження у відповідності з рівнем розвитку науки і техніки, з досвідом, який накопичений світовою цивілізацією з питань збереження і закріплення здоров'я студентів;
- цілісності і міждисциплінарності – використовується нами для comple-

ксного керівництва і організації процесом формування ЗЗК студентів, дозволяє ширше розкривати питання збереження індивідуального здоров'я під час вивчення предметів і дисциплін, передбачених програмного університету;

- безперервності формування ЗЗК студентів вузу – дозволяє послідовно готувати студентів до вивчення наступного матеріалу, фізичним вправам і сприяє закріпленню сформованих навичок, тобто щоб від заняття до заняття в максимальній мірі використовувався позитивний перенос раніше отриманих знань, вмінь, навичок;
- узгодженості вимог керівництва вузу, викладачів кафедр і колективу студентів, під час дотримання яких можлива реалізація принципів управління процесом формування ЗЗК. Керуючись перерахованими принципами в дослідженні, ми використовували різноманітні засоби для формування ЗЗК студентів.

Вивчаючи початковий рівень прояву компонентів ЗЗК у студентів, ми прийшли до висновку, що на початку першого етапу він практично однорідний у студентів контрольної і експериментальної груп. На початку дослідження ми провели анкетування студентів, для виявлення їх ставлення до свого здоров'я. Перед ними було поставлене запитання: „Назвіть 10 життєво необхідних Вам цінностей”. Результати тестування до початку педагогічного експерименту в контрольній і експериментальній групах практично не відрізнялись. В контрольній групі здоров'я займало 9 позицію: на 1-е місце здоров'я поставили 5 студентів (11, 1%), взагалі здоров'я не сказали 28 студентів (62, 2%). В експериментальній групі тільки 4 студенти (8, 8%) поставили здоров'я на 1-е – 3-е місце і 30 студентів (66, 7%) не знайшли місця здоров'ю в своїх життєвих цінностях.

Досліджуючи мотиви закріплення індивідуального здоров'я, на початку першого етапу дослідно-експериментальної роботи перед студентами в контрольній і експериментальній групах. Ними були: 1) для удосконалення фізичної підготовки; 2) не хворіти; 3) продовжити молодість; 4) поїхати на канікули; 5) для професійного удосконалення. Мали місце мотиви закріплення здоров'я, такі як можливість кращого забезпечення сім'ї, щоб почувати себе здоровим, бути не гіршим від інших і т.д. За даними відповідями можна судити про те, що студенти недостатньо вірно розуміють предмет, про який ведеться мова. Це дає можливість передбачати, що ними не чітко усвідомлюються істинні мотиви які спонукають кріпити здоров'я. Аналіз вихідних даних свідчить про те, що на першому етапі нашої дослідно-педагогічної роботи достовірних різниць між контрольною і експериментальною групами не виявлено.

В структурно логічній схемі ЗЗК студентів і процесі занять з фізкультури розвиток інформаційного компонента займає високе місце. На всіх етапах розвитку він націлює студента на вибір активної життєвої позиції в фізкультурно-оздоровчій сфері, спрямованій на збереження і закріплення індивідуального здоров'я, через збільшення обсягу знань, вмінь і навичок в

організації самостійного рухового режиму. Інформаційний компонент дозволяє студентам включитись в творчу діяльність, обґрунтовану на отриманих знаннях. Він орієнтує студентів на самостійне вивчення питань збереження здоров'я, найбільш для них значущих. Інформація про збереження і закріплення здоров'я поступає до студентів з різних джерел: засобів масової інформації, розповідей, стендів, відеозаписів, бесід і т.д. В нашому дослідженні блок інформації подається у формі розповідей, бесід, розділів на стендах та ін. Прояв інформаційного компонента характеризується засвоєнням студентами отриманих в період навчання знань з основ СПВ і можливістю їх використання у повсякденній діяльності для закріплення індивідуального здоров'я. Проведене попереднє дослідження дозволило зробити висновок, що на початковому етапі немає достовірної різниці за рівнем знань основ ЗЗК у студентів контрольної і експериментальної груп.

Отже, розглядаючи процес навчання студентів основним джерелом отримання знань з питань збереження і закріплення здоров'я можна вважати викладачів фізичного виховання. Важливу роль в інформаційному забезпеченні студентів займають стенди і плакати та ін., які відбивають окремі елементи ЗЗК. Все це буде сприяти розширенню кругозору студентів з основ ЗЗК і творчому використанню ними отриманих знань в житті.

В нашому дослідженні прояв творчого компонента необхідно розглядати як підсумок діяльності, спрямованої на засвоєння студентами теоретичних положень, і можливість їх практичного використання з метою закріплення і збереження індивідуального здоров'я в стандартних і нестандартних життєвих ситуаціях. Проведене дослідження прояву рівнів творчого компоненту студентів контрольної і експериментальної груп на початку експерименту показало:

На першому етапі за даними експертних оцінок рівень прояву творчого компоненту у студентів контрольної і експериментальної груп статично не відрізняються ($P > 0,05$). Студенти не використовували потенційні можливості в збереженні свого здоров'я під час штучно створених нестандартних ситуацій. Вони виявились нездатними розглядати підручні предмети з позиції їх використання з метою закріплення і збереження здоров'я. Це дозволяє зробити висновок, що вихідний рівень потенційних можливостей до творчої діяльності якісно однаковий.

Висновки. Розкриваючи функційні зв'язки і відносини в своїй досвідно-педагогічній праці, ми виділили функції формування ЗЗК студентів вузу в процесі занять з фізкультури. Ними стали: освітня, рекреативна і оздоровлювальна, комунікативна, формуюча і інформаційна. Виділення численних функцій передбачає використання різноманітних форм (навчальних занять, ранкової фізичної зарядки, спортивної роботи, фізичних тренувань в процесі навчально-виховної діяльності і додаткових заходів), засобів (фізичних вправ, природних сил довкілля, гігієнічних факторів, допоміжних, додатко-

вих і відновлювальних) і методів (переконання, прикладу, вправ, заохочення і примусу) для реалізації в практиці вузу фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Нами виділені наступні принципи формування ЗЗК студентів в процесі занять з фізичної культури: гуманізації, врахування ціннісних установок, орієнтацій і потреб студентів; врахування індивідуальних особливостей; оздоровлювальної спрямованості; попереджувального розвитку; науковості; природо цільності, цілісності і міждисциплінарності; безперервності формування ЗЗК студентів; узгодженості вимог керівництва, викладачів і студентського колективу вузу. Їх використання дозволило нам на більш якісному рівні організувати процес формування ЗЗК студентів в процесі занять з фізкультури.

Бібліографічний список.

1. Аносов І.П. Сучасний освітній процес: антропологічний аспект / І.П. Аносов: [Монографія].-К.: Твім інтер, 2003.
2. Бальсевич В.К. Физическая культура для всех и каждого / В.К. Бальсевич – М.: Физическая культура и спорт, 1986. – 208 с.
3. Виленский М.Я. Гуманитарные ориентиры физической культуры в подготовке специалистов // М.Я. Виленский., В.В. Черняев / Педагогическое образование и наука.- 2002.- № 3.- С. 14-18.
4. Воронін Д.Є. Загальнопедагогічний і психологічний аналіз сутності і компонентів здорового способу життя студентів економічних спеціальностей // Д.Є. Воронін, М.М. Окса / Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С.С. – Харків: ХДАДМ (ХХІІ), 2006. – № 6. – С.3-20.
5. Окса М.М. Вивчення дисциплін загальнопедагогічної підготовки вчителя у педагогічних вузах України (1917-1991 р.р.).- К.: ТОВ “Міжнар.фін.агенція”, 1997. -315 с.
6. Дембо А. Г. Актуальные проблемы современной спортивной медицины//Предисл. В.У. Агеевцева. – М.: ФиС, 1980. – 295 с.

Nesterov A. S. Training as educational subject and component of healthpreserving competence formation of the students.

Summary. In this article description psychological and pedagogical characteristics, functions, principles and components of features of forming of the Healthpreserving Competence of the Students in the process of employments by a Physical Training.

Key words: healthy way of life, functions of forming of the HPC: educational, recovery and healthy, communicative, forming, informative.

УДК 378: 796.011.1

Верховська М.В., к.пед.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. У статті зазначено, що мотивація є однією з найважливіших проблем у вітчизняній і зарубіжній психології та педагогіці. Особливого значення вона набуває для теорії і методики професійної освіти, тому що дозволяє виявити джерела навчально-пізнавальної активності студентів; сили, що спонукають до їхньої навчально-пізнавальної діяльності та поведінки у процесі навчання у вищій школі. Навчально-професійну мотивацію слід розглядати як один із факторів готовності майбутніх фахівців різних напрямів підготовки до професійної діяльності, як сукупність факторів і процесів, що спонукають і спрямовують особистість до успішного опанування майбутньою професією. Експериментальним шляхом визначено найбільш значущі мотиви навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури.

Ключові слова: мотивація, мотиви, мотивування, навчально-професійна діяльність, фізична культура

Постановка проблеми. Активне відношення до оточуючого світу складає одну із головних особливостей людини. Форми прояву людської активності достатньо різні. До них відносяться широкий спектр дій, вчинків і діяльності людей. Загальною підставою, що об'єднує всі види активного відношення індивідуумів до реальної дійсності є те, що дії людини виникають не спонтанно. Це складний соціальний, психофізіологічний процес, що має конкретну основу. При цьому формувальним та спрямовуючим початком будь-якої активності виступає її мотив, який спонукає до дії, вчинку, діяльності [1].

Визначення найбільш значущих мотивів, що спонукають майбутніх фахівців будь-якого напрямку підготовки до навчально-професійної діяльності у вищій школі має велике значення, тому що дозволяє:

- виявити джерела навчально-пізнавальної активності студентів і використовувати їх для активізації навчального процесу у вищому навчальному закладі, формування свідомого ставлення до навчальних занять, розуміння своїх життєвих потреб взагалі та майбутньої професійної діяльності зокрема;
- актуалізувати найважливіші мотиви студентів під впливом різних форм занять і методів навчання, що, в свою чергу, дозволить підтримувати поведінкову активність щодо опанування ними майбутньої професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для реалізації поставленої мети необхідно було вирішити низку завдань, одним із яких є визначення сутності понять «мотив» і «мотивація» та їх характерні особливості.

На думку Є. П. Ільїна, мотив – це те, що рухає живою істотою, заради чого вона витрачає свою життєву енергію. Роль мотиву полягає в тому, щоб додати поведінці імпульс і спрямованість до мети [2].

Л. П. Гримак, характеризуючи мотив як усвідомлене спонукання до певного образу дій, зазначає, що сам по собі мотив не є причиною цілеспрямованих дій. Він лише результат відбиття у психіці людини потреб організму, що викликані зовнішніми та внутрішніми явищами [3].

Деякі психологи визначають мотив як стан, що виникає на основі зв'язків, які встановлюються між суб'єктом і об'єктом; як предмети зовнішнього світу, уявлення, ідеї, почуття та переживання, тобто все те, у чому знайшла втілення потреба.

Формулювання цілей статті. Теоретико-експериментальне визначення мотивації навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури.

Виклад основного матеріалу досліджень. Отже, більшість науковців розглядають мотив як спонукання, потребу, мету, намагання, властивість особистості, певний стан. Мотив спонукає людину до діяльності, спрямовуючи її на задоволення певної потреби. Потреби формують поведінку людини, стають внутрішніми збудниками її діяльності.

Мотивувати людину означає торкнутися її важливих інтересів, створити для неї умови для реалізації її в процесі життєдіяльності. На думку А. Маслоу [4], люди мотивовані для пошуку важливих цілей, і це робить їхнє життя значним і осмисленим. Однак, якщо метою визначається те, що повинна робити людина, до досягнення чого вона прагне, то мотивами характеризуються причини цього прагнення. Л. П. Гримак вважає, що мотиви дозволяють зрозуміти, чому саме ставляться ті або інші цілі, розвивається непогасне прагнення до їх досягнення [3]. Сприймання мотиву особистістю означає, що він наділений для неї певним життєвим смислом.

Психологія активності передбачає, що особистість не тільки критично відноситься до своїх мотивів, але й співвідносить їх з власними життєвими смислами, робить мотиви об'єктом управління і регуляції.

Мотиви, як і цілі, є могутніми психічними силами або чинниками, що регулюють діяльність. Регулююча сила мотивів полягає в тому, що вони впливають на волю, яка за І.М. Сеченовим, представляє собою діяльнісну сторону розуму і моральних відчуттів, що управляє людськими діями і вчинками. Науково доведено, що успішність будь-якої діяльності багато в чому визначається характером спонукання до неї, тобто тим, що штовхає людину до реалізації тієї або іншої дії, а отже, мотивом, який визначається як особистий стан людини, що заставляє її діяти у певному плані або бездіяти. Відсутність мотивів до діяльності є душевною трагедією, що порушує всі життєві устої.

Регулююча сила мотивів навчально-професійної діяльності студентів вищого навчального закладу виявляється в їх активуючому впливі, що підт-

римує і стимулює їхні інтелектуальні, моральні, вольові та фізичні зусилля, пов'язані з досягненням мети. Метою навчання студентської молоді у вищій школі є всебічний розвиток особистості та надбання фахових знань, практичних умінь і досвіду, розвиток професійних здібностей для успішного вирішення майбутніх професійних завдань.

Навчально-професійні мотиви формуються, закріплюються, змінюються, згасають або актуалізуються під впливом об'єктивних умов життя, діяльності, організованого процесу навчання і виховання студентів у вищій школі. Значно ширшим за мотив є мотивація, що має подвійний сенс. З одного боку, мотивація – це система чинників, що впливають на поведінку людини (потреби, інтереси, цілі, наміри, прагнення тощо). З іншого – це процес, який стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні. За Р. А. Пілоян, частіше за все мотивація характеризується як сукупність причин психологічного характеру, що пояснюють поведінку людини, її початок, спрямованість і активність. Мотивація – є специфічний вид психічної регуляції поведінки і діяльності... У широкому значенні слова мотивація визначає поведінку. Мотивація є збуджувачем діяльності, її «пружиною». Від невмотивованої людини не можна чекати великої віддачі у будь-якій справі [1]. С. Л. Рубінштейн визначає мотивацію як співвідношення внутрішніх умов із зовнішніми, тобто співвідношення потреб з її об'єктом [5].

Відповідно до теорії діяльності, яка дозволяє зрозуміти механізм формування мотивації, мотивація виникає при поєднанні, частіше всього підсвідомому, потреб індивіда і його здібностей з предметом конкретної діяльності. Це приводить особу до розуміння значення заняття конкретною діяльністю, в тому числі й навчально-професійною, і допомагає виникненню системи цілей, спрямованих на оволодіння її предметом.

Отже, особливістю мотивації є те, що вона не є причиною цілеспрямованих дій, проте має прямий вплив на діяльність і спонукає до неї.

Необхідно зазначити, що мотивація – широке поняття, що охоплює складний процес управління напрямом і інтенсивністю зусиль людини. Вона виступає тим складним механізмом співвідношення особистістю зовнішніх і внутрішніх факторів поведінки, що визначає виникнення, спрямування, а також способи здійснення конкретних форм діяльності [7].

Серед багатьох моделей мотивації найефективнішою для використання у практичній діяльності визнана комбінована особова-ситуаційна модель, на підставі якої Д. А. Леонтьєвим було розроблено п'ять рекомендацій, які ми модифікували до навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури:

- на мотивацію до навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури впливають як ситуаційні, так і особисті чинники;
- важливо знати мотиви, що спонукають до навчально-професійної діяльності відповідних фахівців;
- необхідно «констатувати» ситуації, які б задовольняли потребам (запитам) майбутніх фахівців у галузі фізичної культури;
- важливо усвідомити свою роль як майбутнього фахівця у галузі фізичної культури в мотиваційному навчальному середовищі;

- необхідно модифікувати поведінку з тим, щоб змінити небажані мотиви навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури [6].

Особливе місце у психолого-педагогічному забезпеченні навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури у вищому навчальному закладі займає навчально-професійна мотивація, яку ми розглядаємо як один із факторів готовності відповідних фахівців до професійної діяльності, як сукупність факторів і процесів, що спонукають і спрямовують їх до успішного опанування майбутньою професією. Вона характеризується спрямованістю, стійкістю та динамічністю. Необхідно зазначити, що низький рівень навчально-професійної мотивації багато в чому перешкоджає формуванню готовності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури до виконання своїх професійних функцій.

Для визначення найбільш значущих мотивів навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури, нами було проведене опитування за методикою А. А. Реана і В. А. Якуніна. В опитуванні брали участь майбутні фахівці у галузі фізичної культури випускного курсу (випуск 2016 року) денного та заочного відділень Мелітопольського державного педагогічного університету (м. Мелітополь). За результатами опитування встановлено, що з 16 мотивів навчально-професійної діяльності студентів, визначених А. А. Реаном і В. А. Якуніним [8], найбільш значущими для майбутніх фахівців у галузі фізичної культури є лише 6 із них, а саме: стати високо кваліфікованим фахівцем, отримати диплом, успішно навчатися та скласти екзамени на "В" та "А", отримати глибокі і міцні знання та професійні вміння, забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності, добитися схвалення батьків і оточуючих. Всі визначені нами мотиви можна розподілити за такими напрямками як: саморозвиток, самоствердження, пізнавальний, практичний. Разом із тим, випускники напряму підготовки у галузі фізичної культури вважають для себе менш значущими такі мотиви як: успішне продовження навчання на наступних курсах, постійне отримання стипендії, бути постійно готовими до навчальних занять, не запускати предмети навчального циклу, не відставати від однокурсників, виконувати педагогічні вимоги, досягнути поваги викладача, бути прикладом однокурсникам, запобігати осудження і покарання за погане навчання, отримувати інтелектуальне задоволення, що характеризують студентів, які сприймають навчання у ВНЗ як тимчасове явище, яке має для них обмежену та вимушену цінність.

Висновки. Мотивація до навчально-професійної діяльності є однією з найважливіших складових формування готовності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури до професійної діяльності, що спонукає та спрямовує їх до успішного опанування майбутньою професією. Вона виступає як внутрішній рушійний фактор формування професіоналізму та розвитку особистості майбутніх фахівців у галузі фізичної культури, що спрямовує їх до вивчення обраної ними майбутньої професії. Визначено найбільш значущі мотиви навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури: стати високо кваліфікованим фахівцем, отримати диплом,

успішно навчатися та скласти екзамени на добре та відмінно, отримати глибокі і міцні знання та професійні вміння, забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності, добитися схвалення батьків і оточуючих, що загалом засвідчують сформованість мотиваційного фактору їхньої готовності до майбутньої професії.

Бібліографічний список.

1. Пилоян Р. А. Мотивация спортивной деятельности / Р. А. Пилоян. – М.: Физкультура и спорт, 1984. – С. 123-128.
2. Ильин Е. П. Мотивация и мотив: теория и методы изучения / Е. П. Ильин. – К.: Наука, 1998. – С. 49-54. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.litmir.net/br/>
3. Гримак Л. П. Резервы человеческой психики: введение в психологию активности / Л. П. Гримак. – М.: Политиздат, 1989. – С. 163 – 187. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://padaread.com/?book=3924>.
4. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – М.: Наука, 1998. – 407 с.
5. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1976. – 365 с.
6. Леонтьев Д. А. Системно-смысловая природа и функции мотива // Весник МГУ. – 1993. – №2. – С. 15 – 19.
7. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы, эмоции / А. Н. Леонтьев – М.: МГУ, 1971. – 79 с.
8. Реан А. А., Якунин В. А. Методика изучения мотивов учебной деятельности студентов / А. А. Реан, В. А. Якунин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://azps.ru/tests2_uchmotivos.html.

Verkhovska M.V. Motivation of academic and professional activity of future specialists in the direction of physical culture

Summary. The article states that the motivation is one of the most important problems in the domestic and foreign psychology and pedagogy. Motivation is of particular importance to the theory and methodology of professional education, as it allows identifying the sources of learning and cognitive activity of the student to encourage the strength of his educational and professional activities and behavior in the learning process in higher education. Academic and professional motivation should be considered as one of the factors of readiness of the future experts of various specialties for professional work as a combination of factors and processes that encourage and guide the person to successfully master the future profession. Low level of academic and professional motivation largely prevents the formation of readiness of the future experts in the direction of physical culture to perform their professional functions. The experiment revealed the most significant motives educational and professional activity of future specialists of physical culture.

Key words: motivation, motives, motivation, academic and professional activity, physical culture.

УДК 371.311.3:796:613.71

Мілаєв О.І., ст. викладач

Таврійський державний агротехнологічний університет

СУЧАСНІ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧІ ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація – у статті розглядаються сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у системі фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Науково обґрунтовується використання фізкультурно-оздоровчих технологій та визначається сутність і систематизується фізкультурно-оздоровчі програми, які є практичним проявом фізкультурно-оздоровчих технологій у фізичному вихованні.

Ключові слова- фізкультурно-оздоровчі технології, фізкультурно-оздоровча програма.

Постановка проблеми. Сьогодні у фізичній культурі сформувався базовий підхід до реалізації мети галузі – оздоровча спрямованість фізкультурної діяльності. У системі виховання підростаючого покоління значне місце повинні займати нові підходи до створення та вдосконалення системи фізичного виховання, головними завданнями якої є пошук адекватних і об'єктивних методичних прийомів, залучення сучасних методів удосконалення фізичної підготовки та зміцнення здоров'я школярів [1, 5].

Нажаль існуюча система фізичного виховання в Україні у повній мірі не досягає поставленої мети – зміцнення здоров'я населення. Діючі програми із фізичного виховання в школі орієнтовані на досягнення нормативів фізичної підготовленості та забезпечують в основному освітній рівень, а не тренуючий, який сприяє підвищенню функціональних резервів організму. Зміст програм наповнений видами спорту, які користуються низькою популярністю у дітей, це викликає у школярів незадоволення і не стимулює їх до занять фізичною культурою і спортом [2, 6].

Сучасна система фізичного виховання, детермінована завданнями прикладної фізичної підготовки, всупереч комплексному підходу до реалізації всіх цінностей фізичної культури не в змозі забезпечити оптимальний рівень рухової активності та розвитку фізичних можливостей та вимагає удосконалення.

В Україні останнім часом визначилась негативна тенденція до погіршення здоров'я підростаючого покоління в зв'язку з відсутністю фізичних навантажень, які не тільки задовольняють біологічну потребу у рухах, а й забезпечують належний тренуючий рівень. Отже, сьогодні як ніколи треба приділяти увагу формуванню здоров'я учнівської молоді, збільшувати кількість практичних занять з фізичної культури, кожен день задовольняти бі-

ологічну потребу учнів у рухах. Для вирішення цієї проблеми використовуються сучасні фізкультурно-оздоровчі технології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження Т.Ю. Круцевич, Г.В. Безверхньої, Х.Р. Салмана, Л.В. Мосійчука, Б. Ведмеденко свідчать, що в підлітковому віці спостерігається значне зниження рухової активності на фоні падіння зацікавленості до уроків фізичної культури в школі та негативного відношення до фізичної культури взагалі. Аналіз теорії і практики викладання системи фізичного виховання учнів у загальноосвітніх школах України свідчить про те, що в сучасній теорії і методиці фізичного виховання недостатньо розроблені наукові засади оптимізації використання сучасних привабливих, високоефективних фізкультурно-оздоровчих технологій (степ-аеробіка, фітбол-аеробіка, силова аеробіка, пілатес, йога тощо), які не змінюють логіки навчально-виховного процесу, але відмінюють жорстку нормативність і авторитарність шкільних програм, формують позитивну мотивацію до предмету «фізична культура», сприяють оздоровчому і тренувальному ефекту, корегують стан здоров'я всіх учасників цього процесу.

Формулювання цілей статті. Теоретично обґрунтувати використання сучасних фізкультурно-оздоровчих технологій у системі фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Визначити сутність фізкультурно-оздоровчих технологій і систематизувати фізкультурно-оздоровчі програми. Систематизувати сучасні програми фізкультурно-оздоровчих технологій у системі фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. З'ясувати можливість їх використання для учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Методами дослідження є аналіз і синтез літературних джерел, опитування, анкетування, порівняння.

Виклад основного матеріалу досліджень. Сучасні тенденції у світовому оздоровчому русі супроводжуються появою нових термінів і понять цього соціокультурного феномену. Одним з таких понять є «фізкультурно-оздоровчі технології», яке отримало за останні роки широке поширення, зустрічаючись у назвах клубів, оздоровчих програм тощо. При цьому воно має різноманітне тлумачення і використання, яке призводить до термінологічної та методичної плутанини.

У вітчизняній сфері оздоровчої фізичної культури поняття «фізкультурно-оздоровчі технології» використовується досить недавно, однак ствердження і популяризація цього терміну відбивають ситуацію її принципового реформування в період росту пріоритетного значення загальнолюдських цінностей, орієнтації суспільного розвитку на інтереси людей, гуманістичних зачатків у розвитку особистості.

У контексті наших досліджень ми розуміємо «фізкультурно-оздоровчу технологію» як системне поняття, яке є синтезом сучасних науково-обґрунтованих фізкультурно-оздоровчих засобів, що застосовуються у оздоровчій фізичній культурі, та новітніх психолого-педагогічних підходів у методиці побудови та проведення занять з урахуванням статевих та вікових особливостей учнів загальноосвітніх навчальних закладів та їх мотиваційних пріоритетів. Причому у нашому розумінні особливість фізкультурно-оздоровчої технології полягає у можливості її використання на більш

широкому контингенті, наприклад, фізкультурно-оздоровча програма, що розробляється під конкретного учня або групу учнів, або окремо для дівчат та хлопців. На сучасному етапі розвитку нашої держави актуальним є питання зміцнення здоров'я населення, профілактики захворюваності і травматизму, фізичної та психічної підготовки до ведення активного, повноцінного життя та професійної діяльності”.

За останні 10 років прискорилися темпи зниження якості здоров'я дітей шкільного віку і підлітків. За даними міністерства охорони здоров'я близько 90% дітей, підлітків та юнаків мають різноманітні відхилення у стані здоров'я, більше 59 % незадовільну фізичну підготовленість. За останні п'ять років на 41% збільшилась кількість учнівської і студентської молоді, яка відноситься до спеціальної медичної групи. Пріоритетними захворюваннями є хвороби органів дихання (до 50%) і повторні респіраторно-вірусні захворювання (90%), що свідчить про зниження опірності дитячого організму до несприятливих факторів навколишнього середовища. У деяких дітей і підлітків при відсутності якого-небудь захворювання виявляють функціональні відхилення, причинами яких можуть стати швидкий темп фізичної зрілості, дія невідповідних можливостям дітей і підлітків фізичних і розумових навантажень, недоліки організації рухового режиму та несприятливі сімейно-побутові, екологічні та інші умови. Важливою потребою кожної людини і суспільства в цілому є зміцнення і збереження здоров'я, добре самопочуття, висока працездатність і творче довголіття. Один із найбільш ефективних і доступних засобів задоволення цієї потреби – активні заняття привабливими, емоційними, захоплюючими, високоефективними фізкультурно-оздоровчими вправами, дотримання здорового способу життя.

Безперечним є той факт, що гармонійний розвиток особистості можливий за умови раціонально організованої та систематичної рухової активності дитини, а також за умови формування у школяра основних уявлень про фізичну культуру і здоровий спосіб життя. Тільки тоді можна досягнути всебічного розвитку учнів, зміцнення їх здоров'я і підтримання на високому функціональному рівні їх фізичних і психічних сил та можливостей.

При раціональній організації рухового режиму з використанням фізкультурно-оздоровчих технологій вирішуються, насамперед, завдання оздоровчого спрямування. Важливе значення має формування пізнавального інтересу, зацікавленості в уроках фізичної культури, що є важливою умовою успішного здійснення фізичного виховання. Саме тоді можна досягти успіху в різносторонньому розвитку учнів, підтримати на високому рівні їх фізичні та психічні сили та можливості. Використовуючи сучасні фізкультурно-оздоровчі технології: 1) забезпечується поява інтересу до усвідомленого засвоєння знань, умінь, навичок; 2) створюється умови для виховання інтересу і задовольняється потреба у заняттях фізичною культурою; 3) стимулюється постійність виховання інтересу і сприяється самовиховання засобами фізичної культури; 4) активізується психологічна готовність до реалізації притаманних особистості творчих здібностей та опанування фізичними вправами у процесі самостійного їх виконання.

Педагогічний процес з фізичного виховання здійснюється через різноманітні форми фізкультурно-оздоровчих технологій, на яких учні оволодівають фізичними уміннями та навичками, роблячи їх своїм надбанням, формуючи і збагачуючи особисту фізичну культуру.

Один із напрямків сучасної концепції використання фізкультурно-оздоровчих технологій у процесі фізичного виховання полягає в тому, щоб досягти більш вагомих результатів рухової підготовленості на основі реалізації принципово нових підходів, засобів, технологій, де головною складовою є складна і клопітлива робота, яка сприяє ефективному формуванню у школярів грамотного відношення до себе, свого тіла, а також сприяє формуванню потребно-мотиваційної сфери, усвідомленню необхідності зміцнення здоров'я, ведення здорового способу життя, фізичного удосконалення. Реалізація різноманітних рухових завдань стала причиною розробки і створення нових видів фізкультурно-оздоровчої активності. Фізкультурно-оздоровчі програми є практичним проявом фізкультурно-оздоровчих технологій у фізичному вихованні. Вони побудовані таким чином, щоб задовольнити психологічні та біологічні потреби, зняти втому, сприяти покращенню серцево-судинної системи, розвитку фізичних якостей.

Т.Ю. Круцевич стверджує, що класифікація фізкультурно-оздоровчих програм базується: 1) на одному виді рухової активності (наприклад, аеробіка, оздоровчий біг, плавання, і т. д.); 2) на поєднанні декількох видів рухової активності (наприклад, аеробіка та бодібілдинг; аеробіка та стретчинг; оздоровче плавання і аквааеробіка); 3) на поєднанні одного або декількох видів рухової активності та різних факторів здорового способу життя (наприклад, аеробіка і загартування; оздоровче плавання і комплекс водолікувальних процедур і т.д.).

У свою чергу, фізкультурно-оздоровчі програми, що базуються на одному виді рухової активності, можуть бути розділені на програми, в основу яких покладені:

1) види рухової активності аеробної спрямованості (степ-аеробіка, фанкі-аеробіка, латіна, хіп-хоп, сальса-аеробіка, танцювальна аеробіка та інші види);

2) оздоровчі види гімнастики (тай-бо, кі-бо, естетична гімнастика, шейпінг, каланетіка, пілатес, стретчинг);

3) види рухової активності силової спрямованості (бодібілдинг, фітнес, памп-аеробіка);

4) види рухової активності у воді (аквааеробіка);

5) рекреативні види рухової активності (йога, тай-чі, цигун);

6) засоби психоемоційної регуляції (аутогенне тренування).

Найбільше розповсюдження отримали фізкультурно-оздоровчі програми, які базуються на використанні видів рухової активності аеробної спрямованості.

З розвитком та поширенням аеробіки кожного дня з'являються нові фізкультурно-оздоровчі програми. Для характерної в наш час тенденції активного розширення засобів рекреації і оздоровчої фізичної культури відноситься система нетрадиційних вправ. Особливої актуальності набуває роз-

робка фізкультурно-оздоровчих програм з використанням найбільш раціональних і доступних засобів і методів. Характерною рисою таких фізкультурно-оздоровчих програм є широке використання вправ стато-динамічного характеру (йоги, пілатес, тай-чі), а також вправ з ускладненими умовами опори (фідбол, кор-тренування).

На сьогодні існують три напрями програм оздоровчих занять. В першому випадку передбачається використання вправ аеробного характеру, які виконуються безперервним методом впродовж 10-30 хвилин з інтенсивністю 60-70 % від максимального використання кисню (МВК). Вважається, що найбільш ефективні аеробні вправи низької або помірної інтенсивності, тобто такі навантаження, у виконанні яких задіяні 2/3 м'язів. В іншому випадку програми передбачають використання вправ силового та швидкісно-силового характеру, з інтенсивністю навантаження до 80-85% МВК, а інтервали роботи складають від 15 секунд до 3 хвилин і чергуються з періодами відпочинку такої ж тривалості. Такі заняття проводяться за допомогою колового методу. У третьому випадку використовується комплексний підхід, який передбачає використання різноманітних вправ, що перераховані вище.

На сьогодні відомо більш ніж 100 різновидів різноманітних фізкультурно-оздоровчих програм, які базуються на видах оздоровчої гімнастики. Класифікація цих програм ускладнена через їх різноманітність, різну цільову спрямованість, засоби, які використовуються, характер музичного супроводу та інші фактори [7].

Разом з тим, вибір в якості відмінності характеру дії на організм дозволяє класифікувати всю різноманітність різновидів фізкультурно-оздоровчих програм, які спрямовані на розвиток: 1. Аеробної витривалості; 2. Силової витривалості і сили м'язів, формування гармонійної фігури; 3. Координаційних можливостей і музично-ритмічних навичок; 4. Гнучкості і досягнення релаксації. Разом із тим, у науковій і науково-методичній літературі наголошується актуальність розробки фізкультурно-оздоровчих програм для дівчат-підлітків на основі степ-аеробіки, фідбол-аеробіки [4].

Різнманітність фізкультурно-оздоровчих програм не означає вільність їх побудови – використання різних видів рухової активності повинне відповідати основним принципам фізичного виховання, адже оздоровче тренування базується на деяких закономірностях (біологічних, педагогічних, психологічних), які в свою чергу формуються в принципи. Вони мають багато спільного з дидактичними принципами. Науковці у сфері фізичної культури та спорту вважають, що оптимальною структурою занять оздоровчої спрямованості є структура, де виділяють три частини: підготовчу, основну, заключну. У таку структуру фізкультурно-оздоровчої програми входять наступні компоненти: 1) розминка; 2) аеробна частина; 3) силова частина; 4) компонент розвитку гнучкості (стретчинг); 5) заключна частина.

Фізкультурно-оздоровчі програми приваблюють своєю доступністю, варіативністю навантаження, емоційністю і можливістю змінювати зміст занять в залежності від інтересів та підготовленості тих, хто займається.

Висновки. Аналіз існуючих підходів до програмування фізкультурно-оздоровчих занять з учнями показав їх недостатність. Насьогодні практично відсутні науково-методичні підходи, які б дозволяли комплексно використовувати сучасні види фізкультурно-оздоровчих технологій у процесі фізкультурно-оздоровчих занять з учнями в залежності від вікових особливостей, фізичної підготовленості, статевих відмінностей у формуванні мотиваційних пріоритетів, які сприяли б розвитку позитивної мотивації до занять фізичною культурою, формували основи самостійної оздоровчої діяльності та формували прагнення до здорового способу життя. Виникає проблема пошуку ефективних шляхів підвищення рухової активності, мотивації до занять фізичною культурою, фізичної підготовленості, а також зміцнення здоров'я учнів за рахунок впровадження сучасних фізкультурно-оздоровчих технологій в систему шкільної освіти, урочні та позакласні форми занять.

Бібліографічний список.

1. Гасюк І. Оцінка рухової підготовленості школярів у контексті сучасних завдань фізичного виховання // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2002. – № 4. – С. 30 – 34.
2. Гужаловский А. А. Основы теории и методики физической культуры / Гужаловський А. А. – М. : Фізкультура и спорт, 1986. – 352 с.
3. Долинний Ю. Методичні особливості використання психорегуляції і нетрадиційних методів дихальної гімнастики в процесі занять з фізичного виховання в СМО // Молода спортивно наука України: зб.наук.статей з галузі фіз. культури та спорту. – Л., 2003. – Вип. 7. – Т. 2. – С. 283 – 286.
4. Москаленко Н. Обґрунтування методики використання степ-аеробіки в урочних формах для дівчат 13-14 років / Н. Москаленко, І. Пухальська // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури і спорту. – Л., 2003. - Вип. 7. - Т. 3. – С. 243 – 245.
5. Москаленко Н. Створення інноваційних програм розвитку фізкультурно-оздоровчої роботи в загальноосвітніх школах // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2005. – № 2. – С. 37 – 39.
6. Чичиро Е. Б. Аэробика – спорт для всех // Молодежь, спорт, идеология : материалы Междунар. студ. конф. – М., 2004. – С. 47 – 48.
7. Benn T. The multi-activities approach to gymnastics in the primary school // The British journal of pe.– V.23.– №3.– Autumn, 1992.– P. 11–15.

Milaev A.I. Modern athletic-health technologies in the system of physical education of secondary schools

Summary. The article deals with modern sports and health technologies in the system of physical education of secondary schools. Research substantiates the use of physical culture and health technologies and determined the nature and system atised physical-fitness program that is a practical manifestation of physical culture and health technology in physical education.

Keywords: sports and health technology, health and wellness program.

УДК 378.147.34:65.012.413

Гранкіна О.В., к.т.н., доцент, Малюта С.І., к.т.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УПРАВЛІННЯ ЦИВІЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ»

Анотація: У статті обґрунтовуються методологічні підходи щодо викладання дисципліни «Управління цивільною безпекою» при підготовці здобувачів другого(магістерського) освітнього рівня з цивільної безпеки .

Ключові слова: веб-квест, сторітеллінг, професійні компетентності, фахова підготовка, управління цивільною безпекою.

Постановка проблеми.

Професійна освіта сьогодні все більшою мірою орієнтується на задоволення потреб індустрії та ринку праці, конкретних запитів роботодавців, стає інструментом вирішення економічних проблем суспільства.

Отже, в умовах сучасного постіндустріального суспільства потрібна орієнтація професійної підготовки студентів у вищій школі не стільки на засвоєння знань і умінь, скільки на формування проектної культури фахівця – здатності вирішувати завдання, знаходити шляхи розв'язання проблем у нестандартних ситуаціях реальної професійної діяльності. Вирішувати ці питання можливо лише при побудові вищої професійної освіти в логіці інноваційного підходу.

Прагнення постійно оптимізувати навчально- виховний процес зумовило появу нових і вдосконалення використовуваних педагогічних технологій різних рівнів та різної цільової спрямованості. Подальший їх розвиток пов'язаний з орієнтацією на реалізацію сучасних концепцій освіти й виховання.

Актуальність теми впровадження сучасних педагогічних технологій визначається тим, що її дослідження пропонує шляхи розв'язання багатьох незрілих суперечностей сучасної освіти. Наразі багатьох викладачів не задовольняє та чи інша методика викладання предмета, а деяких – навчання у вищій школі взагалі. Це пов'язано з тим, що у вищих навчальних закладах часто переважає монотонність навчання, часто не звертається увага на особистість студента, стимуляція багаторазово перевищує мотивацію.

Аналіз існуючого стану розвитку освітніх технологій, форм і методів викладання при підготовці здобувачів за новою спеціальністю 263 «Цивільна безпека» показав необхідність їх осучаснення для отримання професійних компетентностей, усвідомлення мотивів подальшої діяльності при управлінні цивільною безпекою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що проблема підготовки фахівців в галузі цивільної безпеки мало досліджена. Вища школа України знаходиться у процесі пошуку нових ефективних форм і методів навчання, які спрямовані на підвищення мотивації. Проведений аналіз літератури [1,3] дозволив встановити, що реалізація компетентного підходу до підготовки магістрів з цивільною безпеки вимагає використання технологій, які здатні залучити їх до активної пізнавальної діяльності, створити умови для саморозвитку та творчості. Досвід науково-педагогічної діяльності та практичної роботи колективу викладачів кафедри «Цивільна безпека» ТДАТУ сприяє опрацюванню та впровадженню в освітній процес таких методів та форм навчання, як сторітеллінг та веб-квест.

Формулювання цілей статті. Головною складовою модернізації навчання є формування нових моделей освітньої діяльності з широким використанням інформаційних та телекомунікаційних технологій. Метою освітнього процесу є залучення здобувача до творчої діяльності. Одними з найперспективніших напрямків формування комунікативних компетентностей майбутнього фахівця з цивільної безпеки, на нашу думку є поєднання сторітеллінгу з Веб-квестами (Web Quest). Метою статті є обґрунтування доцільності застосування сучасних методів та технологій навчання при підготовці майбутніх фахівців з цивільної безпеки на прикладі вивчення дисципліни «Управління цивільною безпекою».

Виклад основного матеріалу досліджень.

Застосування нових методів та форм навчання дозволяє сформувати навчально-професійне завдання, яке б адекватно імітувало реальні професійні завдання, вибрати найдоцільніші освітні технології, методи і форми навчання, розробити відповідне навчально-методичне забезпечення. Слід зазначити, що в сучасному освітньому просторі поширюється форма Веб-квест. Це організований вид дослідницької діяльності, для виконання якої здобувач здійснює пошук інформації в мережі Internet, підбирає посилання та джерела інформації для вирішення проблем, що висвітлені у вихідній інформації, розробляє проект або алгоритм дій для вирішення поставленої проблеми. Вихідною інформацією є віртуальна або реальна історія, яка надається викладачем (у вигляді сторітеллінгу орієнтовного або ігрового характеру).

Сучасний рівень розвитку комп'ютерних та телекомунікаційних технологій розкриває можливості для використання технічних засобів навчання. Розповідь історії доповнюється візуальним рядом (відео, майнд-мепом, інфографікою, скрайбінгом). Це дозволяє зробити пояснення більш переконливими та наочними, оперативно донести інформацію до студентів, індивідуалізувати освітню діяльність, змодельовати будь-які ситуації та шукати шляхи їх розв'язання, тобто розширити формат представлення вихідної інформації. Слід зазначити, що викладач комбінує класичний (передача

конкретної інформації: нормативні акти, закони, правила, експериментальні дані) та активний сторінеллінг.

При цьому поєднується історичний огляд (минулий досвід, результати спостережень, статистичні дані) та сучасна практика. Після отримання вихідної інформації студент починає процедуру веб-квесту. Веб-квест передбачає чітку структуру: вступ, формулювання завдання, процедуру (алгоритм) виконання завдання, оцінювання діяльності учасників та заключну частину (висновки, коментарії викладача тощо). По закінченню веб-квесту представляються власні напрацювання, веб-сторінки або індивідуальні роботи у друкованій, електронній або усній формах.

Так, при виконанні практичної роботи на тему «Регламентована процедура проведення планових перевірок стану безпеки об'єкта», студентам проголошується вихідна інформація(історія), яка містить дані про організацію (підприємство), напрям її діяльності, середньооблікова чисельність працівників, територіальна приналежність, рельєф місцевості, наявність потенційно небезпечних об'єктів (ПНО) та (або) об'єктів підвищеної безпеки (ОПН), обсяги та види сировини, готової продукції, вихідних матеріалів, умови їх зберігання, основні нормативні документи, які регламентують діяльність підприємства, тощо. Потім видається завдання у вигляді ситуаційного завдання (історії) та завдання у табличній формі (табл.1).

Таблиця 1

Дії з процедури розробки щорічного плану проведення планових перевірок (фрагмент)

Дії (процес)	Підстава для здійснення	Термін	Документ на виході
Планування планових перевірок	Реєстрація організації, наявність ОПН та ПНО	в строк до 31 грудня року, що передуює року проведення планових перевірок	Щорічні плани проведення планових перевірок Держпраці та його територіальних органів Протягом 10 днів з моменту їх затвердження розміщуються на офіційному сайті Держпраці України.

Під час заповнення бланку виконання завдання здійснюється пошук в Інтернеті нормативних документів, опрацьовуються їх основні положення, встановлюються дії посадових осіб та виконавців за системою управління, прийнятою у віртуальній організації. Заповнюється таблиця за прикладом наведеним нижче.

Таблиця 2

Дії з процедури проведення перевірки

№ з/п	Дії (процес)	Підстава	Віповідальний/ виконавець	Строки проведення	Документ на виході
	Порядок проведення планових перевірок	Наказ або розпорядження керівника або заступника Держпраці або територіального органу про проведення перевірки.	Посадова особа, яка є відповідальною за виконання адміністративної дії (посадова особа Держпраці)	Не повинен перевищувати 20 днів та не частіше ніж одного разу на три роки	Акт перевірки

На завершальному етапі дуже важливо, організувати дискусію в групі учасників з обов'язковими коментарями викладача.

Висновки. Таким чином, головним завданням при підготовці магістрів з цивільної безпеки є переорієнтація освітньої діяльності на формування й розвиток компетентностей особистості, що забезпечує якість освіти, адекватну вимогам часу та ринку праці. Подальший розвиток та поширення досвіду використання сторітеллінгу у поєднанні з веб-квестом дозволить активізувати творчу та пошукову діяльність та спонукати здобувачів до прийняття власних правильних рішень на підставі нормативної документації під час управлінської діяльності. Залучення здобувачів освітнього рівня «магістр» зі спеціальності «Цивільна безпека» до цих освітніх технологій збагачує їх досвід, розкриває комунікативні здатності, сприяє підвищенню професійної компетентності майбутніх фахівців.

Бібліографічний список.

1. Стандарт вищої освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти підготовки фахівців ступеня магістра в галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 263 «Цивільна безпека» (Проект).- К.: МОН України, 2016.-12с.

2. Базові сервіси для освіти/ Режим доступу: <https://plus.google.com>

3. Dodge, B. Some Thoughts About WebQuests/ 1995-1997// Електронний ресурс / Режим доступу: http://webquest.sdsu.edu/about_webquests.html

Hrankina O.V., Maliyta S.I. Innovative going near teaching of educational discipline of "management civil safety"

Summary: In the article methodological approaches are grounded in relation to teaching of discipline of "Management civil security" at preparation of bread-winners of the second (master's degree) educational level from civil security.

Key words: WEB-Quest, storytelling, professional to the competence, professional preparation, management civil security.

УДК 372.8:371.3:378.22

Почерніна Н.В., к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

**СТРУКТУРА КУРСУ «МАКРОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА» У
ТЕРМІНАХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ МАГІСТРІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 «ЕКОНОМІКА»**

Анотація. Розкривається зміст дисципліни «Макроекономічна політика» на основі компетентнісного підходу. Складена матриця відповідності результатів навчання та компетентностей у розрізі тем навчального курсу.

Ключові слова: компетентнісний підхід, магістерський рівень вищої освіти, результати навчання, макроекономічна політика.

Постановка проблеми. Національна система вищої освіти знаходиться на етапі модернізації, у процесі якої новітні підходи до організації навчального процесу мають забезпечити підготовку конкурентоспроможних на ринку праці фахівців, здатних реалізувати свої здібності як у своїй країні, так і за її межами. Активний процес розроблення національних галузевих рамок кваліфікацій зумовив необхідність вдосконалення методики викладання дисциплін у вищій школі з метою забезпечення результатного підходу в організації навчання. У зв'язку з цим аналіз відповідності змісту навчального курсу до системи компетентностей та результатів навчання, визначених освітньою програмою, є надзвичайно актуальним і доцільним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Запровадження компетентнісного підходу у навчання стало предметом широкого обговорення освітнянської спільноти, що обумовило значну кількість науково-методичних публікацій на цю тему як серед зарубіжних [1-3], так і серед вітчизняних вчених [4-6]. Якщо спочатку більша увага приділялось визначенню категорій, то за сучасних умов акцент робиться на деталізації компетентностей для кожної спеціальності в межах Національної рамки кваліфікацій.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є розкриття ролі дисципліни «Макроекономічна політика» у забезпеченні програмних результатів навчання, передбачених освітньою програмою підготовки магістрів за спеціальністю 051 «Економіка».

Виклад основного матеріалу досліджень. Навчальний процес для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня у Таврійському державному агротехнологічному університеті здійснюється на основі освітньої програми, спрямованої на глибоке оволодіння теоретичними знаннями та навичками їх практичного застосування у різних сферах економіки, набуття досвіду поглибленого аналізу бізнес-процесів як всередині країни, так і за її межами, а також на формування інноваційно-спрямованого способу

мислення на засадах соціальної відповідальності. Ціль навчання, передбачена даною програмою, – це підготовка магістрів з економіки із сучасним економічним мисленням, відповідними компетентностями, необхідними для провадження ефективної господарської діяльності. Відповідно до Закону «Про вищу освіту» під компетентностями розуміється «динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [7].

Магістр з економіки має оволодіти системою загальнонаукових та спеціальних методів, професійними методиками та технологіями, необхідними для забезпечення ефективної економічної діяльності на мікро- та макrorівні, а також вміти використовувати методи наукових досліджень. Певну роль у вирішенні таких завдань, визначених освітньою програмою для магістрів спеціальності 051 «Економіка», відіграє дисципліна «Макроекономічна політика».

Метою навчального курсу «Макроекономічна політика» є формування у студентів теоретичних і прикладних знань способів впливу держави на поведінку суб'єктів господарювання для досягнення економічної стабільності та зростання. Дисципліни спонукає здобувачів магістерського рівня вищої освіти на вивчення теорій макроекономічної політики, вітчизняного та світового досвіду державного регулювання національної економіки. Предметом дисципліни є цілі, інструменти та моделі впливу держави на економіку для забезпечення стабільності, ефективності і зростання суспільного добробуту.

Реалізація компетентнісного підходу до навчання вимагає акцентувати увагу на «результатах навчання, в якості яких розглядається не сума завчених знань, умінь, навичок, а здатність діяти в різноманітних проблемних ситуаціях» [6, с. 237]. Тому в межах даного дослідження конкретизуються результати навчання магістрів, які є «вихідними» для дисципліни «Макроекономічна політика» як окремого компонента освітньої програми. Під результатами навчання розуміються «знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів» [7]. Матриця відповідності тем курсу «Макроекономічна політика» та окремих програмних результатів навчання, передбачених освітньою програмою підготовки магістрів економіки у ТДАТУ, наведена у таблиці 1. Таблиця представляє лише ті програмні результати, які реалізуються в межах зазначеної дисципліни.

Таблиця 1

Матриця відповідності тематичного плану курсу «Макроекономічна політика» програмним результатам навчання магістрів спеціальності 051 «Економіка»

теми курсу результати навчання	1. Науково-теоретичні основи макроекономічної політики	2. Макроекономічне регулювання фінансового сектору	3. Бюджетна політика	4. Податкова політика	5. Монетарна політика	6. Макроекономічна політика заощаджень та інвестицій	7. Антикризисова політика держави	8. Політика забезпечення повної зайнятості	9. Макроекономічна антиінфляційна політика	10. Політика доходів та соціального захисту	11. Зовнішньоекономічна політика	12. Політика економічного зростання та сталого розвитку
Знання різних методик економічного аналізу, вміння їх правильно застосувати та узагальнювати отримані результати (PH1)		+	+	+	+	+		+				+
Вміння діагностувати конкурентне середовище та виявляти рівень його впливу на об'єкт господарювання (PH2)		+		+	+	+	+		+	+	+	+
Вміння проаналізувати ресурсне забезпечення виробничої діяльності та оцінити результати господарської діяльності (PH3)		+	+		+	+	+	+		+	+	+
Здатність розробляти стратегію розвитку регіону / галузі, виділяти пріоритети та	+	+	+			+	+	+		+	+	+

формувані «дерево цілей» у середньо- та довгостроковій перспективі (PH4)												
Здатність виявляти тенденції змін зовнішнього середовища, у тому числі міжнародного характеру (PH5)		+	+	+	+	+					+	+
Здатність розраховувати економічну ефективність проєктів, оцінювати ризики та вибирати альтернативи (PH7)		+				+	+	+			+	+
Здатність раціонально розподілити повноваження та компетенції у структурі апарату управління (PH10)	+		+			+		+		+		+
Вміння організувати і підтримувати ділові контакти, у тому числі із зарубіжними партнерами, вести пошук перспективних іноземних партнерів (PH12)											+	+
Вміння оцінювати рівень економічної безпеки та визначати шляхи його підвищення (PH14)		+	+	+	+						+	
Здатність розробити рекомендації керівництву щодо розв'язання поточ-		+	+			+	+	+		+	+	+

них проблем, впровадження антикризових заходів, поліпшення фінансово-економічного стану (PH16)												
Здатність до наукових досліджень та вміння публічно оприлюднювати їх результати (PH18)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

За даними таблиці можна зробити висновок і про відповідність структури курсу дескрипторам Національної рамки кваліфікацій для 7 магістерського рівня. Зокрема, дескриптор «Знання» (у розумінні його концептуальності та критичного осмислення теорій) [8] підтверджений програмним результатом навчання PH1.

Дескриптор «Уміння» (стосується розв'язання складних непередбачуваних задач і проблем) реалізується за допомогою програмних результатів PH3, PH5, PH7, PH10, PH14. Дескриптор «Комунікація» (що передбачає донесення інформації, ідей, проблем) реалізується за допомогою програмних результатів PH2, PH4, PH12. PH16. Дескриптор «Автономія та відповідальність» (характеризує здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності) пов'язаний з програмним результатом PH18. У свою чергу, зазначені дескриптори та програмні результати навчання забезпечують реалізацію як загальних, так і спеціальних компетентностей, конкретизованих в освітній програмі ТДАТУ для магістрів за спеціальність 051 «Економіка»

Висновки.

Освітній процес сучасної вищої школи має бути направлений на формування програмних результатів навчання майбутнього фахівця, здатного успішно конкурувати на ринку праці. Компетентностно-орієнтований підхід підготовки магістрів з економіки має забезпечити їх здатність ефективно діяти в умовах невизначеності та розв'язувати складні динамічні проблеми. Одним з аспектів такої ефективної діяльності є вміння передбачити, оцінити наслідки державного регулювання та здатність використати їх у практиці господарювання. Такі компетентності у повній мірі забезпечує дисципліна «Макроекономічна політика».

Бібліографічний список.

1. Haywood, H. C. James Boyle and Stephen Fisher, Educational Testing: A Competence-Based Approach / H. C. Haywood // American journal of psychology. — 2014. — № 1. — P. 132–145.
2. Hébrard, Pierre Ambiguities and paradoxes in a competence-based approach to vocational education and training in France // European journal for Research on the Education and Learning of Adults 4 (2013) 2, S. 111-127
3. Makulova, A.T., Alimzhanova, G.M., Bekturganova, Zh. M., Umirzakova, Z.A., Makulova L.T., Karymbayeva, K.M. Theory and Practice of Competency-Based Approach in Education // International Education Studies; Vol. 8, No. 8; 2015. URL: <http://dx.doi.org/10.5539/ies.v8n8p183>
4. Компетентнісний підхід у вищій освіті: світовий досвід / [Антонюк Л. Л., Василькова Н. В., Ільницький Д. О. та ін.]. – К.: КНЕУ, 2016. – 61 с.
5. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія / Ю.М. Рашкевич. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2014. – 168 с.
6. Хмельницька О. С. Розвиток ідеї компетентнісного підходу в сучасній освіті // Теоретична і дидактична філологія. Серія «Педагогіка». - 2017. - Вип. 24. - С. 234-240. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tdf_2017_24_29. (дата звернення: 27.02.2018).
7. Закон України «Про вищу освіту». URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 27.02.2018).
8. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с. ISBN 978-966-2432-08-4

Pochernina N.V. The structure of the discipline "Macroeconomic policy" in terms of the results of studies for masters by specialty 051 "Economics"

Summary. The structure of the discipline "Macroeconomic policy" is characterized by a competence-based approach. The matrix of correspondence of learning outcomes and competencies in terms of discipline is made.

Key words: competence-based approach, Master's level of higher education, learning outcomes, macroeconomic policy.

УДК 378.147

**Дереза О.О., к.т.н., доцент, Болтянський Б.В., к.т.н., доцент,
Дереза С.В., ст. викладач**

Таврійський державний агротехнологічний університет

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті проаналізовані сутність та структура самостійної роботи студентів в умовах особистісно орієнтованого навчання.

Ключові слова: самостійна робота студентів, особистісно орієнтоване навчання, організація самостійної роботи, безперервна освіта.

Постановка проблеми. Успіх підготовки фахівців залежить від багатьох факторів, одним з яких є самостійна робота студентів. В процесі впровадження кредитно-модульної системи навчання у ВНЗ, значна частина навчального матеріалу вноситься на самостійне опрацювання студентами. Тому основним завданням викладача у вищій школі стає не репродуктивне викладання набору готових знань, а організація активної самостійної роботи студентів.

Щоб виконати завдання, які постали перед вищою школою, потрібно вдосконалювати навчально-виховний процес, розробляти нові методи і форми взаємодії викладача і студента, стимулювати самостійну навчальну діяльність молоді, оскільки саме життя довело, що тільки ті знання, які людина набула самостійно, завдяки власному досвіду, думці й діям, стають справді її здобутком. Тому у вищих навчальних закладах останнім часом спостерігається тенденція до збільшення годин на самостійну роботу. Оволодіння уміннями та навичками самостійної діяльності є найважливішою умовою здійснення безперервної освіти.

Реалізація цієї мети тісно пов'язана з посиленням ролі самостійної роботи в навчальному процесі. Сучасні програми Міністерства освіти і науки України для інженерних спеціальностей вищих навчальних закладів відводять на самостійну роботу студентів під керівництвом викладача від 1/3 до 2/3 загального обсягу навчального часу. Це є свідченням того, що самостійна робота важливий резерв підвищення ефективності підготовки спеціалістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вчені й педагоги-практики завжди приділяли багато уваги вивченню різних аспектів, пов'язаних із самостійною роботою. У наукових роботах В.К. Буряка, В.В. Луценко, П.І. Підкасистого [1, 2, 3] та інших, досліджувались сутність поняття самостійної роботи, принципи її організації, розглядались різні класифікації, вивчались методи, форми, засоби проведення самостійної роботи, розроблялись методики планування, організації та контролю самостійної роботи.

Проблему організації самостійної роботи студентів досліджували М.Г. Гарунов, О.В. Євдокимов, С.Г. Заскалета, І.А. Шайдур та інші [4].

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у визначенні сутності і структури самостійної роботи студентів в умовах особистісно орієнтованого навчання.

Виклад основного матеріалу. Зміни, які відбуваються нині в організації навчальної діяльності студентів, свідчать про посилення ролі самостійної роботи у підготовці майбутніх фахівців. Формування умінь навчатися складаються з формування різноманітних умінь і виявлять в чіткій організації діяльності студентів, направленої на виконання різноманітних задач.

Оскільки при вивченні кожного предмета студенту важливо не тільки засвоїти навчальний матеріал, а й оволодіти культурою розумової праці, досвідом творчої діяльності, можна виділити уміння, які необхідні для опанування науковими знаннями: працювати з першоджерелами, користування книгою як знаряддям праці; шукати необхідну інформацію; користуватися довідником; конспектувати; виділяти головне; слухати, на слух виділяти головне; аргументовано висловлювати свою думку; коротко і стисло викладати свої і чужі думки; логічно мислити; систематизувати, класифікувати явища; бачити і розуміти причини і наслідки процесу виникнення і розвитку того чи іншого явища; аналізувати факти, робити узагальнення і висновки; самостійно ставити задачі та інше.

Від організації самостійної роботи багато в чому залежать результати навчання студентів та їх майбутня практична діяльність. Самостійна робота студентів є дуже широким поняттям, у тлумаченні якого сформувалися різні підходи, що зумовлено відмінностями в розумінні суті цього явища.

Нерідко самостійну роботу розглядають як окремий вид навчальних занять поряд з лекцією, лабораторною роботою, практичним заняттям тощо. При цьому її суттєвими ознаками вважають обов'язковість заняття у відведений розпорядком дня ВНЗ час, роботу без безпосередньої участі викладача, але за обов'язкового його контролю. За іншими твердженнями, самостійна робота передбачає всю активну розумову діяльність студентів у навчальному процесі, є внутрішньою основою зв'язку різних видів і форм занять між собою вважаючи самостійну роботу основним методом засвоєння знань, прихильники цього підходу стверджують, що вона охоплює пізнавальну діяльність, яку здійснюють студенти не лише позааудиторно, а й на лекціях, семінарах, індивідуальних співбесідах, заліках, іспитах, під час захисту курсових, дипломних робіт тощо. Тобто, самостійна робота, згідно з таким баченням, охоплює всі види і форми навчального процесу.

За своєю суттю самостійна робота є активною розумовою діяльністю студента, пов'язаною з виконанням навчального завдання. Наявність завдання і цільової установки на його виконання вважають характерними ознаками самостійної роботи. Завдання, які доводиться вирішувати студенту в навчальній діяльності, стосуються таких її сфер:

- засвоєння матеріалу теми, яка розглядається на лекції (робота з конспектом лекції, рекомендованою навчальною літературою);
- конспектування фундаментальних робіт відповідно до програми навчальної дисципліни;
- розв'язування задач, проведених дослідів тощо;
- підготовка рефератів, контрольних робіт, фіксованих виступів (доповідей) на семінарському занятті;
- підготовка курсових, дипломних проектів та робіт.

Усі ці елементи навчального процесу є самостійною роботою, оскільки студенти здійснюють їх певною мірою індивідуально, в позааудиторний час.

Самостійна робота – навчальна діяльність студента, спрямована на вивчення й оволодіння матеріалом навчального предмета без безпосередньої участі викладача.

Самостійна робота з виконанням навчального завдання охоплює три етапи.

Перший етап. Підготовка студента до виконання завдання.

Теоретична готовність студента виявляється в його інтелектуальній підготовці, тобто у здатності застосовувати свої знання для виконання завдання.

Практична підготовка полягає у здатності оптимально планувати самостійну роботу, вміло використовувати конспект лекцій, підручники, посібники, комп'ютер, розумові операції.

Психологічна готовність студента передбачає передусім наявність у нього мотивів до виконання конкретного завдання.

Другий етап. Безпосереднє виконання навчального завдання. Це найважливіший і найвідповідальніший етап самостійної роботи студента. Оскільки навчальне завдання найчастіше постає у навчально-пізнавальній формі, то в процесі його виконання беруть участь усі процеси, які забезпечують пізнавальну активність: відчуття, сприйняття, уява, пам'ять, мислення, увага та інші. На ефективність виконання завдання впливають такі особисті якості студента, як цілеспрямованість, наполегливість, відповідальність тощо.

Третій етап. Аналіз виконаного завдання. Є завершальним етапом виконаної роботи. Під час аналізу студент оцінює (методом самоконтролю, іноді взаємоконтролю) якість і час виконання завдання, ефективність використаних у процесі самостійної роботи методів і засобів.

На ефективність самостійної роботи студента значною мірою впливає керівництво нею викладача, яке охоплює:

- планування самостійної роботи студентів;
- формування в них потреб і мотивів до активної, творчої самостійної роботи;
- навчання студентів основам самостійної роботи;
- контроль за виконанням навчальних завдань.

Формування у студентів потреб і мотивів до активної самостійної роботи відбувається внаслідок спонукання (наказ, жорстка вимога) викладача. Цей спосіб не ефективний, будь-яка діяльність, що викликає у людини професійного інтересу, малопродуктивна. Значно ефективнішим способом формування у студентів потреб і мотивів до самостійної роботи є розвиток пізнавального інтересу до предмета, який вивчається, процесу оволодіння ним. Діяльність, що має у своїй основі глибокий інтерес не лише до результату, а й до її процесуальних компонентів, найпродуктивніша, адже саме від неї людина має найбільше задоволення. Студент у цьому разі сам знаходить час для предмета, який йому сподобався. Зрозуміло, що викликати інтерес до навчальної дисципліни, її змісту повинен викладач.

Самостійна робота сприяє формуванню у студентів інтелектуальних якостей, необхідних майбутньому спеціалістові. Вона виховує у студентів стійкі навички постійного поповнення своїх знань, самоосвіти, сприяє розвитку працелюбності, організаційності й ініціативи, випробовує його сили, перевіряє волю, дисциплінованість, тощо.

Під час самостійної роботи студенти мають змогу краще використати свої індивідуальні здібності. Вони вивчають, конспектують літературні джерела, за потреби повторно перечитують їх окремі розділи, абзаци, звертаються до відповідних довідників і словників. Все це сприяє глибокому осмисленню навчального матеріалу, виробляє в студентів цілеспрямованість у здобутті знань, самостійність мислення. Самостійна робота здійснює і виховний вплив на студентів, сприяючи формуванню і розвитку необхідних моральних якостей.

Організація самостійної роботи студентів має бути підпорядкована певним вимогам:

- розвиток мотиваційної установки у студентів. Студент повинен виробити в собі внутрішню потребу в постійній самостійній роботі;
- систематичність і безперервність. Тривала перерва у роботі з навчальним матеріалом негативно впливає на засвоєння знань, спричиняє втрату логічного зв'язку з раніше вивченим. Несистематичність самостійної роботи унеможливорює досягнення високих результатів у навчанні;
- послідовність у роботі. Послідовність означає чітку упорядкованість, черговість етапів роботи. Не закінчивши вивчення однієї книги, не можна братись за іншу, далі за третю;
- правильне планування самостійної роботи. Чіткий план допоможе раціонально структурувати самостійну роботу, зосередитися на найсуттєвіших питаннях;
- керівництво з боку викладачів. Основними формами керівництва самостійною роботою студентів є орієнтування студентів у переліку літератури; проведення групових та індивідуальних консультацій; організація спеціальних занять з метою вивчення наукової та навчальної літератури, прийомів конспектування;

- використання відповідних методів, способів і прийомів роботи. Багато студентів працюють із книгою неправильно: читають текст і відразу заготовують, намагаючись запам'ятати прочитане. За такого підходу ігнорується найважливіший елемент самостійної роботи – глибоке осмислення матеріалу. Це призводить до того, що студенти засвоюють його поверхово.

Виховання у студентів навичок самостійної роботи з навчальним матеріалом, науковою та навчально-методичною літературою належить до першочергових завдань вищої школи. Адже разом із цим вони виховуватимуть у собі організаційність, системність, діловитість, зосередженість, без чого не обійтись їм і в майбутній професійній діяльності.

За великого навчального навантаження, дефіциту часу важливе значення має для студента раціональне планування самостійної роботи. План допомагає правильно розподілити, економно використати свій час. Обґрунтування в ньому обсягу, змісту, послідовності роботи протягом певного часу надає роботі цілеспрямованості, творчого характеру.

Висновки. На підставі вище викладеного, у вищому навчальному закладі освіти самостійна робота – навчальна діяльність студента, спрямована на вивчення і оволодіння матеріалом навчального предмета без безпосередньої участі викладача. Головним завданням самостійної роботи є підвищення якості знань, умінь та навичок, рівня самостійності студента.

Від організації самостійної роботи студентів залежить результат засвоєння знань, умінь та навичок студента, рівень самостійності. Дії викладача спрямовують студентів до організації і раціонального, ефективного здійснення активної, самостійної, свідомої і результативної пізнавальної діяльності, цьому сприяє правильно обраний вид управління.

Бібліографічний список.

1. Буряк, В. Керування самостійною роботою студентів [Текст]: / Володимир Буряк // Вища школа. – 2001. - № 4-5. – С. 48-52.

2. Луценко, В.В. Організація самостійної роботи студентів в умовах особистісно-орієнтованого навчання [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук.: (13.00.04 – теорія і методика професійної освіти) / Луценко Вікторія Вікторівна; Харк. держ. пед. унів. ім. Г.С. Сковороди. – Харків – 2002. 24 с.

3. Підкасистий, І.Ф. Педагогічні технології [Текст]: навч. посібник / І.Ф. Прокопенко, В.І. Євдокимов; за заг. ред. І.Ф. Прокопенко. – Х.: Колегіум, 2006. – 224 с.

4. Єсіпов, Б.П. Самостійна робота студентів [Текст]: навч. посібник / Б.П. Єсіпов. – М.: Навч. пед. вид-во., 1980. – 112 с.

Dereza O.O., Boltianskyi B.V., Dereza S.V. The essence and structure of independent work of students in the conditions of personally oriented learning

Summary The article analyzes the essence and structure of independent work of students in the conditions of personally oriented learning.

Key words: independent work of students, personally oriented training, organization of independent work, continuous education.

УДК 378.14 (430)

Самойчук К.О., к.т.н., доцент, Загорко Н.П., к.т.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ГАЛУЗЕВЕ МАШИНОБУДУВАННЯ»

Анотація – описані проблеми сучасної практичної підготовки здобувачів вищої освіти і методи їх вирішення за допомогою провадження дуальної форми здобуття освіти. Наведений потенціал і досвід впровадження такої форми освіти на спеціальності "Галузеве машинобудування" Таврійського державного агротехнологічного університету.

Ключові слова: дуальне навчання, дуальна форма здобуття освіти, галузеве машинобудування

Постановка проблеми. У період ринкової трансформації економіки останніх десятиліть та масовізації вищої освіти відбулось знецінення традицій практичної підготовки здобувачів освіти, поширились імітація та фальсифікація практики, чимало організацій взагалі відмовились працювати зі студентами, посилаючись на збереження комерційної таємниці або складні конкурентні обставини. Доля державних господарств значно зменшилась, тому законодавче заохочення підприємств до практичної підготовки студентів було втрачене [1].

З розвитком великого та малого бізнесу, використанням новітніх технологій і обладнання з'явилась необхідність у новому поколінні фахівців з сучасними знаннями, поглядами та навичками, пристосованими для нових ринкових реалій. Для нашого регіону в особливій мірі це стосується сировинної і переробної галузей, сільського господарства та машинобудування.

Виникла проблема, яка полягає у недостатньому рівні готовності багатьох випускників закладів вищої освіти, в тому числі і ТДАТУ до самостійної професійної діяльності на відповідних здобутій освіті первинних посадах [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ця проблема стала наслідком тривалого впливу таких факторів:

- брак розвитку у здобувачів освіти зі спеціальності «Галузеве машинобудування» навичок, затребуваних роботодавцями;
- обмеженість можливостей здобуття освіти за межами закладів освіти;
- недостатність надійної інформації про поточні та майбутні потреби роботодавців у компетентностях випускників спеціальності;
- нестача на кафедрах нашого ВУЗу сучасного обладнання та технологій, до використання яких необхідно підготувати фахівця;
- недостатнє включення нашого ВУЗу (який знаходиться в статусі бю-

джетної установи) у сучасні бізнесові відносини та дуже складний механізм започаткування державно-приватного партнерства, що впливає на підготовку здобувачів освіти до самостійної професійної діяльності в бізнесовому середовищі.

Проявами проблеми є:

- вимоги до наявності досвіду самостійної професійної діяльності (або хоча б стажу будь-якої роботи) у випускників закладів вищої освіти, які влаштовуються на роботу;
- неефективна робота закладів вищої освіти, оскільки надмірно велика частка їх випускників не працюють (часто взагалі не планують працювати) за здобутим фахом;
- неефективне використання найкращого для навчання часу здобувачів освіти, чимало яких ніде і ніколи не використовують здобутих професійних компетентностей.

Завдяки впровадженню дуальної форми освіти передбачається.

Для закладу освіти:

- підвищення конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг;
- доступ до актуальної інформації про поточний стан розвитку професій та видів економічної діяльності, для яких заклад освіти готує фахівців;
- підвищення якості освіти за рахунок адаптації освітніх програм до вимог роботодавців;
- розширення можливостей для прикладних наукових досліджень;
- розширення можливостей для підвищення кваліфікацій викладацького складу.

Для здобувача освіти:

- поєднання отриманих теоретичних знань з практичним досвідом роботи на одному чи декількох підприємствах, в установах чи організаціях;
- збільшення шансів на отримання першого робочого місця одразу після закінчення закладу освіти;
- наявність до завершення навчання стажу роботи, необхідного для подальшого професійного зростання, а також реалістичного бачення власного кар'єрного шляху;
- отримання практичного досвіду під час навчання та можливості заробітку (отримання грошової винагороди) в процесі навчання.

Для роботодавця:

- вплив на процес для підготовки фахівця з необхідними знаннями, вміннями і компетентностями;
- отримання кваліфікованих кадрів, готових якісно працювати без додаткових витрат на первинне ознайомлення із робочими процесами на підприємстві, в установі чи організації або на їх перепідготовку;
- відбір (ще під час навчання) найталановитіших здобувачів освіти для працевлаштування після закінчення навчання.

Формулювання цілей статті. Для вирішення проблеми недостатньої готовності випускників закладів вищої освіти до професійної діяльності на первинних посадах пропонується впровадити дуальну форму навчання, яка передбачає встановлення рівноправного партнерства закладів вищої освіти, роботодавців та здобувачів освіти з метою набуття останніми досвіду практичного застосування компетентностей та їх адаптація в умовах реальної професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу досліджень. Згідно з наказом ТДАТУ № 321-С на дуальне навчання направлені 24 студента спеціальностей "Машинобудування" та "Галузеве машинобудування" строком близько 5 місяців. Для проходження дуального навчання обрані 17 підприємств міста та району, з яких 6 є машинобудівними, а 11 – підприємствами переробної і харчової промисловості, зокрема ДМЗ "Мілеста-Україна", "Гідросила МЗТГ", Мелітопольський завод водяних насосів, "Агролідер-2017", Приазовський сирзавод, "Азовпроммаш", "Азовтехнологістик" і інші.

Наприклад:

– Студент Савченко Денис – працює на приватному акціонерному товаристві "Гідросила МЗТГ" стажистом на посаді оператора верстатів;

– Байда Павло – на приватному підприємстві Мелітопольський завод водяних насосів інженером-конструктором;

– Олексієнко Віталій – товариство з обмеженою відповідальністю "Мілеста-Україна" інженером-конструктором;

– Діордіяшенко Максим – підприємство виробництва рослинної олії на стажистом на багатьох посадах, пов'язаних як налагодженням і обслуговуванням переробного обладнання так і з конструюванням і вдосконаленням переробних ліній;

– Петров Артем 21 СГМ – приватне підприємство "Авіста".

Потенціал з розширення дуальної форми навчання студентів – машинобудівників технологів і конструкторів досить високий. Про це свідчить велика кількість таких підприємств у нашому місті з одного боку і постійний попит у кваліфікованих кадрах для таких організації – з іншого (таблиця 1). Такі потужні заводи як Мелітопольський моторний завод, ДП Мелітопольський завод «Гідромаш», ВАТ «Гідросила МЗТГ», ТОВ «Термолит», ТОВ «Мелітопольський завод турбокомпресорів «Турбоком», ТОВ «Тара» і т.д. добре відомі не тільки в Україні а і далеко за її межами.

Таблиця 1.

Потенціал застосування дуальної форми навчання студентів на машинобудівних підприємствах міста Мелітополя

№	Назва підприємства	Вид діяльності
1	2	3
1	ПАТ «Мелітопольський компресор»	Виробляє компресори, газодувки для нафтогазовидобувної галузі, компресори промислового призначення.
2	Мелітопольський моторний завод	Єдине машинобудівне підприємство України з випуску силових агрегатів до легкових автомобілів і запасних частин до них.
3	ТОВ «Таврійська ливарна компанія «Галко»	Виробництво виливків з алюмінію, сталі і чавуну, ливарного оснащення і пристроїв для механічної обробки, готових вузлів і деталей.
4	ДП Мелітопольський завод «Гідромаш»	Єдиний виробник телескопічних автопідйомників на території України.
5	ТОВ «Тара»	Підприємство нової формації, лідер машинобудівної промисловості з виробництва запчастин до сільгосптехніки.
6	ТОВ «Біол»	Виробництво литого алюмінієвого, чавунного посуду і посуду з антипригарним і керамічним покриттям, гідного конкуруючим провідним брендам світу.
7	ТОВ «Термолит»	Єдине підприємство в Україні з виробництва промислового індукційного обладнання для термічної обробки і плавки металу.
8	ТОВ «МПП-АГРО» (ТМ Русь)	Виробництво ущільнень і ремкомплектів і ГТВ, в тому числі з полімерних і композиційних матеріалів.
9	ТОВ «Еталон-запчастина» (ТМ Гідроліга)	Сучасне підприємство з виробництва гідроциліндрів і гідророзподільників.
10	ТОВ «Мелітопольський завод автотракторних глушників «ЮТАС»	Одне з провідних в Україні підприємств з виробництва та реалізації систем випусків відпрацьованих газів легкових автомобілів,
11	ТОВ «Технічний Центр Автопривод»	Виробництво деталей та вузлів для легкових і вантажних автомобілів.
12	ТОВ «Мелітопольський завод турбокомпресорів «Турбоком»	Здійснює розробку, проектування, серійне виробництво турбокомпресорів для автомобільної, тракторної техніки та сільгоспмашин.
13	Науково-виробнича компанія «РОСТА»	Інноваційна компанія, яка комерціалізувала наукові праці її засновників. Є розробником і виробником сільськогосподарської техніки та систем поливу (зрошення).
14	ВАТ «Гідросила МЗТГ»	Виробництво вузлів і деталей до насосів, компресорів і гідравлічних систем.

Продовження таблиці 1

1	2	3
15	ТОВ «Руслан-Комплект» (ТМ Руслан)	Виробник і постачальник ремкомплектів РТІ для автомобільної і сільськогосподарської спецтехніки.
16	ТОВ «Мелітопольський «Автогідроагрегат»	Виробництво запасних частин до автомобілів, ливарне виробництво.
17	ВАТ «Мелітопольський завод холодильно-го машинобудування «Рефма»	Виробництво холодильного вентиляційного устаткування, компресорів.

Тільки в нашому місті налічується більше 40 заводів, комбінатів, компаній, приватних підприємств, цехів з виробництва харчових продуктів і переробки с.г. продукції та виробництва обладнання для них (таблиця 2). В Мелітопольському районі їх більше 80, а в Запорізькій області – більше 300.

Таблиця 2

Потенціал застосування дуальної форми навчання студентів на харчових і переробних підприємствах міста Мелітополя

№	Назва підприємства	Вид діяльності
1	2	3
1	Товариство з обмеженою відповідальністю "Аріс"	Виробляє сушки, соломки, сухарі, хлібні і кукурудзяні палички.
2	Приватне акціонерне товариство "Мелітопольський олійноекстракційний завод"	Сучасний високотехнологічний завод з виробництва рафінованої і нерафінованої соняшникової олії, гранульованого соняшникового шроту, паливних пелет.
3	Товариство з обмеженою відповідальністю "Форос"	Виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання
4	Товариство з обмеженою відповідальністю "Юрасп"	Виробництво рибних продуктів
5	Приватне підприємство "Артеміда"	Вирощування зернових та технічних культур
6	Товариство з обмеженою відповідальністю кондитерська фабрика "Фантазія"	Виробляє більше 100 найменувань солодкої продукції: тістечка, пироги, рулети, слойки, печиво.

Продовження таблиці 2

1	2	3
7	Товариство з обмеженою відповідальністю "Лідер"	Замкнутий цикл виробництва - від вирощування зерна до реалізації продукту в мережі фірмових магазинів.
8	Товариство з обмеженою відповідальністю фірма "Мета"	Виробництво олії та тваринних жирів
9	Товариство з обмеженою відповідальністю "Спецмонтажінновація"	Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування та напоями
10	Товариство з обмеженою відповідальністю "Прок"	Виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання
11	Приватне підприємство "Молокозавод - ОЛКОМ"	Виробництво молочної продукції. С Kooperований з двома агрофірмами з розвиненим молочним стадом.
12	Приватне підприємство "Діміорс"	Виробництво пива
13	Товариство з обмеженою відповідальністю "Аква Стар"	Виробництво мінеральної та питної води
14	Приватне підприємство фірма "Каравай"	Виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних і кондитерських виробів
15	Приватне підприємство "Марімакс"	Виробництво мінеральної води
16	Товариство з обмеженою відповідальністю "Комбінат харчових продуктів Маньковський"	Виробник заморожених напівфабрикатів
17	Публічне акціонерне товариство "Мелітопольський м'ясокомбінат"	Виробництво ковбасних виробів і інших продуктів харчування, від вирощування кормів до реалізації готової продукції.
18	Товариство з обмеженою відповідальністю виробничо-комерційна фірма "Універсам"	Виробництво хлібобулочної продукції
19	Приватне акціонерне товариство "Агропромислова компанія"	Виробництво олії, комбікормів

Продовження таблиці 2

1	2	3
20	Товариство з обмеженою відповідальністю "Мелітопольський хлібокомбінат"	Виробництво хліба та хлібобулочних виробів. Крім хлібобулочних виробів випускає різноманітні торти, тістечка, печиво.
21	ПП Костриба Г.В. (ТМ «Дельфін»)	Лідер виробництва морозива і тортів з морозива в регіон.
22	Група компаній «Мелітопольська черешня»	Сільськогосподарські підприємства, які спеціалізуються на вирощуванні плодово-ягідних, зернових, олійних і технічних сільськогосподарських культур.
23	Сімейна пасіка "Веселий шершень"	Мед і такі продукти бджільництва, як перга, віск і воскові свічки, косметика маточне молочко, мед, прополіс та багато інших.
24	Компанія «ВРМ - Агро»	Компанія по переробці меду, має оснащену новітнім обладнанням

Загалом тільки в нашому місті діє близько 100 машинобудівних організацій і підприємств.

Про зацікавленість виробників у випускниках нашого ВУЗу свідчать результати круглого столу між представниками машинобудівних підприємств та науково-педагогічними представниками ТДАТУ, проведеного 28 березня з метою погодження освітніх програм та навчальних планів підготовки здобувачів зі спеціальності галузеве машинобудування.

Тому попит на спеціалістів з експлуатації та проектування обладнання, технологічних ліній та цехів харчових і переробних підприємств постійно зростає.

Таким чином переваги застосування дуальної форми навчання зі спеціальності "Галузеве машинобудування" полягають в:

- підвищення мотивації здобувачів освіти ТДАТУ до навчання;
- підвищення рівня конкурентоздатності випускників ТДАТУ на ринку праці України;
- скорочення періоду адаптації випускників ТДАТУ до професійної діяльності;
- зміцнення та удосконалення практичної складової освітнього процесу із збереженням достатнього рівня теоретичної підготовки;
- забезпечення взаємозв'язку науки і освіти, науки і виробництва для впровадження змін, спрямованих на підвищення якості освіти;
- підвищення якості підготовки фахівців відповідно до реальних вимог ринку праці та забезпечення підприємств кваліфікованими фахівцями;
- посилення ролі роботодавців та фахових об'єднань у системі підго-

товки кваліфікованих кадрів: від формування змісту освітніх програм до оцінювання результатів навчання;

– модернізація змісту освітніх програм з метою приведення їх у відповідність до сучасних вимог професійної діяльності.

Водночас, дуальна форма здобуття освіти не повинна абсолютизуватись. Слід розуміти межі, в яких дуальна форма здобуття освіти є ефективною. Крім того, дуальна освіта спрямовується лише на адаптацію здобувача освіти до першого робочого місця, що відповідає кваліфікації, яку він здобуває. Є абсолютно очевидним, що переважна більшість сучасних здобувачів освіти будуть багаторазово змінювати робочі місця, професії та види діяльності впродовж тривалого трудового життя. Завданням закладу освіти є набуття здобувачем освіти компетентностей, які дозволять адаптуватись до різноманітних економіко-технологічних змін.

Недостатній розвиток нормативно-правової бази для запровадження дуальної освіти у повному обсязі. Адже за концепцією підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти на 2018 рік лише заплановане створення необхідних законодавчих документів, а розроблення і пілотування типових моделей дуальної форми здобуття освіти у закладах вищої освіти націлене лише на 2020 рік. Необхідність у коригуванні планів дуального навчання і практичної підготовки здобувачів вищої освіти на промислових підприємствах міста та району.

Висновки. Незважаючи на існуючі труднощі, переваги провадження дуальної освіти для здобувачів вищої освіти, роботодавців та розвитку спеціальності "Галузеве машинобудування" дозволяють стверджувати, що ця форма навчання є перспективною та прогресивною і потребує подальшого розвитку.

Бібліографічний список.

1. Наказ Міністерства освіти і науки України № 8 від 12 січня 2016 року. Про затвердження Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах.

2. Бойчевська І. Роль системи дуальної освіти у професійній підготовці у Німеччині [Електронний ресурс] // Порівняльно-педагогічні студії. — 2009. Режим доступу: <http://docplayer.net/33414802-Rol-sistemi-dualnoyi-osviti-u-profesiyui-pidgotovci-molodi-u-nimechchini.html>

Samoichuk K.O. Zahorko N.P. Dual form of educating students of specialty «Branch Mechanical Engineering»

Summary. The problems of modern practical training for higher education students and methods of their solution via introducing dual form of educating are described. The potential and experience of realizing such form of educating for specialty " Branch Mechanical Engineering " of Tavria State Agrotechnological University are given.

Key words: dual education, dual form of educating, Branch Mechanical Engineering

УДК 378.147

Пеньов О.В., к.т.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ МАТЕРІАЛОЗНАВСТВО

Анотація. Стаття присвячена інтерактивним методам навчання та застосування їх при вивченні дисципліни матеріалознавство.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, матеріалознавство, наноматеріали, ключові компетенції, стратегії навчання.

Постановка проблеми. У процесі інтеграції України в загальноєвропейський освітній простір виявилася потреба держави у компетентних, мобільних, конкурентоздатних фахівцях. Актуальність формування професійних і особливо ключових компетенцій обумовлена необхідністю розширення професійного визнання, порівнянності та сумісності дипломів й кваліфікацій.

Само поняття "Ключові компетенції" (key skills) зумовлює те, що вони є ключем, основою для інших, спеціальних, предметно-орієнтованих. Крім того, володіння ними дозволяє людині бути успішним у будь-якій сфері практичної діяльності: професійній, громадській, а так само й у особистому житті. Нині не існує єдиного підходу до трактування дефініції "ключові компетенції". Проте можна сформулювати наступні їх істотні ознаки:

- ключові компетенції є різними універсальними ментальними засобами, інструментами (способи, методи, прийоми) досягнення людиною значущих для нього цілей (результатів);

- ключові компетенції дозволяють досягати результатів у невизначених, проблемних ситуаціях. Вони дозволяють самотійно та у співпраці з іншими вирішувати проблеми, тобто справлятися із ситуаціями, для дозволу яких ніколи немає повного комплексу напрацьованих засобів [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Узагальнивши думки як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників (В. І. Байденко, Э.Ф. Зеєра, А.І. Зимовою, Д. А Іванова, Г. І. Ибрагімова, А.М. Новикова, О. Н. Олейниковой, Ю.Г. Татура, А.В. Хуторського, С. Е. Шишова, Дж. Равенна, С. Шо та ін.), а так само матеріали європейського проекту TUNING [2], представляється можливим, на наш погляд, укласти, що ключові компетенції - це сукупність базових знань, загальних (універсальних) умінь, особових якостей, що дозволяють досягати позитивних результатів у професійній та інших областях життєдіяльності. Ключові компетенції, ми вважаємо, представляють вищий ступінь в ієрархії компетенцій, оскільки вони мають надпредметний, міждисциплінарний характер, проявляються в різних сферах.

Їх наявність потрібна людині протягом усього життя для самореалізації, продуктивної професійної діяльності, вибудовування взаємин з оточенням, зміни роду занять і тому подібне

Орієнтація на нові цілі освіти - компетенції - вимагає не лише зміни змісту предметів, що вивчаються, але і методів і форм організації освітнього процесу, активізацію діяльності що навчаються в ході заняття, наближення що вивчаються тим до реального життя і пошуків шляхів рішення виникаючих проблем.

Результати проведеного дослідження, а також аналіз науково-педагогічної літератури з цієї проблеми дозволили зробити висновок, що об'єктивні потреби суспільства роблять актуальним широке впровадження особова орієнтованих розвиваючих технологій [3].

Формулювання цілей статті. Метою науково-методичної статті є розгляд інтерактивного методу навчання, та його застосування при викладанні дисципліни матеріалознавство на кафедрі технології конструкційних матеріалів.

Виклад основного матеріалу досліджень. При навчанні формуються і розвиваються такі якості, як самостійність студентів, відповідальність за ухвалення рішень; пізнавальна, творча, комунікативна, особова активність учнів, що визначають поведінкові якості компетентного працівника на ринку праці і сприяючі соціалізації особи.

В умовах розвиваючого навчання необхідно забезпечити максимальну активність самого учня в процесі формування ключових компетенцій, оскільки останні формуються лише в досвіді власної діяльності. Відповідно до цього багато дослідників зв'язують інновації в освіті з інтерактивними методами навчання, під якими розуміються ". усі види діяльності, які вимагають творчого підходу до матеріалу і забезпечують умови для розкриття кожного учня" [4]. Інтерактивний ("Inter" - це взаємний, "act" - діяти) - означає взаємодіяти, знаходиться в режимі бесіди, діалогу з ким-небудь. Інтерактивні і активні методи мають багато спільного. На відміну від активних методів, інтерактивні орієнтовані на ширшу взаємодію тих, що навчаються не лише з викладачем, але і один з одним і на домінування активності студентів в процесі навчання.

Загалом, інтерактивний метод можна розглядати як найсучаснішу форму активних методів.

До інтерактивних методів можуть бути віднесені наступні: дискусія, евристична бесіда, "мозковий штурм", ролеві, "ділові" ігри, тренінги, кейс-метод, метод проектів, групова робота з ілюстративним матеріалом, обговорення відеофільмів і так далі. Дискусії як форма взаємодії суб'єктів навчання останнім часом знаходять усе більше застосування в практичній діяльності викладачів в професійних освітніх установах різного ступеня підготовки. Метод "мозкового штурму", спрямований на генерування ідей за рішенням проблеми, заснований на процесі спільного дозволу поставлених в ході організованої дискусії проблемних завдань. Дослідницький метод найбільшою

мірою задовольняє вимогам компетентностного підходу, спрямованого на розвиток активності, відповідальності і самостійності в ухваленні рішень. Метод проектів можна розглядати як одну з особово орієнтованих розвиваючих технологій, в основу якої покладена ідея розвитку пізнавальних навичок учнів, творчої ініціативи, уміння самостійно мислити, знаходити і вирішувати проблеми, орієнтуватися в інформаційному просторі, уміння прогнозувати і оцінювати результати власної діяльності.

Впровадження інтерактивних форм навчання - один з найважливіших напрямів вдосконалення підготовки студентів в сучасному вишу. Основні методичні інновації пов'язані сьогодні із застосуванням саме інтерактивних методів навчання. При цьому термін "інтерактивне навчання" розуміється по-різному. Оскільки сама ідея подібного навчання виникла в середині 1990-х років з появою першого веббраузера і початком розвитку мережі Інтернет, ряд фахівців трактує це поняття як навчання з використанням комп'ютерних мереж і ресурсів Інтернету. Цілком допустимо і ширше тлумачення, як "здатність взаємодіяти або знаходитися в режимі діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною)".

Інтерактивне навчання - це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності. Вона має на увазі цілком конкретні і прогнозовані цілі. Одна з таких цілей полягає в створенні комфортних умов навчання, при яких студент відчуває свою успішність, свою інтелектуальну спроможність, що робить продуктивним сам процес навчання.

У педагогіці розрізняють декілька моделей навчання :

- пасивна: той хто навчається виступає в ролі "об'єкту" навчання (слухає і дивиться);
- активна: той хто навчається виступає "суб'єктом" навчання (самостійна робота, творчі завдання);
- інтерактивна: припускає активна взаємодія того хто навчається з повчальним, тобто студента з викладачем, а також кожного студента з іншими студентами групи.

Використання інтерактивної моделі навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання ролевих ігор, спільне рішення проблем. При цьому виключається домінування якого-небудь учасника учбового процесу або який - або ідеї. З об'єкту дії студент стає суб'єктом взаємодії, він сам активно бере участь в процесі навчання, слідуючи своїм індивідуальним маршрутом.

У традиційній моделі навчання студентам пропонується засвоювати великі об'єми вже готових знань, що припускає практично повну відсутність необхідності розробляти спільні проекти, в основі яких лежить учбова взаємодія з іншими студентами групи. Учбовий процес, що спирається на використання інтерактивних методів навчання, організовується з урахуванням включеності в процес пізнання усіх студентів групи без виключення. Спільна діяльність означає, що кожен вносить свій незамінний індивідуальний вклад, без використання якого кінцевий результат учбового завдання у ви-

гляді конкретного рішення технічної задачі не може бути досягнутий. В процесі виконання учбового завдання відбувається активний обмін знаннями, ідеями, найбільш ефективними способами досягнення поставленої мети. Для стимулювання інтерактивної діяльності організовується індивідуальна, парна і групова робота, використовується проектна робота, ролеві ігри, здійснюється робота з документами і різними джерелами інформації. Інтерактивні методи засновані на принципах взаємодії, активності навчених, опорі на груповий досвід, обов'язковому зворотному зв'язку. Створюється середовище освітнього спілкування, яке характеризується відкритістю, взаємодією учасників, рівністю їх аргументів, накопиченням спільного знання, можливістю взаємної оцінки і контролю. Основна перевага інтерактивного навчання полягає в тому, що учбовий процес організований таким чином, що практично усі учасники виявляються залученими в процес пізнання, вони мають можливість і рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають.

Навчання по курсу "Матеріалознавство і термічна обробка" на кафедрі Технології конструкційних матеріалів завжди, в різні часові проміжки було творчим навчанням, викладачі на досвіді і власній інтуїції знаходили ті форми, які були потрібні для навчання. При проведенні лабораторних робіт використовуються ролеві ігри. Залежно від теми заняття студенти "призначаються" викладачем що виконують обов'язки начальника ОТК (відділ технічного контролю), співробітниками ЦЗЛ (центральна заводська лабораторія), інженерами - термістами відділу головного металурга автомобільного заводу, інженерами-технологами машинобудівного заводу, інженерами-конструкторами і виконують УИРС (учбова дослідницька робота студента), в процесі виконання якої самостійно отримують нові для них наукові результати і роблять по них ув'язнення у рамках запропонованої інженерної посади. Ця методика викладання успішно застосовується на кафедрі "Матеріалознавство" протягом багатьох років

Організація інтерактивного навчання студентів методично забезпечена виданими і доступними для студентів методичними вказівками. Інтерактивне узагальнення досвіду викладачів по організації інтерактивного виконання конкретних УИРС було зроблене при створенні методичної розробки для викладачів. Теоретична частина до інтерактивного виконання лабораторних робіт з дисципліни "Матеріалознавство" викладена в підручнику. Останні досягнення фундаментальних наук в області матеріалознавства, ознайомлення з якими потрібне для інтерактивного вивчення завершальної теми дисципліни - "Наноматеріали" - узагальнено в навчальному посібнику. Деякі приклади організації інтерактивного вивчення окремих розділів матеріалознавства при виконанні лабораторних робіт представлені нижче. Наприклад, при проведенні лабораторної роботи по темі "Макроаналіз сталі" студенти, що "виконують" обов'язки начальника ОТК, проводять дослідження темплета рейки, макрошліфа деталі, загартованою ТВЧ, макрошліфа зварного з'єднання. За кожним зразком визначається методика того, що тру-

їть, описується виявлена структура і робиться ув'язнення про приймання деталі з технічним обґрунтування прийнятого рішення. Виконуючи роботу по загартуванню і відпустці стали, студенти в ролі інженерів-дослідників ЦЗЛ машинобудівного заводу досліджують доевтектоїдну сталь: визначають оптимальну температуру загартування стали 45 і значення критичних точок, з'ясовують вплив швидкості охолодження на твердість, вивчають мікроструктуру. При вивченні композиційних матеріалів (КМ) студенти групи розподіляються по ролях співробітників конструкторсько-технологічного бюро і визначають перспективний напрям робіт КБ : вибирають речовини матриці і наповнювача, міру наповнювача КМ, порівнюють.

На лабораторній роботі по темі "Наноматеріали" студенти оцінює перспективи наноматеріалів стосовно своєї спеціальності, конкретизуючи їх стосовно технічного потенціалу підприємства-працедавця.

Зважаючи на дефіцит на кафедрі апаратурного і кадрового забезпечення для інтерактивного виконання лабораторних робіт з використанням високотехнологічного аналітичного устаткування ми пропрацювали можливість залучення студентів до віртуальних експериментів на устаткуванні світового класу.

Виконання експериментальної частини роботи можливе в режимі видаленого доступу через інтернет до мікроскопічного устаткування з нанометровим дозволом за допомогою комплексу ФемтоСкан Онлайн /8/. Унікальна лабораторія скануючої зондської мікроскопії з повним доступом до експериментальної установки через інтернет створена об'єднаними зусиллями учених фізичного і хімічного факультетів МГУ ім. М. В. Ломоносова і Центру перспективних технологій [5,6]. Для нового користувача Інтернет - мікроскопа буде організований спеціальний сайт за адресою /9/, де буде інформація про правила роботи з мікроскопом, розклад роботи і довідковий матеріал. У спеціальному розділі користувач зможе реєструватися і залишити заявку на роботу з мікроскопом. Після розгляду заявки він буде сповіщений про це і зможе у виділені години користуватися Інтернет - мікроскопом.

Самостійний пошук, творча ініціатива виробляється у студентів на заняттях по художньому матеріалознавству по видах матеріалів : студенти представляють на конкурсній основі проекти (розроблені схеми технологічних процесів виготовлення виробів, ескізи), краща робота заслуговує на найвищу оцінку. Ця методика застосовується при вивченні тим "Кераміка" і "Скло" [7].

Студенти творчо підходять до виконання завдань, розробляють технологію виробництва і методи декорування сервізів з різних видів кераміки, елементи офісних і домашніх інтер'єрів із скла і так далі. У аудиторії відбувається обговорення ескізів, етапів технології, вибирається кращий проект.

Викладачі кафедри постійно вводять інноваційні методики викладання.

Розроблений електронний підручник "Матеріалознавство", який забезпечений великою кількістю відеоматеріалів, пояснюючих схем, тестів за

матеріалом, що вивчається, що дає можливість значно розширити рамки застосування інтерактивного навчання.

Висновки.

1. Не усі методи однаковою мірою можуть бути застосовні при навчанні загальноосвітнім предметам природничонаукового циклу.

2. Доцільно поєднувати різні методи і форми організації освітнього процесу, щоб досягти найбільшого ефекту від їх використання.

3. Ті, що навчаються освоюють новий матеріал не як пасивні слухачі, а як активні учасники процесу навчання.

4. Скорочується доля аудиторного навантаження і збільшується об'єм самостійної роботи.

5. Учбовий процес організований таким чином, що практично усі учасники виявляються залученими в процес пізнання, вони мають можливість і рефлектувати з приводу того, що вони знають і думають.

6. Виробляється вміння самостійно знаходити інформацію і визначати рівень її достовірності.

7. При викладанні дисциплін викладачі кафедри постійно вводять інноваційні методики викладання.

Бібліографічний список:

1. Налаштування освітніх структур в Європі. Вклад університетів в процес [Болонський Електронний ресурс] - Електрон. текст. дан. - Режим доступу : [http:// www.iori.hse.ru/tuning/ materials/ Introduction_Tuning%20 Educational%20Structures.pdf](http://www.iori.hse.ru/tuning/materials/Introduction_Tuning%20Educational%20Structures.pdf)

2. Двучичанская Н.Н., Тупикин Е.И. Теорія і практика безперервною загальноосвітньою природно - наукової підготовки в системі "Коледж - внз" // монографія. М.: МГТУ им.Н. Э. Баумана, 2010. 254 с.

3. Ситуаційний аналіз або Анатомія кейс-метода / Ю. Сурмин [та ін.]. Київ: Центр інновацій і розвитку, 2002. 286 с.

4. Суворова Н. "Інтерактивне навчання: Нові підходи" М., 2005, 43 с.

5. Волков Г. М. (ред.) Теорія сплавів. Методичні вказівки до лабораторних робіт з елементами УИРС по курсу "Матеріалознавство". Москва: МАМИ, 2005, 41 с.

6. Волков Г. М. (ред.) Термічна обробка. Методичні вказівки до лабораторних робіт з елементами УИРС по курсу "Матеріалознавство". Москва: МАМИ, 2008, 32 с.

7. Краевский В. В., Хуторський А. В. Основи навчання : Дидактика і методика. // Навчальний. посібник для студентів. висших. навчальних. закладів. - М.: Видавничий центр "Академія", 2007. - 352 с.

Penyov O. Interactive methods of education as a means of forming key competences for the study of disciplines material science.

Summary. The article is devoted to interactive methods of teaching and their application in the study of discipline material science.

Key words: interactive teaching methods, materials science, nanomaterials, key competencies, learning strategies

УДК 378.147(477.7)

**Іванова І.Є., к.с.-г.н., доцент кафедри плодовоовочівництва,
виноградарства та біохімії**

**Григоренко О.В., к.т.н., доцент кафедри харчових технологій та
готельно-ресторанної справи**

**Тараненко Г.Г., к.пед.наук, доцент кафедри суспільно-гуманітарних
наук**

Шлєіна Л.І., викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук

Кривонос І.А., старший викладач кафедри іноземних мов

Таврійський державний агротехнологічний університет

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ-АГРОНОМІВ ЯК НЕВІДДІЛЬНИЙ СКЛАДНИК ОСВІТИ ВНЗ ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Анотація: У статті проаналізовано досвід впровадження академічної мобільності як невіддільного складника освіти й засобу поширення міжнародних інтеграційних процесів у сучасному освітньому просторі. Зазначено, що за останні роки між університетами південного регіону вдалося налагодити реалізацію як внутрішньої академічної мобільності за спеціальністю «Агрономія», так і зовнішню академічну мобільність із закордонними вищими навчальними закладами Франції, Німеччини, Польщі, де студенти вже отримали подвійні дипломи магістрів.

Ключові слова: внутрішня академічна мобільність, університет, південний регіон, практична підготовка, теоретичний курс, інтеграційні зв'язки, заклади-партнери, агротехнологічний факультет, професійна мобільність.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації освіта зумовлює розвиток економічного й духовного потенціалу кожної держави. Зростання питомої ваги різних освітніх систем у національних економіках і процеси реструктуризації глобальної економіки актуалізують різноаспектні дискусії з проблем розвитку сучасної освіти. Проведення академічної мобільності у вищих навчальних закладах нашої країни передбачає необхідність формування нових базових умінь, у викладачів, опанування інноваційними методами викладання, удосконалення системи оцінювання в межах структурних підрозділів університетів [1].

Отже, для ефективності адаптації інноваційних видів академічної мобільності студентів сучасним ВНЗ необхідно сформувати особисту модель освітньої парадигми на підставі набутого досвіду. Остання передбачає гнучкість, адаптивність, наступність усіх ланок освіти в межах академічної мобільності та взаємозв'язок усіх її форм з урахуванням кращих традицій та інновацій університетів України. Тому актуалізується питання щодо мобі-

льності особистості як викладача, так і студентської молоді, їх оптимальна адаптація в межах інтеграції академічної мобільності в навчальний процес ВНЗ країни, її конкурентоспроможність [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Структуру, семантично-термінологічні аспекти академічної мобільності вивчають А. Татарнікова та ін. [6]. Дослідженню проблеми готовності фахівця до особистісно-професійної реалізації та особливостей студентської академічної мобільності присвячені роботи В. Астахової, О. Леонтьєва, А. Маркової, Л. Лук'янова [3]. Академічну мобільність як засіб інтеграції з міжнародним освітнім процесом вивчають М. Шевчук, С. Власов, Л. Колісник та ін. [4].

Формування цілей статті. Мета статті – представити елементи реалізації академічної мобільності аграрних закладів південного регіону для спеціальності «Агрономія».

Для досягнення мети поставлені завдання: вивчити нормативні документи, довідкову літературу з проблем академічної мобільності; представити та проаналізувати досвід 3-х аграрних ВНЗ південного регіону з питань академічної мобільності; узагальнити отримані матеріали для подальшої інтеграції в навчальний процес.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальність проблеми розвитку академічної мобільності підтверджується й тим, що в 2015 році Міністерством освіти і науки України було ініційовано громадське обговорення проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку реалізації права на академічну мобільність» [5]. Отже, йдеться про встановлення єдиного порядку організації програм академічної мобільності для учасників освітнього процесу вищих навчальних закладів України на території України та поза її межами. Відповідно до цитованого документа відокремлено 5 основних видів академічної мобільності (таблиця 1).

Отже, як свідчить матеріал таблиці 1 основні види мобільності, що були реалізовані в зазначених нижче закладах-партнерах це внутрішня академічна мобільність та групова академічна мобільність.

Одним з пріоритетних завдань для Таврійського державного агротехнологічного, Миколаївського національного аграрного та Херсонського державного аграрних університетів є впровадження програм академічної мобільності. Слід відмітити, що за останні роки університетам вдалося налагодити реалізацію зовнішньої академічної мобільності із закордонними вищими навчальними закладами Франції, Німеччини, Польщі, де студенти вже отримали подвійні дипломи магістрів.

У 2017-2018 навчальному році керівництво університетів південного регіону активно працювало щодо впровадження програми внутрішньої академічної мобільності студентів з аграрними вищими навчальними закладами. Було укладено договори щодо співпраці між Таврійським державним агротехнологічним університетом, Миколаївським національним аграрним університетом та Херсонським державним аграрним університетом.

Таблиця 1

Види академічної мобільності відповідно до проекту Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність (2015 р.)

Види академічної мобільності	Характеристика
Внутрішня академічна мобільність	Навчання, викладання, проходження практики, стажування, проведення наукових досліджень тощо учасників освітнього процесу вищих навчальних закладів України у вищих навчальних закладах-партнерах України.
Міжнародна академічна мобільність	Навчання, викладання, проходження практики, стажування, проведення наукових досліджень тощо учасників освітнього процесу вищих навчальних закладів України у вищих навчальних закладах-партнерах поза межами України.
Групова академічна мобільність	Навчання, викладання, проходження практики, стажування, проведення наукових досліджень групою учасників освітнього процесу у вищих навчальних закладах-партнерах, організовані вищим навчальним закладом України з метою реалізації освітніх, академічних і дослідницьких програм тощо.
Індивідуальна академічна мобільність	Навчання, викладання, проходження практики, стажування, проведення наукових досліджень учасників освітнього процесу в індивідуальному порядку у вищих навчальних закладах-партнерах з метою реалізації індивідуальних освітніх, академічних і дослідницьких програм тощо.
Ініціативна академічна мобільність	Навчання, викладання, проходження практики, стажування, проведення наукових досліджень учасників освітнього процесу з власної ініціативи, підтриманої адміністрацією ВНЗ України, з метою реалізації індивідуальних освітніх, академічних і дослідницьких програм, у рамках вітчизняних і зарубіжних державних програм і проектів тощо.

Основними завданнями внутрішньої академічної мобільності студентів ВНЗ є підвищення рівня теоретичної та практичної підготовки студентів, обмін досвідом та встановлення внутрішніх інтеграційних зв'язків.

У лютому 2018 року в рамках академічної мобільності 4 студенти (спеціальність «Агрономія») факультету агротехнологій та екології ТДАТУ пройшли конкурсний відбір та були направлені на навчання до закладів-партнерів на 2 тижні. У цей же час до Таврійського державного агротехнологічного університету завітали чотири студента з Миколаївського НАУ та

Херсонського ДАУ (спеціальність «Агрономія»). Право на участь в програмі академічної мобільності отримали студенти освітнього рівня «Бакалавр» та «Магістр».

На початку перебування у Мелітопольському ТДАТУ майбутні агрономи Миколаївського НАУ та Херсонського ДАУ були запрошені на зустріч з ректором ТДАТУ, доктором технічних наук, професором, членом-кореспондентом НААН України, Заслуженим працівником освіти України Кюрчевим В.М. Особисто зустрівся з шановними гостями ректор Миколаївського НАУ академік Шебанін В.С., запросивши молодь на спілкування за чашкою кави.

Протягом перебування студентів закладів-партнерів у університетах хлопці та дівчата відвідували заняття у групах відповідного курсу зі спеціальності «Агрономія», де мали можливість не тільки вивчати професійні дисципліни, а й порівнювати рівень викладання наших викладачів з рівнем підготовки у своїх ВНЗ. Крім того, студенти МНАУ та ХДАУ в рамках реалізації програми академічної мобільності та за підтримки Українського проекту бізнес-розвитку плодоовочівництва, відвідали бази практичної підготовки ТДАТУ, а саме багатопрофільне сільськогосподарське підприємство ПАТ «Племзавод «Степове» та тепличний комплекс, які розташовані у Кам'янка-Дніпровському районі Запорізької області. Викладачі кафедри «Харчові технології та готельно-ресторанна справа» ТДАТУ провели здобувачів вищої освіти Миколаївського національного аграрного університету та Херсонського державного аграрного університету у світ грибівництва. Директор ТОВ НВП «Грибний лікар» Севастьянович В. М. ознайомив майбутніх агрономів із тонкощами грибного виробництва. Після захоплюючої подорожі до царства грибів наші гості мали можливість ознайомитися із новинками сільськогосподарської техніки, яку проектує та випускає НВК «Роста», м. Мелітополь, відомий на ринку України з 2000 року.

Впродовж десяти днів навчання програма була насиченою, корисною та різноманітною у МНАУ. Студенти мали можливість відвідувати лекції та практичні заняття ведучих викладачів університету – професорів М.О. Самойленка, М.І. Федорчука, В.В. Гамаюнової, С.Г. Чорного з використанням європейської системи трансферу та накопиченням кредитів ECTS. Гості факультету взяли участь у виїзному дні практичної підготовки здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників, що відбувся на базі приватного акціонерного товариства «Одесавинпром» у місті Одесі. Під час перебування в ХДАУ, студенти з ТДАТУ відвідували лекції, лабораторні, практичні заняття разом зі студентами 3 курсу агрономічного факультету. Також

для них було проведено ознайомчі екскурсії по кафедрам агрономічного факультету, музеям університету: історичному, анатомічному, аквакультури, ґрунтів та мінералів, а також цікаві ознайомчі екскурсії містом Херсон.

Не менш важливим у такому обміні студентів між закладами-партнерами є можливість спілкування зі своїми однолітками. Студентське самоврядування факультету агротехнологій та екології ТДАТУ представили своїм новим друзям цікаву культурно-розважальну програму відвідування Національного природного парку «Кам'яна могила», екскурсії по історичним пам'яткам та місцевим краєвидам м. Мелітополя, відвідування кінотеатру «Перемога», міжуніверситетські змагання із боулінгу, святкування Масляної, КВК та багато інших заходів. Вільний від занять час для гостей МНАУ та ХДАУ був також максимально насичений подіями - новими знайомствами, спілкуванням із студентами та викладачами факультету, культурними заходами Миколаївщини та Херсону. Так, здобувачі вищої освіти знайомилися з містом, відвідували музеї, суднобудування і флоту, краєзнавчий «Старофлотські казарми», обласний художній імені В.В. Верещагіна, зоопарк.

Наразі завершився перший етап цієї програми, і студенти повернулися до своїх вишів із набутим новим досвідом та яскравими враженнями. Були проведені кураторські години, присвячені академічній мобільності студентів в Таврійському державному агротехнологічному університеті, Миколаївському національному аграрному університеті та Херсонському державному аграрному університеті. Наприкінці зустрічей наша молодь наголосила на тому, що академічна мобільність є ефективним шляхом з підвищення якості підготовки фахівців. Декани факультетів агротехнологій та екології ТДАТУ Іванова І.Є., агротехнологій МНАУ Дробідько А.В. та агрономічного ХДАУ Мринський І.М. сподіваються, що започаткована справа академічної мобільності здобувачів вищої освіти між університетами стане традицією.

Висновки. Аналіз отриманих матеріалів дає підстави керівництву ВНЗ твердити, що реалізація програм академічної мобільності в університетах аграрного профілю є не тільки інтеграцією в європейський освітній простір, а й ефективним шляхом з підвищення якості підготовки фахівців у закладах-партнерах. У цьому контексті перспективним є розроблення «випереджувальних» освітніх програм, які відповідають запитам ринку праці, суспільства і світовим стандартам. Формуванню мобільності особистості сприяє впровадження процедур взаємного визнання термінів навчання й навчальних дисциплін, результатів оцінювання навчальних досягнень, індиві-

дуалізація освітніх траєкторій, створення сприятливих організаційних умов для навчання за межами свого навчального закладу, а також відповідне нормативно-правове, матеріально-технічне, кадрове, інформаційне, психолого-педагогічне забезпечення.

Бібліографічний список.

1. Академічна мобільність / Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/mobility> [in Ukrainian]. – Назва з екрана (17.03.15).

2. Іщенко А.Ю. Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: перспективи для України / А.Ю. Іщенко // Стратегічні пріоритети. – 2014. – №4(33). – С. 98–102.

3. Лук'янова Л.Б. Освіта дорослих: короткий термінологічний словник / Л.Б. Лук'янова, О.В. Аніщенко.– К.; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2014 – 108 с.

4. Міжнародна академічна мобільність молодих учених Дніпропетровщини як прояв глобалізаційних процесів у сучасному світі: монографія / [Шевчук М.О., Власов С.Ф., Колісник Л.О., Безус Р.М., Мосьондз М. В.]; МОН України; Нац. Гірни. ун-т. – Дніпропетровськ: НГУ, 2014. – 42 с.

5. Про затвердження Порядку реалізації права на академічну мобільність: проект постанови кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/prviddil/1312/1421144886/1424702227/> – Назва з екрана (17.03.15).

6. Татарникова А.А. Увеличение профессиональной мобильности специалиста в системе открытого образования [Электронный ресурс] / А.А. Татарникова. – Режим доступа: <http://www.ido.tsu.ru>. – Заголовок с экрана (17.03.15).

Ivanova I., Grygorenko O., Taranenko G., Shleina L., Kryvonos I. The academic mobility of agronomy students as an inseparable component of education in high school of the southern region of Ukraine

Abstract: The article analyzes the experience of the introducing academic mobility as an inseparable component of education and the means of spreading the international integration processes in the modern educational space. It is noted that in recent years between the universities of the southern region managed to establish the implementation of both internal academic mobility in specialty "Agronomy", as well as foreign academic mobility with foreign higher education institutions of France, Germany, and Poland, where students have already received double diplomas of masters.

Key words: internal academic mobility, university, southern region, practical training, theoretical course, integration links, partner institutions, agrotechnology faculty, professional mobility.

УДК 377.169.3

Попівца Н. О., спеціаліст вищої категорії

ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ»,

Григор'єва Н. А., спеціаліст I категорії

ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ»

**ПРОЦЕСУАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ КОМПОНЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ
МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ЕКОНОМІЧНОГО
ПРОФІЛЮ**

Анотація. В даній роботі розкритті процесуально-методичні складові технології профільно-орієнтованого навчання математики студентів – майбутніх молодших спеціалістів із економіки. Адже найважливішим завданням навчання математики є забезпечення професійної спрямованості

Ключові слова: професійна спрямованість, процесуально-методичні компоненти, метод проектів

Актуальність проблеми. Глобальні зміни у всіх сферах життя суспільства висувають нові вимоги до сучасної вищої освіти. Суспільство потребує не просто фахівців, які володіють необхідним набором знань і вмінь, а й здатні ці знання застосовувати при вирішенні конкретних професійних завдань. Це повною мірою стосується підготовки молодших спеціалістів економічного профілю, яка здійснюється у ЗВО I-II рівнів акредитації. З одного боку, навчання математики, як однієї з провідних фундаментальних дисциплін навчального плану підготовки цих фахівців, має сприяти розвитку в них професійних інтересів, з іншого – забезпечувати міцне, усвідомлене засвоєння дисциплін професійно-практичної частини, створення умов для формування широкого кола професійно значущих компетентностей студентів і необхідну базу для отримання вищої освіти більш високого рівня. При цьому на тлі численних наукових праць, присвячених професійної спрямованості навчання математичних дисциплін у ЗВО, питання процесуально-методичних складових технологій профільно-орієнтованого навчання математики студентів – майбутніх молодших спеціалістів із економіки ще залишаються недостатньо висвітленими.

Метою даної статті є розкриття окремих процесуально-методичних компонентів реалізації професійної спрямованості навчання математики майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Проблеми професійної спрямованості навчання математики студентів економічного профілю висвітлені у працях Н.Ванжі, Г. Дутки, Л.Нічуговської, Г.Пастушок, О.Фомкіної та ін.

С. Гараєв, Л. Межейникова, В. Монахов та інші досліджували питання розв'язування задач економічного змісту засобами математики.

Окремими питаннями професійної спрямованості вивчення математичних дисциплін на рівні вищих навчальних закладів займалися В. Ключко, Т. Крилова, В. Пак та ін.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку суспільства у фокусі освіти виявилася методологічна підготовка студента по кожній дисципліні і насамперед – по фундаментальних. Особливе значення починають здобувати не тільки міцність і глибина, але й затребуваність фундаменту, на якому вибудовується професійна підготовка. Вирішуючи питання вдосконалення професійної освіти і такої його важливої складової як математична освіта майбутніх фахівців необхідно виходити з об'єктивно існуючого факту надзвичайної динамічності системи «наука – освіта – виробництво» [5].

Дослідження процесуально-методичних компонентів забезпечення професійної спрямованості навчання математичних дисциплін нерозривно пов'язане зі змістовим компонентом, реалізацією міжпредметних зв'язків математики, розкриттям сутності математичного моделювання.

Кожен студент повинен уміти формувати економічну задачу у математичних термінах та знаходити шляхи розв'язання отриманої моделі [6, с.3]. Математика у свідомості студентів, повинна бути не просто системою знань, що відірвана від життєвих завдань суспільства, а повноправним методом дослідження, нерозривно зв'язаним із проблемами управління технічними і економічними процесами, проблемами найефективнішого використання природних та економічних ресурсів, могутньою зброєю пізнання навколишнього світу.

Професійна спрямованість навчання вищої математики – одна з передумов забезпечення ефективності підготовки висококваліфікованого фахівця [2]. Саме забезпечення професійної спрямованості навчання математики майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю є одним із основних завдань навчання вищої математики. Професійна спрямованість сприятиме більш ефективному та глибокому вивченню вищої математики, розумінню студентами причино-наслідкових зв'язків, і як наслідок підвищенню якості підготовки майбутніх економістів як фахівців [7]. Вивчення математичних дисциплін і їх застосування в економічній науці дозволить майбутньому спеціалістові не тільки одержати необхідні базові навички в

економіці, але й творчо переосмисливши їх, сформувавши своє бачення професійної діяльності.

Рівень математичної освіти визначає успішність у всіх сферах діяльності. В свою чергу рівень успішності студентів із математики визначальним чином залежить від урахування вікових психолого-педагогічних особливостей тих, хто навчається (зокрема – майбутніх молодших фахівців, які вступають на навчання, маючи базову математичну освіту і яким належить по отриманню знань в обсязі повної загальної середньої освіти вивчати елементи вищої математики), умов та матеріально-технічної бази закладу. Як показало наше дослідження в плані формування змісту навчання вельми доцільною є організація цільового повторення раніше вивченого, яке проводиться за рахунок самостійної роботи студентів (самостійні розрахунково-графічні роботи) чи за рахунок відведення окремого часу на аудиторних заняттях для розв'язування прикладних задач повторювального характеру (на пропорції, прогресії, відсоткові розрахунки тощо). При цьому процесуальні аспекти навчання мають максимально враховувати не тільки дотримання принципу наступності, а й максимально сприяти особистісному розвитку студентів, багато з яких не виявляють стійкого інтересу до предмету, вважаючи математику недоступною, «сухою», надто складною наукою. Для зміни студентського ставлення до вивчення математичних дисциплін необхідний пошук такого методу навчання, який сприяє зміні емоційно-чуттєвого ставлення до математики та активізує навчально-пізнавальну та пошуково-дослідницьку діяльність студентів.

Одним з таких методів є метод проектів. В нинішній час він набув широкого розповсюдження, хоча слід зазначити, що він не є принципово новим у світовій педагогіці. Вперше, як освітня технологія, метод проектів почав застосовуватися в 20-их роках ХХ ст. в США. Останнім часом цьому методу приділяється пильна увага в багатьох країнах світу. "Все, що я пізнаю, я знаю, навіщо це мені потрібно, де і як я можу ці знання застосовувати" – основна теза сучасного розуміння методу проектів [4].

Наведемо кілька прикладів використання методу проектів на заняттях математики.

1) Індивідуальні проекти («Математика в інфографіці», «Геометричні форми споживацької тари», «Розрахункові задачі з використанням грошового мультиплікатора» тощо).

2) Колективний проект «Економіка в задачах математики: регіональний аспект».

При характеристиці регіонів використовується метод визначення середніх величин. Як приклад можна навести визначення середньої густоти населення (P/S , де P — населення, S — площа), транспортної мережі:

$$L' = \frac{L}{S}; L' = \frac{L}{\sqrt{S \cdot P}} \text{ і } \frac{L}{\sqrt[3]{S \cdot P \cdot Q}}$$

де L' — середнє значення транспортної мережі; P — кількість населення; S — площа; L — протяжність транспортних шляхів; Q — об'єм вантажної маси. Використання цих величин дає змогу точніше охарактеризувати специфіку регіону, зробити висновок про насичення території тими чи іншими об'єктами. Середні величини розраховують при розміщенні і територіальній організації виробництва тощо.

3) Бінарний проект із математики та економіки «Фірма».

Студенти діляться на групи від 3 до 5 осіб у залежності від їх кількості. Їм пропонується вигадати свою фірму (підприємство) яка щось продукує (виробляє який-небудь продукт), розробити необхідні атрибути (назва, логотип, реклама, модель продукції тощо). Для кожної групи розподіляються ролі: генератор ідей, презентатор, дизайнер, критик, енциклопедист, доповідач та ін. Проблема проекту: спочатку є деяка сума грошей, потрібно організувати свою фірму (підприємство), найняти працівників, закупити обладнання і т. д. Робота фірми повинна бути організована так, щоб через 6 місяців вона стала прибутковою.

Після спільного обговорення обирається базовий варіант. Захист проекту проводиться доповідачем з використанням презентації, яка містить основний матеріал з організації, формули, розрахунки і висновок про рентабельність підприємства. При захисті студенти демонструють і коментують глибину розробки поставленої проблеми, її актуальність, пояснюють одержаний результат. Таким чином студенти не лише освоюють матеріал а й формують у себе навички застосування отриманих знань для вирішення економічних задач, тобто відбувається розвиток здібностей які необхідні для постановки мети, пошуку шляхів її досягнення, планування своєї діяльності.

Висновки. В даній статті ми намагались показати як професійна спрямованість реалізується в процесі розв'язування задач економічного змісту математичними методами, регіональних математичних задач, шляхом побудови та аналізу економічних явищ та процесів. Найважливішим завданням навчання математики майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю є забезпечення професійної спрямованості. Вимога професійної спрямованості навчання визначається державними освітніми стандартами, її розкрито в зразковій програмі, рекомендованої Міністерством освіти і науки, молоді та спорту.

В даній роботі розкриті лише окремі методи реалізації професійної спрямованості навчання математики майбутніх молодших спеціалістів. Ви-

користання процесуально-методичних технологій навчання математики у системі економічної освіти потребує подальшого дослідження

Бібліографічний список:

1. Вища математика: Підручник / Домбровський В.А., Крижанівський І.М., Мацьків Р.С., Мигович Ф.М., Неміш В.М., Окрепкий Б.С., Хома Г.П., Шелестовська М.Я.; за редакцією Шинкарика М.І. –Тернопіль: Видавництво Карп'юка, 2003 - 480с.

2. Гусак Людмила Петрівна. Професійна спрямованість навчання вищої математики студентів економічних спеціальностей : Дис... канд. наук: 13.00.04 - 2007.

3. Н. Ю Пахомова. Метод учебного проекта в образовательном учреждении: Пособие для учителей и студентов педагогических вузов. - М.: АРКТИ, 2003.

4. Навчальні матеріали онлайн: Метод проектів як технологія навчання – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/11570718/informatika/metod_proektiv_tehnologiya_navchannya

5. О. К. Щетініна. Математичні дисципліни в системі професійної підготовки майбутніх фахівців. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fiercest.ru/lection/matematichni-distsiplini-v-sistemi-profesii-noi-pidgotovki-mai-butni/>

6. Програма для аграрних вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації з економічних спеціальностей. Вища математика. Укладач: Криворученко Я. С., викладач ВП НУБіП України «Немішаєвський агротехнічний коледж», 2011.

7. Ю. М. Ткач. Професійна спрямованість навчання вищої математики у системі економічної освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dm.inf.ua/_35/93-97.pdf

Popivshcha N. O., Grygoryeva N. A. Processing – methodic components of realization of professional orientation of teaching mathematics of future junior specialists of economical field

Summary. This article discusses processing – methodic components of technologies profile – oriented studying mathematic of students – junior specialists of economical field. The most important task of teaching mathematics is providing of processional orientation

Key words. Processional orientation, processing-methodic components, method of projects.

УДК 664.8.03

**Нестерова Ю.В., голова циклової комісії хіміко-технологічних
дисциплін, викладач спецдисциплін**

**Попова О.І., викладач-методист, спеціаліст вищої категорії
ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ»**

ДІЛОВА ГРА ЯК ІНТЕРАКТИВНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ТЕХНОЛОГІВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ

Анотація. У статті розглянуто поняття навчальної ділової гри, яка моделює різні аспекти професійної діяльності здобувачів освіти і забезпечує умови комплексного використання набутих знань та практичних умінь, що сприяє підвищенню якості професійної діяльності.

Ключові слова: ділова гра, інтерактивне навчання, професійна діяльність, виробнича ситуація, інтерактивні педагогічні технології.

Постановка проблеми. Шлях до професійної майстерності випускника навчального закладу лежить через розуміння мотивів його діяльності. Актуальність проблеми опанування студентами методів інтерактивних занять, одним з яких є ділова гра, зумовлена тим, що в період навчання у ЗВО закладаються основи професіоналізму, формуються вміння самостійної професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перегляд останніх досліджень і публікацій засвідчив, що використання інноваційних методів є предметом дослідження в працях О. Арламова, М. Бургіна, В. Журавльова, В. Загвязинського та інших. Ефективність використання рольових ігор у навчально – виховному процесі висвітлено в роботах таких науковців, як В. Артемов, П. Бех, В. Бухбіндер, Г. Китайгородська, Н. Матвєєва, Н. Побірченко, О. Пометун та інших. Загальнодидактичний аспект ігрової форми занять розкрито в роботах М. Кларіна. Аспекти впливу навчальних ділових ігор на формування професійної спрямованості висвітлювали Б. Букатов, Т. Кашканова, О. Приходько, В. Ткаченко, О. Хоменко й інші. У роботах Г. Абрамової, В. Степановича, І. Кулешова, В. Алапєвої розглянуто ідею про те, що ділова гра є як формою, так і методом навчання, у якій моделюють предметний і соціальний аспекти змісту професійної діяльності.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є розкриття суті навчальної ділової гри, як інтерактивного методу навчання та довести ефективність її застосування в професійній підготовці майбутніх фахівців харчової галузі. Орієнтація освіти на формування компетенцій припускає сьогодні створення ряду умов, у яких студент може виявити не тільки інтелектуальну й пізнавальну активність, але й особистісну соціальну позицію, свою індивідуальність.

Виклад основного матеріалу досліджень. Освіта в навчальному закладі має готувати молодих фахівців, які здатні проявляти лідерські якості і творити краще майбутнє. Для цього недостатньо орієнтуватися на передачу та засвоєння досвіду, накопиченого людством, а необхідно навчити студентів мислити, адже більшість проблем, що виникають у суспільстві мають відкритий характер і тому не мають однозначного і простого вирішення.

Сприятливість до нового, інноваційне мислення формується в людині в ранньому віці. Воно залежить від творчої атмосфери в сім'ї, навчальному закладі, від викладачів, які працюють зі студентом. Дуже важливим є створити на занятті таку атмосферу зацікавленості, творчості, бажання діяти та співпрацювати.

В період навчання студенти пристосовуються, звикають до традиційних методів навчання, де все зрозуміло і немає місця для чогось невідомого. Застосування на заняттях інтерактивних педагогічних технологій змінює звичну для студента ситуацію навчання, характер його діяльності, ставить його в іншу позицію: студент перестає бути пасивним приймачем знань, а стає активним учасником навчання.

Ось чому метою своєї професійної діяльності ми обрали саме інтерактивне навчання, однією з форм якого є навчальна ділова гра. Це дає змогу розвитку творчих здібностей не лише студентів, а й своїх особистих. Адже ще Б. Шоу висловив думку, що «єдиний шлях, що веде до знання, - діяльність». Ми вважаємо важливим створити комфортні умови навчання, забезпечити студентам ситуацію успіху, розвивати їх творчі здібності та вміння мислити.

Дійсно, дуже важливим є вміння співпрацювати, висловлювати свою думку, займати власну позицію та розв'язувати творчі завдання. На своїх заняттях, починаючи з першого знайомства з групою, ми намагаємось «привернути» студентів до себе, тому що саме цей аспект у відношеннях студент - викладач є запорукою успішного навчання. Якщо контакт вдалося встановити, то студенти ніколи не будуть боятися висловити свою думку, навіть, коли вона є помилковою, відстоювати її, задати цікаве запитання, обговорити його.

На своїх заняттях ми намагаємось створити творчу обстановку, яка сприяє розвитку активності. Необхідно дотримуватись трьох правил активного навчання.

Перше правило, людина може бути активною тільки тоді, коли вона почувається в безпеці. Тому, відповідаючи, студент може розраховувати на допомогу товаришів та викладача.

Друге правило, людина є активною не просто тоді, коли рухається чи багато розмовляє, а тоді, коли її видима активність поєднується з інтенсивною роботою думки, коли в неї з'являються відчуття та емоції, коли її доробок врахований і оцінений оточуючими, особливо тими, хто є для неї авторитетом.

Третє правило, людина може бути повністю активною, коли розуміє, навіщо потрібно те, що вона робить, коли бачить зв'язок між затраченими зусиллями та отриманими результатами.

Цим правилам активності цілком відповідає ділова навчальна гра.

Навчальна ділова гра - це практичне заняття, що моделює різні аспекти професійної діяльності тих, хто навчається, і забезпечує умови комплексного використання знань з технології переробки, промислової санітарії, обладнання галузі, організації та планування підприємств, охорони праці.

Основними вимогами, що ставляться до ділових ігор повинні бути:

- Комплексність, що охоплює, по можливості більшість управлінських функцій;

- Динамічність, що дозволяє безпосередньо включати чинник часу в навчальний процес;

- Різносторонність, що забезпечує розвиток комплексу знань, навичок і особистісних якостей технолога.

Типові ознаки ділової гри: рольовий характер подачі матеріалу; наявність проблеми і різне відношення до її вирішення; повторюваність ситуацій; динамізм розвитку; керованість.

Діючи в типових ситуаціях, що відображають фактори реальності, учасники ділової гри спираються на особистий досвід чи інформацію, яку мають у своєму розпорядженні, як діяли б реальні учасники подій.

Мова йде про формування в студентів стилю професійного спілкування. Професійний стиль спілкування складається із засвоєних стереотипів - умінь ними користуватися в конкретних ситуаціях, що формуються в ситуаційній діловій грі, повинно забезпечити здобувачам освіти адекватний стиль мови і ділову поведінку, яка в кінцевому результаті сприяє підвищенню професійного умінь.

У процесі ділової гри теоретичні знання втілюються в практичну діяльність і використовуються в процесі інтенсивної інтелектуальної роботи в пошуках шляхів та засобів вирішення виробничої проблеми, що покладена в основу сценарію гри.

Ділова гра проходить у вигляді однієї робочої зміни, впродовж якої фахівці вирішують проблемні виробничі ситуації, що склалися.

Приклад. На зміну надійшла партія яблук. Необхідно визначити якість сировини та послідовність її переробки.

Лаборант проводить відбір середньої проби та визначає желуючу здатність яблук, які передбачались на виробництво джему. При недостатній кількості пектинових речовин, технолог приймає рішення про направлення цієї партії яблук не на виробництво джему, а на соки. Майстер приймального відділення оформлює акт приймання партії сировини та направляє її в соковий цех.

Роль ділової гри в навчанні майбутніх техніків-технологів визначається тим, що вона спрямована на вирішення завдань, що входять до їхньої

професійної компетенції та на розвиток творчого мислення і накопичення досвіду аналізу управлінських завдань, що вирішуються на виробництві.

Наприклад, для виробничої наради потрібно підготувати ситуацію, для вирішення якої потрібно провести виробничу нараду в цеху, на яку запрошуються майстер зміни, технолог цеху, завідувач лабораторією з питань:

- забезпеченості робочої зміни сировиною, тарою та тароматеріалами;
- робочого стану обладнання;
- причин виникнення браку продукції.

Таке заняття завчасно готується, розподіляються завдання студентам і функції, які вони будуть виконувати.

Зміст ділової гри направлений на розвиток індивідуально-психологічних особливостей студента, і, в першу чергу, таких як творча фантазія, вміння логічно мислити, вибирати оптимальне рішення поставленої задачі.

У процесі гри у студентів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Для викладача гра стає інструментом виховання, що дає змогу повністю враховувати вікові особливості студентів, розвивати ініціативу, створювати атмосферу розкритості, самостійності, творчості та умови для саморозвитку. Студенти мають змогу показати себе в грі, свої здібності, можливості, свою самостійність, наполегливість, кмітливість, випробувати відчуття задоволеності, успіху.

Гра є методом навчання, який направлений на моделювання реальної дійсності з метою ухвалення рішень в конкретній ситуації, її основною метою є поглиблення інтересу до навчання і тим самим підвищення ефективності навчання. Гра здається безтурботною і легкою, насправді, вона вимагає у студента віддачу максимуму своєї енергії, розуму, витримки, самостійності. Під час проведення ділових ігор також вирішуються внутрішні проблеми (наприклад, спілкування), з іншого боку, це можливість для самореалізації, творчого підходу до роботи, реалізації власних ідей.

Гра стимулює краще запам'ятовування і розуміння матеріалу, що вивчається, а також вона сприяє підвищенню мотивації і дозволяє навчати комплексно використовувати органи чуття при сприйнятті інформації, а також самостійно і неодноразово відтворювати її в нових ситуаціях.

Ділова гра проводиться на завершальному етапі навчання, зважаючи на її методичні складності.

Таким чином, ситуаційна ділова гра - це ефективний метод навчання техніків-технологів правильно і чітко застосовувати технологічні знання і набуті практичні навички. У нашому навчальному закладі в якості виховних заходів ми широко використовуємо ігрові технології серед студентів технологічних спеціальностей. Так, найбільший інтерес серед студентів третього курсу викликає конкурс-гра «Кращий за професією». Даний захід дозволяє не тільки виявити рівень знань студентів та вміння володіти своїми знаннями, але й дозволяє студентам продемонструвати свої творчі здіб-

ності, розум, вміння та навички, самостійність та виховати зацікавленість до обраної спеціальності.

Висновки. Отже, впровадження інноваційних педагогічних технологій навчання є пріоритетним напрямком реформування вітчизняної системи вищої освіти. Використання інтерактивних методів навчання, а саме ділових навчальних ігор, дозволяє створити принципово нову інформаційну освітню сферу, що надає широкі можливості для навчальної діяльності, підвищує мотивацію, розвиває самостійність, забезпечує індивідуалізацію та диференціацію освітнього процесу, сприяє модернізації традиційної системи навчання.

Досвід розвинених країн світу свідчить, що в умовах ринкової економіки статус, функції фахівців змінюються, тому що ринок вимагає великої гнучкості, ділової активності, наполегливості у відстоюванні своєї позиції та інтересів справи, якою займається спеціаліст. Завдання сучасного викладача - формувати у студента ці якості. Китайське прислів'я каже: «Даючи людині рибу, можна її нагодувати на день, навчаючи ловити рибу - на все життя». Інакше кажучи, викладач повинен створити умови для того, щоб студенти свідомо навчалися обраній професії.

Бібліографічний список:

1. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования игры и дискуссии / М.В. Кларин. — Рига, «Эксперимент», 2007. — 327с.
2. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / С.О. Сисоєва, А.М. Алексюк, П.М. Воловик та ін.; За ред. С.О. Сисоєвої. — К.: ВПОЛ, 2001. — 502 с.
3. Яворська Ж. Ділові ігри та їх роль у підготовці сучасних фахівців / Ж. Яворська // Вісник Львівського Університету. — 2005. — Вип. 19. — с. 241–46.
4. Хлебнікова Т.М. Ділова гра як метод активного навчання педагога: навч.-метод. посібник / Т.М. Хлебнікова. — Х. : Основа, 2002. — 80 с.
5. Катеруша О.П. Ділові ігри як засіб пізнавальної діяльності студентів / О.П. Катеруша // Вища школа.— 2009.—№ 12.— С. 53-60.

Nesterova U.V., Popova O.I. Business game as interactive method of studying future technologists of food branch

Summary. The article discusses the concept of business game, which creates different aspects of professional activity educational applicants and provide the condition for a complex usage the given knowledge and practical skills, that leads to the improvement of professional activity quality.

Key words: business game, interactive studying, professional activity, working situation, interactive pedagogical technologies.

УДК. 384.15

Ірза Л. В., спеціаліст вищої категорії
ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ»

ТЕХНОГЕННИЙ ТУРИЗМ ЯК ВИД ВІДПОЧИНКУ І СКЛАДОВА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ТУРИСТИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО»

Анотація. Стаття розкриває питання вивчення техногенного туризму при викладанні дисципліни «Туристичне краєзнавство». Застосування техногенного туризму розглянуто на прикладі міста Кривий Ріг. Автор наголошує, що при вивченні дисципліни великого значення має застосування краєзнавчих знань.

Ключові слова: туризм, техногенний туризм, туристичне краєзнавство, краєзнавчий матеріал, краєзнавчі знання .

Постановка проблеми полягає у тому, що мета сучасної освіти – це система цінностей, які потрібно сформулювати у сучасних студентів. Із – поміж цих цінностей - любов до рідного краю, уміння осмислювати події та навколишню дійсність, застосовувати туристично – краєзнавчі знання у повсякденному житті .Туристичне краєзнавство взаємодіє сьогодні не тільки із туристичними дисциплінами, а й застосовує цілу низку міждисциплінарних підходів, використовуючи зокрема й надбання загального краєзнавства та техногенного туризму . Наголошуємо , що такого роду взаємодія не є виявом особливостей розвитку окремо взятої дисципліни, вона співзвучна загальним тенденціям розвитку сучасної науки взагалі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Нині спостерігається зростання кількості краєзнавчих видань , у тому числі туристичного спрямування. Серед них праці : Любіцевої О. О., Мальської М. П., Петранівського В.Л., Рутинського М.Й., Бабарицької В. К., Панкової Є.В. . та ін. На тлі підвищеної уваги науковців до проблем туристичного краєзнавства питання техногенного туризму розглядаються у публікаціях. Лакомової О. Й., Казакової Т. А., Мещаніна І.І., Поповича С., Смаль В.В., Смаль І. В та ін.

Формування цілей статті полягає у формуванні у студентів фахового розуміння геопросторових особливостей формування та просування на національний ринок місцевого туристичного продукту , а також сутнісних рис туристичної спеціалізації окремих регіонів України (у даному випадку –це техногенний туризм Кривбасу)

Виклад основного матеріалу. Останнім часом відбувається об'єктивне зростання ролі й значення краєзнавчих знань. Повною мірою це стосується туристичного бізнесу і туристичної освіти, де краєзнавчий компонент є одним зі стрижнів базової підготовки.

Вивчення рідного краю — важливий елемент освітнього процесу у вищих навчальних закладах. Багатогранне й різноманітне життя рідного краю дає невичерпний цікавий наочний матеріал для навчання і виховання студентів, допомагає поєднувати теорію з практикою, конкретизувати найскладніші абстрактні поняття, зробити їх дохідливішими, більш життєвими. Знання особливостей історії, природи та господарства рідного краю дає можливість ефективніше формувати знання та уявлення про різні види туризму. Вони є засобом конкретизації особливостей та закономірностей, які вивчаються в інших туристичних дисциплінах. Краєзнавчий принцип дає можливість викладачеві будувати роботу за дидактичним правилом — від відомого до невідомого[9].

На сьогоднішній день існує гостра необхідність розвитку внутрішнього туризму на базі місцевих ресурсів. Для старих промислових регіонів, одним з яких в нашій державі є Кривбас, найперспективнішим напрямом є техногенний туризм. З позицій ландшафтного підходу техногенний туризм — це туризм, де об'єктами виступають промислові антропогенні ландшафти — кар'єри, відвали, шахтні поверхневі провальні утворення, підземні шахтні ландшафти та виробничі структури (заводи, фабрики, комбінати, шахти, шурфи, електростанції)..

Техногенний туризм сформувався з метою використання в туropolераторській діяльності техногенних об'єктів, порушених ландшафтів, технічних систем різного походження та стану експлуатації.[11]

На прикладі техногенного туризму також можна прослідкувати значення туристичного краєзнавства як навчальної дисципліни. Розглянемо техногенний туризм міста Кривий Ріг, місто гостро потребує покращення екологічної ситуації, а для цього необхідні кошти, тому ознайомимось із техногенним туризмом, як одним із заходів, що вплине на сучасний стан речей.

Рекреаційно-туристична діяльність є, безперечно, найменш шкідливою альтернативою господарського використання довкілля. Усвідомлення існування такого впливу співпало в часі з великомасштабним природоохоронним рухом, який розглядає процес рекреаційно-туристичного освоєння певної території в такий спосіб і в такому масштабі, які дозволяють підтримувати збереження довкілля у незмінному вигляді. [1]. Ринкова економіка вчить добре рахувати гроші, і заробляти їх у всіх можливих, а іноді, і, неможливих ситуаціях. Тому пропонуємо розглянути техногенний туризм як одну із статей доходів у місцевий бюджет. Традиційний масовий туризм не зовсім відповідає вимогам природоохоронного руху. Пошук більш оптимальних шляхів розвитку туризму і дружнього ставлення до природного середовища призвели до появи таких понять, як «природний», «сільський»,

«пригодницький», «науковий», «освітній», «культурний», «аграрний», «екологічний» туризм. Усі ці терміни об'єднуються під гаслом альтернативного туризму [5]. Розглянемо ще один його вид - техногенний туризм в контексті екологічного туризму. Техногенний туризм не пов'язаний з масовим, для нього характерні малі туристичні потоки, дисперсність та орієнтація на не урбанізовані території.

Техногенним туризмом слід вважати туризм, що розвивається на порушених природних ландшафтах (кар'єрах, відвалах, шламосховищах, деградованих землях), які відвідуються з метою споглядання ландшафтів та милування ними, а також дослідження та вивчення природних процесів: відродження ґрунту та його утворення, процеси фізичного і хімічного вивітрювання, зміни баричного ступеня, а також дає можливість реально оцінити масштаби діяльності людини та впливу на природу, прослідкувати відновлення природної рівноваги.

Техногенний туризм - це вид активного організованого відпочинку в межах антропогенно змінених територій, де поряд із науково-пізнавальними, культурно-виховними і спортивно-оздоровчими функціями, увага акцентується на зв'язки між природним та соціальним середовищем, на наслідках антропогенного тиску, набуваються навички гармонійних стосунків між людиною та природою, формується ресурсозберігаючий стереотип поведінки на рівні особистості [7].

Люди, що люблять техногенний туризм - люди із особливими інтересами. Як правило, вони добре інформовані, незалежно мислячі, цікавляться пізнанням природи, усвідомлюють необхідність її збереження, шукають і прагнуть нового досвіду, самореалізації. Такі туристи не зважають на труднощі, не вимагають розкішних готелів та обслуговування, а насолоджуються красою природи і новими знаннями [4].

Часто сучасний вигляд деградованих земель вражає в повному розумінні, і такі перетворення можливі лише при великому бажанні людей. Маються на увазі клумби ромашок на території шахт, на Тернівських відвалах мешкають дикі косулі та вепри, були помічені і вовки. Це яскраві свідчення появи компромісу між природою та діяльністю людини, який можна використати у розвитку техногенного туризму. Разом з тим туристи можуть реально прислужитися справі збереження природи. Досить поширеним серед свідомих і досвідчених туристів є поєднання мандрівки із збиранням корисної інформації для організаторів маршруту (про пожежі, вирубані ділянки, загиблі молоді насадження, порушення відновлювальних процесів, тощо) з прибиранням території. У техногенному туризмі можна виділити підгрупу пригодницького техногенного туризму, мається на увазі спуск до шахти, кар'єру, такі заходи складають перспективний сегмент на-

ціонального туризму. Детальний аналіз особливостей альтернативного туризму, і середнього техногенного, дає змогу добре зрозуміти, як можна поєднувати сучасне захоплення туризмом із природоохоронною діяльністю та створенням джерел прибутків для природоохоронної діяльності в межах міста Кривий Ріг [6].

У наш час туристичне краєзнавство стає більш динамічною наукою. Значення краєзнавчої складової вбачається в умінні відображати різні взаємопов'язані елементи дійсності рідного краю, унікальність природи, систему розселення етнічних груп, які склалися історично, особливості розвитку господарства і духовної культури. Таким чином, у рідному краї взаємодіють не лише природа і господарство, а й самі люди, які освоюють природу. Для міста Кривий Ріг особливо характерний прояв взаємодії людини і природи, який виявляється у створенні ландшафтів техногенного походження, що кардинально відрізняються від природних.

Уже майже сто років проводять гірничодобувні роботи у місті Кривий Ріг і тому за цей період природа встигла відновити певні території, які на сьогодні є природним середовищем для життя диких тварин та рослин, місцем, де можна спостерігати унікальні природні процеси, а також на цих об'єктах добре видно історію розвитку галузі промисловості, удосконалення технологій. Техногенні ландшафти є також змістовним об'єктом для проведення навчальних екскурсій, які допомагають реалізувати складові пізнавального інтересу студентської молоді [8].

Методи вивчення розвитку техногенного туризму у контексті дисципліни «Туристичне краєзнавство» запозичені із краєзнавства. Це методи досліджень - картографічний, спостереження, історичний, моделювання, математичний, анкетний, експедиційний тощо. Під час краєзнавчих досліджень також проводять збирання та систематизацію інформації про взаємозв'язок людини й суспільства з природним середовищем, збирають природні зразки (геологічні, ґрунтові, біологічні), предмети матеріальної культури та інші дані про рідний край.

Обов'язкове використання у викладанні набутих краєзнавчих знань — головне призначення навчального краєзнавства. Поряд із навчальною, краєзнавчий матеріал виконує виховну та розвивальну функції, адже сприяє вихованню в студентів любові до рідного краю, відповідального, гуманного ставлення до природи й праці людей. Розвивальна функція краєзнавчого матеріалу полягає в стимулюванні та розвитку пізнавальних інтересів студентів, їх спостережливості. На основі живого спостереження об'єктів і явищ здійснюється сприйняття, розкриваються закономірності, проводяться узагальнення, робляться висновки й формуються знання, необхідні для практичної діяльності. Досвід переконує, що краєзнавчий матеріал, здобутий мето-

дом студентських спостережень і самостійних робіт, поживляє процес сприйняття на заняттях, робить його цікавим, допомагає глибше зрозуміти наукові поняття, розширює розуміння навколишньої дійсності, вчить активно впливати на неї. Використання краєзнавчого матеріалу — засіб зв'язку навчання туристичного краєзнавства із життям, трудовою діяльністю населення рідного краю, засіб активізації пізнавальної діяльності студентів у процесі навчання. Саме краєзнавчий підхід дозволяє студентській молоді якнайкраще пізнати свою «малу батьківщину» як невід'ємну складову частину незалежної України, одержати знання про природні й культурні багатства краю, формує любов до своєї місцевості, допомагає виховувати й зміцнювати почуття патріотизму й національної єдності. Навчання з використанням цього матеріалу полегшує засвоєння студентами наукових понять і закономірностей, сприяє глибокому й міцному засвоєнню основних туристичних знань. [9].

Значення краєзнавчої складової в навчанні полягає і в тому, що вивчаючи рідний край студенти набувають і закріплюють навички пошукової, дослідницької роботи, розширюють туристичні знання. Розвиток туристичного краєзнавства тісно переплітається з розвитком загального краєзнавства, тому туристичне краєзнавство є дієвим засобом здійснення міжпредметних зв'язків та активізації освітнього процесу. Краєзнавча робота, яка проводиться під час техногенних екскурсій і туристських походів містом Кривий Ріг, є найбільш ефективною позаурочною формою вивчення рідного краю. Завдяки краєзнавчим спостереженням відбувається активне засвоєння студентами навчального матеріалу й набуття ними навичок, необхідних у житті. Техногенні екскурсії — це туристичне краєзнавство, завдання і зміст якого відповідають плану освітнього процесу навчального закладу. Студенти беруть участь у цій справі на добровільних засадах, під час подорожей та експедицій вони збирають краєзнавчий матеріал, проводять різноманітні спостереження за місцевими явищами й об'єктами. Зібраний під час техногенних екскурсій і туристських подорожей краєзнавчий матеріал активно використовується під час участі студентської молоді у міських, обласних та всеукраїнських краєзнавчих конкурсах.

Висновки. Отже, зважаючи на помітний розвиток туризму в Україні та вдосконалення системи туристичної освіти є підстави стверджувати, що навчальні обрії туристичного краєзнавства будуть розширюватись. Опанування основами туристичного краєзнавства слід також розглядати у контексті формування професійної культури фахівця з туризму, формування базового рівня знань щодо характерних рис територіальної організації та спеціалізації туристичної сфери регіонів України. А краєзнавчий принцип навчання і надалі буде використовуватись при викладанні цієї дисципліни,

сприяючи засвоєнню навчального матеріалу, даючи змогу студентам набутися умінь дослідницького характеру, готувати їх до практичної діяльності.

Бібліографічний список:

1. Тютюнник Ю.Г. К методологии антропогенного ландшафтоведения // Геогр. и природ.ресурсы - 1989. - № 4. - С. 130-135.
2. Шищенко П.Г. Прикладная физическая география. - К.: Вища шк., 1988. - 192 с.
3. Панов І. Екологічний туризм// Краєзнавство. Географія. Туризм. - № 11 (64). - 1998.3.
4. Попович С. Витоки вітчизняного туризму // Краєзнавство. Географія. Туризм. - № 35 (136-137).-1999.
5. Смаль В. В., Смаль І. В. Світовий досвід розвитку екологічного туризму // Український географічний журнал. - № 4. - 2003.
6. Казаков В.Л. Антропогенні ландшафти Кривбасу // Різноманіття ландшафтних комплексів України та шляхи їх раціонального використання і збереження: методологічні і прикладні аспекти. Зб. наук, праць наук. конф. - Київ, 2000. - С. 41-46.
7. Матеріали Міжнародної наукової конференції молодих вчених «сучасний стан та якість навколишнього середовища окремих регіонів» 1-3 червня 2016 р.,Одеса , України
- 8.Мещанін І.І Техногенний туризм – вид активного відпочинку , що поєднує навчання з життям // Теорія і практика сучасної науки , 24-25 листопада 2017 р.,Чернівці
- 9.Петринка Л. Розвиток пізнавального інтересу учнів до географії // Краєзнавство. Географія. Туризм. - № 6 (803). - 2014.3
- 10.Парфіненко А. Ю. Туристичне країнознавство як навчальна та наукова дисципліна // Географія та туризм .- 2010 . – Вип. 6 .- С. 90-96
11. Лакомова О.Й., Казакова Т. А. Особливості організації техногенного туризму: досвід Кривого Рогу// Регіональний туризм: стратегія,ресурси,перспективи розвитку.-Дніпр, 2016 .-321 с.

Irza L.V. Technogenic tourism---as a kind of vacation and the part of studying the subject “Touristic Local Studies”

Summary. The article discusses the question of studying technogenic tourism during teaching the subject “Touristic Local Studies” Usage of technogenic tourism is considered on the example of the town Kryvy Righ.The author pays attention the usage of Local Studies knowledge is very important during studying of this subject.

Key words. Tourism, Technogenic tourism , Local Studies,Local Studies material, Local Studies knowledge.

УДК 378.14+377.169.3

**Шатохіна В.І., спеціаліст вищої категорії,
ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ»
Кузь О.Г., спеціаліст I категорії
ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ»**

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ

Анотація. Стаття розкриває актуальні питання використання інноваційних технологій при викладанні дисциплін економічного напрямку, тому що заняття вимагає від викладача оптимального поєднання різних форм організації освітньої діяльності та постійного залучення студентів до освітнього процесу.

Ключові слова: інформаційні технології, інноваційна спрямованість, конференція, ділова гра, брейн-ринг, кейс-метод.

Постановка проблеми полягає у тому, що в умовах модернізації освіти в Україні набуває актуальності питання створення інноваційного освітнього середовища в коледжах для впровадження найсучасніших технологій і методів навчання. Освітній процес повинен враховувати можливості сучасних інформаційних технологій та орієнтувати студентів економічних дисциплін до швидкісних змін, які відбуваються у суспільстві та країні в цілому. Актуальності набуває питання викладання дисциплін із застосуванням сучасних інноваційних технологій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі компетентнісного підходу в підготовці майбутніх спеціалістів присвячено дослідження вчених І.Бежа, Н.Бібік, І.Зязюна, Р.Гуревича, О. Локшиної, А.Макарової, О.Овчарук, Н.Побірченко, О.Пометун, О.Савченко, В.Сластьоніна, А.Хуторського та ін. Розробленню й впровадженню інтерактивних форм у освітній процес приділяли увагу вчені М.Кларін, В.Кремень, Л.Пироженко, Є.Полат, Г.П'яткова, А.Хуторський. та ін.

Цікавий підхід до інтерактивного навчання наводять українські дослідники О.Пометун та Л.Пироженко.

Формування цілей статті полягає у розгляді та обґрунтуванні доцільності використання інтерактивних технологій навчання та їх впливу на якість професійної підготовки майбутніх фахівців у коледжі.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день, в умовах реформування та модернізації освіти в Україні, актуальним залишається питання створення інноваційного освітнього середовища у коледжах через впровадження нововведень, найсучасніших технологій і методів навчання.

Освітній процес повинен враховувати можливості сучасних інформаційних технологій та орієнтувати студентів на формування освіченої, грамо-

тної особистості, що здатна швидко адаптуватися до змін, які відбуваються. Інтенсифікація освітнього процесу у вищих навчальних закладах, динамічна зміна навчальних планів та предметного змісту економічних дисциплін роблять актуальним питання їх викладання в умовах застосування сучасних інноваційних технологій.

Інноваційну спрямованість педагогічної діяльності зумовлюють соціально-економічні перетворення, конкуренція освітніх закладів, прагнення викладачів до освоєння та застосування педагогічних новинок. Саме останнє є рушійною силою у педагогічно-інноваційній діяльності, оскільки, саме викладач на практиці переконується в ефективності наявних методик викладання і може коригувати їх за допомогою власного інноваційного потенціалу.

Наявність такого потенціалу визначається творчою здатністю викладача генерувати нові уявлення та ідеї; його високий культурно-естетичний рівень, освіченість, інтелектуальну глибину і різнобічність ідей, думок, напрямів, течій, а також толерантність, гнучкість та широту мислення.

Це зумовлює необхідність розроблення і використання інноваційних технологій навчання у підготовці компетентних фахівців.

Цікавий приклад наводять українські дослідники інтерактивного навчання О.Пометун та Л.Пироженко, які пояснюють метод інтерактивних технологій, звертають увагу на те, що наш мозок схожий на комп'ютер, а ми його користувачі. Щоб комп'ютер працював, його потрібно ввімкнути. Так само потрібно «ввімкнути» і мозок студента. Коли навчання пасивне, мозок не вмикається. Комп'ютер потребує правильного програмного забезпечення, щоб інтерпретувати дані, введені в його пам'ять. Наш мозок повинен пов'язати те, що нам викладають, з тим, що ми вже знаємо і як ми думаємо. Коли навчання пасивне, він не простежує ці зв'язки і не забезпечує повноцінне засвоєння.

Нарешті, комп'ютер не може зберегти інформацію, якщо вона не оброблена і не «закріплена» за допомогою спеціальної команди. Так само і наш мозок повинен перевірити інформацію, узагальнити її, пояснити її комусь для того, щоб зберегти її банку пам'яті. Коли навчання пасивне, мозок не зберігає те, що було представлено [1].

Результатом пошуків шляхів підвищення ефективності підготовки фахівців стало виявлення більш активних форм і технологій організації педагогічної праці на основі вже набутого педагогічного досвіду, що виражаються в оновлених тенденціях. Вони є суттєвим елементом розвитку освіти і дістали назву «інновації в педагогічній сфері».

Щодо викладання дисциплін економічного спрямування, то особливістю інноваційних процесів є те, що вони спрямовані на швидку реакцію, по-

стійні зміни у вищезазначеній сфері та, як наслідок, оволодіння навичками оцінки актуальних економічних процесів, розуміння сутності та тенденцій розвитку фінансових відносин і їхніх особливостей у сфері державних фінансів, фінансових ринків та фінансових послуг, розробку і вирішення актуальних питань теорії й практики розбудови економічної та фінансової політики держави.

Система викладання економічних дисциплін має на меті не тільки надати фахові знання та уміння, сформувати навички та розвивати відповідну рефлексію, а й вміння вибрати ту інформацію, яка б дала змогу оцінити та проаналізувати фактичні дані про економічну, фінансово-господарську діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, стан ринку, аналіз і практичну реалізацію цієї інформації.

Тому, названа вище система повинна, як мінімум, базуватися на таких основних функціях:

- пізнавальній – накопичення інформації, її відбір, обробка і аналіз;
- конструювання – визначення потреби набутої інформації і внесення фрагментів інноваційних технологій;
- упровадження – практичне використання та аналіз досягнутих результатів [2].

У ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ» викладачі циклової комісії економічних дисциплін та сфери обслуговування використовують різноманітні інтерактивні методики навчання. Студентам пропонуються моделі колективного вирішення проблем за допомогою конференцій, ділових ігор, брейн-рингів та кейс-методів.

Науково-практична конференція є формою залучення студентів до науково-дослідницької роботи, розширення їх наукового кругозору, набуття дослідницьких навиків та забезпечення високої якості фахової підготовки, тому викладачі комісії, вже 5 років поспіль, разом із провідними фахівцями галузі економіки, фінансів, банківської справи та страхування активно залучають студентів до участі у роботі науково-практичної конференції: «Науковий діалог: актуальні питання теорії і практики фінансів»

Метою такої конференції є виявлення наукового і творчого потенціалу молоді, сприяння їх успішному професійному росту, підвищення ефективності самостійної роботи.

Завдання конференції – залучення студентів до пошуково-дослідницької роботи та вирішення проблем, які мають практичне значення для розвитку реального сектору економіки; формування у студентів навичок самостійної роботи з вивчення дисциплін; підвищення якості підготовки фахівців за рахунок творчого підходу до засвоєння студентами додаткового навчального матеріалу; стимулювання зацікавленості студентів до актуаль-

них проблем сучасності; створення умов для реалізації інноваційного потенціалу [3].

Викладачі комісії економічних дисциплін широко застосовують різні види ділових ігор такі, як «мозковий штурм», інноваційні, імітаційні, організаційно-діяльнісні, організаційно-комунікативні та ін.

В процесі ділової гри створюються уявні ситуації, в яких моделюється зміст професійної діяльності майбутніх фахівців. Основними атрибутами ділової гри є:

- імітація обраного аспекту цілеспрямованої людської діяльності;
- ролі кожного учасника;
- регламентація ігрових дій системою правил;
- перетворення просторово-часових характеристик діяльності, що моделюються;
- умовний характер гри;
- оцінювання діяльності учасників гри [4].

Перевагою ділових ігор, як методу навчання, викладачі відзначають: можливість спілкування студентів у грі, яка наближена до реального життя; відпрацювання професійних навичок; виявлення рівня володіння ними та особливостей розумових процесів; комунікативних навичок; особистісних якостей студентів. При цьому вони навчаються правильно формулювати свої думки, аргументувати та відстоювати власну думку та ін. Важливим є те, що в майбутніх фахівців формуються навички професійного спілкування, вміння вислуховувати аргументи співбесідника та використовувати їх для прийняття рішення, тобто створюється цілісна уява про професійну діяльність.

Студенти ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ» спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» охоче приймають участь у іграх-змаганнях, які є найбільш цікавими для них і сприяють підвищенню інтересу до вивчення дисциплін економічного напрямку. Адже прагнення перемогти змушує учасників дуже ретельно готуватися до гри, усуваючи цим самим прогалини у знаннях, працювати з додатковою літературою, інтернет ресурсами та відшукувати нові підходи до вирішення тієї чи іншої проблеми.

Так, викладачі комісії неодноразово проводили брейн-ринги з таких дисциплін, як «Податкова система», «Гроші та кредит», «Бухгалтерський облік», «Економіка підприємства».

Викладачі зазначають, що завдяки проведенню брейн-рингів освітній процес активізується, розвивається творче, логічне і нестандартне мислення студентів. Ця гра сприяє кращому засвоєнню термінів і понять, стимулює студентів до кропіткої роботи з першоджерелами, тренує пам'ять, розвиває кмітливість, виробляє вміння застосовувати здобуті знання на практиці.

Брейн-ринг є командною інтелектуальною грою, в якій гравці обох команд знаходяться в рівних умовах. Під час цієї гри учасники розвивають навички колективного мислення і творчого застосування на практиці здобутих теоретичних знань, тобто навчаються мислити не тільки правильно, а й швидко, виробляють вміння методом мозкового штурму за короткий час знаходити правильні відповідь, відкинувши при цьому все другорядне.

При викладанні таких дисциплін, як «Фінансовий облік», «Бухгалтерський облік», «Податкова система», «Страхові послуги», «Економіка підприємства» викладачі комісії використовують «метод кейсів». При застосування цього методу студенти повинні проаналізувати ситуацію, розібратися в суті проблеми, розглянути варіанти можливих рішень і вибрати кращі з них. Отже, студенти навчаються аналізувати інформацію, виявляти ключові проблеми та шляхи їх розв'язання.

У процесі аналізу ситуації поєднується групова та індивідуальна робота, під час якої обговорюється пропозиція кожного, розвиваються навички групової, командної роботи, навички аналізу і планування. Узагальнюючи, можна сказати, що використання методики case-study дозволяє розвивати у студентів такі навички:

- аналітичні (вміння відрізнити дані від інформації, класифікувати, виокремлювати суттєву і несуттєву інформацію, аналізувати, знаходити її, мислити ясно і чітко);
- практичні (зниження, порівняно з реальною ситуацією рівня складності проблеми, що подана в кейсі, сприятиме більш легкому формуванню на практиці навичок використання теорії, методів і принципів, дозволяє долати бар'єр складності);
- творчі (розв'язання однієї логічної ситуації важко сформулювати, потрібні творчі навички розв'язування проблеми);
- комунікативні (вміння вести дискусію, переконувати оточуючих, захищати власну точку зору);
- соціальні (вміння слухати, аргументувати різні точки зору);
- самоаналіз (незгода в дискусії сприятиме усвідомленню і аналізу думок інших і власних) [5].

Метод «case-study» має вагомим значення для формування: спеціальної, методичної і комунікативної компетенції студентів.

Висновки. Використання інтерактивних методів навчання надає можливість залучити студентів до групової роботи, що в свою чергу дозволяє збільшити: обсяг отриманих знань за той самий період часу; результативність у засвоєнні знань і формуванні вмінь; самоконтроль і самовдосконалення у навчально-пізнавальній діяльності; комунікативні навички. При груповій навчальній діяльності викладач управляє роботою кожного студента.

нта опосередковано, через запропоновані завдання всій групі студентів. Викладачі дисциплін економічного напрямку, співпрацюючи зі студентами, розвивають в них самостійність та інтерес до отримуваних знань, мають на меті сформувати професіонала, який би приймав конкретні грамотні рішення у своїй діяльності на високому фаховому рівні.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що специфіка викладання економічних дисциплін впливає на особливості їхнього викладання у вищих освітніх закладах.

Бібліографічний список:

1. Пометун О., Пирожниченко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання.- К.: Видавництво А.С.К., - 2004,- С.7, 11, 19.
2. Болдова А.А. Інноваційні тенденції у викладанні фінансових дисциплін//Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – К., 2012. - №22 (257). – Ч.ІІІ.
3. Методичні вказівки для підготовки виступу студента на конференції та підготовки презентації. / Уклад. О. В. Зубенко, І. С. Степанова. – Вінниця: ВНТУ, 2017. – 44 с.
4. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр ; за ред. член-кор. НАПН України Гуревича Р. С. – Львів : ЛДУ БЖД, 2012. – 380
5. Орлик О.В. Кейс-метод і особливості його застосування при підготовці фахівців у ВНЗ / О.В. Орлик // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових праць. Вип. VII. - Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2012. - С. 128-135.

Shatohina V.I., Kuz O.G. Innovation approaches for teaching subjects of economical field.

Summary. The article discusses actual questions of using innovation technologies during teaching subjects of economical fields ,because the lesson demands from the teacher his optional unite of different forms of organization educational activity and constant accepting students to educational process.

Key words. information technologies, innovation direction, conference, business game, brain ring, case method.

УДК 37.018+377.1

**Ніколаєва І.В., заступник директора з навчальної роботи,
Бовбас О.Ю., методист
ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ»**

SMART-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Анотація: У статті розглянуті поняття Smart-технологій як засіб вдосконалення освітньої діяльності; на основі досліджень науковців визначено доцільність їх використання в освітньому процесі коледжів та технікумів.

Ключові слова: Smart-технології, Smart-освіта, освітні ресурси, викладання та навчання.

Постановка проблеми. У сучасній вищій освіті визначилися нові пріоритетні напрями розвитку, створюється відповідна нормативно-правова база, здійснюється практичне реформування галузі. Зміна цілей, завдань, умов вимагає істотних змін традиційної системи освіти та вдосконалення технологій навчання.

Аналізуючи сучасний стан проблеми дослідження, слід відзначити, що організація освітнього процесу із використанням сучасних технологій вивчається упродовж останніх десяти років, проте в Україні темпи розвитку цього напрямку значно повільніші порівняно з країнами Європи, і тому це питання залишається достатньо актуальним.

Розвиток інформаційно-системних технологій визначив глибинні, змістові перетворення у всіх сферах життєдіяльності людини. Суспільство піддається еволюційній трансформації та переходить на новий рівень – Smart-суспільство, компонентом якого є Smart-освіта, в якій об'єднуються в єдину систему не тільки заклади освіти, а й педагогічні працівники для здійснення спільної освітньої діяльності в мережі Інтернет.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З метою встановлення шляхів впровадження Smart-технологій в освітній процес коледжів та технікумів, а також їхньої адаптації в закладах освіти у статті використано матеріали вітчизняних та зарубіжних дослідників, зокрема: Г. Бонч-Бруєвича, К. Джонсона, С. Кадзіти, К. Кіма, Г. Косенка, Х. Пена, О. Семеніхіної, М. Соснової, С. Якубова та ін.

Формування цілей статті. Метою статті є визначення доцільності використання Smart-технологій як засобу вдосконалення викладання та навчання у коледжах та технікумах.

Виклад основного матеріалу досліджень. В сучасній освітній системі відбуваються докорінні зміни, що роблять систему інакшою – Smart-освітою. Гнучкість, пристосовуваність, якісні показники, інновації – цим вимогам повинні відповідати заклади освіти, щоб встигати за змінами і зростаючими запитами студентів та роботодавців.

Мета Smart-освіти – це забезпечення майбутніх фахівців необхідними навичками для реалізації успішної професійної діяльності в умовах цифрового суспільства та розвиненої економіки.

Переважна більшість дослідників розглядають Smart-освіту як процес з використанням технологічних інновацій та Інтернету, який надає студентам можливість набуття професійних навичок на основі системного вивчення дисциплін, з урахуванням їх багатоаспектності і безперервного оновлення змісту. У Smart-суспільстві відбувається процес переходу від традиційної моделі навчання до elearning, а потім – до Smart-освіти. Процес трансформації освітніх технологій представлено на рис. 1.

Рис. 1. Зміна освітніх технологій

Електронне навчання (elearning) та мультимедіа-технології активізують пізнавальний процес, надають можливість візуалізації навчального матеріалу. Із розвитком таких технологій як: YouTube, хмарні технології, дистанційні форми навчання, Facebook, Twitter, блоги, Google тощо освіта стає доступнішою. Завдяки Інтернету можна навчатися в будь-якій точці світу та в будь-який час. Людина має можливість обрати галузь знань, у тому числі непрофесійну, і зануритися в неї на стільки, на скільки їй це цікаво. Важливим чинником є безкоштовність багатьох ресурсів.

Англійське слово «Smart» багатозначне і дійсно відображає суть Smart-технологій. Воно характеризує їх як розумні та ефективні [5].

Smart-технології – це інтерактивний навчальний комплекс, що дає змогу створювати, редагувати та поширювати мультимедійні навчальні матеріали, як в аудиторний так і в позааудиторний час.

Основні вимоги до Smart-технологій представлені на рис.2.

Якщо уявити Smart як модель спілкування людини та інформаційної системи, то Smart-технології у навчанні – це технології, які забезпечують діалог, тобто активний обмін повідомленнями між користувачем та інформаційною системою в режимі реального часу.

Рис.2.Основні вимоги до Smart-технологій.

Поява Smart засобів навчання забезпечує нові види навчальної діяльності такі, як реєстрація, збір, накопичення, зберігання, обробка інформації про досліджувані об'єкти, явища, процеси, передача досить великих обсягів інформації, представлених у різній формі, управління відображенням на екрані, моделями різних об'єктів, явищ, процесів. Smart-діалог здійснюється не тільки з навчальним середовищем, а й із засобами навчання, що функціонують на базі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) [1].

Для реалізації SMART-технологій в освітньому процесі використовують наступні технічні засоби: планшети; планшетні комп'ютери; смартфони; Smart-TV; Smart-дошки; Smart-приставки; документ камери; Smart-проектор; мультимедійний проектор; Smart-панель; Smart-стіл із доступом до Інтернету, а також різноманітні навчальні програми та додатки.

Головне завдання, яке має бути вирішено за допомогою Smart-технологій – це максимальне донесення навчального матеріалу до користувача.

Вже стало нормою проведення навчального зайняття з використанням мультимедійних презентацій, виконаних за допомогою Microsoft Power

Point. Проте, разом із звичними презентаційними технологіями в сферу освіти проникають нові, так звані, інтерактивні технології, що дозволяють удосконалити презентації у вигляді слайд-шоу.

Нова форма подання матеріалу за допомогою інтерактивного устаткування: інтерактивні дошки Smart Boards, інтерактивні дисплеї Symposium є презентацією, що створюється доповідачем під час свого виступу, – презентацією, що створюється тут і зараз.

Інтерактивний програмно-технологічний навчальний комплекс на основі Smart Board, який більше відомий під назвою «інтерактивна дошка», є втіленням новітнього засобу мультимедійних технологій і високоефективним технічним засобом навчання. Цей комплекс дає змогу створювати інтерактивне інформаційно-комунікаційне середовище й використовувати як традиційні, так й інноваційні педагогічні технології навчання [1].

Освітній процес прискорюється та стає цікавим для усіх, оскільки на інтерактивних дошках Smart можна писати спеціальним маркером, демонструвати навчальний матеріал, робити письмові коментарі поверх зображення на екрані. При цьому все написане на інтерактивній дошці Smart передається студентам, зберігається на магнітних носіях, роздруковується, надсилається електронною поштою [6].

Слід відмітити, що до позитивних сторін застосування Smart-технологій в освітньому процесі відноситься [6]:

- можливість їх використання під час викладання різних дисциплін;
- висока ефективність засвоєння знань;
- підвищення інтересу до навчання у студентів;
- сучасність технологій і розуміння та сприймання їх як природної складової молодих людей, що робить їх життя зручним інструментом для розвитку творчого потенціалу;
- легкість поєднання Smart-технологій з комунікативним підходом до викладання.

Студенти, які здобувають освіту за Smart-технологіями мають можливість навчатися використовуючи електронні навчально-методичні комплекси, які складаються з лекцій, методичних вказівок до лабораторно-практичних робіт, завдань для самостійної роботи, матеріалів для тестування, рекомендованої літератури для вивчення дисципліни, питань для підсумкового контролю.

Зазначимо, що перехід до Smart-технологій формує нові вимоги до педагогічних працівників, а саме викладачі мають бути не тільки добре обізнаними у професійній сфері, а й мати широкий світогляд, світосприйняття, вміння використовувати сучасні технології. Викладач Smart-освіти – це людина, яка представлена в мережі Інтернет через: презентацію курсів; консультування; перевірку завдань; проведення очних і заочних семінарів; відео-

та веб-конференцій; відео-лекцій; дистанційне навчання; віртуалізацію наукових досліджень тощо [2].

Smart-освіта відкриває перед викладачами нові можливості: обмінюватись досвідом та ідеями, більше часу приділяти науковій роботі, розробляти різноманітний навчально-методичні матеріали, формувати індивідуальні траєкторії навчання для студентів, економити час.

Завдання викладача - спрямувати роботу студента на досягнення поставленої мети навчання. Використовуючи Smart-підходи, необхідно структурувати роботу студента, розробити чіткий сценарій заняття з конкретними завданнями, вимогами до їх виконання та критеріями оцінювання. Важливим фактором при цьому є мотивація навчання, що дозволяє зацікавити студента у здобутті знань, віднайти стимули щодо активізації самостійної пізнавальної діяльності, творчого наукового пошуку. Smart-підходи передбачають не надання готових знань, а створення умов для набуття студентами власного досвіду і навичок. Тобто за концепцією Smart-навчання функцією викладача стає якісна навігація контентом, а не трансляція готових істин і передача знань [4].

Smart-технології використовуються для реалізації освітніх програм, які полягають не лише в інструментальних технологіях ведення освітнього процесу, але і в інноваційних навчальних планах і дисциплінах. За ідеями Smart-освіти навчальні програми дисципліни мають бути розроблені в новому форматі: крім забезпечення засвоєння знань, навичок та умінь вони одночасно мають мотивувати особистість до навчання. Адже зацікавити сучасного студента простими текстовими посібниками вже практично неможливо. Необхідно створювати такий сценарій, який би захоплював і спонукав до творчої та наукової діяльності сучасну молодь. Навчальні курси повинні бути інтегрованими, тобто включати в себе і мультимедійні фрагменти, і зовнішні електронні ресурси [4].

Слід відмітити, що Smart-освіта є легко керованою, як із середини кожним закладом освіти через гнучкість освітнього процесу, так і ззовні, тобто постійно живиться зовнішніми джерелами. Наразі, освітні установи призначені не «поставляти знання», а створювати найкращі умови для набуття студентами власного досвіду і навичок. У зв'язку з цим основною функцією викладача стає не трансляція «готових істин», а якісна навігація з інформаційно-комп'ютерних технологій та світових інформаційних ресурсів. Smart-освіта дозволяє студентам генерувати нові знання та формувати особистість, яка досконало володіє інформаційно-комп'ютерними технологіями для пошуку, аналізу інформації та створенню інновацій.

Висновки. В сучасних умовах, Smart-технології уже не є новиною. Основна проблема впровадження їх в освітньому процесі коледжів пов'язана із недостатнім розумінням перспектив, а також обмеженими технічними можливостями закладів освіти.

Використання в освітньому процесі ідеології Smart вимагає серйозного педагогічного осмислення, перегляд сформованих організаційних форм навчальної роботи, впровадження нових педагогічних розробок, що дозволяють інтенсифікувати освітній процес і підвищити його якість.

Бібліографічний список:

1. Блог «Розумна освіта для розумного суспільства». [Електронний ресурс] Режим доступу [<http://smarteducatoin.blogspot.com/2016/06/smart-education.html>].

2. Коденська М., Соколюк К. Перспективи та проблеми розвитку SMART-технологій в Україні. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5116/296297.pdf?sequence=1>

3. Семеніхіна О.В. Нові парадигми у сфері освіти в умовах переходу до Smart-суспільства. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://irbisnbuv.gov.ua>

4.1. Соснова М. А. Smart-технології як складова підвищення якості освіти. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://archive.ws-conference.com/wp-content/uploads/pw0480.pdf>

5. Твердохліб А.І. Smart-технології як основа формування сучасних тенденцій освіти // Вісник університету ім. А.Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. – 2017 – № 1(13).

6. Якубов С. Технології SMART та навчальні матеріали / С. Якубов, Я. Якінін // Ні-Tech у школі. – 2011. – № 3 – 4.

Nikolayeva I., Bovbas O. Smart-technologies as a way of improvement of educational process.

Summary. The article discusses of the concept of smart-technologies as a way of improvement of educational activities and on the base of research of scientists, the actuality of them and the usage them in educational process of colleges and technical schools.

Key words: smart –technologies, smart-education, smart - resources, teaching and studying.

УДК 377:004.32

**Ткачук В.В., голова циклової комісії технічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії**

Савченко О.О., спеціаліст економічних дисциплін

Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного
університету

ОСОБЛИВОСТІ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ ПРОБЛЕМНОГО ВИКЛАДЕННЯ ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ

Анотація. У статті теоретично визначено особливості організації проблемного викладення лекційного матеріалу як одного із засобів підвищення ефективності лекційних занять.

Ключові слова: активізація пізнавальної діяльності студентів, лекція, проблемна ситуація, проблемне навчання, діалогічне спілкування.

Постановка проблеми. У сучасних умовах бурхливого розвитку науки і техніки, швидкої зміни одних технологій іншими, росту інноваційних процесів у всіх сферах та галузях народного господарства, виникає необхідність поліпшення підготовки майбутніх спеціалістів за рахунок постійного відновлення знань, способів діяльності й творчих здібностей. На думку науковців орієнтація навчального процесу винятково на нагромадження знань і вмій унеможлиблює адаптацію випускників до життя і роботи в сучасному світі. У такий спосіб перед викладачем виникає проблема в здійсненні важливого впливу на розвиток творчої особистості студента і формування нового змісту підготовки випускників до їх майбутньої професійної діяльності.

На сьогодні суспільство вимагає від студентів розвитку високого рівня пізнавальної активності в процесі їх професійної підготовки. Одним з головних факторів, що забезпечує розвиток професійної підготовки, на думку видатних учених, є активізація пізнавальної діяльності студентів. Залучення студентів до активної творчої роботи, створення умов для всебічної реалізації в навчальному процесі важливих якостей студентів, які стануть основою професійного становлення. Надалі, ми розглянемо активізацію пізнавальної діяльності у студентів шляхом проблемного викладення лекційного матеріалу.

Актуальність вибраної теми дослідження обумовлена високою значущістю лекцій як однією з найдавніших форм організації навчання у ВНЗ, яка не лише започатковує знайомство студентів зі змістом навчальної дисципліни, але й спрямовує їх подальшу самостійну навчальну діяльність щодо її опанування. Проте існує багато недоліків лекційного викладу матеріалу: він базується на репродуктивному навчанні, орієнтує студентів на прос-

те відтворення знань; студент на лекції є переважно пасивним слухачем; лекція ґрунтується на мовленні, а більшість студентів краще запам'ятовують інформацію, отриману через зоровий аналізатор, а не слуховий. Тому активізація пізнавальної діяльності студентів на лекції є дуже важливою для підвищення їхньої ефективності. Дана проблема спонукає викладача так організувати навчальний процес на заняттях, щоб насамперед досягти позитивної мотивації до вивчення даного предмету, підвищити якість знань з предмету, сформувані в студентів уміння самостійно здобувати знання, розвивати й удосконалювати розумові здібності; сформувані в учнів власну думку і вміння відстоювати свої позиції Цього можна досягти тільки тоді, коли студентам буде зрозумілий та доступний матеріал, коли в них з'явиться постійний інтерес до навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання активізації пізнавальної діяльності студентів почали активно досліджуватися з 90-х років минулого століття. Вивченню різних аспектів процесу активізації пізнавальної діяльності студентів присвячено праці багатьох відомих педагогів і психологів таких як: А. Алексюк, С. Архангельський, М. Ашибор, А. Вербицький, В. Вергасов, С. Зінов'єв, М. Кларін, В. Козаков, В. Ляудіс, Р. Нізамов, В. Семиченко, С. Смирнов, Д. Чернилевський та ін. Різноманітні засоби активізації пізнавальної діяльності учнів було обґрунтовано в працях багатьох українських педагогів, зокрема О. Білецького, Б. Грінченка, О. Музиченка, О. Потєбні, В. Помогайби, С. Русової. Дидактичні особливості проблемної лекції висвітлені в дослідженнях М. Махмутова, О. Матюшкіна, В. Оконя, Т. Туркот, М. Скаткіна, П. Підласий, І. Лернера, А. Фурмана та інших вчених, які сформулювали поняття "проблема", "проблемна ситуація", "проблемне навчання"[1].

Формування цілі статті. Визначити особливості організації проблемного викладення лекційного матеріалу як одного із засобів підвищення ефективності лекційних занять.

Виклад основного матеріалу дослідження. На відміну від інформаційної лекції, на якій студенти отримують інтерпретовану викладачем інформацію, на проблемній лекції ставиться й вирішується за допомогою студентів навчальна проблема. Тобто новий теоретичний матеріал подається як невідоме, яке слід відкрити шляхом вирішення певної проблемної ситуації [1].

Так, за визначенням Т. І. Туркот проблемна ситуація – це ситуація, для оволодіння якою окремих суб'єкт має знайти і застосувати нові для себе знання чи способи дій. У проблемній ситуації завжди повинна мати місце суперечність, наприклад: суперечність між теоретично можливим способом виконання задачі та його практичною недоцільністю, відсутністю методів аналізу і обробки реально існуючих фактів, суперечність між науковими фактами і життєвими уявленнями.

Проблемна ситуація здатна активізувати пізнавальну діяльність студентів. Лекція з елементами проблемного навчання відрізняється своєю

композиційною будовою від основної тематичної. Виклад питань теми розпочинається постановкою перед студентами певних навчальних і наукових проблем [4].

Так, для створення проблемної ситуації можна використовувати наступні прийоми.

1. Розкриття лабораторії наукового пошуку.
2. Показ боротьби ідей, теорій, концепцій в історичному та сучасному плані.
3. Безпосередня постановка проблеми.
4. Виклад інформації яка містить суперечності або протилежні думки.
5. Звернення уваги на те чи інше життєве явище (ситуацію), яке потрібно пояснити.
6. Повідомлення фактів, які викликають непорозуміння.
7. Зіставлення життєвих знань із науковими.
8. Постановка завдань із кількома можливими шляхами розв'язання.
9. Прогнозування нового, ще не здійсненого.

На основі певної ситуації в бесіді зі студентами формулюється й розглядається проблема. Це може здійснюватися такими способами, як проблемний виклад (коли за браком часу педагог акцентує проблеми й сам розкриває шляхи їх вирішення) чи частковий пошук (студенти міркують, висловлюють припущення, аналізують інформацію тощо).

Засобом управління мисленням студентів на навчально-проблемній лекції має бути система заздалегідь підготовлених викладачем проблемних та інформаційних питань, які скеровують навчально-пізнавальну діяльність студента [2].

Вимагає високої кваліфікації викладача також і питання структурування проблемної лекції Так, П. Підласий та Л. Фрідман пропонують наступну структуру проблемної лекції.

1. Вступ. Ціль – оволодіти увагою аудиторії, викликати інтерес. Викладач може розпочати лекцію з несподіваної репліки, жарту або історичного екскурсу.
2. Постановка проблеми. Ціль – показати актуальність проблеми, проаналізувати суперечності, сформулювати загальну проблему. Викладач звертається до інтересів слухачів, їх потреб; робить посилення на факти, документи, авторитетні висловлювання, проводить аналіз усталених, але невірних поглядів.
3. Розчленування проблеми. Ціль – чітко виокремити перелік проблем, задач та питань, розкрити їхню сутність. Викладач будує загальні схеми розв'язання проблеми. Спонукає слухачів до висловлення ідей, припущень, гіпотез щодо вирішення даної проблеми.
4. Виклад своєї позиції, щодо розв'язання проблеми. Ціль – показати у порівняльному аналізі власні підходи, пропозиції та думки. Ви-

кладач обґрунтовує власні судження, використовує прийоми критичного аналізу, порівняння.

5. Узагальнення висновки. Ціль – Сконцентрувати увагу аудиторії на головному, сформулювати резюме висловленого. Викладач за допомогою тверджень інтегрує головну ідею, думку, найсильніший аргумент; показує шляхи розвитку ідеї, можливостей практичного використання отриманих висновків.

Отже, як бачимо проблемна ситуація створюється відразу після оголошення теми. Вона поділяється на 2-3 питання (чи гіпотетичні шляхи), які фіксуються та відіграють роль плану лекції. Загалом кількість питань залежить від змісту проблеми й уміння педагога поділити інформацію на самостійні «порції» закінчених даних.

Аналогічно (але в меншому масштабі) здійснюється викладення за окремими питаннями, кожне з яких може мати власні проблемні ситуації. Послідовно, спонукаючи студентів до вирішення проблемних питань, крок за кроком педагог веде їх до поставленої мети. У ході проблемної лекції студент може здійснювати пошук формулювання проблеми; розрізняти знане та невідоме; висувати гіпотези та припущення щодо даної проблеми; розробляти план її вирішення; висловлювати аргументи і докази на захист власної гіпотези; перевіряти правильність отриманих результатів; робити висновки, тощо.

Важливо, що проблема ставиться викладачем до лекції і повинна розгортатися на лекції в живій мові викладача, так як проблемна лекція передбачає діалогічний виклад матеріалу. Принцип проблемності включає в себе дві обов'язкові умови - розробку пізнавальних завдань, побудова лекції як діалогу викладача зі студентами.

Діалогічне спілкування - необхідна умова для розвитку мислення студентів, оскільки за способом свого виникнення мислення є діалогічним. Під час діалогічного спілкування студенти разом з викладачем ставлять питання і відповідають на них або фіксують питання для подальшого в'яснення в ході самостійних завдань, індивідуальної консультації з викладачем або ж обговорення з іншими студентами [3]. У зв'язку з тим, що здатність до самостійного мислення формується у студентів в активній участі різних форм живого спілкування, лекції проблемного характеру необхідно доповнювати семінарськими заняттями, які формуються у вигляді дискусії і є діалогічними формами самостійної спільної роботи студентів. Проблемний виклад матеріалу може здійснюватися і у вигляді індуктивної бесіди, коли на основі поданих фактів і ситуацій студенти роблять узагальнення, виводять теоретичні положення.

Завдання викладача – вміла, якісна та зрозуміла постановка основних і уточнюючих запитань, швидка орієнтація у відповідях студентів, уміння вчасно, виважено та точно сформулювати висновки.

Висновки. Отже, проблемні лекції повинні забезпечити творче засвоєння принципів і закономірностей досліджуваної науки, активізувати навчально-пізнавальну діяльність студентів, їх самостійну роботу, засвоєння знань і застосування їх на практиці. На лекції проблемного характеру студенти знаходяться в постійному процесі «взаємного мислення» з викладачем і в кінцевому підсумку стають співавторами у вирішенні проблемних завдань.

Головною відмінною рисою тут є те, що студенти навчаються проявляти ініціативу в навчальному процесі, яку стимулює педагог з позиції партнера-помічника. Процес і результат отримання знань набуває особисту значимість для кожного студента, що в свою чергу спряє осмисленому та міцному засвоєнню інформації та підвищенню інтересу до навчання та дозволяє розвинути здібності самостійного вирішення проблеми.

Також, необхідно переорієнтувати традиційний підхід отримання знань на роботу зі студентами, що дозволяє їх активно залучати до самостійного мислення, розвитку розумових здібностей, умінню аналізувати, робити висновки. Для успішного впровадження ефективних форм навчання, викладачеві необхідно мати комплексною набором навичок і знань, заснованих на використанні сучасних інноваційних методів роботи зі студентами.

Бібліографічний список.

1. Марков О. Д. Лекция о лекции / О. Д. Марков. – К. : НТУ, 2010. – 180 с.
2. Пономарьова Г. Ф. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів ВНЗ на заняттях із педагогіки / Г. Ф. Пономарьова, І. О. Степанець. – Харків : ФОП Шейніна О. В., 2010. – 214 с.
3. Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі : навч. посіб. / за ред. М. В. Артюшиної, О. М. Котикової, Г. М. Романової. – К. : КНЕУ, 2007. – 528 с.
4. Садова Т. А. Активізація пізнавальної діяльності студентів як умова підвищення якості навчального процесу / Т. А. Садова // Наука і освіта. – 2008. – № 1–2. – С. 27–30.

Tkachuk V.V., Savchenko O.O. Features of activating of cognitive activity of students by problem presentation of lecture material.

Summary. The article theoretically identifies the features of organizing a problematic presentation of lecture material as one of the means of increasing the effectiveness of lecture classes.

Key words: activating of cognitive activity of students, lecture, problem situation, problem training, dialogic communication.

УДК 377:004.32

Охріменко Т.В., спеціаліст вищої категорії
ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ»

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ОНОВЛЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті теоретично визначено особливості змішаного навчання як засобу оновлення вищої освіти.

Ключові слова: Змішане навчання, активізація пізнавальної діяльності студентів, лекція, проблемна ситуація, проблемне навчання, діалогічне спілкування.

Постановка проблеми. Реформування освіти – один із найбільш пріоритетних напрямків розбудови української держави. Протягом 28 років незалежності нашої країни майже безперервно відбуваються спроби внести корективи у здобуття початкової та загальної середньої освіти, між тим як навчання у більшості вищих навчальних закладах залишається майже незмінним. Адже не зважаючи на впровадження Болонської системи, оновлення системи оцінювання, інші організаційні зміни та навіть використання інформаційно-комп'ютерних технологій, дослідники продовжують відзначати падіння рівня засвоєння фахових знань та вмінь у майбутніх спеціалістів. [10]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Головну причину В. О. Кроль, П. П. Федірко, В. В. Морозов та інші науковці вбачають у відсутності в них мотивації на здобуття вищої освіти, оскільки заробітна плата випускника вишу не надто відрізняється від оплати праці некваліфікованого робітника. Ще однією проблемою стала переоцінка ролі викладача.

Формування цілі статті. Теоретично визначити особливості змішаного навчання як засобу оновлення вищої освіти

Виклад основного матеріалу дослідження. Якщо ще півстоліття тому він був найсуттєвішим джерелом інформації, то в сучасному світі йому відводиться функція консультанта в процесі отримання студентами професійних знань і навичок – вже певний час в навчальних програмах спостерігається збільшення кількості годин саме для самостійного опрацювання студентами навчального матеріалу. До цього ані майбутні фахівці, ані викладачі виявилися неготовими.

Перші - через сформованість «кліпового» мислення, для якого характерне сприйняття оточуючого світу через кліпи - яскраві, але короткі образи. Переважна більшість сучасної молоді просто нездатна опанувати великі обсяги інформації, оскільки звикли отримувати дані в уривчастій формі: з нетривалих аудіо- та відеороликів, стислих інтернет-постів чи стрічок новин. До того ж в умовах безперервного науково-технічного прогресу навіть більш досвідчена людина не встигає глибоко зануритись в ту чи іншу тему,

адже отримана інформація може виявитись неактуальною в той самий момент, як вона стала набуттям громадськості. Неперервність освіти стала одним з ключових факторів, що визначають компетентність сучасного фахівця, але неперервне навчання за традиційною схемою важко поєднати з практичною діяльністю.

Викладачі ж виявились нездатними надати студентам методичної підтримки щодо ефективного навчання у сучасних умовах, які вимагають інших підходів до пошуку, здобуття та обміну інформацією, адже інтерес до традиційних джерел інформації знизився досить давно і продовжує падати. Тож, як показують дослідження вітчизняних та закордонних педагогів, в середньому 73% студентського та викладацького загалу надає перевагу саме електронним версіям підручників, навчально-методичних посібників, але за умови їх відповідності основним вимогам, серед яких: “наочність, мобільність, доступність, широкі можливості і зручний пошук інформації” [6]. Тобто саме тим принципам, на яких має базуватись сучасна професійна освіта. Тож дедалі частіше похід до бібліотеки замінює «вихід» у мережу Інтернет.

Що ж до практичного аспекту навчання, то ІКТ і тут пропонують широкий спектр можливостей – від тренажерів з відпрацювання окремих фахових вмінь до повноцінних віртуальних дослідницьких лабораторій. Але, на жаль, ці технології поки що недосяжні для більшості закладів освіти, оскільки є дуже економічно затратними та вимагають відповідного кадрового забезпечення для їх розробки.

В цих умовах перехідним етапом до осучаснення освітніх процесів є змішане навчання, яке дозволяє використовувати найкращі напрацювання дидактики минулого з урахуванням вимог сьогодення.

Змішане (гібридне, комбіноване, інтегроване) навчання – відносно «молоде» поняття, яке з'явилося завдяки дослідженням зарубіжних педагогів. Серед них такі вчені, як П. Шарма, К. Бонк, Б. Барет та інші. Від самого початку під цим терміном розуміли дидактичний метод, основу якого складала технологія електронного навчання. В подальшому ж К. Бонк та Ч. Грехем, проаналізувавши перші результати використання моделі гібридного навчання в освітніх реаліях, стали розуміти під ним освітні системи, які представляли собою синтез навчання «обличчям до обличчя» та навчання з використанням комп'ютера, яке передбачає впровадження в тому числі й онлайн-ресурсів. [14]

Саме гібридна технологія навчання на сучасному етапі дозволяє персоналізувати освіту, реалізуючи індивідуальний та диференційований підхід, адже робить навчальний матеріал доступним для студентів з різним рівнем базової підготовки в режимі «24/7», який є характерним для ери електронної інформації. Це стає можливим за рахунок того, що майбутній спеціаліст засвоює частину матеріалу он лайн, самостійно або з консультативною підтримкою педагога, керуючись власним часом, місцем, шляхом і темпом навчання, а іншу частину матеріалу вивчає в аудиторії. При цьому всі освітні

компоненти мають бути логічно пов'язані між собою і спрямовуватись на отримання цілісного практико-орієнтованого навчального досвіду.

«Змішане навчання» (*англ. blended learning*) не є універсальним інструментом, який в один прекрасний момент переверне усе навчання з ніг на голову, але це той інструмент, який допоможе нам подивитись на процес отримання знань трішки іншими очима, змінить наше ставлення до технологій, і найголовніше – дасть можливість спробувати себе у новій ролі», зазначають сучасні електронні освітні ресурси. [4]

При цьому як вітчизняні, так і закордонні науковці застерігають від бездумного впровадження ІКТ в освітній процес. Замало перевести надрукований викладачем посібник в електронну форму та змусити студентів проштудіювати два чи три його розділи. Це хибний шлях, який не має жодного відношення до гібридної форми освіти. Змішане навчання спрямоване не на першочергове використання комп'ютерних технологій, а на урахування потреб кожного здобувача освіти відповідно до його особливостей, обираючи темп навчання, складність дидактичного матеріалу та його обсяг, а також формат взаємодії педагога та студента. До новітніх його форм нього, можна віднести ведення стрімів (он лайн трансляцій навчальних заходів), створення навчальних відеороликів, проведення офлайн та веб-квестів, дистанційне навчання за допомогою соціальних мереж тощо. Використання їх в поєднанні з традиційними формами і методами здатне не лише підвищити рівень знань та умінь майбутніх фахівців, але й мотивувати їх на подальшу працю за обраною спеціальністю.

Як приклад впровадження елементів гібридного навчання, розглянемо використання соціальних мереж з освітніми цілями.

Велика кількість викладачів вишів, має власні блоги, які вже давно перетворились для них на тягар. Наразі їх використовують переважно для демонстрації атестаційним комісіям різних рівнів, але від самого початку метою створення цих електронних ресурсів була організація дистанційної освіти та надання можливості доступу студентам до навчальних матеріалів в цілодобовому режимі. Чому ж вони не «працюють»? Із перенесенням акценту на самостійну роботу для здобувачів освіти першочерговим став не доступ до інформації як такої, а змога отримати швидку консультацію чи пояснення до неї. Блоги для цього не пристосовані, тож дедалі частіше прогресивні викладачі використовують з цією метою персональні сторінки або тематичні спільноти у соціальних мережах. Вони дають безліч можливостей для швидкого реагування на навчальні проблеми студентів, обміну між ними досвідом на професійні та особистісні теми, налагодження конструктивного діалогу між всіма суб'єктами освітнього процесу тощо. Зокрема, студенти можуть задати питання, що виникають у них під час самостійного опрацювання вивченого матеріалу. Педагог майже миттєво може дати відповідь на нього або спрямувати студентів щодо ресурсів, які допоможуть у його вирішенні. Допомога може також надійти від товаришів по навчанню,

які стикнулись з тим самим питанням, але вже подолали його. Повернутись до проблемної теми з метою більш докладного її вивчення або перевірки її засвоєння можна буде під час аудиторних годин.

Висновки. Таким чином, використання гібридного навчання за умови використання не лише комп'ютерних технологій, але й нових форм, моделей та методів освітньої роботи дозволяє вирішити цілу низку дидактичних завдань, зокрема:

- забезпечує гнучкість та доступність освіти;
- дозволяє врівноважити знання студентів за рахунок самостійного вивчення пропонованих педагогом теоретичних матеріалів та виконання додаткових завдань,;
- варіювати формат спілкування всіх учасників навчально-виховного процесу задля максимальної його результативності;
- ураховує індивідуальні навчальні особливості студентів у сприйманні та засвоєнні дидактичного матеріалу на тлі розширення потенційного кола студентів.

Бібліографічний список

1. Волкова И.П. Роль зрения в жизнедеятельности человека и последствия его нарушения в психическом и личностном развитии // Колесо познаний. 2008. Май, 20. – RL: http://koleso.mostinfo.ru/sciencediscoveries_374_705 (Volkova I.P. Rol' zreniya v zhiznedeyatel'nosti cheloveka i posledstviya ego narusheniya v psikhicheskom i lichnostnom razvitii // Koleso poznaniy. 2008. May, 20. – URL: http://koleso.mostinfo.ru/sciencediscoveries_374_705)
2. Закон України «Про освіту», прийнятий 05.09.2017, № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради. - 2017. - № 38-39. - С. 380
3. Закон України «Про вищу освіту», прийнятий 1 лип. 2014 року, № 1556-VII // Відомості Верховної Ради. — 2014. — № 37-38. — С. 2004.
4. Міхалевич, Н. Змішане навчання: персоналізоване навчання кожного учня // [Електронний ресурс: ПРО.СВІТ – Центр іноваційної освіти] / – Режим доступу: <http://www.prosvitcenter.org/uk/zmishane-navchannya>
5. Blended Learning Innovations: 10 Major Trends [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dreambox.com/white-papers/blended-learninginnovations-10-major-trends>
6. Кононец, Н. В. Аспекти педагогічної майстерності викладача: розробка електронних підручників // Витоки педагогічної майстерності : Збірник наукових праць. – Полтава, 2009 . – № 6 . – С. 202-210/

7. Иванов, В. И. Особенности использования электронных учебных изданий [Текст] / В. И. Иванов, И. А. Легкова, С. А. Никитина, А. А. Покровский // Вестник Воронежского института ГПС МЧС России. – 2015 . – № 3 (16). – С.52-55.

8. Интернет-СМИ: Теория и практика: Учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. М.М. Лукиной. М., 2010. С. 116. (Internet-SMI: Teoriya i praktika: Ucheb. posobie dlya studentov vuzov / Pod red. M.M. Lukinoy. Moskva, 2010. S. 116.)

9. Кріль, В.О. Розробка спрощеної методики масової реєстрації учасників навчального процесу в LMS Moodle і її реалізація [Текст] / В.О. Кріль, П.П. Федірко, В.В. Морозов // Професійно-прикладні дидактики: Міжнародний науковий журнал. – Кам'янець-Подільський, 2016 . – Вип. 1. – С. 94-99.

10. Кріль, В. Канал YouTube [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/channel/UC3ZJXexN7Yd76difgOOBGfA>

11. Кріль, В. О., Федірко П. П., Морозов В. В. Змішане навчання - основна тенденція сучасної освіти.// Матеріали конференції «Аграрна наука та освіта Поділля», т. 2, Тернопіль, 2017. - с. 367-369

12. Коротун, О. В. Методологічні засади змішаного навчання в умовах вищої освіти // Інформаційні технології в освіті. – 2016. – № 3 (28). – С. 117-129.

13. Львов М. С. Тенденції розвитку освітніх інформаційно-комунікативних технологій.[Електронний ресурс] / М. С. Львов / – Режим доступу: http://www.ite.kspu.edu/webfm_send/544

14. Остапенко А. С. Гибридное обучение: новые возможности при обучении иностранному языку в школе / А. С. Остапенко // Вестник Тюменского государственного университета. Гуманитарные исследования. Humanitates. 2017. Том 3. № 1. С. 270-279.

15. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / В.М. Кухаренко, С.М. Березенська, К.Л. Бугайчук, Н.Ю. Олійник, Т.О. Олійник, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротенко, А.Л. Столяревська; за ред. В.М. Кухаренка – Харків: «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016. – 284 с.

Okhrimenko T.V. Mixed learning as a means of updating higher education

Summary. In the article the features of mixed learning as a means of updating higher education are theoretically determined.

Key words: mixed learning, activization of students' cognitive activity, lecture, problem situation, problem learning, dialogue dialogue.

УДК 331.101.262

Синяєва Л.В., д.е.н., професор,
Таврійський державний агротехнологічний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ

***Анотація.** У статті зроблена спроба виявити позитивні сторони та проблеми при впровадженні дуальної системи навчання. Зроблено висновок, що дуальна система покликана усунути розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом, спрямована на підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців, сприяє соціалізації молоді.*

***Ключові слова:** підготовка, кваліфікація, система управління, дуальна система, якість освіти*

Постановка проблеми. Одним із основних критеріїв якості професійної підготовки є знання та уміння фахівців, що визначає їх конкурентоспроможність і працевлаштування у європейському економічному просторі.

Впродовж усього періоду існування незалежної України в освітньому секторі країни накопичувалися численні проблеми системного характеру. Серед них:

- ставлення владних структур до неї як до другорядного, порівняно з економікою, сектору, «витратної», а не інвестиційної, частини державного бюджету;
- занепад матеріально-технічної бази, старіння педагогічних кадрів, недостатній приток молодих спеціалістів;
- низька заробітна плата, зниження соціального статусу працівників освіти;
- неефективна, надмірно централізована, застаріла система управління і фінансування;
- зростаюча нерівність у доступі до якісної освіти;
- некодифікованість і недосконалість освітнього законодавства;
- надмірна комерціалізація освітніх послуг, корупція та «дипломна хвороба»;
- зниження якості освіти і падіння рівня знань і умінь учнів, моральне старіння методів і методик навчання,
- повільне і безсистемне оновлення змісту освіти,
- зниження якості педагогічних кадрів і криза педагогічної освіти, професійна деградація частини учительських кадрів
- брак ефективної системи моніторингу і контролю якості освіти
- невідповідність набутих теоретичних знань вимогам сучасного суспільства, оскільки навчальний процес зводиться до простого за-

пам'ятовування.

- зниження якості навчальної літератури та критичний брак передових технологій в освітньому секторі;

Наведений комплекс зазначених проблем призводить нас до ще однієї важливої проблеми. Це – відірваність університетів від практичних вимог та реалій ринку праці. Зародження фундаментальних теоретичних знань у ВНЗ, на жаль, мало підкріплені практичною базою. Тому породження все нових і нових неефективних знань призводить до неконкурентоспроможності молоді на ринку праці й молодіжного безробіття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і методичні основи організації навчання у закладах освіти досліджували Ничкало Н., Гребенюк Г., Гуревич Р., Дубинчук О., Лузан П., Свистун В. та ін.. Порівняльно-педагогічний аналіз на матеріалах зарубіжних країн проводили Абашкина Н., Десятов Т., Сергеева Л., Каплун А., Пазюра Н. У той же час аналіз вітчизняної педагогічної літератури не виявив дослідників, які б вивчали проблеми дуальної системи навчання у підготовці кваліфікованих працівників. Таким чином, актуальність проблеми, недостатній рівень її теоретичного обґрунтування у вітчизняній педагогічній науці та практиці зумовили вибір теми статті.

Формулювання цілей статті. Науково обґрунтувати теоретичні та методичні засади впровадження елементів дуальної системи навчання, виявити позитивні сторони та проблеми при впровадженні дуальної системи навчання.

Виклад основного матеріалу. Одним із провідних світових лідерів у сфері підготовки кваліфікованих кадрів на сьогодні виступає Європейський Союз, який завдячує цьому дуальній системі професійної освіти і навчання.

Поняття «Дуальна система» (від лат. *dualis* – *подвійний*) виникло в другій половині 60-х років у ФРН у зв'язку з обговоренням введеного в 1969 році Закону про професійне навчання. Відтоді німецька система, що поєднує державну професійну школу з виробничим навчанням, вважається всесвітньо зразковою, і була експортована в інші країни. Цей досвід повторила Канада і багато країн Європи – Австрія, Швейцарія та інші. У радянську систему теж потрапили деякі елементи: тоді існували заводи-ВТУЗи, навчання в яких передбачало паралельну роботу на підприємстві.

Тоді ж термін «дуальна система» був введений у педагогічну термінологію, як нова, більш гнучка форма організації професійного навчання. Всі усвідомлюють те, що освіта в Україні не встигає за технічним прогресом. Світ так швидко змінюється, що молоді люди, вступаючи до навчального закладу, випускаються з нього і потрапляють у зовсім інший технологічний світ, який за 5 років їх навчання змінився до невпізнання. Викладачі вишів не встигають відстежувати ці тенденції, і наші студенти випускаються не з найсучаснішими знаннями.

Однак, бізнес є значно спритнішим, він працює з новітніми технологіями і не може відставати, інакше програє. Німці ще в 70-х це зрозуміли, коли почалася сучасна технічна революція. Вони вирішили, що теоретичні знання необхідно давати у виші, а практичні – на підприємстві.

Основним завданням упровадження елементів дуальної форми навчання є ліквідація основних недоліків традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників, подолання розриву між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання.

У країнах, де застосовується дуальна система професійного навчання (Німеччина, Австрія, Швейцарія) в середньому 40-50 % молоді навчаються за дуальною системою; Кожне 1/5 підприємство Німеччини займається навчанням на виробництві; 2/3 учнів системи проходять навчання на середніх і великих підприємствах; 2/3 з тих, хто навчається на підприємстві залишаються працювати на ньому. Щорічно підприємства Німеччини укладають понад 0,5 млн. угод щодо професійної освіти та інвестують в цю сферу понад 30 млрд. євро. Підприємствами надано 170,3 тис. робочих місць для практики, 5,1 тис. місць-замовлень на навчання та видаються стипендії учням за рахунок їх коштів.

В Німеччині щоби потрапити у вищу дуальну школу, абітурієнт має отримати закінчену середню або спеціалізовану середню освіту. Студентів відбирають на конкурсних засадах. Також кожен учень повинен знайти партнера серед підприємств – це головна умова.

У Вищій дуальній школі міста Гера-Айзенах навчання триває шість семестрів – три роки. Кожен семестр ділять на три місяці теорії і три – роботи на підприємстві. Хоча в інших закладах для отримання теоретичних знань студенту достатньо 1-2 дні на тиждень відвідувати виш, та працювати самостійно. Решта підготовки – це робота на підприємстві.

На підприємстві студент має наставника. Його статус закріплений у законі і за свою роботу з студентом куратор отримує 538 євро. Впродовж трьох місяців він займається разом зі студентами проектами, які мають безпосередній зв'язок з підприємством:

Це є суттєвою перевагою для компанії, оскільки учень інтегрується в систему підприємства, вивчає всі робочі механізми. Цим випробовуються і впроваджуються ті чи інші проекти, які мають значення для майбутнього компанії. Ці проекти оцінює і наставник, і професор вищої школи. Але є і традиційні контрольні роботи та домашні завдання.

Дуальна освіта в ФРН закріплена на законодавчому рівні. Для цього розроблені і прийняті наступні Закони: про професійну освіту; про охорону праці неповнолітніх; про тарифні угоди; про тимчасове регулювання права промислових і торгових палат; про торгові і промислові палати; про регулювання підприємств; регіональні закони про школу; координаційна угода між регламентом професійної освіти і рамковою навчальною програмою; положення про промисли; а також певні параграфи Конституції (параграф 12). Однак після завершення навчання випускник не зобов'язаний працювати в компанії, яка його вчила.

Для дуального навчання країн ЄС характерно укладання 3-стороннього договору про професійне навчання (підприємство-учень-профшкола). 70-80% навчання проходить на виробництві, 3-4 дні на тиж-

день учень навчається на підприємстві і 1-2 дня у навчальному закладі. Основні витрати по професійному навчанню несе підприємство; підприємство також сплачує компенсацію інструкторам, які відволікаються від основної роботи і займаються наставництвом). Учень на підприємстві отримує винагороду, зарплата учня в середньому становить 80% від зарплати кваліфікованого співробітника. Для підприємств за навчання учнів існують різні державні субсидії. Підсумковий контроль знань здійснюється незалежними комісіями торгово-промислових палат. Дуальна система має підтримку бізнесових кіл, соціальних партнерів, держави, освітніх закладів. Після здачі іспитів випускник отримує 3 свідоцтва: профшколи, підприємства і державно визнане свідоцтво з професії від навчального закладу.

Крім зазначених документів між навчальним закладом та підприємством укладається Договір про професійне навчання, який схожий на звичайний трудовий договір. Цей Договір є юридичною основою для навчання на підприємстві під час отримання професійної освіти. Він регулює тривалість навчання, початок і кінець навчання, випробувальний термін, право на відпустку, зміст навчання, оплату праці під час навчання. У Договорі обумовлюються також причини розірвання договору

І підприємство, і навчальний заклад розробляють два рамкових плани навчання. Стандарт професійної освіти для підприємства містить: відомості щодо компетенцій, які мають отримати учні під час освоєння професії; (професійний профіль); відомості про мінімальний освітній рівень, який повинно забезпечити підприємство; відомості щодо знань, які повинні мати учні для успішної здачі випускних іспитів (екзаменаційні стандарти).

Стандарт професійної освіти для училища містить: відомості про мету і зміст навчання, структурованих по «галузях навчання» та орієнтованих на професію, який забезпечує передачу теоретичних знань, необхідних для конкретних професій.

Переваги дуальної системи для учнів, для роботодавців та держави полягають у наступному:

Для учнів: вони отримують оплату за роботу в період профнавчання (300- 800 €/міс.; навчаються в реальних умовах виробництва; ідентифікують себе з виробництвом; отримують професійні навички і уміння для подальшої професійної кар'єри. Понад 43% учнів працюють за отриманою спеціальністю, після завершення навчання отримують визнаний суспільством сертифікат. 5,6% всіх зайнятих у ФРН становлять учні, які навчалися за дуальною системою.

Переваги для роботодавців. Роботодавці беруть участь у розробленні стандартів; отримують компетентних випускників, які точно відповідають їх вимогам; підвищують продуктивність праці; економлять на витратах з підбору персоналу; контролюють виробниче навчання; входять до складу екзаменаційних комісій; узгоджують з профспілками оплату роботи учнів; несуть відповідальність за бізнес. Крім цього, щоби відшкодувати свої видатки, роботодавці хотіли б, щоб витрати на підготовку фахівців вони могли внести до витрат на виробництво. Це означає, що ці витрати закладалися б у собівартість товарів або послуг, які пропонує компанія. За свідченням мініс-

тра освіти Гриневич, МОН таку пропозицію уже вносило, однак ініціатива не знайшла підтримки.

Держава також має певні переваги внаслідок впровадження дуальної системи навчання. Відбувається зменшення витрат на підготовку, забезпечується якість розроблення стандартів (ВІВВ). Держава фінансує, контролює, перевіряє систему коледжів, бере участь у профорієнтації, підтримує людей з обмеженими можливостями, прогнозує випуск фахівців в умовах несприятливої демографічної ситуації. Держава організовує незалежне оцінювання знань (палати, профспілки й асоціації).

Саме цьому необхідно сприяти подальшому розвитку дуальної форми підготовки кваліфікованих кадрів та прискорити запровадження її елементів у систему професійної (професійно-технічної) освіти України. Для цього Міністерство освіти і науки ще декілька років назад розробило етапи впровадження дуальної освіти в Україні: I етап 2012-2014: інформаційно-роз'яснювальна робота щодо впровадження дуальної системи проектом TVINNING; II етап 2014-2015: розпорядження МОН України про проведення експерименту, підготовка програми, заявки експерименту, матеріально-технічної бази закладів; конкурс ПТНЗ щодо участі; III етап 2015-2016: реалізація перших етапів експерименту.

Метою впровадження елементів дуальної системи в Україні є ліквідація основних недоліків традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників, нівелювання розриву між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищення якості підготовки кадрів з урахуванням вимог роботодавців в рамках організаційно-відмінних форм навчання.

Упродовж 2015-2017 років в Україні здійснювався експеримент з організації навчально-виробничого процесу з елементами дуальної форми навчання на базі Вищого професійного училища №33 м. Києва (професія «Кухар»), Вищого професійного художнього училища м. Львова (професія «Маляр»), Вищого професійного училища машинобудування м. Запоріжжя (професія «Токар»). Відбувся перший випуск трьох експериментальних груп, який засвідчив позитивні результати упровадження елементів дуальної форми навчання: високий рівень працевлаштування – до 97%, підвищення якості професійної підготовки на 12-17%, додаткові фінансові надходження – до 50 тисяч гривень у кожному ПТНЗ, зменшення витрат на комунальні послуги та витратні матеріали, більш стійка та взаємовигідна співпраця з роботодавцями.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Аналіз існуючих джерел та результатів проведеного в Україні експерименту виявив як позитивні показники і показники якості дуальної системи, так і певні виклики. До позитивних сторін експерименту можна віднести співпрацю політиків, бізнесу, соціальних партнерів (наприклад екзаменаційні комісії, стандарти, незалежна сертифікація); навчання у процесі роботи; розроблення законодавчої бази та визнання національних стандартів (свідоцтв палат); формування кваліфікованого персоналу (інструктори, викладачі); проведення інституційних досліджень і консульту-

вання (щорічні звіти по професійній освіті, стандарти); конкретне включення підприємств до професійної освіти; організація співпраці політиків, бізнесу, соціальних партнерів; розробка законодавчого підґрунтя для визнання національних стандартів якості професійної освіти; навчання учнів під час трудової діяльності; залучення кваліфікованого персоналу з виробництва до педагогічної діяльності (інструктори, викладачі); моніторинг якості надання освітніх послуг у сфері професійної освіти, оновлення освітніх стандартів; врахування конкретних запитів підприємств до змісту та якості професійної освіти.

Крім позитивних результатів впровадження дуальної системи були виявлені певні виклики, а саме: невирішеність питання щодо податкових пільг та преференцій роботодавцям-учасникам експерименту для забезпечення оплати праці учням ПТНЗ як позаштатним працівникам підприємства (організації, установи); відсутність професійних стандартів для оновлення змісту освіти, введення до навчальних програм нових тем, предметів, технологій; проблеми з організацією навчально-виробничого процесу в ПТНЗ, системним підходом до зайнятості педагогічних працівників та навчально-виробничих приміщень навчальних закладів.

Таким чином, дуальна система: усуває розрив між теорією і практикою в процесі підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; відкриває додаткові можливості підвищення ефективності підготовки робітничих кадрів; дозволяє враховувати вимоги роботодавців щодо формування професійних компетенцій та показників оцінювання майбутніх кваліфікованих робітників; стимулює роботодавців інвестувати в освіту, оскільки в результаті вони отримують якісно підготовленого робітника; сприяє більш різноманітному професійному розвитку учнів, формує нову психологію молодого фахівця; підвищує мотивацію для отримання знань і набуття професійних навичок учнів, забезпечує високу ступінь соціалізації, адаптації у виробничих умовах наближених до реальності; сприяє розробленню стандартів нових сучасних професій та організації нових робочих місць, соціалізації молоді. Перспективи впровадження дуальної системи: поширення та мультиплікація досвіду за іншими професіями не тільки у професійних училищах, але й у вищих навчальних закладах; підготовка супроводу щодо специфіки організації навчання за принципами дуальності (концептуального, нормативно-правового, методичного); зміцнення партнерських взаємовигідних відносин з роботодавцями, цільова підготовка кадрів; економія коштів державного бюджету та їх ефективне використання; привертання уваги суспільства до проблем підготовки робітничих кадрів.

Бібліографічний список.

1. Андрущенко В.П. Теоретико-методологічні засади реформування вищої освіти в Україні / В.П.Андрущенко // Педагогічна газета. – Академія пед. наук України. – №12 (78), грудень 2000 р. – С.1-2.
2. Велика хартія університетів (Болонья, Італія, 18 вересня 1988 р.) // Болонський процес: Документи. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – С.7–10.
3. Євтух М.Б. Дидактичні проблеми проектування навчальних занять в умовах вищої школи / М.Б.Євтух, О.П.Сердюк // Теоретичні питання

освіти та виховання: Зб. наук. пр. – К.: Вид. центр КДЛУ. – 2000. - №9. – С.28.

4. Матвієнко О.В. Створення моделі спеціаліста на засадах теорії освітньої інноватики / О.В.Матвієнко // Педагогіка і психологія. – 2004. - №3. - С.44-52.

5. Степко М.Ф. Болонський процес і навчання впродовж життя: Монографія / М.Ф.Степко, Б.В.Клименко, Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ. – Харків: НТУ „ХПІ”, 2004. – 112 с.

6. Gudjons, Herbert. Handlungsorientiert lehren und lernen. Schüleraktivierung – Selbsttätigkeit – Projektarbeit. – 3.Aufl. - Bad Heilbrunn/ Obb.: Klinkhardt, 1992. – 136 S.

7. Pridik, Nicola. Das duale Studium als Erstausbildung. – Berlin, 2009. – S. 1-4.

8. Агранович М.Л. Экономические и социальные эффекты образования. Опыт статистического анализа. — М.: Просвещение, 2001. — 256 с.

9. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы. Утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 7 декабря 2010 года № 1118 zakon.kz

10. Стратегический план Министерства образования и науки Республики Казахстан на 2011-2015 годы // zakon.kz/141156-zakon-respubliki-kazakhstan-ot-27.html

11. Родиков А.С. Некоторые аспекты профилизации образовательных услуг дуальной системы европейского образования // Вестник Военного университета. — 2010. — № 3 (23). — С. 41-46.

12. Що таке дуальна освіта і навіщо вона українцям. *Osvita.ua*. 20.02.2017. Процитовано 01.02.2018.

13. Дрозач М. І. Розвиток професійного навчання кадрів на виробництві в контексті зарубіжного досвіду // Наука та інновації. — 2008. — Т 4. № 3. — С. 88–94.

14. Бойчевська І. Роль системи дуальної освіти у професійній підготовці молоді Німеччини // Порівняльно-педагогічні студії. — 2009

15. Дуальна освіта. *МОН України*. 01.02.2018. Процитовано 01.02.2018.

16. Дуальна освіта в Україні. *Укрінформ*. 29.01.2018. Процитовано 01.02.2018.

Synyaeva L.V. Improving qualified preparations workers for the dual system

*Summary.*The article attempts to identify positive aspects and problems when introducing the dual system of education. It is concluded that the dual system is intended to bridge the gap between theory and practice, education and production, aimed at improving the quality of qualified personnel training, taking into account the requirements of employers, contributes to the socialization of youth.

Key words: training, qualification, management system, dual system, quality of education.

УДК 378.14

**Григоренко О.В., кандидат технічних наук, доцент,
Прісс О.П., доктор технічних наук, доцент,
Іванова І.Є., кандидат сільськогосподарських наук, доцент**
Таврійський державний агротехнологічний університет

**ДУАЛЬНА СИСТЕМА НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ
КВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
«ХАРЧОВІ ТЕХНОЛОГІЇ»**

Анотація. В статті наведені основні принципи та підстави, обґрунтовано необхідність для впровадження дуальної форми навчання для посилення практичної направленості вищої освіти. Розглянуті особливості підготовки за дуальною системою здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Харчові технології» у Таврійському державному агротехнологічному університеті.

Ключові слова: дуальна система, вища освіта, практична направленість, харчові технології.

Постановка проблеми. Під системою дуальної освіти мається на увазі практика, коли в підготовці молодих фахівців беруть участь одразу два заклади – навчальний (виш та ін.) і навчальне підприємство. Навчальний процес організований так, що у виші студент спочатку отримує базові теоретичні знання. Потім він іде практикуватися на підприємство, яке заздалегідь уклало з університетом угоду про співпрацю, і виконує там роботу, пов'язану з обраною спеціальністю. При цьому його праця оплачується підприємством.

В останні роки стає очевидним, що освіта в Україні не встигає за технічним прогресом. Технології змінюються так швидко, що їх навіть у підручниках описувати не встигають. Молоді люди, вступаючи до навчального закладу, випускаються з нього і потрапляють у зовсім інший технологічний світ, який за 5 років їх навчання змінився до невпізнання. Це особливо характерно для спеціальності «Харчові технології». На жаль, викладачі вишів не встигають відстежувати усі тенденції, і наші студенти випускаються не з найсучаснішими знаннями.

Ні для кого не секрет, що багато студентів, починаючи з третього курсу вишу, оформлюють індивідуальний графік, який надає можливість вільно відвідувати лекції, та йдуть працювати, причому, не завжди за спеціальністю. Найчастіше вони пропускають і лабораторні та практичні заняття, не справляються з навчальним планом. Після закінчення університету багато хто не може знайти гідну роботу через недостатню теоретичну підготовку і брак практичних вмінь та навичок. Заборонами боротися з цим марно – проблему треба вирішувати. Отже, потрібно перебудувати навчальні пла-

ни таким чином, щоб студенти встигали отримати теоретичні знання у відведений їм на це час. А з підприємствами необхідно домовлятися про те, що студенти у них працюватимуть певний період та отримуватимуть зарплату.

Цим ми створюємо правильний посил – молоді люди працюватимуть із тими підприємствами, які не тільки прагнуть отримати від них результат, а й зацікавлені, щоб вони вчилися та розвивалися далі, і при цьому готові допомагати навчальному закладу в підготовці висококваліфікованих кадрів.

Розвиток дуальної освіти, коли в підготовці молодих фахівців беруть участь і навчальний заклад, і підприємство, може стати саме тим поштовхом, що необхідний українській освіті для підвищення якості навчання і її відповідності стандартам та запитам ринку праці. Впровадження дуальної освіти в Україні найперше чекають виробнича, аграрна та ІТ-сфери. Студенти, які вчаться за цими спеціальностями, більше потребують практики, ніж теорії. На жаль, технічна база вітчизняних вишів застаріла. Тим часом, бізнес вкладає гроші в інновації, а тому може навчити студентів виробничим процесам. Згідно з принципами дуальної освіти, підприємці можуть впливати на формування навчальних програм, тем курсових і дипломних проектів, розкладів занять, приймання контрольних заходів у студентів тощо. Також сплачувати високу стипендію, наближену до зарплатні. Таким чином молодим спеціалістам не потрібно шукати компроміс між навчанням і підзаробітком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Засновником дуальної освіти вважають Німеччину [6]. Від неї цю систему перейняли Канада, Австрія, Швейцарія та інші країни. Це поєднання роботи і навчання, коли молодого спеціаліста навчальний заклад готує разом з підприємством. Компанія визначає потрібні їй спеціальності й замовляє вишу, відштовхуючись від потреб ринку. Тут необхідно зазирнути на три-чотири роки вперед та спробувати визначити, на які спеціальності буде попит. Вже згідно з цим необхідно надати і робочі місця, не залишаючи наших студентів безробітними.

Підставами для впровадження елементів дуальної системи навчання є:

- Закон України «Про освіту»;
- Середньостроковий план пріоритетних дій уряду на період 2017-2020 р.р., розділ III «Розвиток людського капіталу», підрозділ 8: «Модернізація професійно-технічної освіти»;
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.03.2015 № 298 «Про впровадження у професійну підготовку кваліфікованих робітників»;
- «Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні», прийнята на Колегії Міністерства освіти і науки України в січні цього року.

Основні зміни, які відбуваються в організації навчально-виробничого процесу при запровадженні елементів дуальної форми навчання:

- зміна співвідношення навчального часу: теоретичне навчання – 30%, виробниче навчання та виробнича практика – 70% навчальних годин;
- упровадження блочно-модульної побудови навчального процесу: опанування базового модуля на базі закладу освіти, а потім чергування: мо-

дуль теорії (1-2 тижні) на базі університету / модуль практики (4-8 тижнів) на базі підприємств, установ, організацій;

- оцінювання результатів навчання – відповідно до реальних показників професійної підготовки, підтвердженої в умовах виробництва.

Очевидно, що не може бути дуальна форма освіти без практики, але велика кількість практики не означає, що ця програма є за дуальною формою. Планується, що дуальні програми будуть мати від 25% до 50% навчання на робочому місці [1, 3].

Як показує світова практика, на дуальні форми навчання підвищений попит, адже вони дають кращу якість освіти. Очікується, що на дуальну форму навчання буде конкурс, а там, де є конкурс, є конкуренція. Тобто, один із таких результатів запровадження дуальної форми навчання буде зростання якості навчання в університеті в цілому.

За дуальною формою навчання студент поєднує навчання і стажування на підприємстві. При цьому отримує стипендію, близьку до заробітної плати. Однак, бізнес є значно спритнішим, він працює з новітніми технологіями і не може відставати, інакше програє. Для отримання теоретичних знань студенту достатньо 1-2 дні на тиждень відвідувати університет, а також працювати самостійно. А сьогодні нам доступний ще й Інтернет, де можна знайти будь-яку інформацію. Решта підготовки – це конкретна робота на підприємстві.

Роботодавці хотіли б, щоб витрати на підготовку фахівців вони могли внести до витрат на виробництво. Це означає, що ці витрати закладалися б у собівартість товарів або послуг, які пропонує компанія [1-5].

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в аналізі перспектив і розгляді особливостей дуальної системи вищої освіти при підготовці кваліфікованих фахівців зі спеціальності «Харчові технології» в Таврійському державному агротехнологічному університеті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до «Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні», в Таврійському державному агротехнологічному університеті послідовно впроваджується дуальна модель освіти. Запровадження елементів цього виду навчання відбувається на всіх факультетах ТДАТУ.

Кафедра харчових технологій та готельно-ресторанної справи уклала договори з підприємствами міста та району про виробниче навчання студентів спеціальності «Харчові технології». Так, студенти 3 і 4 курсів ХТ (Івашина А.Ю., Скляренко А.В., Караулова С.С., Нечіпай Д.С. та Асламова Ю.Ю.) проходили таке навчання в ТОВ «Юг-кондитер» (м. Мелітополь), де отримують практичні навички і набувають досвіду в кондитерському мистецтві. Студенти 3 курсу ХТ (Бугаєва Т.В., Тищенко В.Ю., Шовкун Д.О. і Коротнєв М.С.) згідно з принципами дуальної системи практикуються на ВАТ «Мелітопольський хлібокомбінат». Студент групи 21сХТ Карнаушенко В.В. був направлений на дуальне навчання на ПАТ «Племзавод «Степной» (м. Кам'янка-Дніпровська) практично засвоювати технологію переробки м'яса.

Керівництво ТДАТУ ознайомилось з виробництвом, з робочими місцями студентів університету, з інноваційними виробничими складовими. Завдяки такій тісній співпраці виявляються «недоліки» та вносяться корективи у навчальні плани. Під час зустрічі було відмічено якісну теоретичну підготовку студентів університету, їх бажання до подальшої самоосвіти. ТДАТУ, з надією на подальшу плідну співпрацю, вдячний керівництву вказаних підприємств за надану можливість запровадження передових напрямків поєднання вищої освіти та виробництва. У перспективі планується співпраця із ВАТ «Мелітопольський олійноекстакційний завод», ПП «Молокозавод Олком» (м. Мелітополь) та ПРАТ «Чумак», м. Каховка.

Висновки. Дуальність вищої освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю в рамках організаційно-відмінних форм навчання. Головне завдання упровадження елементів дуальної форми навчання – усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх фахівців, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців.

Бібліографічний список.

1. Дуальна система / Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/dualna-osvita>.
2. Що таке дуальна освіта і навіщо вона українцям / Ірина Андрейців // Українська правда. – 16 лютого 2017 року. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/02/16/222630/>.
3. Дуальна освіта в Україні // Укрінформ. – 29 січня 2018 року. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-preshall/2390411-dualna-osvita-v-ukraini.html>.
4. Фубін Е. Дуальна освіта: навчання і робота – два в одному // Педагогічна преса: освітній портал. – 12 червня 2014 року. – Режим доступу: <http://pedpresa.ua/3740-dualna-osvita-navchannya-i-robota-dva-v-odnomu.html>.
5. Дуальна освіта: 50 на 50 – навчання і робота // Імпульс: часопис ВНТУ. – 18 лютого 2017 року. – Режим доступу: http://impuls.vntu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3546.
6. Яковенко О. Практична підготовка у вищих навчальних закладах Німеччини: особливості дуальної системи / Олена Яковенко // Порівняльна професійна педагогіка. – 2012. - №1. – С. 76-81.

Hryhorenko O., Priss O., Ivanova I., Dual education system at the preparation of qualified specialists on food technologies

Summary. The article presents the main principles and grounds, the necessity for introducing a dual form of education to enhance the practical orientation of higher education. The peculiarities of preparation by the dual system of higher education graduates in the specialty "Food Technologies" at the Tavria State Agrotechnological University are considered.

Key words: dual system, higher education, practical orientation, food technologies.

ЗМІСТ

Кюрчев В.М., Ломейко О.П. Впровадження дуального навчання в освітній процес	4
Скляр О.Г. Впровадження інтерактивних методів навчання при викладанні технічних дисциплін в навчальних процесах вищої школи	10
Болтянський О.В., Болтянська Н.І. Дуальна система освіти як засіб професійної мобільності випускників вищих навчальних закладів	20
Сушко О. В., Колодій О. С. Організація самостійної роботи студентів ВНЗ та її роль у процесі професійної підготовки	27
Болтянська Н.І., Болтянський О.В. Проведення експертизи якості знань в системі підготовки бакалаврів у ТДАТУ	36
Попова І.О., Петров В.О., Попрядухін В.С. Щодо питання мотивації студентів освітнього ступеню «бакалавр» до успішної професійної підготовки	41
Галутва Ю.В. Позааудиторна самостійна робота студентів як фактор підвищення конкурентоспроможності випускників	47
Постнікова М.В., Квітка С.О., Речина О.М. Методика розрахунку резерву економії енергоресурсів на підприємст- вах обробки і зберігання зерна при виконанні дипломних проектів	51
Квітка С.О., Речина О.М. Поглиблення практичної спрямованості навчання у фаховій підгото- вці інженерів-енергетиків	60
Тодорова Л.В. Самостійна робота студентів при вивченні дисципліни «Агроеколо- гія»	67
Яцух О.В., Бурич К.О. Самостійна робота магістрів як прогресивна форма підготовки фахів- ців з цивільної безпеки	74
Яворська Т. І. Дуальна освіта при підготовці фахівців економічного профілю	80
Парахін О.О. Правові аспекти охорони інтелектуальної власності	84
Чкан І.О. Методичні підходи до формування професійних компетентностей при викладанні навчальної дисципліни «Гроші та кредит»	90
Найдиш Я.В. Викладання дисципліни «Безпека життєдіяльності». соціально- психологічні аспекти	95

Найдиш Я.В. Конфлікти у навчальному процесі	98
Артеменко В.В. Фізична культура у вищих навчальних закладах та основні інноваційні технології викладання	101
Верховська М.В. Використання засобів психорегуляції на заняттях з фізичного виховання	106
Рибницький А.В. Підготовленість викладачів фізичного виховання до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності	110
Нестеров О.С. Фізична культура як навчальна дисципліна та компонент формування здоров'язберігаючої компетентності студентів	116
Верховська М.В. Мотивація навчально-професійної діяльності фахівців галузі фізичної культури	125
Мілаєв О.І. Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у системі фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів	130
Гранкіна О.В., Малюта С.І. Інноваційні підходи до викладання навчальної дисципліни «Управління цивільною безпекою»	136
Почерніна Н.В. Структура курсу «Макроекономічна політика» у термінах результатів навчання магістрів спеціальності 051 «Економіка»	140
Дереза О.О., Болтянський Б.В., Дереза С.В. Сутність і структура самостійної роботи студентів в умовах особистісно орієнтованого навчання	146
Самойчук К.О., Загорко Н.П. Дуальна форма здобуття освіти студентів спеціальності «Галузеве машинобудування»	151
Пеньов О.В. Інтерактивні методи навчання як засіб формування ключових компетенцій при вивченні дисципліни Матеріалознавство	159
Іванова І.Є., Григоренко О.В., Тараненко Г.Г., Шлеїна Л.І., Кривонос І.А. Академічна мобільність студентів-агрономів як невіддільний складник освіти ВНЗ південного регіону України	165
Попівща Н. О., Григор'єва Н. А. Процесуально-методичні компоненти реалізації професійної спрямованості навчання математики майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю	171

Нестерова Ю.В., Попова О.І. Ділова гра як інтерактивний метод навчання майбутніх технологів харчової галузі	176
Ірза Л. В. Техногенний туризм як вид відпочинку і складова вивчення дисципліни «Туристичне краєзнавство»	181
Шатохіна В.І., Кузь О.Г. Інноваційні підходи при викладанні дисциплін економічного напрямку	187
Ніколаєва І.В., Бовбас О.Ю. Smart-технології як засіб вдосконалення освітнього процесу	193
Ткачук В.В., Савченко О.О. Особливості активізації пізнавальної діяльності студентів шляхом проблемного викладення лекційного матеріалу	199
Охріменко Т.В. Змішане навчання як засіб оновлення вищої освіти	204
Синяєва Л.В. Удосконалення підготовки кваліфікованих працівників за дуальною системою	209
Григоренко О.В. Прісс О.П., Іванова І.Є. Дуальна система навчання при підготовці кваліфікованих фахівців зі спеціальності «Харчові технології»	216

